

**SUFERINȚĂ...
REZISTENȚĂ...
EROISM**

**Culegere de documente
din
ISTORIA EVREILOR DIN ROMÂNIA**

FUNDAȚIA W. FILDERMAN

Suferință... Rezistență... Eroism

Culegere de documente din istoria evreilor

Coperta: GHEORGHE CHIRU
Tehnoredactare MARIUS GELLER
computerizată:

ISBN 973-99560-9-2

Suferință...

Rezistență...

Eroism

Culegere de documente din istoria evreilor
din România

Ediție îngrijită de
TEODOR WEXLER

Fundația „Dr. W. Filderman”

Cuvânt înainte

La 7 august 1942, din ordinul autorităților vremii, Centrala Evreilor din România desființează organizațiile sioniste din România.

În ciuda interzicerii organizațiilor sioniste, activitatea acestora se intensifică începând cu a doua jumătate a anului 1943. Activitatea organizațiilor sioniste este îndreptată atât pentru salvarea deportaților din Transnistria, cât și în intensificarea emigrărilor.

Sunt elaborate unele planuri de rezistență împotriva armatei germane care se pregătea de retragere din România și putea întreprinde noi acțiuni antievreiești.

În această perioadă marile organizații evreiești internaționale și Crucea Roșie Internațională își intensifică ajutoarele materiale pentru salvarea deportaților și impulsionează emigrărilor, având acordul tacit al guvernului României.

Aflând de acțiunile organizațiilor evreiești din România, reprezentanții biroului Eichmann inventează existența unui important complet antistatal în care ar fi implicați fruntașii evreilor din România și cer autorităților polițienești românești

acțiuni dure, inclusiv judiciare împotriva unui număr de circa 2.000 de evrei.

Datorită sprijinului Crucii Roșii Internaționale și a ambasadorului Elveției, René de Weck, autoritățile românești au tratat activitățile sioniste ca acțiuni de salvare și ajutorare, excluzând existența unui complot. Reamintim cititorilor că ne găsim în ianuarie-aprilie 1944 când guvernul român întreprindea acțiuni susținute de a încheia un armistițiu cu Națiunile Unite.

Autorii volumului de față prezintă numeroase documente oficiale și corespondențe găsite în Arhivele Serviciului Român de Informații.

Cu emoții și cu îndreptățită nevoie de înțelegere a unui timp încărcat de nefericiri, să ne aplecăm asupra acestor pagini de eroism din istoria evreilor din România.

**Acad. prof. dr. Nicolae CAJAL
Președintele Fundației „Dr. W. Filderman”**

Dicționar de termeni

- Alia - Emigrarea evreilor spre Palestina (Israel)
- Asirei Zion - Martir al Israelului. În această categorie sunt socotiți a face parte evreii din Europa de est persecutați sau decimați atât de sistemul fascist, cât și de cel comunist
- Betar - Organizația de tineret a partidului Heirut, cu orientare de extremă dreaptă
- Congresul Mondial Evreiesc - Organizație înființată, în anul 1836 la Geneva, în scopul de a apăra drepturile evreilor de pretutindeni. A avut o secție și în România, până în anul 1952
- Diaspora - În limba ebraică și în idiș Galut. În limba greacă, împrăștiere. Caracterizează exilul (cu sau fără voie) evreilor din Țara Sfântă, în special după distrugerea Ierusalimului de către Titus (în anul 70 ea)

Ereț	- Pământ. Folosit singur, fără nici un determinant. Figurativ, se referă la Palestina, respectiv Israel
Ereț Israel	- Ținutul lui Israel, denumirea biblică a Canaanului. În traducere liberă, Țara lui Israel
Esra	- Acțiune de întrajutorare a evreilor
Gordonia	- Organizație de tineret sionist de centru-stânga
Habonim	- Organizație de tineret sionist de centru stânga
haluț (pl. haluțimi)	- În limba ebraică, pionier, ziditor, nume dat tinerilor care emigrau în Palestina spre a construi noul stat evreiesc
Hanoar Haționi	- Organizație de tineret sionist de centru
Hașomer Hațair	- Organizație de tineret sionist de extremă stânga
Hehaluț	- Ansamblul organizațiilor sioniste de tineret care în diasporă pregătesc emigrarea, iar în Israel se ocupă de încadrarea tinerilor veniți în viața țării
iudaism	- Termen generic care se referă nu numai la religia Israelului, ci și la ansamblul cultural și istoric al evreilor. Este forța unificatoare a populației evreiești

- kibuț - Așezare agricolă în Israel, organizată pe principii colectivistice. Primul kibuț a fost înființat la Ein Harod în 1921
- kvuța - Precursorul kibuțului, sat de fermieri sau muncitori, în care proprietatea este colectivă. Prima așezare de acest fel s-a înființat în Palestina în 1899
- ORT - Organizație internațională evreiască, pentru restratificarea tineretului evreu și învățarea de meserii practice
- Palestina - Nume provenit de la filistenii. Denumirea arabă este Filastia. Biblicul Canaan, țara celor două regate; Israel și Iuda (cunoscut și ca Iudeea). După războiul de independență din 1948, țara se numește Israel
- sionism - Mișcare având drept scop reînființarea Statului Israel. Termenul a fost folosit pentru prima oară de Nathan Birnbaum în 1866. Anticipată deja de Spinoza, mișcarea a fost propriu-zis înființată de Teodor Herzl, ziarist evreu din Viena. În lucrarea Statul evreu, Herzl arată că restaurarea acestui stat este singurul mijloc de a elibera poporul evreu de umilințele și persecuțiile pe

care le-a îndurat timp de milenii ca mișcare politică, sionismul a culminat cu înființarea Statului Israel în 1948. În sânul mișcării sioniste există un larg evantai de tendințe politice, de la dreapta la stânga, cu excepția comuniștilor, care s-au autoexclus de la început. Azi sionismul are ca sarcină și apărarea politicii israeliene

șeliah
(pl. șlihimi)

- Delegat, împuternicit. În perioada războiului și imediat după organizațiile sioniste din Palestina au trimis în diaspora europeană, se arată de Holocaust, astfel de delegați pentru a organiza emigrarea evreilor în Israel

Stefan
(pl. Stefani)

- Nume de cod pentru daiani trimiși de Joint organizațiilor sioniste din România

Ancheta

La 7 august 1942 s-a interzis activitatea organizațiilor sioniste din România. Singura organizație evreiască care avea autorizație de funcționare a fost Centrala Evreilor din România, condusă de dr. Nandor Ghingold.

Dr. Nandor Ghingold a fost un apropiat colaborator al lui Radu Lecca, director al Centrului Național de Românizare. În același timp Ghingold a fost un colaborator a lui Gustav Richter delegatul biroului Eichmann pentru România. Centrala Evreilor din România a rămas o instituție de tristă memorie care și-a adus contribuția la aplicarea legilor de la Nürnberg pe teritoriul României.

Colaboraționismul Centralei Evreilor din România în perioada guvernării Antonescu s-a manifestat și prin sprijinul pe care l-a dat autorităților române și germane în aplicarea legislației cu caracter antisemit.

Interzicerea organizațiilor sioniste face obiectul unei hotărâri a Centralei Evreilor din România. Evenimentul este marcat și de documente ale Crucii Roșii Internaționale. Astfel documentul purtând indicativul ACICR G 59/5 „...Deoarece

Centrala Evreilor din România aveau conform statutului său, o secție de emigrare și o alta de educație profesională, ...organizația sionistă... a fost dizolvată... printr-o decizie a Centralei Evreilor.

Organizațiile sioniste s-au ocupat de facilitarea emigrării evreilor în general, dar se străduiește în special să educe tinerii pentru îndeletnicirea de agricultori în Palestina. Acești tineri sunt desemnați printr-un cuvânt ebraic „haluț”. Atâta timp cât organizația sionistă funcționa, haluțimii depindeau de ea. Din momentul dizolvării, ei au fost grupați, de către Centrală, într-un detașament de muncă, sub autoritatea Secției de reeducare profesională și lucrează în ferme, fabrici etc.” (Documentele Arhivei Comitetului Internațional al Crucii Roșii au fost publicate sub titlul *Ecouri dintr-o epocă tulbură*, sub redacția lui Andrei Șiperko).

Organizațiile sioniste nu și-au încetat totuși activitatea, ci dimpotrivă și-au extins-o. Ajutoarele materiale pentru întreținerea și emigrarea deportaților, au crescut substanțial atât din partea organizațiilor evreiești din Elveția, cât și a unor conducători locali din România. Pe de o parte aceste ajutoare au fost transportate în Transnistria și la Cernăuți, pe de altă parte, deși în număr redus, o serie de deportați au fost scoși din Transnistria și Polonia și aduși în unele orașe din Vechiul Regat. De asemenea, începând cu anul 1944 a devenit o preocupare a organizațiilor sioniste procurarea de arme, pentru autoapărare în cazul retragerii trupelor germane.

Serviciile de poliție germană s-au folosit de activitatea sionistă ilegală pentru a încerca realizarea

unui val de arestări urmat de un mare proces politic. Apelăm din nou la documentele elvețiene din 1940-1944, spre a ne face o imagine exactă asupra reacției naziste la activitatea organizațiilor sioniste.

„1. Germanii urmăresc de mult timp ca Gestapoul să intervină în afacerile interne și, de asemenea, controlul acestuia asupra serviciilor Poliției și siguranței române.

2. Dat fiind că în România nu s-au produs ca în toate țările ocupate sau în mai multe țări aliate – acte de sabotaj, de terorism, activitate de partizani, tulburări grele, Gestapoul n-a putut pretinde că este amenințată siguranța Reich-ului și că trebuie să intervină.

3. De multă vreme se încearcă a se inventa și pentru România un mare scandal politic sau de spionaj ce ar justifica o intervenție germană. Problema Benvenisti-Fischer trebuie să joace acest rol. Documente contestabile, furnizate de Richter, Poliției Capitalei pe neașteptate și fără știrea guvernului – trebuiau să creeze imaginea unui mare complot politic cu ramificații în străinătate, plănuit astfel încât să intereseze de aproape și direct autoritățile germane (emigranți îmbrăcați cu uniforme germane, transporturi de arme, legături cu străinătatea).

Se știe cu certitudine că Richter așteaptă arestarea a 2.000 de evrei și un proces răsunător”.

Acțiunea Gestapoului a fost facilitată și de faptul că organizațiile evreiești expediau corespondența lor, către Elveția prin intermediul unor corespondențe de presă ca Charles Gyr și Welti, care în realitate erau agenți dubli.

Autoritățile antonesciene au început acțiunea împotriva organizațiilor sioniste prin acuzația de contrabandă cu valută. În acest sens publicăm un prim proces verbal din 4 martie 1949 privind fondurile valutare ale organizațiilor sioniste, transformate în lei, pentru a putea servi ajutorării evreilor deportați. Valoarea valutei schimbate în acest scop ridicându-se în 1944 la 96.406.000 lei.

Un al doilea proces-verbal încheiat la 6 martie 1944 de Comisarul șef Albert Rădulescu, constată confiscarea la domiciliul fruntașului sionist Wilhelm Fischer a unei sume de 4.073.000 lei

Documentele prezentate fac obiectul dosarului ASRI 53363.

Urmăririle judiciare la care ne referim sunt îndreptate împotriva tuturor organizațiilor sioniste din România. Cu toate acestea nu putem să nu subliniem că în avangarda rezistenței antifasciste au stat Gordonia și Habonim.

Publicăm în continuare ordinul de interzicere a organizațiilor sioniste:

„Copie

Nr. 9532, 7 aug. 1942

Către

Organizația Sionistă din România

Loco

În conformitate cu dispozițiunile primite de la Dl. Împuternicit al Guvernului, Organizația Sionistă din România a fost disolvată în întreaga țară.

Vă invităm deci să încetați imediat orice activitate, urmând ca până la data de 31 august a.c. să îndepliniți toate operațiunile de lichidare.

Asupra soartei patrimoniului Organizației Sioniste, Dl. împuternicit al Guvernului va hotărî cele ce va crede de cuviință.

Secretar General,
(ss.) Dr. N. Ghingold”

În continuare publicăm primul proces-verbal referitor la încălcarea legii devizelor, valuta și lei fiind, de fapt, utilizate pentru ajutorarea deportaților:

„Proces-verbal

Astăzi, 4 martie, 1944, ora 9 a.m.

Noi, Paul Dumitriu, în calitate de delegat al Ministerului Economiei Naționale, în baza delegației nr. 40359 din 21 iunie 1943, conform art. 47 al. 2 al Decretului-Lege nr. 668, din 2 martie 1940, pentru stabilirea regimului schimburilor cu străinătatea, împuternicit să dreserez procese verbale de constatare a infrafracțiunilor la Legea pentru comerțul de devize și la normele în vigoare, privind regimul devizelor, în urma adresei Prefecturii Poliției Capitalei nr. 8214/S. din 2 martie 1944, împreună cu dl. Albert Rădulescu, comisar șef, din Prefectura Pol. Capitalei, Direcțiunea Pol. de Siguranță:

Procedând la constatarea contraveniențelor săvârșite de:

1. Wilhelm Fischer, din București, Calea Victoriei nr. 200;

2. Dr. A. Silbersein, Geneva, Elveția, str. De Paquis nr. 22;
3. Saly Mayer, St. Gallan, reprezentantul lui „Joint” pentru ocrotire;
4. Dr. W. Filderman din București, Calea Griviței nr. 39;
5. Dr. Cornel Iancu din București, str. Gogu Cantacuzino nr. 59;
6. Max Cukier din București, str. dr. Koch nr. 12;
7. Marcus Gold din București, str. Dionisie nr. 41;
8. Aron Wexler din București, str. Vasile Lascăr nr. 23;
9. Sigmund Rosenthal din București, str. Popa Soare nr. 31;
10. Dr. Lazăr Mayersohn din București, Calea Moșilor nr. 81
11. Dolfy Goldstein din București, str. Verzișor nr. 24; am consemnat cele ce urmează:

Obiectul infracțiunii:

Din actele anexate la dosarul cauzei (copia fotografică a extrasului de cont trimis de *Wilhelm Fischer* numitului *Saly Mayer* la Geneva; copiile fotografice ale scrisorilor anexate acestui extras de cont; copiile fotografice ale scrisorilor trimise de numitul *W. Fischer* lui *A. Silbersein*, Geneva; copiile fotografice ale scrisorilor primite de numitul *W. Fischer* din partea lui *Saly Mayer* etc.), din declarațiile date de cei în cauză, precum și din cercetările noastre am constatat cele ce urmează:

Numitul, Wilhelm Fischer din București, în cursul anului 1942, și 1943, și-a creat în străinătate un credit în devize, prin intermediul numiților dr. A. Silbersein din Geneva și Saly Mayer tot din Geneva.

Acest credit în devize ce era în franci elvețieni, dolari U.S.A. și lire palestiniene, în loc să-l cedeze Băncii Naționale a României, conform dispozițiilor legale, numitul Wilhelm Fischer l-a utilizat după cum se află consemnat mai jos:

Pentru sistematizarea materiei vom arăta:

I. Cum a utilizat numitul W. Fischer devizele obținute de la Saly Mayer, din Geneva.

II. Cum a utilizat numitul W. Fischer devizele obținute de la dr. A. Silbersein din Geneva.

I. Utilizarea devizelor prin S. Mayer

Din copia extrasului de cont (fotografică) trimisă de numitul W. Fischer lui Saly Mayer din Geneva, cu data de 1 noiembrie 1943, și cele 8 avize anexate extrasului de cont, și o scrisoare (copii fotografice) ce se găsesc în dosarul cauzei la nr. 40-51 și în traducere la nr. 36-39; a celor două procese verbale (copii fotografice) de la nr. 54-58 și în traducere la nr. 52-53; a scrisorii numitului W. Fischer către A. Silbersein (copie fotografică), de la nr. 61-63 și în traducere la Nr. 59-60; a scrisorii numitului W. Fischer către Saly Mayer, din 1/XII/1943, (copia fotografică) nr. 23-31 și în traducere la Nr. 20-22; a scrisorii numitului Saly Maier către W. Fischer din 14 oct. 1943, (copie fotografică) de la nr. 78 – și în traducere la nr. 77; a

scrisorii numitului Saly Mayer către W. Fischer tot din 14 oct. 1943, (copia fotografică) de la nr. 35 și în traducere la nr. 34; a scrisorii numitului Saly Mayer adresată lui W. Fischer și W. Filderman din 1 iunie 1943 (copia fotografică) de la nr. 33 și traducere la nr. 32; a scrisorii numitului W. Fischer către A. Silbersein din 16/VII/1943, (copia fotografică) la nr. 93-95, precum și din declarațiile celor în cauză, am constatat că:

a. Numitul W. Fischer a primit din partea lui Saly Mayer, din Elveția:

Dolari 10.000 (zece mii) în bilete de bancă (efectiv), printr-un curier, prin o scrisoare.

Această sumă de dolari 10.000 (zece mii), numitul W. Fischer a dispus să fie vândută la cursul de lei 620, dolarul, la Bursa Neagră, iar contra valoarea în lei de 6.200.000 (șase milioane două sute de mii) a fost încasată de sus-numitul.

Dovezile:

1. În extrasul de cont din 1 noiembrie 1943, întocmit de numitul W. Fischer trimis de acesta lui Saly Mayer, suma de dolari 10.000 figurează sub numele de:

„Efectiva 10 alafin¹ 6.200.000 lei”
(vezi anexa nr. 51).

Din scrisoarea adresată de numitul W. Fischer către A. Silbersein, prima pagină sus (sus anexa nr. 61 și traducerea de la nr. 59):

---

¹ Alafin = codificarea în lei a valutei expediată din Elveția.

„Această socoteală începe cu 10 alafin (mii) efective, ștefan” (dolari) adică 10 mii dolari efectiv, prin care S.M. (Saly Mayer) nu mi i-a trimis prin Dvs. ci direct cu o scrisoare, făcându-mi cunoscut că aceștia sunt bani de la Joint” etc.

3. Numitul W. Fischer recunoaște atât în prima cât și în a treia declarație că suma de dolari 10.000 ce figurează în extrasul ce a trimis lui Saly Mayer la 1 noiembrie 1943, sub denumirea de „efective 10 alafin egal cu 6.200.000 lei” i-a fost adusă din partea lui Saly Mayer printr-un curier, în bancnote efective, care curier a vrut să-i predea dolarii, însă numitul W. Fischer a stabilit cu acesta ca în locul dolarilor să-i aducă suma de lei 6.200.000. Nu știe cui a vândut curierul dolarii.

b. Numitul W. Fischer a vândut:

Franci elvețieni	30.000	la cursul de lei	
			160 = Lei 4.800.000
”	”	<u>30.000</u>	” 150 = <u>Lei 4.500.000</u>
Total	60.000		Lei 9.300.000

lui Krautz, care nu a putut fi identificat.

Dovezile:

1. În extrasul de cont de mai sus (vezi anexa Nr. 51) sumele de câte două ori 30.000 franci elvețieni, figurează sub denumirea „SCHVEITZER²”

30 alafin a 160 = 4.800.000

30 alafin a 150 = 4.500.000

Total 9.300.000.

---

² Elvețieni.

2. Din scrisoarea adresată de numitul W. Fischer către A. Silbersein, prima pagină sus (vezi anexa nr. 61 și traducerea de la 59):

„Toate celelalte intrări de atunci și anume 60.000 (*de două ori a 30 mii*) au fost plătite către Krautz”.

3. Din scrisoarea numitului W. Fischer către Silbersein din 16/VII/943, prima pagină sus (vezi anexa nr. 96 și traducerea de la nr. 93):

„a) *Îmi este foarte penibil că cei 30.000 de alafin n-au fost plătiți lui Krautz – Zürich. Sper între timp să fie efectuată plata*”.

4. Numitul W. Fischer recunoaște în declarația sa (a treia) că cele două sume a câte 30.000 franci elvețieni ce figurează în extrasul de cont ce a trimis lui Saly Mayer la 1 noiembrie 1943, sub denumirea de „Schvaitzer”

30.000 alafin a 160 = 4.800.000

30.000 ” a 150 = 4.500.000

Total 9.300.000, i-au fost puși la dispoziție de numitul Saly Mayer.

De asemenea, recunoaște că prin intermediul lui A. Nussbaum a vândut cele două sume de câte 30.000 franci elvețieni, unor persoane din țară pe care nu le cunoaște, și a încasat contravaloarea francilor elvețieni în lei, adică la 9.300.000 în total. Apoi a dispus prin două scrisori adresate lui Saly Mayer că sumele de câte 30.000 franci elvețieni, să fie plătite prezentatorilor scrisorilor.

Totodată recunoaște că:

„*Din corespondența ce am primit de la Saly Mayer, rezultă că dânsul a plătit cele două sume de 30 mii franci elvețieni*”.

c) Numitul W. Fischer a mai vândut suma de:

Dolari 70.600 (șaptezeci de mii șase sute) după cum am constatat din extrasul de cont trimis de numitul W. Fischer lui Saly Mayer la 1 noiembrie 1943 (vezi anexa nr. 51) și a celor 8 avize alăturate extrasurilor de cont (vezi anexa nr. 40-49 și traduceri de la nr. 36-38) precum și scrisoarea din 1-XII/943, adresată lui Saly Mayer (vezi anexa nr. 23-31 și traducerea de la nr. 20-23).

Extrasul de cont (Tablou)

Plăți stefan (dolari)

Aviz nr. 1: 5 alafin (mii) a 800 (cursul) lei
4.000.000

” Nr. 1	3,6	” a 760	” 2.736.000
” Nr. 2	1	” a 800	” 800.000
” Nr. 3	20	” a 600	” 12.000.000
” Nr. 4	5	” a 600	” 3.000.000
” Nr. 5	15	” a 625	” 9.375.000
” Nr. 6	15	” a 625	” 9.375.000
” Nr. 7	5	” a 750	” 3.750.000
” Nr. 8	<u>1</u>	” a 750	” <u>750.000</u>
	70	6/10	Lei 45.786.000

2. *Cele 8 avize anexate extrasului de cont:*

Aviz nr. 1, anexat, Dr. W. Filderman a primit în afară de 5.000, comunicați, plătiți în stefan (dolari) alți 3.600 încât a căpătat în total 8.600.

D-sa roagă ca din acești bani 8.000 să fie investiți în stefani (dolari) în acțiuni bune și acest capital să fie pus la dispoziția sa sau a soției sale și în caz de deces a amândurora, copiilor săi.

Restul de 600 plățiți în stefani (dolari) aparțin, în cazul decesului său, nepoatei sale Melania Filderman.

Rog să se noteze în sensul acesta să mi se trimită o confirmare corespunzătoare despre întreaga sumă de 8.600 fiindcă despre cei 5.000 n-a venit confirmarea separată”.

Aviz Nr. 2. Dr. Carol Iancu a primit o mie plata la „stefani” (dolari).

D-sa roagă ca suma să-i fie plătită lui sau soției sale, Mela Iancu etc.

Aviz 3 și 5. Dl. Max Cukier București a primit 35.000 (treizeci și cinci mii) plata în stefani (dolari) și a dispus ca această sumă să fie plătită de David Kalmus 2443, 64th Street Brooklyn New York.

Rog stăruitor să i se trimită confirmarea corespunzătoare pe cât se poate după textul alăturat etc. (urmează un model de confirmare).

Aviz Nr. 4. Markus Gold, a primit 5.000, plata în stefani (dolari) etc.

Aviz Nr. 6, Aron Wexler, a primit 15.000, plata în stefan (dolari) etc.

Aviz Nr. 7. Sigmund Rosenthal, împreună cu fii săi dr. Gustav Rosenthal, ing. Carol Rosenthal și Eugen Rosenthal, au primit 5.000, plata în stefani (dolari) etc.

La acest aviz se anexează și speciemenle de semnătură ale sus-numiților, care fiecare în parte poate dispune de 5.000 dolari.

Aviz nr. 8. Dr. Lazăr Mayersohn, a primit o mie plata în stefani (dolari) etc.

3. Numitul W. Fischer prin scrisoarea adresată lui Saly Mayer din 1/XII/943, (vezi anexa pag. 26 jos și 27 precum și traducerea pag. 21) îi comunică:

„Aci alăturat găsești decontul tuturor sumelor intrate și ieșite până la 1 noiembrie la fel și procesele verbale ale Comitetului meu, precum și dispozițiunile detaliate asupra totalului celor 70.610 mii plățiți în stefani (dolari) și te rog să-mi trimiți toate confirmările corespunzătoare prin Dr. W., fiindcă unii din partenerii mei le-au și reclamat de la mine. Eu și Dr. W. te întrebăm cum trebuie interpretată scrisoarea ultimă din 14 oct. (vezi anexa nr. 78). Sunt alte 100.000 de stefani (dolari) la dispoziție sau numai inclusiv cele 70.000, deja plasate în care caz noi nu am putea dispune numai de restul de 30 mii” etc.

Sumele anterioare primite prin Silbado inclusiv cele 23 mii stefani (dolari – au fost decontate prin Silbado (Silbersein) etc.

4. Numitul W. Fischer în declarația sa recunoaște că a vândut dolarii persoanelor menționate în avizele anexate la extrasul de cont.

Cei 70.600 dolari au fost completați de persoanele menționate în avizele anexate la decontare și anume: (urmează cele arătate în avize). 5.000 dolari la cursul de 800 lei și 3.600 dolari la cursul de 760 lei lui W. Filderman etc. etc.

*

*   *

În afară de sumele menționate mai sus numitul W. Fischer a mai vândut:

Franci elvețieni 30.000 (treizeci mii) pe care numitul Saly Mayer i-a pus la dispoziție conform scrisorii din 14 octombrie 1943 (vezi anexa nr. 78).

Ordinul de plată îl dă numitul W. Fischer cu scrisoarea din 30.XI/943, prin care dispune să se plătească:

„Referindu-ne la scrisoarea ta din 14.X prin care tu ne pui la dispoziție încă 30.000 franci elvețieni, îți comunic că împreună cu Dr. F. (identificat Dr. Filderman) am plasat această sumă.

Rog din acești bani 15.000 să fie trecută asupra contului nr. 7127 la Schvaitzerche Banchgesellschaft Zürich și ceilalți 15.000 la contul V.H. 21328 la Société de Banque Suisse Geneve și să mi se trimită mie chitanțele respective”.

Numitul W. Fischer recunoaște că a cedat (vândut) suma de 30.000 franci elvețieni la cursul de 205 lei prin dl. W. Filderman la o persoană care nu o cunoaște. (Vezi prima declarație).

În a treia declarație numitul W. Fischer arată că a cedat suma de franci elvețieni 30.000 numitului dr. Bibring (nu a fost identificat) la cursul de 205 și a primit 6.150.000 – iar numitul dr. Filderman ar fi în legătură indirectă cu această operațiune.

Utilizarea devizelor prin dr. A. Silbersein

Conform scrisorii numitului W. Fischer adresate lui A. Silbersein vezi anexa nr. 61-63 și traducerea de la 59-60 prin care îi comunică și acestuia operațiunile ilicite de devize făcute cu Saly Mayer, din extrasul de cont din 1 noiembrie 1943,

menționat mai sus, am constatat că anterior numitul W. Fischer a dispus să plătească prin A. Silbersein.

1. 51.000 franci elvețieni vânduți cu lei		
5.620.000		
2. 500 lire palestiniene	”	” 1.250.000
3. 23.000 dolari	”	” <u>21.700.000</u>
	Total	28.570.000

Numitul W. Fischer recunoaște că:

„Referitor la scrisoarea adresată de mine lui Silbersein, explic că sumele acolo menționate sunt primele sume care au fost puse la dispoziție încă la sfârșitul anului 1942.

Primele două sume și anume:

51.000 franci elvețieni = 5.620.000 și

500 lire sterline = 1.250.000 plătiți în

Palestina

Au fost lichidate de defunctul Nussbaum, iar 23.000 dolari, plătibili în U.S.A., egal cu lei 21.700.000, au fost mie împrumutați de dl. Dolfy Goldstein (vezi a doua declarație).

În a treia declarație mai adaugă relativ la cele de mai sus:

c) Dolari 23.000 am dispus să se plătească după indicațiile lui Dolfy Goldstein la o rudă a sa din America, tot prin Silbersein, după ce Dolfy Goldstein depusese suma de lei 21.700.000.

Am fost înștiințat că a fost plătită suma de franci elvețieni 51.000.

d. Conform scrisorii lui W. Fischer adresată lui Silbersein (vezi anexa pag. nr. 17 și traducerea pag. nr. 4) am constatat că numitul W. Fischer a primit de la Silbersein:

Napoleoni aur, 80 bucăți –, pe care după cum rezultă din declarațiile sale și scrisoarea de mai sus i-a înstrăinat după cum urmează:

În privința celor 80 bucăți napoleoni de aur pe care i-am primit după cum am declarat, jumătate am încredințat-o lui Nussbaum, pentru scopuri de asistență socială iar restul l-a vândut pentru mine dl. Wohfeld și contra valoarea în lei mi-a dat-o mie. Vânzarea s-a făcut în două rânduri ultima dată vânzându-se 25 bucăți napoleoni și primind 400.000 lei de la Wohfeld”.

*

*   *

În concluzie din cele mai sus consemnate am constatat că numitul W. Fischer, prin intermediul numiților Saly Mayer și A. Silbersein a reușit, în afară de alte operațiuni ilicite de devize care nu au fost identificate, să vândă clandestin.

Dolari efectivi	10.000	= 6.200.000
		(bilete de Bancă)
Dolari	70.600	= 45.786.000
”	23.000	= 103.600 = 21.700.000
Franci elvețieni	60.000	= 9.300.000
”	30.000	= 6.150.000
”	51.000	= 141.000 = 5.620.000
L. palestinienne	500	= <u>1.250.000</u>
	Total	= 96.006.000

Napoleoni aur 80 introduși clandestin în țară din care 25 am putut stabili că i-a vândut cu:

	= <u>400.000</u>
Total general lei	= 96.406.000

Având în vedere că numitul W. Fischer și-a creat un disponibil în devize în străinătate prin numiții Saly Mayer și dr. A. Silbersein.

Având în vedere că numitul W. Fischer nu a cedat Băncii Naționale a României devizele din creditul obținut în străinătate și ținut în străinătate fără nici o formă legală;

Având în vedere că numitul W. Fischer a mai vândut și devize efective (dolari 10.000), introduși clandestin în țară;

Având în vedere că numitul W. Fischer a vândut și napoleoni de aur introduși clandestin în țară fără nici o autorizație din partea Băncii Naționale a României;

Având în vedere că numiții W. Filderman, Dr. Cornel Iancu, Max Cukier, Marcus Gold, Aron Wexler, Sigmund Rosenthal, dr. Lazăr Mayersohn, și Dolfy Goldstein, care au putut fi identificați de noi au cumpărat devizele de la numitul W. Fischer, fără nici o formă legală.

Din cele de mai sus dovedite cu actele anexate și cercetările făcute de noi am constatat că susnumiții au contravenit art. 2, 12, 22 din Regulamentul Legii pentru comerțul cu devize din 25 octombrie 1932, devenit lege la 15 aprilie 1937, care prevede:

Art. 2. (modificat la 11 octombrie 1933). Orice vânzare sau cumpărare de cecuri, disponibil în contul în valută străină acreditive și în general devize de orice fel, monede de aur, lingouri de aur, aur brut (nisip etc.) bancnote și monede străine, toate denumite în articolele de mai jos „devize” se pot face numai la B.N.R. la cei autorizați de dânsa.

Cumpărările și vânzările de devize vor fi efectuate la cursurile fixate de B.N.R.

Art. 12. Devizele rezultând din exportul de mărfuri, din credite obținute în străinătate sau în orice alt mod, vor fi cedate, imediat după realizare B.N.R. etc.

Art. 22. Disponibilitățile în monedă străină, aparținând particularilor sau firmelor comerciale, nu vor fi uzate decât cu autorizația prealabilă a B.N.R. etc., făcându-se astfel pasibil de sancțiunile prevăzute de art. 5 al. 3 din legea devizelor din 1 octombrie 1932 și anume:

Art. 5 al. 3. Cei ce încălcând dispozițiunile hotărârii Consiliului de Miniștri vor face comerț cu mijloace de plată străine vor fi pasibili de închisoare de la 3 luni la 1 an și la amendă de la 50.000 la 1.000.000, iar valorile constituind obiectul infracțiunii vor fi confiscate în folosul Statului.

Cu aplicarea art. 1 din Legea Patrimoniului Public.

În afară de aceste sancțiuni numitul W. Fischer, deoarece a vândut și napoleoni aur este pasibil de sancțiunile prevăzute de art. 9 al Decretului Lege pentru circulația metalelor prețioase din 14 septembrie 1938, care prevede:

Art. 9. Contravenienții la Legea de față se vor pedepsi cu închisoarea de la 6 luni la 2 ani și cu amendă penală de la 15 mii lei la 2.000.000 fără circumstanțe atenuante, iar metalele prețioase vor fi confiscate în favoarea Statului etc., deoarece a contravenit și art. 2, 3 combinat cu art. 6 din D.L. de mai sus.

Drept care am dresat prezentul proces verbal în patru exemplare; primul pentru a fi înaintat Parchetului Trib. Ilfov, al doilea pentru Ministerul Economiei Naționale, al treilea pentru Prefectura Poliției Capitalei și al patrulea pentru Banca Națională a României.

Publicăm în continuare procesul-verbal al Siguranței:

Proces-verbal

Astăzi, 6 martie 1944

Noi, Albert Rădulescu, Comisar Șef în Prefectura Poliției Capitalei – Direcțiunea Poliției de Siguranță;

Constatăm prin prezentul proces-verbal că următoarele sume de bani și obiectele specificate mai jos sunt corpuri delictive în cercetarea făcută de noi cu privire la acțiunea subversivă în care sunt inculpați parte din membrii organizației sioniste evreiești din România.

Suma de lei 4.073.000 (patru milioane șaptezeci și trei mii lei) prevăzuți în procesele verbale de cercetări astfel:

Lei 2.850.000 (două milioane opt sute cincizeci mii lei) găsiți la Fischer Wilhelm, cu ocazia percheziției făcute, menționată în procesul-verbal de percheziție din dosarul nr. 4, fila 7.

Lei 12.000 (douăsprezece mii) prevăzuți în procesul-verbal din 31 ianuarie 1944, dosar nr. 1, pag. 92.

Lei 1.000.000 (un milion) prevăzut în procesul-verbal din 18 februarie 1944, dosar nr. 3, pag. 119.

Lei 200.000 (două sute mii) prevăzuți în procesul-verbal din 18 februarie 1944, dosar nr. 3, pag. 162.

Lei 6.000 (șase mii) prevăzuți în procesul-verbal din 18 februarie 1944, dosar nr. 3, pag. 114.

Lei 5.000 (cinci mii) prevăzuți în procesul verbal din 4 februarie 1944, dosar nr. 3, pag. 62.

O legătură cu nouă chei diferite, prevăzute în procesul-verbal din 29 ianuarie 1944, dosar 3, pag. 9.

Comisar șef, (ss.) Albert Rădulescu

Intervenții pentru stingerea anchetei

La 5 februarie 1944 ministrul Elveției la București trimite consilierului federal o informare asupra conflictului dintre autorități și conducătorii organizațiilor evreiești. „...În aceste ultime zile, au fost operate la București noi arestări iar rândurile conducătorilor comunității israelite. Conform mărturisirii primului ministru, Legația Germaniei este aceea care a luat inițiativa, printr-un demers direct pe lângă Prefectura de Poliție.

Se spune că von Killinger s-ar fi lăudat că va prezenta mareșalului Antonescu probe infailibile împotriva persoanelor arestate. El le acuză că sunt comuniști, că au ajutat un anumit număr de coreligionari polonezi să treacă clandestin frontiera română și au distribuit deportaților din Transnistria ajutoare obținute la Bursa neagră. În afara sumelor

folosite de Crucea Roșie Internațională pentru ajutorarea deportaților, sume a căror origine și afectare este perfect cunoscută de cabinetul de la București, este probabil că sunt subsidii furnizate de organizații evreiești din străinătate și au fost schimbate în monedă românească și repartizate intereselor prin metode ilegale, dar de uz curent în România. Germanii se pregătesc să invoce această «crimă» pentru a obține sentințe judecătorești împotriva vinovaților și a împiedica salvarea nefericiților care au supraviețuit persecuțiilor și pogromurilor acestor ultimii ani”. (AFBE 2300 Bukarest Bd. 11).

Deși infracțiunea de contrabandă cu valută a corespuns unei realități a acelor ani venind în conflict cu o legislație aberantă nici unul dintre conducătorii evrei sau sioniști nu a rămas arestat și nu a fost judecat de Tribunalul Militar. Neîndoielnic comportarea autorităților române este rezultatul presiunilor exercitate de Comitetul Internațional al Crucii Roșii Internaționale și de ministrul Elvețian la București. Aceste presiuni externe s-au exercitat asupra lui Mihai Antonescu.

Într-un proces-verbal întocmit la 4 martie 1944, Poliția București constată prezența în București a 9 cetățeni polonezi. Acești evrei au avut drept călăuză pe activistul sionist Tabacinic Gherș. Refugiații polonezi au utilizat uniforme ale organizației naziste Todt și acte de identitate false. Uniformele și actele au fost procurate de Tabacinic Gherș (Sunea). Publicăm în continuare acest proces-verbal.

Proces-verbal

Astăzi 4 martie, anul una mie nouă sute patruzeci și patru, orele 10

Noi Stelian Lupu, Comisar Ajutor, la Biroul 3 Siguranță, din Prefectura Poliției Capitalei.

În cursul trierei materialului subversiv găsit asupra unora din foștii membri ai organizației sioniste, în scrisoarea 9, către Barlas semnată de Tabacinic Gherș (Sunea) pag. 26-27, dosarul documentar, vorbește despre aducerea în București a unui număr de 31 evrei polonezi trecuți clandestin granița, în uniforme germane, înarmați și cu acte false ca făcând parte din organizația germană „Todt”. La scrisoare anexează și trei fotografii, una cu un grup de refugiați evrei polonezi, iar a doua și a treia cu evrei polonezi veniți în București în uniforme militare germane, pag. 103.

Cercetând pe Tabacinic Gherș Sunea, asupra acestei scrisori, ne face o declarație aparte semnată propriu, care vizată de noi se anexează la prezentul act și din care reiese, că nu recunoaște că acești evrei, au fost aduși în București de către organizația haluților din București al cărui președinte este el, ci că aceștia au venit pe cont propriu, iar fotografiile le are de la ei, însă nu știe de la care. De asemenea, menționează că nu știe cum îi cheamă, însă îi cunoaște de la asistența evreiască din Calea Moșilor nr. 78 unde veneau des pentru a primi ajutoare de la M. Blumenthal.

Mai confirmă că, în afară de ajutoarele date de asistență, personal din bani organizației, a dat lui

Woitich Vladislav 100 mii lei iar lui Strumik Mihail 30 mii lei.

Afirmă că toți cei din grupul fotografiat sunt repartizați cu domiciliul obligatoriu la Slatina.

Pentru definitivarea cercetărilor, cu adresa nr. 6871 din 23 februarie 1944, m-am prezentat la Poliția orașului Slatina și în urma cercetărilor făcute, și cu ajutorul fotografiei în grup, am putut identifica, următoarele persoane: Woitich Vladislav, Woitich Halina, Jan Iaszlowicz, Strumik Mihail, Kobus Halina, Kozocynska Jadwiga, Kulcinska Halina, Jowicka Stefania și Lawaskievici Ionasz.

Toate aceste persoane au fost ridicate de noi și aduse la Prefectura Poliției Capitalei pentru continuarea cercetărilor.

Aci a fost invitat dl. M. Blumenthal, funcționar la Centrala Evreilor, secția asistenței, din Calea Moșilor nr. 78, domiciliat în Str. Agricultori nr. 44, care recunoaște din cele nouă persoane pe Strumik Mihail și Lawoschievici Ian, cărora le-a dat la asistență, ajutorul. Pe ceilalți nu-i cunoaște deoarece veneau prea mulți și nu-și poate aduce aminte.

Prin intermediul interpretului Vladimir Zeleniuc din această Prefectură, am procedat la audierea următorilor Polonezi:

1) Woitich Vladislav, născut în anul 1920, în Lemberg-Polonia, de origină etnică și cetățean polon, de religie catolică, mecanic, domiciliat în str. Iliescu nr. 26, Slatina, ne declară că pe la mijlocul lunii iunie 1943, a fugit din Polonia împreună cu soția sa Iowicka Stefania și sora sa Woitich Halina în vârstă de 10 ani.

Au trecut granița fraudulos pe la punctul de frontieră Babi, și au venit singuri în București unde au mers la Comitetul Central al Refugiaților Poloni, din str. Argentina nr. 41 unde li s-a dat ajutoare și au locuit clandestin în București, până ce au fost porniți la Slatina.

În privința fotografiei în uniformă germană militară declară că a făcut-o în Polonia, și nu știe cum a ajuns la Tabacinic Gherș (Sunea).

În ceea ce privește fotografia în grup declară că au făcut-o întâmplător la propunerea unui oarecare refugiat polonez Kwitowschi a cărui adresă nu o cunoaște.

Nu recunoaște că a primit bani de la Sunea și nici de la asistența evreilor din Calea Moșilor nr. 78 și nici că este evreu.

2) Sawicka Ștefania, născută în anul 1921 în Rojneatov – Polonia, de origină și cetățenie polonă, religie catolică, cu domiciliul obligator în Slatina, ne face o declarație identică, cu a soțului său Woitich Vladislav.

3) Strumik Mihail, născut în anul 1923 în Roșneatov-Polonia, de origină și cetățenie polonă, religie catolică, student cu domiciliul în Slatina ne declară că fiind nemulțumit cu traiul în Polonia prin luna iulie a fugit, trecând granița în mod fraudulos prin punctul de frontieră Cute, venind în București, unde s-a dus tot la casa Polonă, în str. Argentina nr. 41.

De aici a fost repartizat la căminul studenților poloni din str. Episcopul Radu nr. 15, de unde au fost trimiși în Slatina.

În privința fotografiei, în uniformă militară germană, declară că a făcut-o în Polonia unde lucra la un atelier militarizat.

Uniforma declară că a lăsat-o în Polonia.

În privința fotografiei în grup, declară că a făcut-o întâmplător în București la propunerea lui Tabacinic Gherș și Kwiatowski.

Nu recunoaște că a primit alte ajutoare afară de cele date de Comitetul Polonez.

4) Iazalowicz Ian, născut în anul 1914 în Lvov Polonia, de origină și cetățenie polonă, de religie catolică, cu domiciliul obligatoriu în Slatina, declară că a fugit din Polonia singur trecând frontiera fraudulos pe la punctul Zalisciki prin luna iulie și venind în București a mers la Comitetul Polon, unde a primit ajutoare, stând în București până ce a fost trimis la Slatina.

Nu recunoaște că a mai primit ajutoare afară de cele date de Comitetul Polon.

5) Lawaskiewicz Jan, născut în anul 1919 în Polonia de origină și cetățenie polonă, religie catolică.

6) Kazaczynska Maria Edviga, născută în anul 1920, în Lemberg-Polonia, de origină și cetățenie poloneză, de religie catolică.

7) Kobuz Halina, născută în anul 1923 în Polonia – Varșovia de origină și cetățenie polonă, de religie catolică.

8) Kulczyska Halina, născută în anul 1926 în Lemberg Polonia de origină și cetățenie polonă, de religie catolică.

9) Woitich Halina, în vârstă de 10 ani.

Toți aceștia declară, că au venit individual din Polonia *trecând clandestin frontiera*, și că venind în București au mers la comitetul Polonez de unde au primit ajutoare până ce au fost trimiși la Slatina.

Nu recunosc că au mai primit alte ajutoare afară de acestea, iar fotografia în grup au făcut-o întâmplător în București la propunerea lui Tabacinic Gherș și a polonezului Kwiatowski Misa. Dispărut.

În prezent toate aceste persoane, nu recunosc că sunt evrei, nu au fost aduși de această Organizație în București și că au primit ajutoare de la Tabacinic Gherș și de la asistența evreilor din Calea Moșilor nr. 78, *deși Tabacinic Gherș cu scrisoarea către Dl. Barlas, confirmă toate acestea precum și aducerea lor în uniformă militară germană, acte false și înarmați.*

Cei mai sus-menționați nu au recunoscut că au primit bani nici la confruntările făcute.

În privința identificării persoanelor sus-menționate, aceasta s-a făcut după declarațiile lor, neposedând nici un act.

De altfel, dovezile ce posedau asupra lor pentru identificare le-au fost date de către Comitetul Central al Refugiaților Poloni, după declarațiile lor, iar după acte, așa cu numele date nu corespund realității.

Deși Lawoschiewici Jan, Woitich Vladislav, Iaslovici Ian și Strumik Mihail *au declarat că originea etnică a lor este cea polonă și religie catolică*, pentru convingere au fost: *înaintați cu adresa nr. 7664 din 29 februarie 1944 la Parchetul Tribunalului Ilfov, Cabinetul medicului Legist*, unde în urma examenului făcut, s-a constatat că *sunt*

circumciși în rit mozaic. Adresa nr. 245 din 29 februarie 1944 la alăturatul dosar.

Având în vedere culpa ce li se aduce în legătură cu organizația subversivă, descoperită se înaintează Parchetului Curții Marțiale a Capitalei, afară de polonezele Jawika Stefania care este gravidă în a opta lună și copila Woitich Halina cari au fost trimise Poliției orașului Slatina cu adresa nr. 7336 din 4 martie 1944 spre a fi plasate la domiciliu și ținute în supraveghere.

Pentru care am încheiat prezentul proces-verbal.

Comisar șef (ss.) Albert Rădulescu

Ancheta parchetului militar

La 5 martie 1949, printr-un proces-verbal încheiat de maior magistrat Dumitru Gicovanu, procuror la curtea marțială București se dispune ca întregul lot de activiști sioniști, să fie înaintat spre judecarea Tribunalului militar București.

Procesul-verbal încheiat se bazează atât pe constatări făcute de poliție privindu-i pe refugiații evrei din Cernăuți, aduși în București de Sunea Tabacinic și David Tenenbaum, echipați în cursul transportului ilegal cu uniforme ale organizației naziste Todt, cazați la București la diverse adrese pregătite de activiștii sioniști, care au primit ulterior și acte de identitate false.

Datele prezentate confirmă că începând din anul 1943, când situația frontului s-a schimbat radical, organizațiile sioniste trec să se reorganizeze,

în așa fel încât supraviețuirea dorită în anii 1940-43 să se transforme într-o mișcare de rezistență împotriva holocaustului.

În dosarul ASRI 53363 există circa 2000 de pagini de documente care să confirme datele din procesul-verbal încheiat de procurorul Dumitru Gicovanu. Din acest punct de vedere o primă constatare apărută la lecturarea acestui proces verbal este obiectivitatea faptelor inserate și faptul că ne găsim în fața unei acțiuni organizate de rezistență evreiască antifascistă. Faptul că mișcarea a fost deconspirată se datorește lipsei de experiență a organizatorilor și în primul rând utilizării unor curieri care în drum spre Geneva sau Istanbul desconspirau conținutul scrisorilor și ne referim la Charles Gyr și Thomas Bragioti. Ceea ce este mai grav că în corespondențe cu cei din Geneva și Istanbul se dezvăluiau programele de ajutorare a deportaților, de ajutorare a acestora de a ajunge în România, de înlesnire a emigrărilor către Palestina. Este neîndoielnic o lipsă de experiență. De asemenea, documentele care au stat la baza întocmirii procesului-verbal denotă un conflict permanent între vechea gardă sionistă și grupul tinerilor în care Sunea Tabacinic și David Tenenbaum erau organizatori. Neîndoielnic în ciuda nemulțumirilor reciproce, cele două grupuri colaborau în acțiunea de rezistență, explicația fiind că seniorii organizației dețineau fondurile materiale.

Procuratura militară încheie un al doilea proces-verbal, pe care îl publicăm integral:

Proces-verbal

Astăzi, 5 martie 1944

Noi, Maior Magistrat Gicovanu Dumitru, Procuror Instructor Militar de la Curtea Marțială a Capitalei, delegat prin ordinul nr. 63297 din 21 februarie 1944, de Parchetul Militar a asista la cercetările ce se fac de Prefectura Poliției Capitalei, Direcția Poliției de siguranță, în cauza privitoare la organizația subversivă a foștilor membri ai organizației sioniste evreiești, împreună cu Comisarul Șef Albert Rădulescu și Comisarul Constantinescu Gheorghe, ambii din Prefectura Poliției Capitalei – bir. 3 Siguranță, cât și de Comisarii Ajutori Dumbravă Alexandru și Lupu Stelian, atașați pe lângă noi pentru cercetări;

Procedând la cercetarea actelor, la interogarea învinuiților, la percheziții domiciliare, la verificarea materialului găsit, cât și la audierea martorilor și a experților (traducători), am constatat următoarele:

1) La 24 ianuarie 1944, cu ocazia unei razii făcute de Poliția Capitalei – Circa 28, în str. Panduri nr. 61, s-au găsit în apartamentul mobilat, închiriat de evreul Zucker Iancu, închiriere care se făcuse cu câteva zile înainte de la D-na Haritina Cpt. Mărculescu, 3 indivizi, care și-au dat numele:

- Herzog Iohann
- Mihaela Evanghelică. Toți creștini
- Bendea Ana, fără să fie înscrisi în Cartea de

Imobil.

Circa 28 Poliție i-a arestat și i-a trimis la Direcțiunea Poliției de Siguranță din Prefectura Poliției Capitalei și aici cercetați, s-a stabilit că sunt:

Herzog Iohanu [nume fals] – Dups Martin, evreu din Cernăuți [nume real];

Mihaela Evanghelică [nume fals] – Miha Naghel, evreică Cernăuți [nume real];

Bendea Ana [nume fals] – Netty Naghel, evreică Cernăuți [nume real];

Dups Martin și Mina Naghel, foloseau Buletine de Populație pe numele amintite mai sus, iar Etty Naghel folosea un carnet de refugiată din nordul Ardealului.

Aceste trei persoane locuiau la Cernăuți, la sosirea lui David Tenenbaum în noiembrie 1943.

Mina Naghel și Etty Naghel aveau un domiciliu stabil și cunoscut de autoritățile din Cernăuți.

Primul transport

Dups Martin din Cernăuți, s-a retras cu armatele sovietice la ocuparea orașului de către trupele româno-germane și din interiorul Ucrainei, a fost luat de armatele germane și i s-a dat voie să se înapoieze la Cernăuți.

La frontieră nu i s-a permis și atunci s-a îndreptat spre Polonia. A locuit acolo câțva timp și apoi a trecut fraudulos Nistru și a venit la Cernăuți, unde a stat ascuns un an și 8 luni. Aici a fost vizitat de David Tenenbaum, care i-a propus aducerea la București.

I-a cerut o fotografie și în cursul lunii decembrie 1943, David Tenenbaum i-a trimis la Cernăuți Buletinul de Populație pe numele de Herzog Iohann, cu fotografie și ștampilă false. Tot atunci, David Tenenbaum i-a trimis și o scrisoare în care i-a dat indicație să se prezinte la Cernăuți, la profesorul evreu Gronic de unde va primi 11.000 lei (unsprezece mii lei), să ia trenul la București la 23 decembrie 1943 și în gara de nord lângă closet va întâlni un tânăr înalt, cu ochelari și să se prezinte lui.

2) În aceeași situație se găsea Igo Fecker, cu care s-a urmat același procedeu.

3) Pe peronul gării de nord, au găsit pe Iancu Zucker, care i-au luat și dus în str. Barbu Văcărescu nr. 59.

4) Cu el a mai venit și Hilda Becker, tot cu acte false.

Al doilea transport

5) Alfred Feckler și Bubi Cahane au fost aduși tot cu acte false din Cernăuți, la data de 23 decembrie 1943 și au fost găzduiți tot de Zucker, în str. Barbu Văcărescu nr. 59.

Ambii sunt dispăruți.

Al treilea transport

Au sosit tot din Cernăuți: Mina Naghel, Ety Naghel, Froim Kuperman, Teia Kwallenbergk, Fany Barth.

Acestora le-a adus acte false la Cernăuți Felicia Schwartz.

Felicia Schwartz a găsit gazdă la prof. Gronic, care cunoștea situația falsă a femeii Teia Kwallenberg, care venea pe numele de Niculina Niculescu.

Felicia Schwartz a dus bani și le-a împărțit suma între 5.000-6.000 lei.

Au plecat cu trenul în vagoane diferite la 9 ianuarie 1944. Au fost primiți la gara de nord de Iosef Friedman.

Mina Naghel și Ety Naghel au fost găzduite la Jenny Litmann în Șos. Vitan nr. 26 din București, de unde au fost luate de Iancu Zucker și duse în Șos. Panduri Nr. 61, unde apoi au fost găsite și arestate la 24 ianuarie 1944.

Restul au fost găzduiți în str. Barbu Văcărescu nr. 59.

Odată cu mutarea lui Nina și Ety Naghel în Șos. Panduri nr. 61, au fost aduși din str. Barbu Văcărescu nr. 59 și Froim Kuperman, Fanny Barth și Dups Martin și au rămas astfel cinci într-o locuință și cinci în alta.

6) Evreii instalați în cele două locuințe, nu aveau voie să facă nimic în afara locuinței, fără Zucker Iancu care locuia cu ei. Acesta le plătea masa și îi ducea la cinematograful.

Pe str. Barbu Văcărescu au fost vizitați de Tabacinic Gherș zis Sunea, David Tenenbaum și Iosef Friedman.

7) Toți primeau corespondență de la Cernăuți prin intermediul altor evrei din București și anume:

Filip Segal, str. Biserica Udricani nr. 6; Zucker Iancu, str. Barbu Văcărescu nr. 59.

8) Ce s-a găsit în str. Panduri nr. 61 și în str. Barbu Văcărescu nr. 59 la percheziție: se poate vedea în procesul-verbal de la pag. 9-30, vol. 3. 12 vol. 3 (cartușe, ceasornice, apometre și substanțe chimice).

La percheziția făcută în str. Marin Rădoi nr. 4 (Suburbana Militari) unde își stabilise domiciliul pentru a scăpa de urmărire Zucker Iancu, s-a găsit un revolver cu butoaș, calibru 6,35, încărcat cu 5 cartușe și o servietă cu tuburi și cerneluri necesare la falsificarea actelor (vezi proces-verbal de la pag. 12).

9) Între timp au fost arestați Igo Feckler și Teia Kwalenberg.

Aceștia doi confirmă cele arătate mai sus, apoi Igo Feckler a fost întâlnit de David Tenenbaum, care i-a ridicat actul de Biroul Populației fals, iar Buletinul lui Teia Kwalenberg a fost ridicat de Zucker Iancu.

10) Din primele declarațiuni ale lui Dups Martin, Mina Naghel și Ety Naghel, s-a stabilit că au fost aduși cu acte false la București de către un comitet sionist al grupării haluțime „Gordonia”, în care figurau:

- Tabacinic Gherș (Sunea)
- David Tenenbaum
- Iosef Friedman

11) La percheziția din Barbu Văcărescu nr. 59, s-a găsit o scrisoare pentru Hilda Brecker, pe adresa lui Filip Segal, din str. Udricani nr. 6.

Căutat, Filip Segal dispăruse de la domiciliu, însă a fost arestat ulterior.

12) Cercetați cei prinși, din declarațiile date s-au putut identifica următorii: Tabacinic Gherș, David Tenenbaum, Iosef Friedman.

Identificarea lor s-a mai stabilit și cu listele găsite la Centrala Evreilor – secția Asistență din Calea Moșilor nr. 78, unde numiții erau repartizați pentru munca obligatorie, însă nu prestau această muncă deoarece căpătaseră carnete de scutire prin mijloace ce urmează să se stabilească.

13) În timp ce cei trei evrei: Dups Martin, Mina Naghel, Ety Naghel, se găseau arestați la Circa 28 Poliție, Iosef Friedman s-a dus la Tabacinic Gherș căruia i-a spus chestiunea acestora. Sunea i-a spus să caute un avocat creștin, care să intervină la Poliție pentru eliberarea lor.

Friedman Iosef cunoștea de la Curtea Marțială pe avocatul Nichita Georgescu și a comunicat că va merge să facă prin el intervenția. S-a dus la avocat, care i-a spus că trebuie să facă o petiție pentru eliberare.

Friedman Iosef a făcut o petiție ca din partea lui Segal Isidor, avocat din București, Bd. Carol nr. 83, în care cerea eliberarea nepotului său Herzog Iohann și verișoarelor sale, care au plecat la niște prieteni și au fost arestați de Poliție.

Petiția s-a primit de Nichita Georgescu, apoi Iosef Friedman a predat-o la Comis. 28 Poliție, cerând eliberarea.

Fiind plecați cu dosarul la Prefectura Poliției, petiția a fost îndrumată acolo.

Când s-au prezentat avocatului Nichita Georgescu să ceară eliberarea, acesta a cerut suma de lei 2.000.000 (două milioane lei).

Tabacinic Gherș, Tenenbaum David și Friedman Iosef s-au dus la Benvenisti și au cerut acești bani, pentru a putea obține eliberarea.

Benvenisti a spus că omul său de încredere (Rosenzweig) este plecat și să aducă a doua zi pe Fuchs Isac. A doua zi, au venit cu Fuchs și Bery Zeilig la Benvenisti acasă.

Benvenisti le-a dat carnetul de la Banca de Credit Român în mâna lui Fuchs, împreună cu parola. Au plecat toți cinci la Banca de Credit Român și au ridicat 2.000.000 (două milioane lei). Banii i-a luat Tabacinic și Tenenbaum. Fuchs s-a înapoiat la Benvenisti și i-a comunicat că s-au ridicat banii (vezi declarațiile lui Tabacinic Gherș – pag. 176, Tenenbaum David – pag. 194, Friedman Iosef – pag. 115 și Fuchs Isac – pag. 69). Vol. I.

Între timp s-a aflat de arestarea lui Benvenisti Fuchs, Enzer, Fischer, Rosenzweig și Gruss, survenită în urma interceptării unor corespondențe ce se purta din România în străinătate, la Istanbul și Geneva.

Corespondența se purta între: Scarlat Iancu, David Tenenbaum

Către Geneva: Tabacinic Gherș, Ițic Herzig, Natnan Schwabl, (tineri) Krell Menahem (Mendel), dr. Silbersein, Motti Baumel, Abasei Herșcu, Leivandman Israel, Schieber Berl (Hanoar-Haționi), Hafner Avner – prof. ebraică, Enzer Samuel.

Prin Geneva la Istanbul: Fischer Wilhelm

România (maturi): Rosenzweig Jakob (Iacob), Venia Pomeranic, Nussbaum Egosi, dr. Barlas³, A.I. Rispler, Achiba.

Legătura se făcea prin curieri camuflați, care duceau scrisorile în aceste centre și aduceau răspunsul și bani la întoarcere.

Grupările tineretului haluț din România, care au ca scop mărturisit emigrarea și colonizarea în Palestina prin răscumpărarea pământurilor de la arabi, sunt:

„Hanoar-Haționi” conducă de Ițig Herzig;

„Gordonia”, condusă de Tabacinic Gherș (Sunea);

„Dror” (Rândunica) condusă de Scarlat Iancu;

„Hașomer-Hațair” condusă de Krell Mendel;

„Mizrachi” condusă de Haspel I.

Aceste grupări, formate după modelul celor din Palestina, au fost încadrate în organizația sionistă din România și aveau filiale în centrele importante din țară, ca: Timișoara, Arad, Cernăuți, Iași, Bacău, Piatra-Neamț, Orșova, Brăila, etc.

Cu începerea războiului, mijloacele de comunicare cu Palestina, fiind foarte grele, au fost trimiși la Istanbul și Geneva, delegați ai Palestinei, care să țină contactul cu organizația sionistă și tineretul haluț din țările populate cu evrei din Europa.

Acești delegați ai Palestinei sunt: Nathan Schwabl la Geneva și Venia Pomeranic la Istanbul.

Pe lângă aceștia, funcționau ca reprezentanți ai bătrânilor, încă dinainte de război, la Geneva,

---

³ Dr. Barlas avea sediul la Istanbul – n.n.

reprezentantul organizației „Joint” din America, evreul Saly Mayer, care era și președintele comunității evreiești din Elveția și dr. Solberchein, refugiat polonez, care făcea legătura în gruparea „Joint” și evreii din Europa (fost reprezentantul evreilor în Liga Națiunilor).

La Istanbul ca reprezentant al bătrânilor este dr. Barlas, delegatul Palestinei pentru emigrare.

Tinerii reprezentanți ai Palestinei, din centrele arătate mai sus, lucrau de comun acord cu bătrânii amintiți.

Scopul legal al acestor reprezentanți ai Palestinei, era să subvenționeze, din fondurile adunate din străinătate, pe evreii din țările europene și să înlesnească emigrarea lor.

Organizația sionistă din România, din anul 1939 și până la 7 august 1942, când a fost dizolvată, avea următorul comitet: Mișu Benvenisti, președinte; Blumenthal Mauriciu; ing. Leon Filderman; Enzer Samuel; și Fischer Wilhelm.

Acest comitet conducea tineretul haluț și avea legături prin corespondență și subvenționări de sume de bani cu străinătatea: Istanbul, Geneva, Palestina și America, legături pe care parte din membrii comitetului și din șefii grupărilor de tineret haluț le-au menținut și după dizolvarea organizației sioniste

După dizolvarea organizației, majoritatea tineretului haluț a fost încadrat pentru munca obligatorie la Secțiile de Asistență și Reeducare de pe lângă Centrala Evreilor, unde li s-au dat dovezi de scutire de muncă obligatorie și urmau cursuri de specializare agricolă, iar alții colectau sume de bani

care prin Centrală erau întrebuințate pentru opere de asistență socială.

Totodată, membrii marcați ai tineretului haluț cereau din străinătate sume de bani pentru reorganizare, înarmarea tinerilor pentru autoapărare și în alte scopuri cu caracter subversiv.

Foștii conducători ai organizației sioniste cereau și primeau de asemenea din străinătate, prin trafic de valută, sume de bani, pe care susțin că le întrebuințau la opere de asistență socială.

Din foto-copiile scrisorilor ce au trimis în străinătate sau care le-au parvenit de la delegații Palestinei la Geneva și Istanbul, și care au fost interceptate și formează materialul documentar cuprins în Volumul 2 al dosarului de anchetă, rezultă următoarele:

La pag. nr. 1 spune: „După tratative lungi între mișcările (Habonim) „Zidarilor” din Transilvania și „Gordonia” din România, după convorbiri prelungite, care au început în Arad în ziua de 3 iulie 1943, între tovarășul Arie în numele zidarilor și Sunea în numele „Gordoniei”, care au avut loc la București în zilele de 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 și 10 Sept. între conducerile principale ale acestor mișcări sus pomenite, am ajuns la următoarele soluții...”

Scrisoarea este semnată de David Tenenbaum în numele „Gordoniei” și Arie Hirsch în numele „Zidarilor”.

La pag. 3 verso, scrie: „Săptămâna aceasta vom edita în românește circulările cu știrile pe care le-ai trimis tu. Vom căuta prilejul ca toți membrii din capitală și provincie să citească aceste știri. Începând

din ziua de 10 iulie, Sunea va vizita toate orașele și târgușoarele din Transilvania.

La pag. 4 scrie: „având în vedere că jumătate din numărul evreilor din România, locuiesc în București, am concentrat pe toți activiștii noștri... în fruntea filialei figurează conducătorii: Iosif (Fridman), Jean Vătărescu, Filip Segal, Felicia Schwartz, Blanck Elisabeta)”.

Pag. 17: „În Palestina se mobilizează tineretul: mișcarea voastră se dezvoltă și din punct de vedere educativ în mijlocul tineretului din Palestina și se cere pregătire și pornire: această problemă este foarte importantă mai cu seamă astăzi când mobilizarea se întinde mereu...”.

La pag. 20, scrie: „activitatea mișcării tineretului și scrisori expediate: un bilanț despre situația în mișcare, în limba germană de Iancu Scarlat.

Pag. 26: „Iată, îți comunicăm că în sfârșit am reușit să aducem aici 20 de tovarăși din Galiția, după cererea lor. Le-am trimis mijloace pentru a cumpăra îmbrăcăminte germană, revolvere și cu ajutorul naivului, de la care au obținut autorizație de călătorie ca ostași germani, mobilizați pentru muncă, au ajuns la București înainte cu câteva săptămâni.

După aceștia au venit cu mijloacele lor încă 27 de adulți.

Trecerea acestor 20 refugiați este numai un început, 30 de tovarăși adepți ai mișcării noastre se află la granița româno-polonă, la Nistru și în orașele Ucrainei și ei cer de la noi, mijloace de a cumpăra haine, revolvere, precum și autorizații de călătorie

pentru a scăpa de moartea ce îi amenință...” Sunea către Barlas.

În aceeași scrisoare, la pag. 27: „Îți trimitem alăturat amănunte despre distrugerea evreilor din Polonia, precum și fotografia celor trei îmbrăcați în haine germane... și formularul de autorizație de călătorie cu care au venit tovarășii”.

La pag. 29 Sunea înaintează lista membrilor care au făcut pregătirea înainte de perioada emigrării.

Pag. 30: „Ne este foarte greu de a strânge tot materialul... Tot ceea ce s-a făcut, s-a făcut numai prin curieri și voiajori”.

Pag. 33. Scarlat către Nathan justifică sume de bani.

Pag. 35 scrisoarea lui Maicu Berl (Schieber) are numele proprii cifrate (nu au putut fi descifrate).

Pag. 35 verso, se interesează ce s-a vorbit în legătură cu ultima conferință de la Moscova.

Pag. 39, scrisoarea lui Sunea către dr. Silbersein la Geneva: „La cererea tovarășilor cu delegația din Constantinopol, am trimis în iulie un curier în Galiția... Ei au comunicat prin el, că așteaptă de la mine să le fie trimise de aici, ștampile ale organizației militare „Todt” sau „Luftwaffe” și sume de bani că să-și poată procura uniforme germane și revolvere pentru ca să poată trece aici ca soldați germani”.

„După mari eforturi, mi-am procurat ștampilele și le-am trimis autorizațiile de călătorie ca soldați germani, pe care am reușit să le fac. Le-am trimis și suma cerută din banii casieriei și ei au reușit să treacă după câteva zile în grupuri de câte 3 tovarăși. Unul din aceste grupe s-a fotografiat în uniforme

germane și eu îți trimit fotografia aceasta... Cu ajutorul ștampilelor noastre... au ajuns încă 27 iudei maturi... Le-am pregătit haine pentru că asupra lor îmbrăcăminte în uniforme germane plana pericol de moarte... Fără nici un ajutor și sprijin, i-am aranjat la poliția românească drept refugiați polonezi, creștini, care au venit în vara anului 1940, după prăbușirea Poloniei. Cinci dintre ei au fost rânduți în lagărul polonezilor din orașul Slatina, 15 au fost lăsați în mod temporar în București la tovarășii noștri din București.

„Voi încerca în săptămânile și lunile viitoare să fac să vină sute de tovarăși care trăiesc încă în Polonia, cu hârtii de arieni... 30 de tovarăși din Galiția sunt adunați la granița româno-polonă și așteaptă ordinul să vie. Și lor trebuie să le trimit uniforme, revolvere și autorizații de călătorie... Am nevoie, cel puțin ca ajutor imediat de 5.000 stefani (dolari).

Pag. 48 verso, scrisoarea din 2 august 1943 a lui Nathan Schwabl (Geneva) către Centrala Haluț din România: „VI. Să nu aveți liniște și să vă străduiți să transportați pe tovarășii din Transnistria și din Galiția...

„VII. Confirmați vă rog materialul. Trimiteți-mi cu ocazie circulările ce aveți pentru Palestina”.

Pag. 52, gruparea „Gordonia” din România s-a contopit cu gruparea „Habonim” din Transilvania.

Pag. 55, scrisoarea lui Ioil Brand din Ungaria către Scarlat Iancu din România, datată 7 august 1943.

„V. Dacă este posibil să lucrăm împreună, să fac un drum în Polonia.

„Este cu putință ca curierii voștri să ne ajute nouă și invers”.

Pag. 58, scrisoarea Eli Sayo din Ungaria către Sunea, datată 7 august 1943: „...vă făgăduiesc că după scurt timp vă voi trimite o dare de seamă amănunțită asupra acțiunii, vieții și problemelor noastre și rugăm să ne trimiteți o asemenea dare de seamă cu ocazia viitoare”.

Pag. 62, scrisoarea lui Sunea către Secretariatul Asociației „Gordonia” (Palestina): „De când a izbucnit războiul, ne-a fost cu putință să întărim filialele noastre; ținutul a primit vizite prelungite în primul rând a lui Sunea și în al doilea rând ale lui David.

Pag. 62 verso, ședințe secrete ținute la Arad: „În Transilvania s-a afiliat (amestecat) în majoritate studenți; la Arad din tineretul muncitoresc. La Deva avem 30 tovarăși; la Brașov 40 tovarăși, la Orăștie, Orșova sâmburi de câte 10 tovarăși.

„...Ședința muncitorilor activi din Transilvania s-a ținut la Arad. Au luat parte: Mișu, Ioșca, Lili Ițic, Chava, Martha și Sunea... Ședința a fost secretă și participanții ei din Timișoara, Orșova și Deva, au venit la Arad fără autorizații de călătorie”.

Pag. 63 verso: „Esra (Lasner) va continua acțiunea lui de secretar al ținutului, provincial; el va rămâne în legătură cu Nathan și Istanbul, va căuta să intre în legături cu Gascher, podarul din Serbia, pentru întărirea situației acestei țări în noua schimbare de funcționii în Europa. De asemenea, va aloca o sumă de bani pentru achiziționarea mijloacelor de apărare”.

Pag. 75 verso, scrisoarea lui Nussbaum (decedat) către Barlas la Istanbul: „...a rămas aici numai Fischer, un om cumsecade, care ne-a ajutat cu mult, dar care nu are experiență sionistă și nu este obișnuit și competent în chestiunile noastre. Și totuși fiind un om drept, ne-am complăce să lucrăm cu el....”

Pag. 80, scrisoarea lui Nathan Schwabl (Geneva) către Enzer și Egosi, datată 1 august 1943: „...trebuie să vă pregătiți pentru aceste posibilități pe toate căile; pentru eventualitatea unei auto-apărări în ultima clipă...”

Pag. 82, scrisoarea lui Sunea din 12 ianuarie 1944 către Venia (Pomeranic) din Istanbul: „...după aceasta că Rosenzweig i-a scris o scrisoare în care-și explica situație împreună cu mai mulți tovarăși din partid și a cerut lui Scarlat să semneze, el dar a refuzat. A semnat (Scarlat) numai când Rosenzweig i-a vorbit hotărâtor, în mod sever”.

Pag. 83, în aceeași scrisoare: „David a vizitat cu acte de creștin (ca student creștin și ca invalid de război român) toate orașele țării, filialele, nucleele, lagărele de muncă obligatorii și peste graniță...

„Rosenzweig se străduiește îndeajuns de fiecare dată să liniștească spiritele, dar în zadar”.

Pag. 84, în aceeași scrisoare: „La 15 decembrie a venit Rosenzweig la secretariatul nostru și ne-a povestit chestiunea celor doi L.⁴ și ne-a declarat că a încercat să facă ceva, dar totul a fost zadarnic. Vestea specială pe care ne-a transmis-o Rosenzweig,

---

⁴ Este vorba de doi parașutiști din armata britanică, originari din România și recrutați în Palestina.

a fost că el a căzut la Lipova lângă Timișoara, rănit, că s-a mijlocit și a fost transportat la spital în București.

De acolo a fost transportat la Sinaia, pentru vindecare. David a plecat îndată cu acte de creștin; nu l-am mai găsit la Sinaia. A plecat la Lipova a vorbit cu omul pe acoperișul căruia a căzut și a aflat în sfârșit că L. se află acum în regiunea Brașovului (Timișul de Jos). El s-a întors la 28 decembrie cu planul răpirii lui L. în noaptea de 31 decembrie. De la Scarlat am cerut numai fotografia lui L., pentru ca să putem să-i scoatem acte de creștin lui L., invalid de război. Deja aranjasem lucrurile cu Garda Militară și planul nostru era să-l scoatem de acolo noaptea aceasta, când soldații și ofițerii sunt beți. Chiar am închiriat un automobil militar, cu care trebuia să-l transportăm sub pază dimineața în București, Sunea trebuia să conducă automobilul, iar o tovarășă din „Dror”⁵ trebuia să-l însoțească ca soră de caritate.

Scarlat transporta veștile pe care i le-a dat David, și sub motiv că trebuie să-ți scrie ție, a refuzat să ajute acțiunea. El crede că este mai bine ca L. să stea acolo, decât să fie eliberat. După cât se pare Scarlat este interesat ca cineva din voi să cunoască adevărata situație care domină în „Dror”, astfel s-a pierdut noaptea de 31 decembrie și L. a rămas acolo”.

Pag. 87, scrisoarea lui Sunea Tabacinic adresată lui Nathan, conține darea de seamă și activitatea clandestină subversivă.

---

⁵ Este vorba de Gita Leibovici.

Describe vizita clandestină a lui David Tenenbaum aranjată ca acțiune de încheiere pe anul 1943. El a umblat de la 15 noiembrie 1943 până la 29 decembrie 1943, în toată țara, în vederea: „creării unei legături directe cu contrabandiștii graniței poloneze și a Transnistriei în vederea planurilor de salvare ce avem; transmiterea de documente de străini la toți prietenii noștri, unde se află, în vederea salvării lor, pentru cazul dacă ne vom afla în lunile următoare în fața unor răsturnări interne și pogromuri; întărirea acțiunii de apărare, desemnarea de detașamente de curajoși și îndrumarea lor în detașamente de luptă. Documentele pentru toți prietenii au fost aranjate de Compartimentul A. al Detașamentului mișcării pentru chestiunile de pătrundere, care este compus din prietenii: Iacob T. (Zucker Iancu), tipar, Filip S. (Segal) (specialist pentru fabricarea ștampilelor). Jean V, (Vătărescu) fotografii. Toate hainele, pălăriile, geamantanele secrete au fost pregătite de către Compartimentul B. pentru chestiuni de pătrundere, care este compus din prietenii: Moise P. sau F. (croitor), Rifca F. croitoreasă și T.N. (geamantane).

„...De la 15.XI până la 5.XII au fost vizitate (David) secțiunile sau punctele Brăila, Galați, Vaslui, Huși, Bacău, Roman, Iași, Botoșani; la fel a trecut prin 3 tabere de muncă în care se găsesc haluțimi și prieteni de ai noștri în împrejurimile Galațiului, Focșaniului și Iașiului.

De la 5.XII a vizitat Cernăuțiul și orașelul Orășeni de pe granița româno-polonă; de la 11.XII – 17.XII a rămas la Lipnic-Ațachi de pe Nistru vis-à-

vis de Moghilev și a transmis documente de străini prietenilor noștri din exil...

„În ziua de 18.XII a rămas o zi în București și apoi a plecat în Transilvania, a vizitat Orșova, Lugoj, Timișoara, Arad, Deva, Orăștie și Brașov.

„Această vizită a avut cu totul alt scop: să înceapă o legătură personală directă cu (comuniștii) din Banat, în chestiunile de apărare și curaj. La 29 decembrie seara a revenit în București...”

„...Nu am reușit să primim de la Comisariatul pentru chestiunile evreiești scutiri de muncă pentru următorii activiști: Israel-Bacău, Șloim-Vaslui, Ieheskiel-Galați, Abraham-Huși, Mayer Meleh Ficu și Sachi-Iași.

„...Un prieten anume Iosef F. (Friedman) se ocupă de mai mult de un an numai și numai cu scoaterea de lucrări culturale...

„...Cu un devotament deosebit se ocupă, de asemenea, cu învățământul limbii ebraice și răspândirea în viața de fiecare zi, prof. Haffner...”

Pag. 91 verso: „acestor 7 prieteni (evrei din Cernăuți) le-a dat David documente și din decembrie se găsesc la București. Împreună cu acești 7 prieteni au venit și alți tineri din secțiune, având în vedere că focul se apropie de Cernăuți.

„Acesta a fost motivul principal al vizitei lui David”.

„La 7 ianuarie 1944, dimineața, am aflat că, începând de la 10 februarie, nici creștinii nu vor putea pleca fără autorizații speciale de călătorie.

„În timpul zilei, compartimentul i-a pregătit documentele pentru 21 de prieteni și prietene, în seara zilei de 7 ianuarie, Felicia S. (Schwartz) a

plecat cu ele, a ajuns în dimineața zilei de 8 ianuarie la Cernăuți a organizat venirea oamenilor și în dimineața de 9 ianuarie i-a adus la București. Două conducătoare au hotărât să rămână și să continue activitatea până în ultima clipă. Astăzi ei formează o grupă de emigrare cu orice preț în Palestina, bine organizată.

Pag. 92 verso: „Cu David s-au întors în ziua de 18 decembrie (din Transnistria cu acte false) numai 11 prieteni și așteptăm un al doilea grup, care va veni zilele acestea cu documente asemănătoare.

Pag. 93, vizita lui David la Arad: „au fost elaborate planurile pentru lunile de iarnă. În jurul Aradului, într-un cătun a avut loc o întrunire a tuturor halușilor noștri din lagărele de muncă silită...

„...Frontul se apropie de țara noastră, partea răsăriteană a țării va fi cuprinsă încă în această iarnă de ... flăcările războiului. La fel cum am evacuat Cernăuțiul și Transnistria, va trebui să evacuăm și Moldova și ... pe prietenii în grupuri de emigrare ilegale, în București, fie în Transilvania, la Arad și Timișoara, am aranjat comisii speciale care au primit sarcina de a pregăti locuințe ascunse pentru sute de oameni.

„La fel ne este binevenită situația în care ne aflăm: vecinătatea populației sârbești. Am intrat în legătură cu dâșii. Ei ne-au ajutat și ne ajută în acțiunea de apărare. Noi nu știm prin ce țară ne va duce încercarea noastră de a emigra cu orice preț. În orice caz este foarte bine venită (ar fi bine venită) o legătură prietenească cu trimișii partizanilor comuniști, care organizează și în Banat grupuri pentru lupta cu germanii.

„În această privință am făcut în ultimul timp pași importanți.

„O adunare festivă a avut loc în București în noaptea de 31 decembrie. Festivitatea a fost închinată „organizației muncitorilor din Palestina”.

„Au participat mai mult de 200 de prieteni.

„...Comunicarea secțiunii din București a avut loc în seara zilei de 6 ianuarie 1944. Au participat 314 prieteni ai secțiunii.

Salvarea prietenilor și găzduirea lor ne costă sume mari. Dacă nu vom primi ajutor serios, nu vom putea îndeplini misiunile într-un viitor apropiat. Și programul nostru pe *tărâmul apărării* costă sume mari. Fără o pregătire fundamentală pe acest tărâm, nu vom putea să trecem încercările lunilor de primăvară și de vară.

„...Tot ce s-a făcut până acum e numai o încercare.

„...Niciodată nu am intenționat să apărăm Văcăreștii sau Dudeștii cu revolvele noastre. Dimpotrivă ne vom putea apăra de contrabandiști și de bandiți la drumul mare, care ne vor pândi în anii de anarhie.

La pag. 103, se văd fotografiile evreilor polonezi ce au fost aduși în uniforme germane.

La pag. 104 sunt fotografiile grupului membrilor organizației, care au luat parte la adunarea din 31 dec. 1943, la pensiunea Leibovici, din str. Călărași nr. 3.

La pag. 106, scrisoarea lui Sunea Tabacinic și David Tenenbaum către Nathan, evreii polonezi aflați în Polonia: „Ei cer de la noi prin el uniforme germane, revolve și ștampile ale organizației

„Todt” sau Luftwaffe, pentru ca să vină la noi ca soldați germani. În cazul când noi nu putem să le procurăm uniforme și revolve, trebuie să le trimitem cel puțin bani pentru scopul acesta și ei vor încerca să și le procure acolo”.

Tot în cuprinsul acestei scrisori, arată cum au adus 47 evrei polonezi din Polonia în uniforme germane, cum i-a găzduit și cum a aranjat cu Poliția românească ca să-i introducă în listele refugiaților polonezi din vara anului 1940.

Arată de asemenea că evreii sioniști maturi: Rosenzweig Jak, Fischer Wilhelm, Enzer Samuel și Benvenisti Mișu, nu au conlucrat la această afacere.

Pag. 111 verso: „la punctul VI. materialul l-am împărțit tuturor mișcărilor... De ce nu ne-ai trimis nici unul din ziarele organizației?”

Pag. 113 verso: „nouă ne este foarte greu aici, să ne aprovizioneze cu revolve automate, mici și cartușe. La tine lucrul este mai ușor, trebuie de aceea să cauți ocazia (o valiză diplomatică și să ne trimiți permanent multe revolve automate chiar și pentru trecerea celor din Polonia, avem nevoie de revolve mici.

La pag. 115 figurează comitetul de salvare, la care se anexează la pag. 116 fotografia.

La pag. 117: „în cercurile guvernamentale domnește zăpăceala, iar între timp germanii se amestecă în treburile poliției și poliției secrete românești.

În decembrie a plecat pe ascuns un tovarăș la Cernăuți, cu misiune secretă și a organizat aducerea haluțimilor și a tuturor refugiaților la Cernăuți. Alaltăieri am trimis încă o tovarășă cu misiune

secretă și ea a adus ultima parte care mai rămăsese încă în Cernăuți. Astfel am salvat tovarășii din orașul acesta, peste care amenință să vină pericolul pogromului și nimicirea din ziua în care rușii au cucerit Berdicev-ul.

Găzduirea lor, aranjarea situației lor juridice și pregătirea lor (înarmarea) pentru acțiunea de îndrăsneală, cer sume colosale, pe care eu nu am puțință să le acoper.

„Încă din decembrie, am trimis un tovarăș cu misiune secretă peste Nistru. Scopul lui era să intre în legătură cu iudeii din Moghilev, Iancopol, Tiraspol, care sunt pe malul Nistrului și să le dea acte de invalizi de război români și de văduve de război. În decembrie a ajuns primul lot în București. Ei au călătorit în uniforme de invalizi, în trenurile militare, iar femeile în haine de doliu ca văduve de război. Încercarea a reușit. Aștept un al doilea lot să sosească zilele acestea. Mă voi strădui să aduc în săptămânile care vin încă 200 de tovarășii din orașele care sunt mai apropiate.

La pag. 118: „nimeni nu poate garanta ce se va întâmpla cu noi la București. un lucru este însă sigur; datoria noastră și a mea este să scăpăm pe cine putem, numai pentru a concentra sute de refugiați evrei în București, pentru emigrare sau pentru o acțiune de violență.

Pag. 127 verso: „...Mai ales le-a omorât viața jandarmii (cine nu cunoaște pe jandarmul român) și supraveghetorii. I-au jefuit și restul hranei sau îmbrăcămintea pe care au mai avut-o... Odată pe zi ei primesc o porție de mămăligă sau mazăre...”

Pag. 141 verso: „Din toate sumele fantastice pe care le-ai trimis, cât și pentru ajutorul general (la Fischer) nu s-a trimis decât un procent foarte mic evreilor”.

Pag. 140: „Iată membrii comitetului: Rosenzweig – secretar general. Comitetul executiv: Fuchs, Enzer, Iampolski, Nussbaum, Berry, dr. Herșcovici, David Faibiș, Sechter, Zisechs Rispler, Negru, Frenkel, „Haovet”? „Gordonia” și „Dror”...

Am început să înviorăm mișcarea sionistă în ulița evreiască.

„...La ultimul congres sionist din țară au fost aleși trei prieteni de-ai noștri, în calitate de membri ai Executivei: Cotik, Șeni și Mendelsohn”.

Pag. 147 verso: „Cu provincia noi suntem în legătură permanentă de corespondență. Vocea noastră a ajuns și la ei și la prieteni care sunt în Transnistria și s-a creat un program amănunțit de lucru”.

Pag. 143: „Este necesară o disciplină de fier, altfel pericolul este mare”.

Pag. 155: „Hașomer-Hațair” ei nu au mulți prieteni în depărtare, însă ei au un grup la închisoare, care îi costă bani... Secretarul lor este Krell Magdos (Mendel) un tânăr băiat, dar de răspundere. Îndeplinește perfect misiunea lui. Și dacă el primește partea lui, eu sunt sigur că mulți au de pe urma lui și aici și în provincie.

Pag. 161: „...ne-a fost înaintat prin colegele Blucher, fiica lui Salom Blucher din Sniatin și prin membrii partidului, Moise Snaibach din Colomeia și prof. Hitner, fratele lui Abraham Hitner, toți trei s-au refugiat la Cernăuți și noi i-am adus și i-am aranjat la

București. Tot așa am reușit să trecem spre noi din Lemberg, pe Iona Fuchs.

„...Sniatin, acest oraș a căzut în vara anului 1941, în mâinile românilor, care au împușcat 12 evrei în plină stradă, pentru a înspăimânta pe locuitori și pentru a aduce ordine în oraș. Armata română a căpătat libertatea de a jefui 24 ore, așa după plăcerea lor, bine dispuși, au bătut, au siluit și au împușcat după cum au vrut”.

Pag. 166 verso: „...190 femei au fost puse de Gestapo într-un vagon, unde era și Ruth Blufer, care a descris scenele din vagon, până ce a reușit să sară din tren...”

Pag. 173: „Polițiști români și delatori de tot felul, au găsit în acești sărmani îndurerați „materie primă” de primul rang pentru pofta lor de mită sau pentru arbitrarul inimii lor rele. 30 oameni din cei 240 au fost trimiși înapoi, spre graniță, adică au fost lăsați pe mâna Gestapo-ului...”

Pag. 199: „...în săptămânile revoltei, a activat între polonezi și a mijlocit între rebeli și P.A.V. În ultimele zile a fugit în Ucraina și de acolo a venit la noi. El cunoaște dezvoltarea rebeliunii numai din punct de vedere exterior și practic.

„Este un fapt că inițiatorii ideii și realizatorii ei, au fost membrii mișcărilor tineretului, ale nucleelor comuniste și ale adeptilor lor. Mișcarea politică poloneză subversivă a ajutat în mod activ la organizarea revoltei. Adepții comuniștilor au văzut în aceasta cum se înțelege în încercarea aceasta de revoltă, un foc de chibrit care cade într-un butoi de dinamită (este vorba de rebeliunea de la Varșovia împotriva germanilor...”

Pag. 218: „...Toți aceștia vor trebui să emigreze cu aceste vapoare, înainte ca țara noastră și toată această parte a Europei să se afle în fața unor răsturnări interne sau interstatale...”

Pag. 218 verso: „Cu apropierea zilei păcii, noi întărim eforturile noastre să pregătim grupe de emigranți, care să aibă curajul de a emigra în Palestina, chiar de nu va fi posibilă nici un fel de emigrație legală sau ilegală, în înțelesul în care noi am fost obișnuiți până acum...”

Pag. 219: „...*Acțiunea de întoarcere a exilaților din Transnistria*: ...cinci din prietenii noștri vor pleca și ei, vor veni în contact personal cu toți prietenii, zecile din prietenii noștri care au rămas în viață în Basarabia și Bucovina și care au stat acum în legătură de corespondență și ajutorare. În săptămâna trecută am primit scrisori cu confirmarea ajutorului ce l-am trimis (din suma de sprijin ce a trimis Nathan în luna trecută, 130 fracover) din lucrurile și de la prietenii precum urmează: Haim Hovis a scris din Moghilev și a confirmat suma de lei 62.000, Leia Fatberg a scris din Oceanov și a confirmat 25.000 lei, Pol. Voneschein a scris din Berșad și a confirmat 20.000 lei. Din banii alocării generale, am trimis, de asemenea, la Iampoli, prietenii Libling Penina o sumă de 36.000 lei, la Giurin lui Haim Gegel 20.000 lei...”

Pag. 220: „...*Acțiunea pentru regugiații din Polonia*... Vei găsi acolo afară de materialul informativ și un exemplar de permis nemțesc, pe care l-am aranjat cu ajutorul lui Filip, care știe să facă ștampile. Te rog să fii prudent și să nu răspândești această chestiune. În orice caz, în felul acesta am adus 470 oameni din Ucraina, dintre care

20 tineri între care și haluțimi de ai noștri. Pe toți i-am aranjat în orașele de provincie ca refugiați creștini. În ultimul timp am reușit din nou să găsim urma a 12 băeți și fete din Sniatin și Colomeia, care au mai rămas în viață și i-am trecut la Cernăuți și apoi la București. La fel am trecut la București prieteni din mișcare, refugiați ce se găseau acolo: Kugler, Schebach din Colomeia, Haffner Mura, fratele lui Efraim din Melnița.

„...*În așteptarea celor ce vin...* În cercurile guvernamentale, se vorbește despre o ocupare germană a țării și de un regim de fier. În orice caz nemții au concentrat din nou armată în țară. Trebuie să învățăm din cele ce s-au întâmplat în Polonia și să ne pregătim din punct de vedere al apărării...

„Cât am putut să facem am făcut. Nu vrem să scriem cu această ocazie, însă Bianca Finkelstein, o prietenă a noastră va trece zilele acestea pe la tine și va vorbi cu tine în detaliu despre ceea ce am făcut în această privință...”

Pag. 221: „Vom fi recunoscători dacă vei veni în legătură cu vânzătorii de arme și vei găsi ocazia să ne trimiți din când în când câteva pistoale automate...”

„...Suntem siguri că vei înțelege seriozitatea chestiunii și că de data aceasta ne vei asculta. În orice caz, îți va explica Bianca multe lucruri despre care nu se poate scrie. De asemenea, te rog să vii în legătură cu o tipografie, pentru a ne tipări câteva sute de acte pentru străinism, (pașapoarte) pe care ți le vom trimite cu această ocazie sau cu altă ocazie...

(Pasagii extrase din scrisoarea lui David și Sunea către Bnei Achiba – Istanbul).

Pag. 225, scrisoarea Secretariatul de căpetenie a „Gordoniei” către Secretariatul Asociației Coloniilor și Uniunea „Gordonia”... Regimul vieții lor este amar și greu. Restul averii lor, ce au adus cu dânșii când au venit din Basarabia, le-a luat jandarmii români, lipsiți de minte și răi de inimă, care le-a amărât viața...”

Pag. 227: „În fiecare oraș și orășel s-a creat o gardă evreiască, care asupresc pe evrei într-o măsură nu mai mică decât Jandarmeria românească...”

Pag. 228 verso: „...Am strâns un dosar cu scrisori, amintiri și cântece, care ne-au parvenit de la prietenii noștri care mai trăiesc, sau amintiri de la cei ce au murit.

„Spre exemplu ne-au răspuns prietenii din Hotin, Edineț, Rășcani, Telenești, Orhei, Tighina, Călărași, Chișinău și Cernăuți...”

Pag. 229: „...După părerea prietenilor care ne-au răspuns, erau înrolate în armata rusească și s-au salvat odată cu dânsa toți haluțimii care în anul 1940, aveau vârsta de 20 ani. La fel s-au salvat cu rușii toți prietenii care învățau la universități și licee precum și cei ce erau învățători la sate. Aceștia trăiesc desigur în Rusia ca profesori, funcționari sau luptători pe front.

Pag. 232, scrisoarea lui Scarlat Iancu către Nathan.

„... Toate sumele pentru haluți s-au împărțit după următoarea înțelegere:

„Dror” – 17,80%, „Gordonia” – 17,80%, „Hașomer-Hațair” – 17,80%, „Hanoar-Haționi” – 17,80%, „B’nei Achiva” – 17,80%, „Nețan Habonim” – 17,80%, „Kanaim” – 4%.

Pag. 235: „Scrisoarea lui Scarlat, Abasei, Moti, Marcovici și Pinkas către Nathan Schwabl (Geneva).

„...Scoaterea evreilor din armată, luarea averilor de la evrei și în acela în care era plasat capital evreiesc și mai mult decât aceasta: deportarea într-un timp foarte scurt, în care populația evreiască din părți întregi, cum s-a întâmplat în Bucovina și Basarabia, deportarea femeilor cu copiii lor, din Moldova, arestarea bărbaților în tabere, condițiile în care au fost aduși acolo și în care au suferit aceste nenorociri, amintesc faptele crude ale popoarelor barbare”.

Pag. 237 verso: „...Uniunea sioniștilor are grijă pentru a-i hrăni și a-i încartirui. În Cernăuți Gronic e singurul care se ocupă cu refugiații...”

Pag. 243, scrisoarea lui Israel Leivandman către Nathan.

„...După cum știi în ultimul timp a venit încoace un număr de refugiați din Cehia. Aceștia sunt adevărate scânteii salvate din foc. Între ei se găsește și prietenul Iagiol din Cosev, Avram Stopler și Ianger din Kitnev – regiunea Cracovia⁶. Deocamdată s-a aranjat în mod provizoriu în Capitală ca creștin și noi avem grijă pentru existența lor...”.

Pag. 252, scrisoarea lui Iacob către Nathan.

„...După primirea scrisorii tale, am venit în contact cu Fischer pentru a discuta chestiunea ajutorului lui S.M. ...”

---

⁶ Cracovia se află, de fapt, în Polonia – n.n.

Pag. 252 verso: „...Wolti⁷ povestește că Fischer a cerut de la el să nu mai fie în contact cu mine, să nu primească de la mine scrisori, eu fiind periculos...”

„...Și deoarece dr. Filderman este un reprezentant al asimilației burgheze, voi trebuie să faceți ca eu să mă ocup în aceste chestiuni împreună cu Dr. Filderman cu drepturi egale...”

Pag. 257, scrisoarea lui Iacov către Chaim.

„...Acum 5 luni de zile, după dorința prietenilor din Capitală și provincie, am reluat misiunea mea de secretar al Uniunii Sioniste. Această misiune mi-a fost luată prin tot felul de motive, ca să mă păzesc să nu cad în capcană.

Pag. 258: „...am trimis la Istanbul lista tuturor prietenilor din România. Am vrut să-ți trimit și ție această listă, dar nu am nici o posibilitate întrucât Wolti nu i-a multe scrisori. Îți trimit aici lista refugiaților polonezi, care se găsesc legal la Cernăuți: Dr. Aronhold Ioachim, Lucavschi Edmund, Hussel Ițic cu soția și cu copilul, Zucker Ithac Avram cu nevasta, Minti Ruda, Ungar Isac. Ilegali sunt: Kugler Solomon, Sneebalg Moșe, Fruchter Hana, Hafner Avner, Hopan Isac, Boch Gherșon, Isorhar Jacob, Schauman Pinkas, Fried Herș, Mayer Iona, prietenii au hotărât între ei o acțiune de a duce prieteni care se găsesc în Cernăuți să fie aduși.

„Am adus până acum pe prietenii 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17. Se găsesc în Capitală. În curând vor veni ceilalți ilegali și apoi ceilalți”.

---

⁷ Wolti era, de fapt, agent dublu – n.n.

Pag. 258 verso: „Îți transmit aici câteva nume ale prietenilor cei mai activi din diferite ramuri; Enzer lucrează în biroul emigrării ca director, Risle în cultură, Fuchs, Berry, Secher și alții.

„În provincie – Iași, Choiler, Stievel, Faiboim și alții; în Botoșani Kaufman Schwartz; în Fălticeni Șain, în Timișoara Hilevitz, Klein, Armand, Kugler; la Arad Hupertii...”

Pag. 278, scrisoarea lui Sunea și David că dr. Silbersein...

„...Trei divizii germane au fost adunate la Craiova, Roman și Bacău și nu în glumă au făcut-o. Pieirea evreilor din Polonia ne-a învățat minte că trebuie să ne pregătim din punct de vedere al apărării în fața unor surprize de acest fel și să murim cu sabia în mână, dacă ne-a pregătit războiul pogromuri sau acțiuni de stârpire. În luna trecută, am început să-mi organizez prieteni în grupuri de apărare separată. Prin diverse mijloace am reușit să obțin câteva zeci de revolve și câteva mii de gloanțe. Însă condițiunile grele și excepționale pentru deținătorii, vânzătorii de arme, nu fac posibil să obțin arme în plus în măsură suficientă.

„Mă adresez de aceea ție cu rugămintea să folosești orice ocazie a unui trimis „valiză diplomatică” și să ne trimiți cu dânsul câteva revolve automate.

„...Nu trebuie eu să-ți atrag atenția, stimat prieten, că pentru siguranța vieții mele și a prietenilor mei, este interzis să afle cineva despre intențiile noastre, fiindcă aici este vorba și de rezultate ce sunt primejdioase pentru toți evreii din

România, în clipa în care se va afla că un tineret evreu se înarmează...”

Materialul documentar, compus din foto-copia scrisorilor, fiind scris în limba ebraică, s-a tradus de către translatorii Rabin dr. Boris Reicher, str. Jigniței Nr. 6, Iacubov Iohanan, str. Vintilă nr. 2, Sușel Elizar, str. Rândunele nr. 15 și Frenkel Isac, str. Delea Veche nr. 4, cărora li s-au luat legiuitul jurământ și care se anexează prezentului act.

În urma cercetării materialului interceptat în limba ebraică și tradus în limba română, s-a procedat la arestarea învinuiților următori:

1) Dups Martin, 2) Naghel Mina, 3) Naghel Ety, 4) Fekler Igo, 5) Pickel Arthur, 6) Kwallenberg Teia, 7) Fischer Wilhelm, 8) Enzer Samuel, 9) Rosenzweig Jak, 10) Benvenisti Mișu, 11) Fuchs Isac, 12) Berry Zeilig, 13) Weiss Ludovic, 14) Gruss Emanoil, 15) Friedman Iosef, 16) Vatarescu Jean, 17) Scarlat Iancu, 18) Schwartz Felicia, 19) Tabacinic Gherș zis Sunea, 20) Tenenbaum David, 21) Segal Filip, 22) Blanck Ghisela zisă Alișve, 23) Popescu Maria, 24) Littman Sofia, 25) Krell Mendel, 26) Baumel Matei, 27) Mendelsohn Haim, 28) Altdorf Arnold, 29) Wildner Eduard, 30) Kohn Iosub, 31) Basch Adalbert, 32) Marcoman Ety, 33) Woytick Vladislav, 34) Strumick Mihail, 35) Iaslowicz Jan, 36) Kobus Halina, 37) Lavaskievicz Ian, 38) Kulciunska Halina, 39) Kasacinska Maria, 40) Leibovici Leib.

Procedându-se la percheziționarea și arestarea învinuiților sus-menționați, s-au dresat procese-verbale de percheziție, al căror rezultat consemnat se

constată din procesele verbale ce se anexează prezentului act.

Cercetările în cauză, în legătură cu învinuții Dups Martin, Naghel Mina, Naghel Etty, Feckler Igo, Picker Artur, Kwallenberg Teia, Litman Sofia și Popescu Maria, care formează grupul evreilor aduși clandestin din Cernăuți sau care au contribuit la adăpostirea lor, pentru a nu fi demascați că folosesc acte false și domiciliul clandestin, sunt cuprinse în dosarul, volumul 3, compus din 300 file, care se anexează la prezentul act.

Învinuitul Wilhelm Fischer, bănuیت că ar avea relații cu fosta organizație sionistă, care a continuat să activeze și după desființarea ei și că ar fi subvenționat tineretul acestei mișcări;

Procedând la interogarea sa, ne dă o declarație separată, care, vizată de noi, se anexează prezentului act și din care reiese că a activat în mișcarea sionistă până la dizolvarea ei. Nu recunoaște să fi activat după această dată și să fi subvenționat tineretul cu diverse sume de bani.

Procedând la interogarea numitului Enzer Samuel, domiciliat în București, str. Sft. Ion Nou nr. 18, acesta ne dă o declarație separată, care, vizată de noi, se anexează la prezentul act și din care rezultă că până la funcționarea legală a organizației sioniste cât și după această dată, s-a ocupat cu emigrarea evreilor în Palestina, fiind directorul Oficiului Palestinian, pentru România. În calitate de aceasta, a avut relații de corespondență și a primit sume de bani pentru acest scop de la delegații Palestinei pentru emigrare din Istanbul, Ch. Barlas și de la dr. Silbersein de la Geneva.

Nu are cunoștință de acțiunea subversivă a tineretului și nu i-a subvenționat cu nici o sumă de bani.

Învinuitul Rosenzweig Jak, domiciliat în București, str. Melodiei nr. 2 bis, interogat în cauză, ne dă două declarațiuni separate, care, vizate de noi, se anexează la prezentul act.

Nu recunoaște să fi activat în organizația sionistă după dizolvarea ei. Nu recunoaște să fi scris sau să fi primit vre-o scrisoare de la delegații Palestinei din străinătate.

Cunoștea conducătorii tineretului haluț, anume: Tabacinic Gherș, Tenenbaum David, Scarlat Iancu și Friedman Iosef, dar nu recunoaște să fi avut vreo legătură cu ei în afara chestiunilor de emigrare.

După cum rezultă din procesul-verbal de confruntare, dresat de noi la 24 februarie 1944, unde a fost confruntat cu Tabacinic Gherș și Tenenbaum David, recunoaște că a dat acestuia din urmă, suma de 200.000 lei în mijlocul lunii decembrie 1943, sumă pe care a primit-o de la Benvenisti Mișu, care era bolnav și despre care spune că nu avea cunoștință în ce scop a fost dată. Nu recunoaște să fi avut vreun amestec în chestiunea parașutiștilor englezi.

Învinuitul Benvenisti Mișu, domiciliat în București, Bd. Carol nr. 37, interogat în cauză, ne dă două declarații separate, care vizate de noi, se anexează la prezentul act, și din care rezultă: că a fost președintele organizației sioniste până la dizolvarea ei la 7 august 1942 și după această dată s-a abținut de la orice activitate ilegală.

Mai declară că la jumătatea lunii ianuarie 1944, când tineretul haluț se afla adunat într-o

ședință, convocat de Centrala Evreilor, s-a desolidarizat în public de acest tineret.

Nu recunoaște să fi dat lui Rosenzweig Jak suma de 200.000 lei, pentru a o da lui Tenenbaum David în vederea aducerii clandestine a evreilor din Cernăuți.

Nu recunoaște să fi dispus plata sumei de 2.000.000 lei necesară pentru obținerea eliberării evreilor veniți clandestin de la Cernăuți, care se aflau arestați, sumă despre care tratează declarațiile date de Fridman Iosef, Tabacinic Gherș, Tenenbaum David și Fuchs Isac.

Învinuitul Fuchs Isac, domiciliat în București, str. Sft. Constantin nr. 20, interogat în cauză, ne dă trei declarații separate, care, vizate de noi, se anexează la prezentul act și prin care recunoaște că a fost consultat de Benvenisti Mișu, pentru a dispune predarea sumei de 2.000.000 lei lui Friedman Iosef, Tenenbaum David și Tabacinic Gherș, necesară pentru obținerea eliberării evreilor aduși clandestin de la Cernăuți.

Recunoaște, de asemenea, că a primit de la Benvenisti Mișu, carnetul cu parola și a ridicat suma de mai sus de la Bancă, pe care a predat-o lui Friedman Iosef.

La confruntarea făcută între Tabacinic Gherș și Berry Zeilig, după cum rezultă din procesul-verbal, dresat de noi în ziua de 23 februarie 1944, care se anexează prezentului act, declară că într-adevăr a luat parte la ridicarea și predarea banilor de mai sus, împreună cu Berry Zeilig.

La procesul-verbal de confruntare, adresat de noi în ziua de 23 februarie 1944, care se anexează

prezentului act și unde Fuchs Isac a fost confruntat cu Tabacinic Gherș, nu recunoaște să fi ridicat de la Bancă suma de 2.000.000 lei și declară că nu a avea nici o cunoștință despre acești bani.

În ziua de 25 februarie 1944, verificându-se de către noi la Banca de Credit Român din București dacă într-adevăr în ziua de 26 ianuarie 1944 s-a ridicat de la această bancă suma de 2.000.000 lei, s-a constatat că într-adevăr s-a ridicat în acea zi de la două conturi cu parolă cifrată, suma indicată mai sus, fără a se putea stabili cine anume a ridicat și cui au aparținut banii.

Constatările în cauză, fiind consemnate în procesul-verbal adresat de noi la data de 25 februarie 1944, se anexează prezentului act.

Procedând la interogarea numitului Negreanu Isidor, casierul central al Băncii de Credit român, acesta ne dă o declarație separată, care, vizată de noi, se anexează la prezentul act și din care rezultă că nu-și amintește dacă a plătit și cui a plătit suma de 2.000.000 lei în ziua de 26 ianuarie 1944.

Procedând la interogarea numitului Berry Zeilig, domiciliat în București, Bd. Schitu Măgureanu nr. 3, acesta ne dă o declarație separată, care, vizată de noi, se anexează la prezentul act și din care rezultă că nu recunoaște că a însoțit pe Fuchs Isac la domiciliul lui Benvenisti Mișu și la ridicarea banilor de mai sus.

În timpul percheziției și ridicării lui Mișu Benvenisti de la domiciliul său din Bd. Carol nr. 37, s-a prezentat la domiciliul acestuia numitul Weiss Ludovic, domiciliat în Timișoara, Splaiul Tudor Vladimirescu nr. 31.

La percheziția ce i s-a făcut, s-au găsit în servietă mai multe notițe, despre care, interogat, ne dă 2 declarații separate, care, vizate de noi, se anexează la prezentul act și din care rezultă că este funcționar la Oficiul Județean Timiș-Torontal al Centralei Evreilor din România și că a venit în București pentru a se interesa la Benvenisti Mișu, despre emigrarea ce era în curs.

Recunoaște că a făcut parte din organizația sionistă de la Timișoara și despre biletele în care erau prevăzute diferite sume de bani declară că i-au fost date de numitul Rado Alexandru, din Timișoara, care fusese deportat în Transnistria, unde a împrumutat diferiți evrei cu sume de bani și că l-a rugat să se intereseze dacă poate ridica de la cei în cauză banii pe care îi împrumutase.

Asupra sumei de 12.000 lei, care s-a găsit într-un plic printre notițele sale și care se anexează la prezentul act, Weiss Ludovic declară că i-au fost restituiți de un anume Gal din Timișoara, pe care l-a împrumutat cu suma de 30.000 lei.

Despre notițele și actele găsite asupra sa cu ocazia percheziției, tratează procesul-verbal din 31 ianuarie 1944, care se anexează la prezentul act.

Procedând la interogarea numitului Gruss Emanuel, domiciliat în București, str. Armenească nr. 19, în declarațiunea dată arată că a venit în România la data de 17.VIII.1939, când s-a refugiat din Polonia și că n-are nici o cunoștință de evreii aduși clandestin din Polonia și n-are nici o legătură cu nici un comitet de ajutorarea acestor evrei.

Procedând la interogarea numitului Friedman Iosef, domiciliat în București, str. Izvor nr. 43, acesta

ne dă 3 declarații separate, care, vizate de noi, se anexează la prezentul act și din care rezultă că a activat în gruparea sionistă „Gordonia” alături de Tabacinic Gherș, Tenenbaum David, Schwartz Felicia, Segal Filip și că a avut misiunea de a ține legătura prin corespondență cu conducătorii organizației din orașele mai principale din provincie.

Recunoaște că în urma anunțării lui Bucholzmann, unchiul lui Zucker Iancu, a primit misiunea să intervină la poliție prin avocatul Nichita Georgescu, din str. Traian nr. 41, pentru eliberarea evreilor din Cernăuți aduși clandestin și arestați.

Recunoaște că s-a dus la Benvenisti Mișu la domiciliu, unde Fuchs a fost însărcinat să primească suma de 2.000.000 lei de la Banca de Credit Român, sumă pe care apoi a predat-o lui Tabacinic Gherș.

De asemenea, arată în declarația dată, că a văzut ajutându-se evreii refugiați din Polonia în localul Asistenței din Calea Moșilor nr. 178, pe ing. Filderman, Blumenthal Mauriciu și Fuchs Isac.

Audiat ing. Leon Filderman, domiciliat în București, str. Paleologul nr. 8, în declarația dată recunoaște că este președintele comitetului de ajutorare a evreilor refugiați, în trecere prin țară în cadrul acestui comitet, a împărțit ajutoare refugiaților care se prezentau la sediul comitetului din Calea Moșilor nr. 78 și că era ajutat în această muncă de Fuchs și Blumenthal.

De asemenea, arată că această acțiune o privea ca ceva legal și că i s-a comunicat de d-na dr. Hirsch că s-ar fi arestat în Gara de Nord cinci evrei refugiați și l-ar fi rugat să facă tot posibilul ca să-i scape; că

nu cunoaște pe Tenenbaum David și Tabacinic Gherș și nu are nici o legătură cu ei.

Audiat Blumenthal Mauriciu, domiciliat în București, str. Agricultori nr. 44, în cele două declarații date arată că Centrala Evreilor l-a însărcinat cu ajutorarea evreilor refugiați, în trecere prin țară, pe ing. Leon Filderman și că fiind solicitat de acesta, l-a asistat la efectuarea acestor ajutoare.

Audiat dr. Zimmer Moise, domiciliat în București, str. Victor Emanuel nr. 17, în declarația dată, arată că este membru în comitetul Centralei Evreilor din România și că știe că ajutorarea evreilor refugiați, în trecere prin țară, este încredințată ing. Filderman, care lucrează în cadrul Centralei Evreilor, de la care primește și fonduri iar sediul acestui comitet se află în Calea Moșilor nr. 78.

Audiat Șaraga Fred, domiciliat în București, str. Schitu Maicilor nr. 21, declară că în Calea Moșilor nr. 78, funcționează de aproape 2 ani, comitetul pentru ajutorarea evreilor refugiați, în trecere prin țară, din Polonia, Cehoslovacia, Germania și că acest comitet îl conduce ing. Leon Filderman, ajutat de Blumenthal Mauriciu.

În timpul cercetărilor, fiind sesizați că numita Otilia Hirsch din București, str. Pitagora nr. 11 se interesează și intervine pentru eliberarea celor arestați, am procedat la interogarea ei, care ne dă o declarație separată și care, vizată de noi, se anexează la prezentul act.

Din declarație rezultă că a colectat bani printre evrei, cu care a ajutat pe evreii polonezi veniți clandestin în București.

Recunoaște că a făcut intervenții pe la autorități pentru ca evreii polonezi să nu fie trimiși înapoi, ci să li se fixeze domiciliu obligatoriu în țară.

De asemenea, arată că aflând de arestarea a cinci evreii polonezi în gară, s-a dus și a rugat pe ing. Filderman să intervină pentru a nu fi repatriați, ci a li se fixa domiciliul obligatoriu în țară.

Audiat Vătărescu Jean, domiciliat în București, Șos. Colentina nr. 197, recunoaște în declarațiunea dată că a activat în gruparea sionistă „Gordonia” alături de Tenenbaum David, Tabacinic Gherș, Segal Filip, Blanck Eluta (Alișve), etc. și că ei a avut rolul de a ține legătura cu membrii organizației din orașele principale din provincie prin corespondență.

Audiat Scarlat Iancu, domiciliat în București, Calea Văcărești nr. 47, în declarația dată, împreună cu celelalte trei care se anexează, recunoaște că este conducătorul grupării sioniste „Dror” atât din Capitală, cât și a ramificațiilor din provincie și că în această calitate a primit diferite sume de bani, de la conducătorii din Capitală și din străinătate. Astfel, de la Mișu Benvenisti a primit suma de 3.000.000 lei în mai multe rânduri, de la Tabacinic Gherș a primit suma de 220 dolari, iar de la delegații sioniști din Istanbul a primit prin curierul Wesco Giovanni, suma de lei 2.000.000 prin Wanwacas suma de lei 2.000.000 iar prin dl. și d-na Teohari suma de 1.250.000 lei.

Aceste sume de bani le-a întrebuițat la ajutorarea haluțimilor din Capitală și provincie.

De asemenea, arată că legătura între grupările sioniste din Capitală și Geneva se făcea prin Tabacinic care dispunea de curieri, iar legătura cu

delegații de la Istanbul se făcea prin el, ajutat de curierii lui.

În luna octombrie 1943, fiind anunțat să poarte grijă de doi parașutiști evrei, lansați în apropiere de Timișoara, a sesizat de aceasta pe Rosenzweig, care l-a rându-i a înștiințat pe Tabacinic Gherș.

Mai arată că suma de 220 dolari i-a predat lui Pincu Weisman, din str. Spătarului nr. 12 A, că a văzut în localul asistenței din Calea Moșilor pe evreul venit din Polonia Schneibal Mozes.

Recunoaște că scrisoarea în foto-copie adresată lui Nathan Schwabl din Geneva, este concepută de el în limba română și apoi prin Avasei Herșcu a trimis să o scrie în ebraică prof. Rispler și cu această ocazie a semnat Abasei atât pe el cât și pe Moti Baumel.

Audiat Abasei Herșcu, domiciliat în București, str. Bucur nr. 15, recunoaște că a activat în gruparea sionistă „Dror” pentru a emigra în Palestina, în care scop și-a făcut și pregătirea haluțimă, că a primit un text de scrisoare în limba română de la Scarlat Iancu, spre a-l duce să-l traducă la prof. Riespler în ebraică, însă negăsindu-l pe acesta, i-a tradus-o WOLFELD Iacob, directorul Oficiului Palestinian din Constanța și că după traducere, a semnat și el scrisoarea și l-a semnat și pe Baumel Moti.

Audiat profesorul de limba ebraică Riespler Ozias, domiciliat în București, str. Negru Vodă nr. 8, declară că scrisoarea despre care Scarlat Iancu declară că a scris-o el în limba ebraică, nu este scrisă de el.

În urma declarațiilor date de Scarlat Iancu, în care arată în prima declarație că cei 220 dolari i-ar fi dat mamei sale din Iași, str. I.C. Brătianu nr. 32, iar

în a doua că i-ar fi dat evreului Weissman Pincu din str. Spătarului nr. 12 A. București, s-a cerut Poliției Iași și Comisariatului 2 Poliție din București, să facă cercetări, în urma cărora, Poliția Iași comunică că nu a găsit dolarii la mama lui Scarlat Iancu, iar Circa 2 raportează că Weissman Pincu este dispărut de patru săptămâni, iar la percheziția domiciliară ce i s-a făcut a fost negativ, procesele verbale de constatare se anexează la prezentul act.

La data de 18 februarie 1944, a fost arestată și Schwartz Felicia, domiciliată în str. Popa Chițu nr. 4, care, audiată, declară că activează în gruparea sionistă „Gordonia” din Martie 1943, alături de Tabacinic Gherș și Tenenbaum David.

Recunoaște că în luna decembrie 1943, la cererea lui Tenenbaum David, a furat din hainele lucrătorilor atelierului de cartonaje „Hercules” din str. Gabroveni nr. 23, buletinele de populație ale lucrătoarelor Mihaila Evanghelică, Maria Niculescu și Niculina Niculescu, pe care apoi le-a dat lui Filip Segal de le falsifică și tot ea s-a dus la Cernăuți de a predat aceste acte evreicelor Mina și Etty Naghel și Teia Kwallenberg, cu ajutorul cărora acestea au venit în Capitală.

Felicia Schwartz, după ce a aflat că parte din evreii aduși clandestin din Cernăuți de ea, au fost arestați în Capitală, bănuind că vor fi arestați și ei, au închiriat o locuință împreună cu Tabacinic Gherș în Bd. Mărăști nr. 19, unde a locuit clandestin, apoi a închiriat un apartament în str. Dr. Sion nr. 5, unde iarăși au locuit clandestin, împreună și cu Tenenbaum David și unde cei doi din urmă au fost prinși și arestați.

Felicia Schwartz mai arată că ea s-a folosit de buletinul fals pe numele de Ștefan Ana Cristescu, iar Tabacinic Gherș s-a servit de buletinul fals pe numele de Rotaru Vasile.

La data de 18 februarie 1944, în urma indicațiilor date de Felicia Schwartz, a fost arestat la domiciliul său clandestin, din str. Dr. Sion nr. 5, Tabacinic Gherș zis Sunea și Tenenbaum David, iar în locuința lor s-a găsit suma de lei 1.000.000, consemnată în procesul-verbal de percheziție respectiv.

Audiat Tabacinic Gherș zis Sunea, domiciliat în București, Calea Moșilor nr. 88, în declarațiunea dată arată că este conducătorul organizației sioniste „Gordonia” și că activează în cadrul organizației internaționale sioniste, iar legătura cu conducerea sionistă din Palestina, devenind mai anevoioasă din cauza războiului, pentru a se înlesni această legătură, au fost numiți delegați de ai Palestinei la Geneva, Saly Mayer, Nathan Schwabl, dr. Adolf Silbersein.

Dintre aceștia, Nathan Schwabl reprezenta tineretul evreiesc din Geneva, care susținea și ajuta tineretul și tot odată cerea lui Tabacinic Gherș să facă toate eforturile pentru aducerea și ajutorarea evreilor deportați în Transnistria, să aducă în București, evreii refugiați polonezi și evreii din Cernăuți.

Arată că a primit sume de bani pentru ajutorarea evreilor refugiați din Polonia și din Cernăuți de la Nathan Schwabl, aproximativ 3.000.000 lei și că a mai primit sume de bani de la ing. Filderman, iar cu ajutorarea evreilor din Transnistria se ocupa Rosenzweig și Benvenisti.

De asemenea, arată că din delegații de la Istanbul cunoaște pe dr. Barlas, care era în legătură cu Enzer și pe Venia Pomeranic, Zeev Schind, David Zimand, care se aflau în legătură cu Rosenzweig, Scarlat și Hertzig Isac și care le trimitea acestora din urmă sume de bani, care la rândul-le le distribuia conducătorilor de la celelalte grupări din România.

A trimis pe David Tenenbaum la Cernăuți, care a adus fotografiile a 10 evrei de acolo și după ce le-a aplicat pe buletinele de populație furate de la creștini, iar ștampilele falsificate de Filip Segal, le-a trimis la Cernăuți înapoi cu Felicia Schwartz și David și în modul acesta au adus evrei de acolo în București, care au fost primiți în gară de Zucker Iancu și Friedman Iosef.

Printre acești evrei figurează Martin Dups, Mina Naghel, ETTY Naghel, Igo, Hilda și Kurtenberger..

Pentru aducerea acestora arată că David Tenenbaum a primit de la Benvenisti prin Rosenzweig suma de 220.000 lei.

Pentru întreținerea în Capitală a acestor evrei aduși clandestin, Benvenisti a dat lui David Tenenbaum suma de 100.000 lei, iar comitetul de ajutorare compus din ing. Filderman, Blumenthal și Fuchs, dădea câte 8.000 lei de fiecare.

Zucker Iancu s-a ocupat de încartiruirea acestor evrei aduși clandestin din Cernăuți, încartiruire pe care a făcut-o în locuințele închiriate în str. Barbu Văcărescu nr. 59 și în Șoseaua Panduri nr. 61.

Recunoaște că Benvenisti a dat carnetul cu parola lui Fuchs, în baza căruia acesta a ridicat de la

Banca de Credit român suma de lei 2.000.000, cu care urma să elibereze pe evreii veniți clandestin de la Cernăuți și care fuseseră descoperiți și arestați de organele Poliției.

Între timp, aflând de arestarea lui Fridman Iosef, Tabacinic Gherș a dat lui Zucker Iancu suma de 90.000 lei din acești bani, lui Filip Segal 70.000 lei, lui Jeny Littman suma de lei 30.000, lui Vătărescu Jean 10.000 lei, celor 7 evrei din Cernăuți rămași nearestați suma de lei 220.000, Felicieii, 350.000 lei.

Recunoaște că a luat contact cu Hirsch Arie, mai întâi el la Timișoara și apoi Tenenbaum David la București.

Nu recunoaște că a trimis curieri în Polonia și că a trimis cuiva vreun revolver sau uniforme.

De asemenea, arată că n-a adus nici un evreu polonez și că aceștia dacă au venit în România, au venit pe cont propriu, iar el și-a asumat acest merit către delegații din Geneva și Istanbul numai fiindcă aceștia le cereau să salveze pe orice cale pe evreii polonezi.

Odată ajunși în Capitală, acești evrei polonezi erau ajutați de comitetul de ajutorare în localul din Calea Moșilor nr. 78, unde el lua contact cu ei și unde, culegând povestirile acestor refugiați, le totaliza și le raporta dr. Silbersein și Nathan Schwabl.

Nu recunoaște că lua contact cu comuniștii sârbi.

Nu recunoaște că a dus acțiunea de înarmare a evreilor și arată că a scris despre acest lucru în

scrisori numai fiindcă delegații lor din străinătate, le cereau să preîntâmpine eventuale pogromuri.

Recunoaște că a organizat o adunare haluțistă în noaptea de 31 decembrie 1943, în pensiunea evreului Leibovici din Calea Călărași nr. 3, la care au participat un număr de 38 haluți și că la această adunare a luat parte și Lasner Ernest din Timișoara și le-a vorbit Tenenbaum David și Segal Filip.

De asemenea, recunoaște scrisorile scrise în limba ebraică și interceptare, pe care le semnează el și cu David Tenenbaum.

Tenenbaum David, domiciliat în str. Dr. Sion nr. 5, declară că activează în organizația sionistă, gruparea „Gordonia” de 10 ani, iar după dizolvarea ei, toți haluțimii fiind trecuți la Asistența Centralei Evreilor, a continuat să activeze în vechile lor cadre și anume: „Dror” „Hanoar-Haționi”, „Hașomer-Hațair”, „Gordonia”, etc.

Ca for superior de conducere comună, era Brith Hanoar, compus din câte doi membrii de fiecare grupare, care se întruneau sub președinția lui Benvenisti și Blumenthal.

Conducătorii acestor grupări erau la „Mizrachi”. Manole și Haspel; „Hanoar-Haționi” Herzig și Schieber, „Dror” Scarlat și Pencas, „Gordonia” Sunea și David, „Hașomer-Hațair” Krell.

De asemenea, arată că Benvenisti și Rosenzweig au primit din Istanbul sume de bani, pentru ajutorarea sioniștilor săraci sau evacuați în Transnistria și că de la aceștia primeau bani la rândul-le Scarlat și Hertzig.

Din Geneva primeau bani Fischer și Rosenzweig, din care fiecare grupare primea 18%,

iar separat de aceasta, grupările tineretului primeau la rându-le sume de bani de la Istanbul și Geneva.

Recunoaște că a primit prin Scarlat aproximativ 2.000.000 lei, din Geneva 1 milion și jumătate, iar de la Benvenisti 3.000.000 lei, pe care i-a distribuit pentru ajutorarea haluțimilor și a evreilor aduși clandestin din Polonia și că programele lor de activitate se rezumau la următoarele obiective.

Aducerea evreilor din Cernăuți, care erau amenințați de apropierea frontului și emigrarea lor;

Ajutorarea evreilor polonezi, sosiți în România;

Pregătirea pentru emigrarea pe orice cale, pe răspundere proprie în timpul inter-stabilizării;

La cererea instanțelor din Istanbul, trebuie să ne gândim la auto-apărare în cazul când s-ar porni pogromuri contra evreilor;

A luat parte activă la aducerea în Capitală clandestină a evreilor din Cernăuți și la ajutorarea lor pentru care au primit de la Benvenisti câte 20.000 lei de fiecare evreu, în care intra întreținerea și găduirea fiecărui evreu adus.

A furat buletinul lui Cocargianu Ion, din garajul „Dumitrescu” Calea Basarab nr. 23 și s-a folosit de acest buletin atât în Capitală cât și în călătoriile făcute în provincie.

A primit împreună cu Tabacinic Gherș suma de lei 2.000.000, ridicați de Fuchs la dispoziție lui Benvenisti Mișu, de la Banca de Credit Român, destinată eliberării celor trei evrei aduși clandestin din Cernăuți, descoperiți și arestați de Poliție.

Recunoaște că el a scris în limba ebraică toată corespondența interceptată și pe care a semnat-o toată alături de Tabacinic Gherș.

Recunoaște că, aflând de prezența a doi parașutiști evrei, lansați de avioanele anglo-americe în România, s-a interesat de ei și a aflat că se găsesc în lagărul de la Timișul de Jos și că împreună cu Tabacinic Gherș au făcut un plan de răpirea lor însă nu l-au pus în aplicare.

Nu recunoaște că a luat parte și contact cu comuniștii sârbi și nici la adunarea haluțimă ținută în noaptea de 31 decembrie 1943 la pensiunea evreului Leibovici, din Calea Călărași nr. 3.

Mai arată că întregul material venit prin curieri din străinătate, l-au ars în dimineața zilei de 27 Ianuarie 1944, când a părăsit domiciliul său legal.

Sediat Segal Filip, domiciliat în București, str. Biserica Udricani nr. 6, în declarațiunea dată recunoaște că a activat în gruparea sionistă „Gordonia” din anul 1941, alături de Vătărescu Jean, David Tenenbaum, Tabacinic Gherș, etc. și că Benvenisti Mișu a intervenit și a obținut carnetele de scutire de muncă pentru ei.

Recunoaște că a primit de la Tenenbaum David misiunea să învețe să facă ștampile false, împreună cu Vătărescu Jan, necesare fabricării actelor de creștini cu care puteau fi aduși clandestin în capitală evreii din Cernăuți, lucru ce au și făcut, aducându-se în acest fel cu actele falsificate de el 10 evrei din Cernăuți.

De asemenea, arată că a mai învățat să falsifice ștampile și Lasner Ernest, precum și Zucker Iancu.

Recunoaște că a luat parte la întrunirea clandestină ținută în noaptea de 31 decembrie 1943, în locuința evreului Leibovici, din Calea Călărași nr. 3, împreună cu alți evrei și că știe că fondurile pe care le mânuia Sunea erau de la Benvenisti și Rosenzweig și că mai știe că Zucker i-a spus că Sunea i-a dat misiunea să caute revolvere, că Sunea i-a comunicat că a primit de la Benvenisti suma de 2.000.000 lei pentru eliberarea evreilor aduși din Cernăuți și arestați de Poliție.

De asemenea, arată că a primit diferite sume de bani de la Sunea, iar din momentul când poliția a început să facă arestări, a primit misiunea de la Sunea să nu iasă deloc din casă pentru a nu fi prins.

De asemenea, declară că a consimțit să primească corespondența pe numele lui Friedman Iosef și Vătărescu Jean la domiciliul său.

Audiată Ghizela Blanck zisă Eluta, domiciliată în str. Isvor nr. 43 bis, etajul IV recunoaște în declarațiunea dată că activează în gruparea sionistă „Gordonia”, din anul 1941 alături de Tabacinic Gherș, Iosef Friedman, David Tenenbaum, Filip Segal, și Iancu Zucker și că s-a fotografiat cu aceștia și alți haluțimi, fotografie ce se găsește la dosar.

Audiat Krell Mendel, domiciliat în București, str. Lt. Col. Papazoglu nr. 34, conducătorul organizației evreiești comuniste „Hașomer-Hațair”.

Este cunoscut comunist și a activat alături de evreii comuniști Segal Avram și Buium Carol, condamnați la moarte în anul 1942.

Comunist convins, păstrător al regulei conspirației, cu ocazia cercetărilor a înțeles să se închidă într-un mutism complet și să nu recunoască

nici măcar că este conducătorul organizației „Hașomer-Hațair”.

Totuși, în scrisoarea lui Sunea Tabacinic către Egozi de la pag. 155, se face dovada completă în textul următor: „...«Hașomer-Hațair» nu are mulți prieteni în depărtare, însă ei au un grup la închisoare care îi costă bani... Secretarul lor este Krell Magdos (Mendel), un tânăr băiat, dar de răspundere. Îndeplinește perfect misiunea lui și dacă el primește partea lui, eu sunt sigur că mulți au de pe urma lui și aici și în provincie...”

Când Tabacinic Sunea vorbește de „Hașomer-Hațair” că are un grup la închisoare, care îi costă bani, face aluzie la evreii comuniști descoperiți la căminul haluțist din Mircea Vodă nr. 61, descoperiți în luna martie 1942, de organele noastre că activau în cadrele organizației comuniste din Capitală sub conducerea evreului comunist Buium Carol, condamnat la moarte de Curtea Marțială C.M.C.

În momentul descinderii efectuate la evreul Krell Mendel, au mai fost găsiți în locuința lui adăpostiți evreii Baumel Matei, Mendelsohn Haim și Wildner Eduard.

Baumel Matei, domiciliat în București, Aleea Iancului nr. 11 bis, recunoaște că a activat în gruparea sionistă „Dror” din Cluj și apoi în București, sub conducerea lui Iancu Scarlat.

Audiat Mendelsohn Haim, domiciliat în București, str. Moruzzi Voevod nr. 13; în declarația pe care o dă declară că a locuit în Căminul Haluțist din str. Mircea Vodă nr. 62, cu care ocazie l-a cunoscut și pe Krell Mendel și că a obținut carnetul

de scutire de muncă prin intervenția lui Krell Mendel, care se afla în legătură cu Benvenisti Mișu.

Audiat Wildner Eduard, domiciliat în București, str. Moruzzi Voevod nr. 13, declară că se află în Capitală din anul 1940 și a locuit în localul organizației sioniste din str. Anton Pan nr. 9 și apoi în str. Mircea Vodă nr. 61 în scopul de a se pregăti pentru emigrare, că acolo a cunoscut pe Krell Mendel și că în ziua de 4 februarie 1944, s-a dus la el ca să intervină pentru a i se aproba carnetul de scutire de muncă.

Audiat Altdorf Arnold, domiciliat în București str. Lt. Col. Papazoglu nr. 34, declară că nu a făcut parte niciodată din nici o organizație sionistă.

Cu ocazia arestării lui Segal Filip în locuința lui clandestină din str. Cantemir nr. 80, au mai fost găsiți în aceeași cameră cu el, Basch Adalbert Kohn Iosub și Marcoman Etty.

Basch Adalbert, domiciliat în București, str. Făurari nr. 3, declară că a cunoscut în locuința evreiceii Marcman Etty pe Segal Filip, care i-a fost prezentat sub numele de Mendi Moise și numai cu ocazia cercetărilor la Poliție el a constatat că acesta se numește Filip Segal.

Kohn Iosub, domiciliat în str. Anestinelor nr. 46, declară că venind la Marcman Etty, a găsit pe Segal Filip acolo, însă nu a știut că e urmărit de Poliție.

Marcman Etty, domiciliată în str. Cantemir nr. 80, în locuința căreia a fost găsit locuind clandestin Filip Segal, declară că cunoscând-o Filip Segal a venit la ea în ziua de 10 Februarie a.c. (1944), și

motivând că este certat cu familia, a rugat-o să-i dea găzduire și ea a acceptat.

Tot odată mai declară că Filip Segal și-a dat numele de Mendi Moise și că a luat și ea parte la ședința haluțină ținută în locuința evreului Leibovici în seara de 31 decembrie 1943.

Se anexează adresa nr. 983417 din 29 februarie 1944, a Ministerului de Războiu – Secția Prizonieri, în care se arată că parașutiștii evrei Iacobsohn Ghedeon și Kahane Iosef, într-adevăr au fost lansați la Lipova în toamna anului 1943.

Se anexează telegrama nr. 1246 din 18 februarie 1944, a Postului de Jandarmi Adam-Klisi, prin care ne confirmă că învinuita Popescu Maria este româncă.

Audiat, Vanvacas Stavru, cetățean grec, supus grec, domiciliat în București, Bd. Mărășești nr. 123, în declarațiunea dată arată că în luna decembrie 1943 s-a prezentat la biroul său Thomas Vragioti, comerciant din Istanbul, care i-a lăsat un pachet cu suma de lei 2.500.000 și plecând la Istanbul i-a lăsat adresa lui Scarlat din Calea Văcărești nr. 47 și i-a spus să-i predea acești bani după ce va comunica el de la Istanbul.

La câteva zile după plecarea lui la Istanbul, Vragioti i-a comunicat să dea pachetul cu bani lui Scarlat, lucru ce a făcut, de la care a luat o chitanță pentru descărcare și arată că procedeul acesta se uzează între ei comercianții.

Din cercetările făcute rezultă că curierul venit de la Istanbul și care a lăsat suma de lei 2.500.000 lui Vanvacas Stavru pentru a fi predați lui Scarlat, se numește Bragioti Thomas și locuiește în Istanbul.

Audiat Vanvacas Constantin, domiciliat în str. Principesa Ileana nr. 24, comerciant, declară că nu cunoaște pe Scarlat Iancu, nu l-a văzut niciodată și nu a avut nici o legătură cu el.

Audiat Giovanni Vesco, comerciant, domiciliat în str. Vasile Lascăr nr. 94, declară că nu cunoaște pe Scarlat Iancu, nu l-a văzut niciodată și nu i-a dat nici o sumă de bani.

Mai arată că în vara anului 1943, a găzduit trei zile pe prietenul său Buranelo Griovanni, care locuște la Istanbul și care a fost vizitat de mai multe persoane, iar prin August 1943, a dormit la el secretarul lui Buranelo, anume Brencich Giovanni, care se află în Italia – și că bănuiește că cel care a dat banii lui Scarlat este Buranelo Giovanni.

Audiat d-na Elisabeta Teohari și dl. Mircea Teohari, domiciliați în București, str. Cometei nr. 39 bis, prima în declarația dată arată că înaintea Crăciunului 1943, a primit o scrisoare de la soțul său din Istanbul, prin care-i spunea să predea suma de 250.000 lei lui Scarlat Iancu, pe care-l va găsi prin Enzer și Benvenisti, lucru ce a și făcut, iar secundul declară că fiind funcționar român la Oficiul S.M.R.-ului din Istanbul, datora unui oarecare Simon Brod suma de 400-500 lire otomane și ca să se achite de această datorie, a vrut să-i plătească, însă acesta i-a rugat ca acești bani să-i dea rudei sale, Scarlat Iancu din București și atunci a scris soției sale, care i-a predat suma de 250.000 lei.

De asemenea, declară că nu cunoaște și nu a văzut niciodată pe Scarlat Iancu.

Se anexează și un număr de 5 adrese, privind acte de ajutorarea evreilor în trecere prin România.

În cursul trierii materialului documentar interceptat, în scrisoarea a 9-a către Barlas, semnată de Tabacinic Gherș, pag. 26-27, se vorbește despre aducerea în București a unui număr de 31 evrei polonezi, trecuți clandestin granița în România, în uniforme germane, înarmați și cu acte false ca făcând parte din organizația germană „Todt”.

Cercetările întreprinse de comisarul ajutor Lupu Stelian, au identificat dintre aceștia pe următorii: Woityck Vladislav, Woitych Halina, Jaslovicz Ian, Strumick Mihail, Kobus Halina, Kosocinska Iadviga, Kulcinska Halina, Jovica Ștefania și Lavasckievici Ionasz, cercetări care sunt cuprinse în procesul verbal adresat la data de 4 Martie 1944 și care se anexează la prezentul act.

Cercetările întreprinse de comisarul-ajutor Lupu Stelian au stabilit că într-adevăr în noaptea de 31 decembrie 1943, Tabacinic Gherș, a ținut o întrunire clandestină în locuința evreului Leibovici Leib, din Calea Călărași nr. 3, iar constatările sunt consemnate în procesul verbal adresat la data de 29 februarie 1944, care se anexează la prezentul act.

În ziua de 29 februarie 1944, în timp ce Tabacinic Gherș și Tenenbaum David se aflau pe sala Bir. 3 Siguranță, au căutat să profite de vederea lui Blumenthal Mauriciu, care era chemat pentru cercetări și a încercat prin David Tenenbaum să-i strecoare lui Blumenthal Mauriciu o telegramă (textul scris) cu conținut convențional, din care rezultă că a încercat să telegrafieze în străinătate despre arestarea lor.

Acest fapt se probează cu textul telegramei, declarația agentului Petreșteanu Mihail, declarația

jandarmului fruntaș Sârbu Alexe, domiciliat în București, str. Cameliei nr. 21, Blumenthal Mauriciu, din str. Agricultori nr. 44, Tenenbaum David și Tabacinic Gherș.

Având în vedere că din corespondența ce a fost interceptată și fotografiată, se găsesc scrisori purtate între Fischer Wilhelm, din București, Calea Victoriei nr. 200 pe de o parte, și dr. Silbersein și Saly Mayer la Geneva, din care reese că s-au introdus în țară sume de bani în valută străină, fără forme legale, s-a sesizat prin adresa nr. 8214/S din 2 martie 1944, Ministerul Economiei Naționale, de unde a fost delegat cu cercetarea cazului dl. Paul Dumitriu, care asistat de Comisarul Șef Albert Rădulescu din Prefectura Poliției Capitalei, a dresat procesul verbal în cauză, care, împreună cu materialul documentar și declarațiile învinuiților, formează dosarul-volum IV, ce se anexează prezentului act.

Drept pentru care am încheiat prezentul.

Procuror de instrucție, (ss.) Dumitru Gicovanu

După cum am mai evocat anterior ambasadorul Elveției la București, De Weck și reprezentanții Crucii Roșii Internaționale au continuat în lunile martie-aprilie 1943 presiunile la nivel înalt asupra autorităților românești pentru oprirea anchetei antisioniste și eliberarea celor arestați. Vom apela din nou la volumul de *Documente Elvețiene 1940-1944*, redactat de Andrei Șiperco și editat în 1998 de Editura Hasefer.

La 1 martie 1944, Charles Kolb raportează CICR că datorită discuțiilor sale cu Mihai Antonescu acesta „...a cerut să i se prezinte un raport amănunțit

asupra problemei arestărilor, iar în caz că acuzațiile nu ar fi întemeiate, ne-am putea aștepta ca un număr de persoane... să poată fi eliberate după un timp. Pentru unii din ei nu mai este vorba de complot, ci doar de o contravenție la legea valutei, delict care va fi judecat de un Tribunal civil.

A doua zi la 2 martie 1944 Charles Kolb redactează o nouă raportare către CICR din care cităm „Conform înțelegerii cu vicepreședintele Consiliului de Miniștri... ieri la orele 17, m-au dus, însoțit de d. col. Galin, la Prefectura Poliției, unde am fost primit de generalul Pălăngeanu.

În prezența comisarilor (care se ocupă de acest caz), acesta mi-a înmănat o documentație amănunțită privind acuzațiile aduse evreilor arestați cu ocazia acțiunii de la începutul lui februarie...

...Cât despre Benvenisti, acesta fusese eliberat în cursul dimineții la intervenția d-lui vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ca urmare a angajamentului său față de d. De Weck, ministrul Elveției și față de mine...”

Generalul Pălăngeanu mai menționează „...că el a grăbit investigațiile și ar fi căzut de acord cu d. Mihai Antonescu ca acuzațiile să-mi fie prezentate și decizia definitivă privind soarta acuzațiilor să depindă de părerea mea... (subl. ns.)

...La o oră după plecarea mea din Prefectură, domnii Fischer și Enzer s-au putut întoarce la casele lor, după o înțemnițare de 31 zile”.

Ca urmare a presiunilor exercitate de ministrul Elveției, De Weck și a reprezentanților CICR, ancheta de la Curtea Marțială București este încredințată unui alt procuror, anume cpt. magistrat Jean Nicolau care

la 4 aprilie 1944 întocmește un nou referat cu problema organizațiilor sioniste din care reținem:

Inițial au fost implicați ca acuzați un număr de 184 de persoane din rândul organizațiilor sioniste și a celor care i-au ajutat.

Din numărul de 184 persoane inculpate inițial, noul procuror reține nevinovăția a 157 de persoane și eliberarea acestora din arest, 27 de persoane urmând a fi judecate de Curtea Marțială a Comandamentului Militar București.

Ca rezultat al presiunilor exercitate de Ch. Kolb și de ministrul De Weck, procurorul Nicolau ajunge la concluzia că problemele generate de valorificarea valutei schimbată pentru a fi folosită la ajutorarea deportaților și emigranților nu poate fi judecată de Tribunalul Militar, propunând disjungerea acestei acuzații.

În decurs de trei luni de zile cei 27 de inculpați vor fi judecați de tribunalul militar, pedepsele se vor rezuma la condamnări echivalente perioadei în care au fost anchetați. Singurul acuzat care va fi condamnat va fi Iancu Zucker, întrucât nu s-a prezentat la proces.

Cursul internațional al evenimentelor, intervenția Crucii Roșii Internaționale face ca principalul anchetator de la Curtea Marțială București să noteze la 13 martie 1944 „...Exterminarea unei populații de către oricine, chiar de către o trupă, dacă se face fără judecată și fără o justificare provenită din dreptul internațional... constituie o crimă de drept comun...” Ne aflăm așadar în fața unei noi concepții a autorităților românești față de evrei, de neconceput înainte cu 12-14 luni.

Referat introductiv

Noi, Căpitan Magistrat Nicolau Jean, Procuror Instructor Militar de pe lângă Curtea Marțială a Comandamentului Militar al Capitalei.

Având în vedere delegațiunea dată nouă de către Domnul Prim Procuror al Parchetului Militar C.M.C.

Văzând actele alăturate ce formează Dosarul cercetărilor preliminare adunate în contra:

1. Tabacinic Gherș zis Sunea, originar din Bălți cu domiciliul în București Calea Moșilor 88, azi arestat.

2. Tenenbaum David, originar din Bălți cu domiciliul în București, str. Dr. Sion nr. 5, azi arestat.

3. Felicia Schwartz, bacalaureată cu domiciliul în București, str. Popa Chițu nr. 4, azi arestată.

4. Zucker Iancu, originar din Vaslui funcționar particular, domiciliat în București str. Barbu Văcărescu nr. 61 și Șos. Panduri 59, azi dispărut.

5. Scarlat Iancu din Iași, fără profesie, domiciliat în București str. Văcărești nr. 47, azi arestat.

6. Filip Segal, funcționar particular domiciliat în București str. Biserica Udricani nr. 6, azi arestat.

7. Friedman Iosef, originar din Vaslui, student, domiciliat în București str. Isvor nr. 43 bis, azi arestat.

8. Igor Feckler, originar din Cernăuți și cu domiciliul în Cernăuți, str. Sft. Nicolae nr. 12, azi arestat.

9. Dups Martin, originar din Cernăuți fără domiciliul stabil, azi arestat.

10. Kahane Benjamin, originar din Cernăuți, fără domiciliul stabil, azi dispărut.

11. Alfred Feckler, originar și cu domiciliul în Cernăuți str. Sgt. Nicolae nr. 12, azi dispărut.

12. Breckner Hilda, originară din Cernăuți, fără domiciliul stabil, azi dispărută.

13. Kwalenberg Theia, originară și cu domiciliul în Cernăuți str. I.C. Brătianu nr. 4, azi arestată.

14. Fany Bruth, originară din Cernăuți, fără domiciliul stabil, azi dispărută.

15. Mina Naghel, originară din Cernăuți, cu domiciliul în același oraș str. Evreească nr. 12, azi arestată.

16. Etty Naghel, originară din Cernăuți cu domiciliul în același oraș, str. Evreească nr. 12, azi arestată.

17. Woitick Vladislav, originar din Lemberg-Polonia: actualmente cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestat.

18. Strumick Mihail, originar din Rosniatov-Polonia, student, actualmente cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestat.

19. Iaslowicz Ian originar din Lwow-Polonia, actualmente cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestat.

20. Sawiecka Ștefania, originară din Rosniatov-Polonia, cu domiciliul obligator în Slatina.

21. Lowaszkieviczs Ian, student originar din Polonia cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestat.

22. Kulezycka Halina, originară din Lemberg Polonia cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestată.

23. Kobuz Halina, originară din Varșovia-Polonia, cu domiciliul obligatoriu actualmente în Slatina, azi arestată.

24. Kazakczynska Maria, originară din Lemberg-Polonia, cu domiciliul obligator în Slatina, azi arestată.

25. Lasner Ernest (Esra) originar din Timișoara cu domiciliul în str. Sofia nr. 1, azi dispărut.

26. Picker Artur, originar din Cernăuți cu ultimul domiciliu la Detașamentul 104 lucru, Târgu Neamț, azi arestat.

27. Vătărescu Jean, originar din Bacău, domiciliat în București șos. Colentina nr. 197, azi arestat.

28. Littman Șeina zisă Jeni, din București șos. Vitan nr. 26.

29. Krell Mendel cu domiciliul în București str. Lt. Col. Papazoglu nr. 34, azi arestat.

30. Blanck Ghizela Eluța, din Alexandria Teleorman cu domiciliul în București str. Isvor nr. 43 bis, azi arestată.

31. Baumel Matei din Cluj fără domiciliul stabil azi arestat.

32. Neuman Iosef, fără domiciliul stabil, azi arestat.

33. Stern Tiberiu din Orăștie str. M. Eminescu, azi arestat.

34. Rozenzweig Jak din București str. Melodiei nr. 2 bis.

35. Leibovici Leibu, comerciant din București str. Călărași nr. 3.

36. Rado Alexandru, din Timișoara str. Cantacuzino nr. 2.

37. Weiss Ludovic, cu domiciliul în Timișoara, Splaiul Tudor Vladimirescu nr. 31.

38. Maria Popescu, casnică din București str. Barbu Văcărescu nr. 59.

39. Benvenisti Mișu avocat din București str. Calor.

40. Fuchs Isac, comerciant din București str. Sft. Constantin nr. 20.

41. Bery Zeilig, din București str. Schitu Măgureanu nr. 3.

42. Enzer S. David, avocat din București str. Sft. Ion Nou nr. 18.

43. Fischer Wilhelm, din București Calea Victoriei nr. 200.

44. Filderman W., avocat din București Calea Griviței nr. 39.

45. Filderman Leon, inginer din București str. Paleologu nr. 8.

46. Blumenthal Mauriciu, din București str. Agricultori nr. 44.

47. Gruss Emanoil, din București str. Armenească nr. 19.

48. Aldorf Arnold, din București str. Lt. Col. Papazoglu nr. 34.

49. Basch Adalbert, din București str. Făurari nr. 3.

50. Haspel I., din București str. Cantemir nr. 24.

51. Leidvman Israel, din București str. Cantemir nr. 24 (Crucea de Piatră).

52. Abasey Herschu, din București str. Bucur nr. 15.

53. Mendelsohn Haim, din București str. Moruzi Voevod nr. 13.

54. Kohn Iosub din București str. Anestin nr. 46.

55. Weissman Zigu, din București str. Popa Nan nr. 139.

56. Hefner Norbert, din București str. Bradului.

57. Moscovici Moise, din București str. Popa Nan 139.

58. Tenenhaus Nathan, din București (la Centrala evreilor).

59. Solomon Herșcu Idem

60. Gutman Avram Idem

61. Meirovici Iosif Idem

62. Bernard Ghidale Idem

63. Moscovici Peisach Idem

64. Nathan Lupu Idem

65. Nathan Sohn Haim Smil Idem

66. Hertzog Ițiu, din București Calea Moșilor nr. 78.

67. Aronovici Sandu, din București str. Sft. Vineri nr. 3.

68. Baruch Pincu Idem

69. Croitorul Albert Idem

70. Helman Leizer Idem

71. Lazarovici Iosef   Idem

72. Rozenstein Nathan   Idem

73. Schwartz Iolanda, din Timișoara str. Budai Deleanu nr. 11.

74. Martha Egert (Elias), din Timișoara str. G-ral Domăsneanu nr. 60.

75. Reich Ghizela, din Arad Piața Rădulescu 5.

76. Fodor Ioan, din Arad str. Preyer nr. 5.

77. Mendel Adalbert, din Arad str. Baron Pop nr. 10.

78. Schwartz Bernard, din arad str. Ion Creangă nr. 24.

79. Farkaș Mauriciu, din Arad str. D. Sturdza nr. 22.

80. Stamler Israel, din Arad str. Fronbl nr. 48.

81. Handler Elsa, din Arad str. Popa Drăghici nr. 1.

82. Farkas Emeric, din Arad str. Dacilor nr. 23.

83. Leni Martin. 84; Klein Ștefan, 85. Solomon Iosef.

86. Isac Ernest; 87. Toper Helene; 88. Zimerman Olga.

89. Slinger Iosif; 90. Koberth Hane; 91. Schwartz Willy.

92. Krammer Maxim; 93. Mayer Beniamin; 94. Golștein Iancu.

95. Lobel Iancu; 96. Grossman Mihai; 97. Lederer Ladislau; 98. Schwartz Carol; 99. Prelan Libia; 100. Klinger Suzana; 101. Cohn Marta; 102. Kohn Iudith, toți aceștia din Arad fără a se ști domiciliul lor.

103. Rapaport Ernestina; 104. Cohn Ghiță; 105. Weinhardt Beatrice; 106. Orenștein Iuliu; 107.

Bar Vereia; 108. Erner Jeni; 109. Malter Mari; 110. Lacser Sidonie, 111. Zantler Tatiana; 112. Moscovici Peisach; 113. Nathan Lupu, aceștia toți din Timișoara fără a se ști domiciliul lor

114. Nertes Eva, din Timișoara str. C. Martin nr. 3.

115. Weinberg Sara, din Arad str. Cetății nr. 4.

116. Wil Erna, din Arad la Centrala Evreilor.

117. Reiter Carol din Timișoara str. Pieții Kutel 2.

118. Auschner Ernest din Timișoara str. Frobel.

119. Auschner Victor, idem.

120. Froim Cupelman; 121. David Freida; 122. Sarf Carol; 123. Rosenzweig Lazăr; 124. Chirmeger Alfred; 125. Moderer Manfred; 126. Reiter Artur, 127. Ritberg David; 128. Cogan Abraham; 129. Barman Manfred; 130. Stok Eriș; 131. Feldman Moise; 132. Mitellman Moritz; 133. Bubi Gohen; 134. Clingher Alfred; 135. Feldman Bercu ; 136. Bergman Samy; 137. Schneider Nathan; 138. Wolfram Kurt; 139. Katz Leo; 140. Blum Abraham; 141. Ipern Richard; 142. Babar Alfred; 143. Blum Beno; 144. Zontag Berti. 145. Hafner Aven, toți aceștia din Cernăuți fără a li se cunoaște domiciliile lor.

146. Eper Mayer, din Iași str. Palat Nr. 43 (83).

147. Rozenhaupt Saiche, din Iași str. Lăpușneanu nr. 8.

148. Weibuch Bodi din Iași la oficiul Județean.

149. Rosner Surica, Idem

150. Golsonfeld Heinrich, Idem

151. Sonfeld Melek; 152. Sonfeld Saki; 153. Sonfeld Ficu, de asemenea, din Iași fără a li se cunoaște domiciliile.

154. Herscovici Hugo, din Vaslui.

155. Sumer Solomen, Idem

156. Rosner Surica, din Vaslui str. Călugăreni nr. 16

157. Sraer Leon, din Galați – Constanța.

158. Weinștock Riçu, (Enrico) din Galați – Constanța.

159. Brociner Hascal, din Hunedoara com. Livezeni.

160. Grunberg Israel, din Bacău str. Mihai Viteazu nr. 85

161. Helfman Israel, din Huși.

162. Filip Segal, str. Vâncerei la București.

163. Vesco Giovani, din București str. Vasile Lascăr nr. 94.

164. Vauvacas Stavri, din București Calea Victoriei nr. 2.

165. Teoharie Mircea, din București.

166. Romalo Mighete, din București.

167. Cornel Iancu, din București str. Gogu Cantacuzino nr. 59.

168. Georgescu Nichita, avocat din București.

169. Marcman Etty, din București str. Cantemir nr. 80.

170. Ohalita Azenștein Rifca, din Moghilef.

171. Hirsch Otilia, din București str. Pitagora nr. 11.

172. Weissman Pincu, din București str. Spătarului 2.

173. Cukier M., din București str. Dr. Koch 12.

174. Wechsler Aron, din București str. Vasile Lascăr 23.
175. Rosenthal Sigmund, din București str. Popa soare 31.
176. Marcus Gold, din București str. Dionisie Lupu 177.
177. Mayersohn Lazăr, din București Calea Moșilor 81.
178. Goldstein Dolfy, din București str. Verzișor 28.
179. Gronich Israel, din Cernăuți str. I.C. Brătianu 4.
180. Littman Sofica, din București str. Brâncoveanu 3.
181. Rosenstein Nathan, din București str. Iuliu Valaori nr. 16.
182. Schraer Paula și 183. Finkelstein Bianca din București.
184. Rispel Osias din București, str. Negru Vodă nr. 8.

Constatăm următoarele:

Mișcarea Sionistă Mondială cu organizațiuni în toate țările pentru scopul supremelor interese evreești legate de fondarea, întărirea și prosperarea statului Palestinian își avea și în România o activitate intensă în vederea celor sus-amintite, activitate ce a ființat până la 7 august 1942, când a fost sistată prin măsurile dictate de conducerea noastră de Stat și când pentru o mai eficace reglementare a problemelor evreești, toate interesele acestei minorități au fost destinate „Centralei Evreilor din

românia”, organizație tutelară de Comisariatul General special instituit.

Până la data ce s-a văzut, organizația sionistă, cu toate libertățile ei de manifestare avea ca prim și imediat deziderat de realizare, emigrarea evreilor în noul Stat al Palestinei, emigrare bazată aproape exclusiv pe elementul tineret, în vederea cărui scop acestuia i se dădea de la început o pregătire specială care să răspundă necesităților propuse pentru viitorul prosper al acestui Stat. Acțiunea emigrării și colonizării Palestinei destinată tineretului acestuia denumit „haluți” era reprezentată în Misiunea sionismului de la noi prin grupările „Hanoar-Haționi”, Gordonia, Dror, Hașomer-Hațair și Mizrachi”. Mișcarea sionistă însă întâmpinând între timp și împrejurările grele ale războiului și-a intensificat prin asociațiile de mai sus și atât cât ia fost permis de normele legale, activitatea sa și asupra problemelor caritabile și filantropice subvenționate de organizația din America „Joint” ce avea reprezentanți în Elveția pe Sally Mayer și dr. Silbersein pentru ajutorarea refugiaților evrei trecuți în România după desființarea Statului Polonez.

Această activitate încetând prin măsura luată de autoritățile de Stat și de care s-a vorbit mai sus, s-a descoperit însă și în mare măsură prin obiectul cauzei de față că o serie de tineri (haluți) prin manifestațiuni izolate au continuat în actele lor ilicite să apere cu fanatism și disperare, prin orice mijloace, pe coreligionarii lor din alte țări în special Polonia comițând prin aceasta o serie de grave infracțiuni ce vor fi analizate mai jos.

Faptele au fost reținute de atenția organelor polițienești la 24 Ianuarie 1944, când cu ocazia unei razii făcute de Poliția Capitalei Circa 28, în str. Panduri nr. 61 s-au găsit în apartamentul mobilat închiriat de evreul Zucker Iancu, trei indivizi care răspunzând prin actele ce le prezentaseră la numele de Herzog Iohan, Mihaila Evanghelica, și Bendea Ana, duși la poliția de Siguranță și cercetați s-a constatat că folosind buletine de populație false se numesc în realitate, fiind evrei, Dups Martin, Mina Naghel, și Etty Naghel.

Continuând ancheta în sensul celor descoperite s-a ajuns a se stabili că în adevăr prin câteva transporturi clandestine se aduseră o serie de evrei de la Cernăuți originari din Polonia, parte din ei trecuți fraudulos granița în uniforme germane, și aici în țară legitimații sub nume de creștini spre a se pune la adăpostul dispozițiilor de restricție li se făceau buletine false ale biroului populației fiind găzduiți în diverse cartiere ale Capitalei și așteptând trecerea mai departe prin altă serie de mijloace nepermise, drumul spre Palestina.

Organele de poliție continuând investigațiunile acestor prime cercetări pe linia unei organizațiuni politice interzise în cadrul D.L. 236/1941, a căutat să implice pe membrii fostelor asociații sioniste de seniori și haluți în organizațiile clandestine prevăzute de art. 6 și 7 din precizatul Decret Lege. Din actele cauzei în afară de acțiunea câtorva învinuiți de a salva pe refugiații evrei din Polonia și Transnistria care aduși în țară prin înfrângerea legii în vigoare să-i treacă apoi în Palestina, nu se constată o unitate de acțiune exprimată în cadrul unei componente

organizate care să urmărească în activitatea lor atât primejduirea ordinii existente în Stat cât și acoperirea legală a unei activități interzise (clandestine). Rigoarea art. 6 neputând opera decât în această dublă condițiune urmează în analiza celor de mai jos să fie evidențiate faptele comise de fiecare inculpat în parte care a participat prin acte nepermise la salvarea tinerilor haluți.

1. În ce privește pe *Tabacinic Gherș zis Sunea*.

Inculpatul de față ca punct central al acestei afaceri, deși foarte tânăr îl găsim haluț fiind și el, ca fost conducător al grupării „Gordonia”, într-o activitate impresionantă ce antrenează prin fanatismul, dârzenia și energia ce a depus-o în idealul misiunii de a-și salva câți mai mulți coreligionari o serie de alți haluți convinși și devotați lui pentru aceste acte și cu care împreună vor săvârși seria nesfârșită de infracțiuni aspri sancționate de legile actuale în vigoare. Repudiind organizația bătrânilor sioniști înregistrată prin dispozițiile survenite în centrala evreilor, blamând acțiunea lor pasivă și luând pe cont propriu toate actele nepermise, îl găsim din primele momente interesat și animat în trecerea evreilor de peste frontieră cu acte false în grupuri de câte trei în uniforme germane, numărul lor ajungând până la 27 indivizi (V:II. F. 39).

Din însăși scrisoarea acestui inculpat către dr. Barlas din Istanbul (V.II. p. 26) se relatează procedeul de mai sus, procedeu care prin cercetările ce s-au întreprins s-a ajuns la identificarea a 9 evrei polonezi Woitick V., Strumick, M., Saviecka Ștefania, Lazaskievici Ian, Kazaczynska Maria,

Kobuz Mahalina, Kuleczyska Halina, Woitick Halina și dintre care primii doi au fost găsiți chiar fotografiati în uniforme germane (V.II, f. 103).

Înțeles apoi și ajutat de inculpații David Tenenbaum, Zucker Iancu și Felicia Schwartz a adus de la Cernăuți cu acte de creștini o altă serie de refugiați evrei printre care Dups Martin, Mina Naghel, Etty Naghel, Thea Kwalenberg, Fani Bruth, Alfred Feckler, B. Kahane, Igo Feckler și alții, care dresați de cei de mai sus, cum trebuie să călătorească, după ce au trimis fiecare din ei fotografiile li s-a făcut acte de identitate false pe nume de creștini și la adăpostul cărora au călătorit nestingheriți la București.

Aceste acte de identitate inculpatul Tabacinic și ceilalți le furau mai întâi, și datorită tehnicei și competenței inculpatului Segal, fotografiile prime se deslipeau, aplicându-se în urmă pe acele doriți care deveneau transformați în nume de creștin posesorii noii identități. Procedul de față nu era aplicat față de cei menționați fără ca mai înainte de orice, însăși tehnicienii acestui sistem să nu-și fi confecționat asemenea acte de identitate false, Tabacinic Gherș, nefiind altul decât Rotaru Vasile sau Tabacu Costică (V.III. f. 127,166). Cum s-a văzut fiind într-o permanentă activitate, toată îndreptată apărării evreilor așa de altfel cum în tot completul ei se găsește inserată în numărul mare de scrisori (V.II. f. 106 și urm.) adresat susținătorilor de la Istanbul și Geneva, inculpatul Tabacinic se face vinovat de toate cele de mai sus stabilite din recunoașterea sa (V.I. f. 181, 256, 281, 191 și 297), arătările lui Tenenbaum (V.I. f. 186, 199, 205, 294), scrisorile

trimise în străinătate (V.II. f. 1 și urm.) pr. verbal al anchetei (V.III. f. 162) buletinul de populație fals V.III. f. 127 și 166) și toate declarațiunile date în această cauză și care au convenita aderență cu inițiativele inculpatului, personagiul principal al întregii acestei afaceri.

În vederea acestora numitul cată a se face vinovat de crima de instigare cu privire la portul fără drept de uniforme a unei armate aliate prev. și ped⁸. de art. 120 C.P. comb. cu art. 1 pct. 21 și art. 2 din Legea 509/1943, crima de instigare la uzurparea prin fals la drepturile naționalilor în vedere că acei tovarăși ai săi să falsifice identitatea evreilor introduși fraudulos fapt prev. și ped. de art. 120 C.P. comb. cu art. 1 din Legea 819/1942, crima de uzurpare prin fals și uz de fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de art. 1 și 3 din Legea 819/1942, delictul de furt prev. și ped. de art. 524 C.P. delictul de a fi trimis și primit postă clandestină fapt. prev. și ped. de art. 100 al. 3 din Legea 360/1943 toate acestea comb. cu art. 101 C.P.

2. În ce privește pe *Tenenbaum David*

Apropiat colaborator al lui Tabacinic Gherș cu aceleași idei, aceleași porniri și aceiași îndrăzneală în săvârșirea atâtor infracțiuni, făcând parte și el din organizația haluților, îl găsim în toate eforturile încercate prin mijloacele văzute, ca să apere pe evreii refugiați luând parte pe teren, poate mai activ decât Tabacinic, deplasându-se la Cernăuți în țară sau acolo unde primea dispoziții de la acesta de mai sus, a participat prin actele comise la aducerea în vederea

---

⁸ Prevăzut și pedepsit.

salvării și emigrării în Palestina ajutat fiind și de Felicia Schwartz și Zucker Iancu, la câteva serii de evrei menționați la analiza faptelor săvârșite de Tabacinic Gherș. Recunoscând în mod complet contribuția sa, din actele cauzei este arătat că deplasându-se la Cernăuți în vederea transportării acestora după ce le-a dat toate indicațiunile cu privire la călătorie, le-a luat fotografiile după care la un timp le-a trimis pentru fiecare acte de identitate cu nume de creștin. De asemenea, falsificându-și și pentru sine un asemenea carnet de biroul populației îl găsim legitimându-se și cu libertatea de a se deplasa în întreaga țară sub numele de Cocârjean Garnea Ion (V.III, f. 154). Ca și Tabacinic Gherș îl găsim, de asemenea, într-o bogată corespondență cu străinătatea unde toate faptele comise sunt relatate și fixate sub aspectul interesat a câștigării unui viitor stat de serviciu pentru cauza tinerilor haluți. Faptele acestea se stabilesc din recunoașterea sa (V.I. f. 170, 186, 199, 205, 194), din arătările lui Tabacinic Gherș (V.I. f. 181, 256 și urm.) Filip Segal (V. I. f. 212, 283) din întreaga corespondență în colaborare cu Tabacinic (V. II. f. 1 și urm.) și din declarațiile lui Dups Martin (V. III. f. 5) Thea Kwalenberg (V. III. f. 220), Șeina Littman (V.III, f. 58), cum și din buletinul de populație fals aflat la dosar pe numele lui Cocârjean Gornea Ion (V.III. fila 154) împreună cu celelalte acte anexă (V.III. fila 159, 160, 161), în legătură cu același nume de mai sus adoptat.

Toate acestea fac ca numitul să răspundă de crima de instigare la uzurparea prin fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de art. 120 C.P. comb. cu art. 1 din Legea 819/1942, crima de uzurpare prin

fals și uz de fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de art. 1 și 3 din Legea 819/1942, delictul de a fi trimis și primit poștă clandestină prev. și ped. de art. 100 al. 3 din Legea 360/1943, și complicitate la trecerea frauduloasă a frontierei acelor evrei, fapt prev. și ped. de art. 121 C.P. comb. cu art. 579 C.J.M. toate acestea comb. cu art. 101 C.P.

3. În ce privește pe Felicia Schwartz

Învinuita secundând de aproape activitatea lui Tabacinic și Tenenbaum fiind în același timp și concubina primului o găsim aproape în toate misiunile de încredere ce și le propusese aceștia contribuind în cea mai mare măsură la transportarea evreilor de la Cernăuți prin sistemele care s-au văzut la începutul acestei expunerii.

Furând mai întâi o serie de buletine ale biroului de populație printre care câteva de la lucrătorii fabricii de cartonage Hercules” din str. Gabroveni pe care le-a remis lui F. Segal pentru transformare, reținându-și și confecționându-și unul pentru sine pe numele creștin de Ștefana Ana Cristescu cu care s-a înscris și în cartea de imobil la închirierea garsonierei din București Bul. Mărășești 19 la adăpost deci de a se mișca nestingherită în călătoriile pe C.F.R., s-a transportat la Cernăuți în misiunile încredințate, unde, luând contact cu învinuita Thea Kwalenberg, cu Dups Martin și alții, le-a aranjat cu explicațiuni, cu remiteri de bani, cu luarea fotografiilor în vedere a li se confecționa acte de identitate false, călătoriile false, călătoriile înspre București unde și aici i-a ajutat a fi găzduiți pe la diferite adrese indicate de Tabacinic și Tenenbaum. Ba mai mult, în timp ce era prinsă și conducă la

Poliția de siguranță în vederea cercetărilor, a oferit drept mită gardianului public Tranți Gheorghe D-tru suma de 6.000 lei spre a fi lăsat în libertate, bani pe care acesta luându-i i-a predat cu mențiunea seriilor respective Comisariatului Biur. III. Siguranță.

Faptele numitei se stabilesc cu prisosință prin recunoașterea sa (V.I. f. 187, 216; V. III. f. 213, 195, 120) arătarea lui Tabacinic și Tenenbaum, declarația lui Theia Kwalenberg (V.III f. 216) a Laurei Ionescu (V.III. 165) M. Dumitrache (V.III. f. 210) a lui Tranți Gh. Dumitru (V.III. f. 115), toate acestea coroborate și cu buletinul falsificat pe numele Ana Cristescu (V. III. f. 122).

Față de toate acestea inculpata caută a se face vinovată de crima de uzurpare prin fals și uz de fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de art. 1 și 3 din Legea 819/1942, delictul de dare de mită prev. și ped. de art. 250 C.P. delictul de furt prev. și ped. de art. 524 C.P. și delictul de complicitate la trecerea frauduloasă a frontierei prev. și ped. de art. 121 C.P. comb. cu art. 579 C.J.M., toate acestea comb. cu art. 101 C.P.

4. În ce privește pe *Zucker Iancu*

Numărându-se și acesta printre organizatorii și fruntașii tinerilor haluți, activând împreună cu ceilalți analizați mai sus acolo unde interesele îi reclamau energia și priceperea, în care îi găsim contribuția mai ales la aducerea tinerilor evrei refugiați de prin diferite puncte mai ales Cernăuți, cum și la găzduirea lor în București după ce avusese grija să le procure acte false de identitate. Faptele cauzei au fost descoperite chiar prin descinderea făcută la 24 Ianuarie 1944, în apartamentul ce-l

ocupa în Șos. Panduri nr. 61, când au fost găsiți Dups Martin, Mina Naghel și Etti Naghel cu acte false de creștin și după care începându-se investigațiunile în completul lor de către organele polițienești s-a descoperit și altă serie de evrei aduși și pe care învinuitul Zucker Iancu azi dispărut, îi găzduise în strada Barbu Văcărescu 59 unde închiriasse un apartament în acest scop. Printre evreii a căror grijă o purtase învinuitul se numără Alfred Feckler B. Kahane, Theia Kwalenberg, Fani Brut etc. Legătura pentru această activitate o avea cu Tabacinic, Tenenbaum și Felicia Schwartz de la care primea dispozițiuni, bani și cele necesare pentru acțiunea de ajutorare prin aceste mijloace a evreilor veniți clandestin. Toate cele sus-menționate se dovedesc prin declarațiile lui Tabacinic (V.I. f. 174), Tenenbaum D. (V.I. f. 193), Dups Martin (V. III. f. 5), Mina Naghel (V.III. f. 15). Etti Naghel (V.III.f. 19) I. Feckler (V.III.f.64), Maria Popescu (V.III.f.88), Theia Kwalenberg (V.III. f.27), toate acestea coroborate cu procesele verbale de percheziție efectuate unde s-au găsit acte, piese și indicii ce explică activitatea sa, cum și un revolver pe care-l poseda fără autorizațiune legală (V.III.f. 9 și 12).

În drept numitul se face vinovat de crima prev. și ped. de art. 1 și 2 din Legea 17/1942, comb. cu art. 1 din Legea 80/1941, prin aceia că a posedat armă fără permis valabil în acest scop, crima de complicitate la uzurparea drepturilor naționalilor prin substituire de persoană și fals prev. și ped. de art. 121 C.P. comb. cu art. 1 din Legea 819/1942, și delictul de complicitate la trecerea frauduloasă a

frontierei prev. și ped. art. 121 C.P. comb. cu art. 579 C.J.M., toate acestea comb. cu art. 101 C.P.

5. În ce privește pe *Scarlat Iancu*

Tot din seria haluților activi cu același dinamism ca și Tabacinic și Tenenbaum, învinuitul ca fost conducător al organizației „Dror-Rândunica” desființată în august 1942, și înglobată în Centrala Evreilor, a continuat însă să activeze în scopul ajutorării acestor tineri în vederea emigrării în Palestina, ajutând și dând sprijin în aducerea clandestină a acelor refugiați prin practicile văzute mai sus. Recunoscând bogata sa contribuție la această acțiune (Vol. I. f. 150, 153, 162), purtând corespondență clandestină cu Istanbul prin oficiul curierilor Gh. Vesco (V.I. f. 247) și Stavru Vamiacas (V.I. f. 244), prin care a trimis și primit scrisori ce cuprindeau relații asupra acțiunii de apărare, emigrare și ajutorare a tinerilor haluți, odată cu diverse sume de bani tot prin oficiul acestora, purtând iarăși corespondență cu Nathan Schwabl din Geneva, persoană proeminentă în mișcarea și sionismul lui prin, care cerea, de asemenea, ajutoare bănești în scopul propus, scrisoare tradusă în ebraică prin intermediul lui Rispler (V.I. f. 165) și Abasei (V.I. f. 164) cât și altă scrisoare lui Ioil Brand (V.II. f. 55). În completarea arătatelor de mai sus prin însăși declarațiile lui Tabacinic (V. f. 181) și Tenenbaum (V.I. f. 199), se confirmă activitatea sa ilicită, urmând ca din această împrejurare numitul să răspundă de faptele comise.

În drept, se face vinovat de delictul de complicitate la trecerea frauduloasă a frontierei de către evrei văzuți, fapt prev. și ped. de art. 121 C.P.

comb. cu art. 579 C.J.M., delictul de a fi trimis și primit poștă clandestină prev. și ped. de art. 100 pct. 3 din Legea 260/1943, toate comb. cu art. 101 C.P.

6. În ce privește pe *Filip Segal*

Fost și el în gruparea haluță Gordononia, rămas devotat sub ordinele lui Tabacinic și Tenenbaum, ajunge să se specializeze în a confecționa buletine de populație false, care furate de la creștini le aplică ștampilele necesare pe noile fotografii lipite și pe care le trece apoi lui Tabacinic, Tenenbaum sau Felicia Schwartz ca ele să fie încredințate evreilor ce urmau să fie aduși la București clandestin, și de aici în Palestina.

Faptele numitului se stabilesc cu prisosință din recunoașterea sa completă (V.I. f. 207; V.III. f. 203), din declarațiile lui Felicia Schwartz (V.I. f.167), Tenenbaum (V.I. f. 201), Tabacinic Gherș (V.I. f. 175 verso), Naghel Etty (V.III. f. 19), toate acestea coroborate cu actele falsificate aflate la dosar (V.III. f. 42-48).

Față de toate acestea, inculpatul de mai sus se face vinovat de crima de uzurpare prin fals a drepturilor naționalilor și fals a sigiliului unei autorități prev. și ped. de art. 1 și 2 din Legea 819/1942.

7. În ce privește pe *Friedman Iosef*

În același grup cu Tabacinic, Tenenbaum, Segal și Felicia Schwartz, a continuat și el să activeze nepermis după desființarea aceleași grupări „Gordononia”, participând clandestin și dând concurs inițiativelor luate de Tabacinic cu aducerea evreilor de la Cernăuți. Din actele cauzei se stabilește că la un transport efectuat prin grija de aproape a Felicieii

Schwartz a fost prezent, în Gara de Nord împreună cu Zucker Iancu luând în primire pe aceștia și plasându-i pe la diferite gazde de unde apoi rămânea cu misiunea de a-i forma și educa în vederea emigrării înspre Palestina.

Faptele de mai sus, se stabilesc din declarația sa dată la dosar (V.I. f. 122 și 131), cum și din depozițiile lui Tabacinic (V.I. f. 175), Tenenbaum (V.I. f. 191) și Vătărescu Jean (V.I. f. 144).

În vederea acestora numitul se face vinovat de faptul de complicitate la trecerea frauduloasă a frontierei prev. și ped. de art. 121 C.P. comb. cu art. 579 C.J.M.

În ce privește pe 8. *Igor Feckler* și 9. *Dups Martin*

Din cercetările întreprinse s-a văzut că sistemul practicat de Tabacinic și ceilalți prin aducerea în mod clandestin la București a unui număr de evrei a fost descoperit prin razia efectuată de Circa 28 Poliție, la 24 Ianuarie 1944, și când din cei menționați mai sus, a fost găsit Dups Martin cu acte false în casa din Str. Panduri nr. 61, găzduit acolo de Zucker Iancu. În cei privește pe aceștia s-a constatat că au trecut clandestin frontiera din Polonia pe la Nord de Cernăuți, prin locuri nepermise și fără a avea acte legale pentru această trecere, de unde prin toate peripețiile legate de concursul dat de Tabacinic și ceilalți, și acoperiți cu legitimații false Igor Feckler (Niculescu Nicolae) și Dups Martin (Herzog Iohan) au ajuns la București găzduiți clandestin cum s-a văzut, și așteptând ziua emigrării spre Palestina. Dintre aceștia, Igor Feckler se mai face vinovat și de faptul de dare de mită căci găsit pe Calea Dudești de

către gardianul public Marsala Dumitru, pe când era dus spre Circa de Poliție respectivă a dat acestuia suma de 5.000 lei spre a fi lăsat liber.

Faptele menționate mai sus, se stabilesc cu prisosință din recunoașterile complete date de inculpați (V.III. f. 4 și 65), din declarațiile lui Mina Naghel (V.III. f. 16 și 18), gardianului Marsala D. (V.III. f. 161), toate acestea coroborate cu actele false aflate la dosar (VIII. f. 42-54), și completate cu toate actele de instrucțiune întocmite de organele primelor cercetări (V.III. f. 12, 13 și 85).

În drept numiții caută a răspunde de crima de uzurpare prin uz de fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de art. 3. din Legea 819/1942, de delictul de trecere frauduloasă a frontierei prev. și ped. de art. 579 C.J.M., Igor Feckler urmând a i se imputa și delictul de dare de mită prev. și ped. de art. 250 C.P. toate acestea combinate și cu art. 101 C.P.

În ce privește pe 10. *Kahane Benjamin*, 11. *Alfred Feckler*, 12. *Breckner Hilda*, 13. *Kwalenberg Theia*, 14. *Fany Bruth*, 15. *Mina Naghel* și 16. *Etty Naghel*

Toți aceștia de mai sus au fost aduși la București prin același sistem descris și mereu repetat în expunerea de față, de către Felicia Schwartz după dispozițiile lui Tabacinic și Tenenbaum, ascunși și plasați mai apoi de către Zucker Iancu. De altfel, despre amănuntele petrecute, versiunea expusă la început și care a cuprins pe Mina și Etty Naghel a arătat în amănunt procedeul aplicat ce a dăinuit până ce numitele au fost găsite, împreună cu Dups Martin, în casa din Șos. Panduri nr. 61 cu ocazia raziei de la 24 ianuarie 1944, făcută de organele Circ. 28

Polițienești. Se știe că din cei prezenți de mai sus, și astăzi arestați, s-a descoperit cu acea ocazie că Mina Naghel posedă carnet al biroului populației sub numele de Mihaila Evangelica, Ety Naghel sub numele de Bendea Ana, iar Theia Kwalenberg de acel de Niculina Niculescu.

Faptele acestora se evidențiază din recunoașterile lor (V.III. f. 16, 18 și 220), din declarațiile femeilor cărora li se furaseră carnetele, Mihaila Evangelica, Niculina Niculescu și Maria Niculescu (V.III. f. 97, 101), din arătările martorilor Jeni Solomon, și Simion Solomon, (V.III. f. 104 și 106) toate acestea coroborate cu actele falsificate aflate la dosar (V.III f. 42-54) și completate cu investigațiunile primelor cercetări a organelor polițienești.

În drept, numiții caută a se face vinovați de crima de uzurpare prin uz de fals a Drepturilor Naționalilor prev. și ped. de art. 3 din Legea 819/1942, delictul de trecere frauduloasă a frontierei prev. și ped. de art. 579 C.J.M. toate acestea combinate cu art. 101 C.P.

În ce privește pe 17. *Woitick Vladislav*, 18. *Strumick Mihail*, 19. *Iaslovicz Ian*, 20. *Saviecka Ștefania*, 20. *Lovaszkievicz Ian*, 22. *Kulezcka Halina*, 23. *Kobuz Halina*, 24. *Kazazynska Maria*

Toți învinuiții de mai sus evrei polonezi, la chemarea coreligionarilor lor, motivând că au vrut să-și salveze viața, au trecut fraudulos granița și procurându-și acte false au indus în eroare autoritățile prin a se considera cetățeni polonezi refugiați și având pentru această ca destinație până la urmă lagărul de internați de la Slatina. Deși cu ocazia

cercetărilor numiții au căutat să nege că ar fi evrei și că ar avea vreo legătură cu tinerii haluți văzuți mai sus, totuși dintr-o scrisoare a lui Tabacinic către Barlas (V.III. f. 26-27) se confirmă în totul această împrejurare, menționându-se aducerea în București a unui număr de 31 evrei polonezi trecuți clandestin granița, unii din ei în uniforme germane (V.II. f. 111 verso).

Faptele împotriva acestora se stabilesc din recunoașterile lor în parte (vol.I. f. 259 și urm.) din declarațiile lui Tabacinic Gherș (V.I. f.257), a lui M. Blumenthal (V.I. f.258) din actul medicului legist precum că sunt circumciși după ritul mozaic (V.I. f. 264), din actele de identitate obținute prin declarații false cum că sunt creștini polonezi (V.I. f. 270 și urm.), toate acestea coroborate cu fotografiile lor în grup din care Woitick și Strumick identificați în uniforme germane (V.I. f. 279).

În drept numiții inculpați se fac vinovați de crima de uzurpare a drepturilor naționalilor prin uz de fals prev. și ped. de art. 3 din Legea 819/1942, delictul de trecere frauduloasă a frontierei prev. și ped. de art. 579 C.J.M. iar pentru Woitick Vladislav și Strumick M. și crima de port ilegal de uniforme a unei armate aliate prev. și ped. de art. 1, pt. 21 din Legea 509/1943, toate acestea combinate cu art. 101 C.P.

25. În ce privește pe *Lasner Ernest (Ezral)*

Situațiunea învinuitului de față este privită sub alte aspecte, acela că deși participase în mișcarea haluților din Timișoara, acum în urmă găsindu-se înregimentat în Detașamentul 102 evrei a dezertat la data de 10 decembrie 1943, și nu s-a mai întors până

în prezent la această unitate. Faptul este constatat din împrejurarea că în legătură cu ancheta de față ordonându-se o percheziție la domiciliul numitului prin oficiul Inspectoratului de Poliție Timișoara cu ocazia acestei operațiuni și aflându-se de unitatea în care lucra, s-a constatat în cele din urmă prin procesul verbal încheiat (V. 5 f. 15) și adresa nr. 356/1944 a Detașamentului precizat (V.5 f. 17) situațiunea de dezertare a inculpatului.

În vederea acestora numitul urmează a răspunde de crima prev. și pen. de art. 4 și 8 din Legea 261/1943.

În ce privește pe *Picker Artur*

Învinuitul fiind repartizat la munca obligatorie și înregistrat în Detașamentul de lucru 104 din Tg. Neamț de la 27 Aprilie 1943, fiind informat că prietena sa Mina Naghel a fost transportată prin împrejurările văzute la București, a falsificat un ordin de serviciu și o autorizație de transport ca eliberată de Regt. 4 Pionieri Detașamentul de Lucru 104, semnând totodată în fals și pe Căpitanul Andreescu de la acea unitate. Cu acestea a venit la București la data de 6 februarie 1944, și prezentându-se la domiciliul lui Filip Segal în str. Udricani nr. 6 a fost arestat de organele polițienești.

Faptele comise se stabilesc complet din recunoașterea sa (V. III. f. 75), declarația lui Mina Naghel (V.III. f. 82), coroborare cu actele falsificate aflate la dosar (V.III. f. 76, 77, 78 și 80).

În drept se face vinovat de crima de dezertare de la unitate în timp de război prev. și ped. de art. 4 și 8 din Legea 261/943, crima de uzurpare prin fals și uz de fals a drepturilor naționalilor prev. și ped. de

art. 1 și 3 din Legea 819/942 toate combinate cu art. 101 C.P.

Concluziuni:

Opiniem pentru trimiterea direct în judecata Curții Marțial C.M.C. a primelor 26 învinuiți din care 19 se găsesc actualmente în prevenție, Zucker Iancu, Kahane B., Alfred Fekler, Breckner Hilda, Fany Bruth și Lasner Ernest dispăruți, iar Saveicka Ștefania internată în lagărul de la Slatina, dispunându-se pentru aceștia toți mai departe starea lor de arest.

Opiniem că nu este caz de urmărire din lipsă de elemente penale, care să ducă la vinovăția învinuiților arestați astăzi Vătărescu Jean, Littman Șeina zisă Jeny, Krell Mendel, Blanck Ghizela, Baumel Matei, Neuman Iosif și Ștern Tiberiu care urmează să fie puși în libertate de sub puterea mandatelor de arestare nr. 64381/1944, dacă nu vor fi deținuți pentru alte cauze.

Că în aceiași situațiune urmează a fi socotiți ca scoși de sub orice imputațiune, învinuiții astăzi liberi Rozenzweig Jak, Leibovici Leib, Rado Alexandru Weiss Ludovic și Maria Popescu.

Toți acești 12 arătați mai sus, vor rămâne totuși sub supravegherea organelor de poliție și siguranță în care scop se va face cunoscut.

Având în vedere că prin ancheta primelor cercetări, amănunțit dezvoltată de organele polițienești, s-a avut în vedere a fi reținuți ca participanți într-o presupusă organizație subversivă a mișcării sioniste și reprezentanți maturi și foști

conducători împreună cu un număr mare de evrei din București și alte localități din țară.

Având în vedere că analiza materialului prezentat de primele investigațiuni nu au putut duce la aceste indicii reliefate, stabilindu-se de la început că o asemenea organizație subversivă rămâne în afară de orice discuțiune.

Că sub acest aspect situațiunea persoanelor vizate mai sus urmează a fi detașată din lipsă de orice elemente penale și de orice contribuțiune ilicită la activitatea mai sus analizată, toți aceștia de la numărul 27 inclusiv până la 184 inclusiv din enunțarea acestui referat urmând a fi scoși din cauză.

Având în vedere că în cadrul acestor cercetări în afară de cele expuse mai sus a fost reținută de ancheta ce a avut a stabili constatarea infracțiunilor precipitate și faptele în legătură cu legea pentru comerțul de devize fapte care se impută lui W. Fischer, W. Filderman, dr. Cornel Iancu, Max Cukier, Marcus Gold, Aron Wexler, Sigmund Rosenthal, dr. L. Mayersohn, Dolfy Goldstein și alții.

Având în vedere că problema acestor infracțiuni desvoltată și pretins săvârșită de numiții deși cuprinde în explicațiunea procesului verbal dresat, acte, scrisori: și compturi totuși cerința unei prezente soluționări odată cu cauză de față, se invederează ca imposibilă pentru acest moment.

Că întrucât se găsesc arestați în acest dosar, iar completarea cercetărilor sub toate aspectele pretinse necesită timp, pentru o mai bună administrare a cauzei, opinem la disjungerea acestui aspect al

afacerii dosarul cu nr. 4 ce privește această situațiune rămânând mai departe în instrucție și cercetare.

CORPURI DELICTE: Se găsesc prevăzute în procesul verbal din 6 martie 1944, dos. nr. 7, fila 3 înreg. la nr. 275/1944.

La București astăzi 20 aprilie 1944.

Se vor cita ca martori:

1. Henrieta Cpt. Mărculescu, Șos. Pandurilor nr. 61 București.

2. Marsala Dumitru, str. Șerbănescu Tei, nr. 70 Colentina.

3. Căpitan Andreescu, Detașamentul Lucru nr. 104, Târgu Neamț.

4. Mihaela Evanghelică, șos. Colentina, nr. 134.

5. Niculina Niculescu, str. G-ral Vlădoianu 54.

6. Maria Niculescu, Idem

7. Simion Solomon, str. Șepcari, nr. 9

8. Jeni Solomon, Idem

9. Trași Gheorghe, gardian public, 2632 Comp. 5-a P.P.C.

10. Ana Cristescu, str. Stan Tabără nr. 45

11. Rotaru Vasile, str. Lucaci nr. 95

12. Cocărjean Garnea Ion, Calea Dorobanților 134.

13. Margareta Dumitrache, str. Dr. Sion, nr. 5.

14. Stelian Lupu, comisar ajutor P.P.C.O.

Procuror militar de instrucție,

(ss.) maior Jean Nicolae

Publicăm procesele verbale de eliberare din arest preventiv a acuzaților Mișu Benvenisti, Samuel Enzer și Wilhelm Enzer. De asemenea, adresele din 29 aprilie 1944 pentru eliberarea a altor 7 deținuți aflați în arest preventiv în închisoarea Jilava și a altor 2 presupuneri inculpați de la închisoarea Văcărești.

Proces-verbal

Astăzi, 31 ianuarie 1944;

Noi, Gh. Constantinescu, Comisar în Prefectura Poliției Capitalei – Direcțiunea Poliției de Siguranță, asistat de Comisarul Ajutor Cristea Alexandru;

Constatăm prin prezentul proces-verbal că astăzi, data de mai sus, procedându-se la o percheziție domiciliară la domiciliul D-lui Benvenisti Mișu, din Bd. Carol nr. 37, apartam. 7, în scopul de a căuta material scris de propagandă subversivă și arme, rezultatul a fost negativ.

Percheziția s-a efectuat în prezența d-lui Mișu Benvenisti, care subscris mai jos.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal.

Proces-verbal

Astăzi, 1 (unu) martie 1944, la București;

Noi, Maior Magistrat Gicovanu Dumitru, procuror instructor militar, delegat, delegat pentru cercetări la Prefectura Poliției Capitalei în cauza

privitoare la organizația sionistă cu scop subversiv, descoperită în Capitală.

Având în vedere mandatul de deținere nr. 61745 și 6344, privitor pe dr. Enzer Samuel.

Având în vedere că cercetările privitoare pe acest bănuț au fost terminate;

Având în vedere că are un domiciliu stabil în București, str. Sf. Ion Nou nr. 9.

Având în vedere că faptele ce i se pun în sarcină nu sunt grave și că în continuare s-a angajat să răspundă la toate chemările noastre;

Pentru aceste considerente, hotărâm ca bănuțul dr. Enzer Samuel, să fie pus în libertate provizorie de sub puterea mandatului sus-amintit.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal spre cele legale.

La București, astăzi 1 martie 1944.

Proces-verbal

Astăzi, 1 (unu) Martie 1944, la București;

Noi, Maior Magistrat Gicovanu Dumitru, procuror instructor militar, delegat pentru cercetări la Prefectura Poliției Capitalei în cauza privitoare la organizația sionistă cu scop subversiv, descoperită în Capitală;

Având în vedere mandatul de deținere nr. 61745 și 63445/44, privitor pe Fischer Wilhelm.

Având în vedere că cercetările privitoare pe acest bănuț au fost terminate;

Având în vedere că are un domiciliu stabil în București, Calea Victoriei nr. 200;

Având în vedere că faptele ce i se pun în sarcină nu sunt grave și că în continuare s-a angajat să răspundă la toate chemările noastre;

Pentru aceste considerente, hotărâm ca bănuitul Fischer Wilhelm, să fie pus în libertate provizorie de sub puterea mandatului sus-amintit.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal spre cele legale.

La București, astăzi 1 martie 1944.

Închisoarea Militară Jilava

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune punerea, de îndată în libertate de sub puterea mandatelor de deținere 64381/944, dacă nu mai sunt deținuți pentru alte fapte, a următorilor deținuți:

1. Vătărescu Jean, din București, Șos. Colentina nr. 197,

2. Littman Seina zisă Jeny, din București, Șos. Vitan nr. 26,

3. Krell Mendel, din București, str. Lt. Col. Papazoglu nr. 34,

4. Blanck Ghizela Eluța, din București, str. Isvor nr. 43 bis,

5. Baumel Matei, din Cluj, fără domiciliu stabil,

6. Neuman Iosif, fără domiciliu stabil,

7. Stern Tiberiu, din Orăștie str. M. Eminescu.

Închisoarea Văcărești

Am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune punerea de îndată în libertate a deținuților Maria Popescu și Rado Alexandru, de sub puterea mandatului de deținere No.217290/944, dacă nu sunt reținute pentru alte cauze.

La 3 martie 1944 comisarul șef al Serviciului de informații și cercetări. Popescu întocmește un referat asupra activității sioniste. Acest referat trece în revistă întreaga activitate a acestor organizații.

În încheierea referatului comisarul șef Popescu atrage atenția celor care vor continua ancheta că „...această acțiune trebuie făcută cu foarte mult tact pentru a nu da impresia unui pogrom din partea autorităților românești și în special a nu se comite abuzuri”. Acest citat confirmă că la data de 3 Martie 1944 până și autoritățile polițienești erau conștiente că politica antisemită a guvernului Antonescu eșuase și că sub presiunea realităților politice și militare nu se putea continua cu aceiași atitudine față de populația evreiască.

Referat

Urmare referatului Grupei a II-a, înregistrat la No. 769 din 18 Februarie 1944, continuând să iau parte la ancheta care se face de către delegatul Curții Marțiale a Capitalei, D-l Maior Magistrat Gicoveanu Dumitru, în unire cu organele Prefecturii Pol. Capitalei, referitor la acțiunea mișcării Sioniste

dizolvate și studiindu-se materialul fotografic dezvoltat la această Direcțiune Generală care privește provincia, am onoare a raporta următoarele:

Din materialul documentar furnizat de (Richter, Atașatul de Poliție de la Legație precum și de noile probe, care rezultă din ansamblul cercetărilor, ca: percheziții, declarații, confruntări etc., ancheta prezintă 2 aspecte și anume:

1. *Acțiunea Tineretului sionist*

2. *Acțiunea Maturilor Sioniști*

1. Acțiunea tineretului sionist (haluți)

Toți tinerii evrei între 15-25 ani, începând în special de la instaurarea în Reich a regimului nazist, au fost crescuți în familii și educați în școli, în spiritul rasial, de a se pregăti sub raportul profesional și cultural, să emigreze și să colonizeze Palestina (Israelul) prin cumpărarea pământurilor de la arabi.

În vederea acestui scop, atât în Capitală cât și în provincie, s-a urmat cursuri speciale de limba ebraică, de geografia și istoria Palestinei, în care erau elogiați eroii în luptele cu arabii, precum și cunoașterea muncilor agricole și unele meserii în diferite ferme și ateliere.

Acest tineret, a fost organizat în mai multe grupări, corespunzătoare celor existente în Palestina și anume: 1) Gordonia; 2) Dror; 3) Hașomer-Hațair; 4) Hanoar-Haționi; 5) Mizrachi; 6) Habonim (haluții din Ardeal).

Fiecare dintre aceste grupări era condusă de către un șef și avea aderenți în toată țara. Deosebire între ele există numai pe plan social-politic, scopul

final care le unește pe toate este pregătirea emigrării și colonizării Palestinei, înăbușind cu timpul elementul arab.

După dizolvarea org. Sioniste, la 7 August 1942, componenții acestor grupări (haluții) au fost încadrați pentru munca obligatorie, în singura organizație legală permisă „Centrala Evreilor”, la secțiile de asistență și educare și un număr restrâns în detașamente exterioare.

Acești tineri și în această formă, au continuat să activeze pentru scopul lor mai sus amintit, pregătindu-se profesional în taberele de muncă unde erau repartizați, iar cultural prin șezători și diferite adunări ocazionale, unde se țineau conferințe și se citea material trimis din străinătate clandestin, în legătură cu situația din Palestina și opiniile forurilor evreiești despre viitorul evreimii.

La începerea războiului, organizațiile Sioniste din America, Anglia și Palestina și-au trimis la Istanbul și Geneva (orașe în țări neutre) reprezentanți pentru tineret și maturi, care să țină legătura cu evreii din Europa și să-i ajute financiar.

Cu acești reprezentanți, au intrat imediat în legătură grupările Tineretului sionist (haluții) din România, prin curieri.

De la Istanbul și Geneva, au primit bani și instrucțiuni pentru salvarea evreilor din Polonia, Transnistria, Bucovina, etc.

Pentru stimularea activității lor, a fost dată ca exemplu acțiunea evreilor unguri, care au salvat 13.000 persoane din Polonia și Cehoslovacia.

David Tenenbaum și Tabacinic Gherș, alias Sunea, conducătorii organizației „Gordonia”, cea

mai numeroasă și mai bine organizată din România și Iancu Scarlat, șeful grupărei „Dror”, au primit din străinătate, prin curieri oficiali și persoane particulare din Capitală, care aveau corespondenți de afaceri comerciale în cele 2 orașe mai sus menționate, sume importante – câteva zeci de milioane – în valută străină și bani românești, pe care i-au întrebuințat la ajutorarea evreilor deportați, la aducerea din Polonia și Cernăuți, cu acte false, a unui însemnat grup de coreligionari, precum și la pregătirea tinerilor Haluțimi, în vederea emigrării.

Delegații Palestinieni și anglo-americani le cereau insistent haluților, să caute să emigreze pe orice cale posibilă, fie cât de riscantă și ilegală.

Conducătorilor „Gordoniei”, care erau cotați prin străinătate ca oameni de mari acțiuni și curaj și care și în țară erau socotiți ca reprezentanți ai întregului tineret haluțian, cu toate că nu erau în realitate decât șefii unei singure fracțiuni (Gordonia) li s-au trimis instrucțiuni de la Istanbul și Geneva, să caute să procure pentru haluți revolve, pe care să le utilizeze pentru auto-apărare în cazul când armatele germane, sub presiunea rușilor, ar fi obligate să se retragă și s-ar deda la masacre contra populației evreești, similare celor petrecute în Polonia.

În rapoartele și darea de seamă trimisă la Geneva, către Nathan Schwabl, reprezentantul Tineretului Evreiesc, cei 2 fruntași haluți din București, Tabacinic Gherș și David Tenenbaum, după ce relatează întreaga lor activitate, justificând fondurile primite, mai arată că „pentru chestiunile de auto-apărare, prin o acțiune înarmată s-a luat contact cu sârbii din Banat și au făcut legături prietenești cu

șefii comuniști sârbi, care organizează și în Banat bande de război împotriva germanilor”.

În adevăr, Gherș Tabacinic, în luna iunie și David Tenenbaum, în decembrie 1943, au vizitat, cu acte false de creștini, regiunea Orșova, Timișoara și Arad, luând contact cu fruntașii haluți din aceste orașe. În acest sens avem indicii și unele date precise despre persoane cu care au venit în contact, urmând a se verifica pe teren scopul și acțiunea întreprinsă. Gherș Tabacinic, în iunie 1943, a vizitat la Arad pe Arie Hirsch, șeful Habonimilor (haluții din Ardeal) iar la Timișoara pe Ernest Lasner, șeful haluților locali, căruia i-a înmânat suma de 15.000 lei.

David Tenenbaum, între 20-24 decembrie 1943, a vizitat la Orșova pe haluta Prerau Olivia, la Timișoara pe Farcaș Mauriciu și Neuman Iosef, originar dintr-un sat sârbesc, iar la Arad pe Troper Elena, dându-le și acestora diverse sume de bani.

La Arad, s-a proiectat închirierea de locuințe pentru o eventuală evacuare a haluților din Capitală.

Cu tineretul haluț din provincie, s-a purtat corespondență prin poștă și prin curieri.

Din scrisorile interceptate privind provincia și care sunt scrise de David Tenenbaum,

S-au putut dezvolta următoarele:

1) O scrisoare adresată lui Tibi Cohn din Arad, originar din Orăștie, printre care între altele i se cere insistent să procure revolvere, stându-i la dispoziție orice sumă de bani.

2) O scrisoare adresată Maria Cohn, pentru Mischu Martha, din Arad, căreia îi trimite material documentar despre știri și fapte din Palestina, solicitându-i să pregătească pentru emigrare.

3) O scrisoare adresată Maria Cohn, din Arad, care urma să fie citită de Gigi, Helen, Judith, Pista, Fara și toți haluțimii din Arad (sunt identificați toți ca nume și prenume) cărora le trimite, de asemenea, material din Palestina.

4) O scrisoare pentru Lasner Ernest, din Timișoara, căruia îi trimite un act de naștere și un buletin al Biroului Populației, cu fotografia lui, pe numele de Suciu Ion, împreună cu o delegație de a veni la București.

Printre multe altele, îi arată necesitatea procurării de revolvere.

5) O scrisoare trimisă pe adresa d-nei dr. Handler din Timișoara, lui Neuman Iosef, zis Tumpi, căruia îi cere, să-i procure 5 revolvere automate.

6) O scrisoare adresată d-nei dr. Handler, din Timișoara, pentru: Sally, Farcas, Emma, Martha, Imre, Tumpi (toți identificați) prin care le descrie situația evreilor din Polonia și Transnistria, planul de organizare pentru haluți și cere fotografiile pentru acte.

7) O scrisoare către d-na dr. Handler, din Timișoara, în limba germană, unde preamărește Sionismul, arătând activitatea desfășurată în București de haluți, și manifestându-și devotamentul față de această doamnă, care înțelege acțiunea lor. Se menționează, că această doamnă este rezidenta, unde curierul ducea toată corespondența pentru haluții din Timișoara și care are cunoștințe de pregătirea înarmată a tinerilor evrei.

8) O scrisoare trimisă de Iancu Scarlat, șeful grupărei „Dror”, lui Arie Hirsch din Timișoara, prin care îi face cunoscut, că i-a trimis bani pentru

organizare și acțiune, urmând să-i răspundă de primirea materialului documentar din Palestina, etc.

În provincie, din cercetările întreprinse, precum și dintr-un tabel în limba ebraică trimis din țară în străinătate, rezultă că principalii haluți, pregătiți în spiritul mișcării sunt:

Arad

1. Lasner Ernest
2. Mandel Adalbert
3. Iszac Ernest
4. Klein Stefan
5. Lewy Martin
6. Cohn Martha
7. Cohn Ghita
8. Reich Ghizela
9. Troper Helen
10. Stern Tibi
11. Weiberg Sara
12. Cohn Judich

Timișoara

1. Neuman Iosef
2. Farcas Mauriciu
3. Fodor Ioan
4. Stauber Israel
5. Farcas Emeric
6. Lederer Ladislau
7. Schwartz Iolanda
8. Kertzszeva
9. Martha Elina

Vaslui

1. Herscovici Hugo
2. Herscovici Iosub
3. Rosel Iunica

Bacău

1. Gruber Israel

Huși

1. Helfman Avram

Podul Iloaiei

1. Pincu Burach
2. Haimovici Rifca

Botoșani

1. Rozenstein Nathan

Constanța

1. Veinstoch Enrico
2. Lazarovici Iosef

Cernăuți

1. Kahane Beniamin
2. Fekler Alfred
3. Scharf Charles
4. Rosentzweig Lazar

Orșova

1. Prerau Olivia
2. Weil Erna

Deva

1. Schwartz Bernard
2. Solomon Iosef

Brașov

1. Zimerman Olga
2. Schlenger Jofi

Iași

1. Schonfel Heinerich
2. Schonfel Melech
3. Rosenhaut Sache
4. Schwartz Carol
5. Litman Sofica
6. Iancu Mela
7. Sloim Nethi
8. Weisbuch Body
9. Rapaport Ernestina
10. Iager Mayer
11. Carlingeanu Aurel
12. Schwartz Carol

5. Kirmerger Alfred
6. Moderer Manfred
7. Raiter Artur
8. Ritberg David
9. Kogan Abraham
10. Basman Manfred
11. Stoch Eisig
12. Feldman Moise
13. Mitelman Moritz
14. Klinger Alfred
15. Feldman Bercu
16. Begman Sami
17. Schneider Nathan
18. Wolfram Kurt
19. Katz Leon
20. Blum Abraham
21. Ipern Richard
22. Gabel Alfred
23. Zontag Berti
24. Weinhard Beatrice
25. Orenstein Iulie
26. Barl Vera
27. Ebner Jeni
28. Matzler Marie
29. Lacser Sidonia
30. Stantzler Tatania
31. Blum Beno

2) Acțiunea maturilor sioniști

La fel ca și haluții, maturii sioniști, care lucrau încadrați fie sub directivele oficiale ale Centralei

Evreilor, fie neoficial sub paravanul diferitelor comitete și comisii de ajutorare, pentru cei săraci, sau deportați la munci în diferite centre din țară și Transnistria, primeau de la reprezentanții evreimii anglo-americane și palestinieni din străinătate, din Istanbul și Geneva, diverse sume de bani.

Deci organizația Sionistă, deși dizolvată a continuat să activeze, sub conducerea unor Comitete Centrale ale Maturilor, după cum urmează:

a) ESRA (ajutor) condus de Mișu Benvenisti, Rozensweig Jak, Fuchs Isac, Laidwandman, etc.

b) ALYA (emigrare) condus de Mișu Benvenisti, Entzer Samuel, Fischer Wilhelm și Rosenzweig Jak.

În afară de fondurile trimise în valută străină, prin curieri – circa 52.000.000 lei – în urma dispozițiilor lui Saly Mayer, reprezentantul evreimii americane la Geneva, pentru Europa, date lui Wilhelm Fischer, persoană financiară de mare încredere în România, s-au adunat de la unii evrei bogați din Capitală cca. 70.000.000 lei, pentru ajutorare.

Sumele colectate de Fischer, erau comunicate lui Saly Mayer, care le deconta ca depozite echivalente în dolari, la cursul zilei, pe numele evreului din România, sau al familiei sale, la băncile americane. În acest sens dr. Willy Filderman, a contribuit și el cu suma de 7.000.000 lei. Saly Mayer, comunicase Sioniștilor maturi din România, că le ține la dispoziție echivalentul în lei a sumei de 200.000 dolari.

Există foto-copii după corespondența trimisă din țară și primită din străinătate referitor la această operație.

Din fondurile primite de maturii sioniști erau repartizate cote de 15-18% haluților, pentru susținerea activității lor, deci se înțelege că, conducerea maturilor (Mișu Benvenisti) nu era străină de activitatea tinerilor, cu toate că ancheta nu posedă nici un indiciu din care să rezulte, că maturii aveau cunoștință de înarmarea tinerilor.

Acțiunea maturilor se rezumă, în genere, la ajutorarea evreilor refugiați din Polonia și Cernăuți, precum și a celor deportați în Transnistria.

În ceea ce privește provincia, posedăm o scrisoare, în foto-copie, trimisă din București (se crede că este a lui Jak Rosenzweig) sionistului Chilevitz Herman, din Timișoara, cu care ocaziune expediază prin curier material documentar, venit din Palestina.

De asemenea, mai posedăm mai multe tabele, semnate de sionistul Klein Armand, din Timișoara, cu numele persoanelor, care au primit certificate de emigrare în Palestina.

Propuneri

Opinez ca prin Polițiile respective, să facă percheziție domiciliară la toți haluții din provincie, pentru a se stabili dacă aceștia conform instrucțiunilor de la Centru, și-au procurat sau nu revolvere, precum și legăturile avute în ultima vreme cu conducătorii haluți din Capitală. Această

operațiune trebuie făcută cu foarte mult tact, pentru a nu da impresia unui pogrom din partea autorităților românești și în special să nu se comită abuzuri.

Regiunea Orșova, Timișoara și Arad, urmează să fie cercetate de un delegat al acestei Direcțiuni, întrucât prezintă foarte mare importanță, ținându-se seama că pentru aceste orașe posedăm scrisori, prin care se cere insistent de către conducătorii haluți din București, procurare de arme, precum și material din care rezultă, că s-ar fi luat contact cu elemente comuniste sârbe.

În legătură cu această regiune, dl maior magistrat Cicoveanu, ne-a încredințat o serie de scrisori, notițe, bonuri și situații (în număr de 10) găsite asupra sionistului Leon Weisman din Timișoara, arestat în Capitală, pentru a cerceta proveniența și rostul lor, arestatul pretinzând că le are de la coreligionarul său Rado Alexandru, din Timișoara, fost până în prezent într-un lagăr în Transnistria.

Raportându-vă cele ce preced, vă rugăm să binevoiți a dispune.

II. Corespondența

În perioada anilor 1943-1944, poliția a interceptat sute de pagini de scrisori provenite din corespondența dintre conducătorii organizațiilor sioniste Gordonia și Habonim. În general majoritatea corespondenței pe ambele sensuri se redacta în limba ebraică. Corespondența în limba ebraică s-a tradus de către autoritățile românești în limba română. Cu

ajutorul unor traducători autorizați, cum a fost rabinul Boris Reicher.

Întreaga corespondență dintre activiștii organizațiilor Gordonia și Habonim se referă la schimbarea de atitudine a celor două organizații, care începând din anul 1943 numai militează numai pentru supraviețuire în fața pericolului holocaustului ci trec la organizarea unei rezistențe active imediate prin salvarea a cât mai mulți deportați și pregătirea acestora pentru emigrare în Palestina. Emigrarea trebuia să fie țelul suprem al oricărui sionist, indiferent din ce generație ar fi făcut parte. Organizarea rezistenței antifasciste au atras riscuri deosebite. Nu se mai punem problema de a te ascunde și a-ți salva viața, ce trebuiau procurate arme și muniții spre a face față unor eventuale pogromuri pe care le-a organiza armata germană în retragere.

Organizarea unor astfel de rezistențe schimba datele în ce privește fondurile materiale. Numai era vorba de a asigura ce numim un minim de subzistență pentru deportați sau pentru cei ce se pregăteau de emigrare, acum trebuiau asigurate fonduri pentru procurarea de arme, uniforme ale armatei, acte de identitate, cazarea unui număr mai mare sau mai mic de deportați. Și în acest domeniu nu s-a asigurat confidențialitatea din cauza curierilor nesiguri și chiar s-a utilizat poșta. Lipsa de experiență pentru a organiza rezistență într-un interval de timp limitat și-a spus și aici cuvântul. Și cu toate acestea rezistența a fost organizată. Din sutele de scrisori, ce au circulat într-un sens sau altul am selecționat unele scrisori pe care le publicăm în

acest volum. Scrisorile reflectă preocupările sioniștilor din Gordonia și Habonim în acele vremuri tulburi.

II/1. Despre unificarea unor organizații sioniste

Într-o scrisoare din februarie 1943, adresată conducerii organizației colectiviste AFCHIM, David Tenenbaum și Arie Hirsch, doi activiști locali ai Gordoniei și organizației Habonim, anunță că sunt în curs tratative de unificare.

În trei scrisori diferite sunt semnalate acțiunile pentru unificarea organizațiilor Gordonia și Habonim.

Prima datată 3 martie 1943 este semnată de David Sunea, șeful organizației Gordonia – România și este adresată omologului său de la Budapesta, Eli Save, propunându-i acestuia unificarea organizațiilor surori din Ungaria. Trebuie menționat că schimbul de scrisori un loc înaintea evenimentelor dramatice din Ungaria din anul 1944 care a condus la decimarea evreimii maghiare.

La 11 august 1943 organizațiile Gordonia și Habonim se adresează din nou evreilor din Ungaria. De data aceasta justificând necesitatea unificării. Condițiunile externe de luptă și împrejurări critice în care ne-am creat un drum pentru activitate comună, viitorul bogat în surpriză și primejduia lichidării care amenința Sionismul și Haluții în această țară, obligă conducerea acestor două mișcări de a crea un organ unic, cu sarcina realizării misiunii „haluțiste”.

Într-o scrisoare către conducerea organizației Habonim din Palestina (3) se justifică necesitatea unificării dintre Gordonia și Habonim, mai ales că o astfel de unificare era negociată și în Palestina.

Într-o scrisoare a fruntașului sionist Nathan Schwabl – organizația sionistă Gordonia către organizația de tineret Hehaluț se face apel la unitatea organizațiilor sioniste în general. În perspectiva anilor care au trecut ni se pare că unele cereri a lui Nathan Schwabl, deși bine intenționate au condus și ele la desconspirarea acțiunilor sioniste:

„... Te rog să pui în ordine lista tovarășilor după mișcări, cu toate datele cerute și să faci să-mi fie transcrisă...

...Lista tovarășilor care sunt în surghiun, cu odraslele lor actuale și, de asemenea, cu toate amănuntele care sunt necesare întocmirii hărților și a celorlalte. Dacă este cu putință și fotografii...

... Te rog să iei legătura cu Leor și să întocmești lista tovarășilor noștri refugiați, care au sosit la el din Galiția”. Și scrisoarea continuă cu sarcini care neîndoielnic a dus la desconspirări de cadre și activitatea lor.

II/2. Despre unificarea unor organizații sioniste

Vă comunică prin aceasta în numele zidarilor din Transilvania și Gordonia din România că în urma apelului lansat de Conducerea Superioară a Gordoniei și Macabia Hațair din ianuarie 1943 au început și aici tratative pentru unificarea celor două organizări sus-pomenite;

Discuțiile au fost deschise inițial la Arad, au durat trei zile din luna lui august anul acesta între tovarășul Sunea în numele Gordoniei din România și Arrie în numele zidarilor din Transilvania și a fost prelungite de la 1-10 Septembrie în București, între prietenul Arie în numele zidarilor din Transilvania și David în numele Gordoniei din România și a luat sfârșit în ședința conducerii Gordoniei în București cu participarea prietenului Arie de la Zidari (Bonim).

După lămuriri îndelungate am ajuns la un proiect ideologic, educativ și organizator care conține în linii generale propunerea unificării complete a acestor două mișcări.

Această unificare va deveni o realitate, se va împlini în viața zilnică a acestor mișcări numai după ce vor avea loc ședințele conducerilor principale ale sus-numitelor organizații; rezultatele ședințelor de analizare vom comunica cu primul prilej.

*II/3. Despre unificarea Gordoniei-Habonim**

Vă comunicăm în sfârșit în numele conducerilor organizațiilor Zidari (Habonim) din Transilvania și Gordonia din România, în urma apelului conducerii superioare al Gordoniei Macabi Hațair din ianuarie 5703 (1943), că am ajuns la un acord de unificare.

Urmează tot textul din 2/1 și 2/2 1943 cu următorul adaus.

---

* David Sunea către fruntașul sionist Eli Save din Budapesta.

Îți transmit proiectul unificării cu Zidarii din Transilvania și ar fi de dorit să ajungi și tu la unire completă cu această mișcare deoarece este aproape de sufletul nostru și îndrumările acțiunii noastre, dacă va veni o delegație o să-ți transmită ție o scrisoare lungă despre chestiuni urgente comune pentru noi și pentru voi.

Când se va reîntoarce roata o să-ți transmit mai multe scrieri despre orice eventualitate. În chestiuni de emigrare nimic nou, vom scrie cu altă ocazie o scrisoare amănunțită despre problemele zilei de azi și de mâine.

III/4 Informare către organizațiile surori din Ungaria

După tratative lungi între mișcările (Habonim) zidarilor din Transilvania și Gordonia din România, după convorbiri prelungite care au început în Arad în ziua de 3 iulie 1943, între colegul Arie în numele „Ziditorilor” și Sunea în numele Gordoniei, care au avut loc la București, în zilele de 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, și 10 septembrie, între conducerile principale ale acestor două mișcări sus-pomenite, am ajuns la următoarele soluții:

1. Intensa dezvoltare locală a mișcării zidarilor din Transilvania și Gordonia din România, a pus iar la ordinea zilei celor două conduceri problema unificării ideologice, educație și organizare, având în vedere bazele sioniste comune a celor două mișcări și apartenența lor unuia din partidele muncitorești din Palestina.

Aceste conduceri trebuie să pășească imediat, cu toată seriozitatea momentului de a supune proiectul unificării și să transforme într-un viitor apropiat în ceva real în viața și în activitatea celor două mișcări.

2. Condițiile externe de luptă și împrejurări critice în care ne-am creat un drum pentru activitate comună, viitorul bogat în surprize și primejdia lichidării care amenința „sionismul” și „haluții” în această țară, obliga conducerea acestor două mișcări de a crea un organ unic, cu sarcina de realizarea misiunii „haluțiste.”

3. Ecoul convorbirilor care au avut loc în Palestina între conducerea superioară a organizației „Gordonia” și secretariatul mișcării „Zidarilor”, ne-a convins adânc că a sosit momentul ca unificarea aceasta dintre cele două mișcări „Gordonia” din România și „Zidarilor” (Dror) din Transilvania, să fie realizată, având în vedere că aceste două mișcări au încercat foarte des, în decursul ultimilor ani, de a reîncepe tratativele în această problemă.

4. Având în vedere condițiile identice de viață din Ungaria și condițiile activității aici în țară, conducerea principală a mișcării „Gordonia” din România și a „Zidarilor” din Transilvania fac apel către organizațiile Gordonia „Macabi Hațair” din Ungaria și „Zidarilor” în această țară de a se uni și a înfăptui acest puternic început haluțist, care este capabil, adecvat țelurilor haluțiste (pionieri).

În numele conducerii „Gordoniei” din România

În numele „Zidarilor” din Transilvania.

(ss.) David Tenenbaum

(ss.) Arie Hirsch

II/5. Tot despre unificare*

Alăturăm proiectul unificării. Noi ne străduim din punctul de vedere teoretic, să aducem pe câți mai mulți dintre emigranții noștri să participe la unificare.

Din punctul de vedere realist unificarea, este în favoarea tuturor pentru că mișcarea „zidarilor” (Habonim) este mai slabă decât a noastră în mai multe provincii.

Mișcarea zidarilor se va vărsa în mișcarea noastră ca un pârâu mic într-un fluviu mare.

Noi ne străduim să ducem unificarea la bun sfârșit, mai ales pentru a influența asupra mersului discuțiilor din țară (Palestina).

Am trimis și la Budapesta copia proiectului de unificare, pentru a stimula și acolo unificarea celor două mișcări.

Te rog să trimiți secretariatului organizației „Habonim” consimțământul semnat de cele două mișcări. Unificarea dintre noi se va menține chiar dacă secretariatul „Habonim” din țară va fi împotriva ei; deoarece este de presupus că unificarea aceasta va influența și asupra situației lor.

În ceea ce privește forma de colonizare a Palestinei, aceasta va fi desigur colectivă, iar gospodăriile lor vor aparține activiștilor respectivi. În cazul când se va ajunge la rezultate, voi lua poziție mai pe larg cu privire la caracterul și forma discuțiilor care au fost între noi.

---

* Scrisoare către conducerea organizației Habonim

În nădejdea că stă în puterea noastră să realizăm unificarea și din punct de vedere concret, noi cutezăm să credem că și cea universală este aproape.

(ss.) Sunea

II/6. Apel la solidaritate sionistă

1. Folosesc ocazia și vă scriu câteva rânduri. Am primit telegrama lui Iancu și am întrebat tovarășii din Istanbul, pentru ce nu v-au trimis subvenția în ultimul timp și ei mi-au răspuns că v-au trimis-o cu fiecare prilej. Păcat că nu ați transmis către mine socotelile. Dacă le-aș fi cunoscut, atunci aș fi putut hotărî, dacă și cât să vă trimit de aici.

Desigur, înțelegeți că duplicitatea nu este sănătoasă și aceasta aduce pe lângă nepricepere, neplăcere. Cu toate acestea, am hotărât să vă trimitem cu curierul (ANAS) 1.000 dolari. Datoria voastră este să-i luați de la el și să-mi trimiteți imediat confirmare în numele tuturor mișcărilor (nu trebuie să uitați pe tovarășii Kolodni și pe pionierii haluțimi din „Mizrachi” (Est), bineînțeles după satisfacerea voastră.

2. Te rog să pui în ordine lista tovarășilor după mișcări, cu toate datele cerute și să faci să-mi fie transmisă (la întâlnire) cu precădere.

3. Lista tovarășilor care sunt în surghiun, cu adresele lor actuale și, de asemenea, cu toate amănunțele care sunt necesare întocmirii hârtiilor și a celorlalte.

Dacă este cu putință și fotografiile în toate ramificațiile (2, 3, 4).

4. Te rog să iei legătura cu Leo R. și să întocmești lista tovarășilor noștri refugiați, care au sosit la el din Galiția. Dacă este cu putință, cu toate amănuntele fotografii și după mișcări.

5. În afară de aceasta, este bine să întocmești o listă cu toți care se află în orice mișcare sionistă. Din fiecare mișcare pe toate vârstele (copii, adolescenți, maturi etc.) sau după categorii (străjeri, agitatori, etc.) și după pregătire (instruiți, neinstruiți).

Lucrurile acestea îmi sunt foarte necesare în legătură cu noua situație și, de asemenea, în legătură cu unele programe.

Te rog, să întâlnești pe cine trebuie, să prelucrezi aceasta și să mi-o trimiți neapărat cu prima ocazie.

6. Să vă străduiți să transportați pe tovarășii din Transnistria și din Galiția.

Alătur adresele.

7. Confirmați, vă rug, materialul. Trimiteți-mi cu ocazie, circulările ce aveți pentru Palestina.

Lucrați și să sporiiți. Salutați în pace pe toți tovarășii în orice loc s-ar afla ei în numele tuturor organizațiilor noastre.

Fiți tari și curajoși.

(ss.) Nathan

În trei documente diferite sunt evocate realitățile din Transnistria, Bucovina și Basarabia, de către martori.

Acești martori au fost activiști sioniști, trimiși în Transnistria spre a-i salva pe deportați.

„...În decembrie (1943, n.a.) a plecat în ascuns un tovarăș la Cernăuți cu misiunea secretă de a organiza aducerea haluțimilor și a tuturor refugiaților la București. Alaltăieri am trimis încă o activistă cu misiune secretă și ea a adus ultima parte care mai rămăsese în Cernăuți. Astfel am salvat pe tovarășii din orașul acesta amenințat de pericolul pogromului și nimicirea din ziua în care rușii au cucerit Berdicevul”.

Și Silbersein, fruntaș sionist din Geneva, este informat de către Sunea Tabacinic că „Încă din decembrie am trimis un tovarăș cu misiune secretă peste Nistru. Scopul lui era să intre în legătură cu evreii din Moghilev, Iancopol, Tiraspol, care sunt pe malul Nistrului și să le dea acte de invalizi de război români și de văduve de război. În decembrie a ajuns primul lot în București. Ei au călătorit cu uniforme de invalizi în trenurile militare, iar femeile în haine de doliu, ca văduve de război. Încercarea a reușit. Aștept ca al doilea lor să sosească zilele acestea. Mă voi strădui să aduc în săptămânile care vin 200 de tovarăși din orașele care sunt mai apropiate...”.

„...Datoria noastră și a mea este să scăpăm pe cine putem, numai pentru a concentra sute de refugiați evrei în București pentru emigrare sau pentru a evita o acțiune violentă!

Într-o scrisoare adresată conducerii centrale a Gordoniei, David Sunea rememorează, momente principale ale tragediei evreiești, în Basarabia, Bucovina și Transnistria.

Conducătorul organizației Gordonia-România se ocupă pentru început de situația evreilor de pe malul răsăritean al Bugului și își manifestă îndoiala

că ar reuși ajutorarea lor întrucât acestea se află în lagăre controlate direct de armata germană.

La sfârșitul anului 1943 trăiau în Transnistria guvernată de administrația românească circa 60.000 de evrei, dintre care 17.000 la Moghilev, 10.000 la Basarab, 6.000 la Ladign, în Balta 4.000 de evrei.

O formă deosebită de represiune antievreiască este cursul mărcii germane (dar până la 15 ori mai nefavorabile decât cursul oficial).

Sunt prezentate greutățile pe care le creează deportaților Centrala Evreilor din România.

Se menționează că la data întocmirii scrisorii practic în Basarabia numai existau evrei.

Foarte mulți deportați au murit datorită bolilor generate de foamete.

După prezentarea suferințelor, Sunea Tabacinic trage concluzii „...Războiul ne-a învățat ca să ne vindecăm cu multă energie și în lucrurile care nu sunt sută în sută sioniste. Voi de acolo și noi de aici, la fel cu voia noastră sau fără ea, nu vom vorbi mult, trebuie de făcut să se miște și să îmbărbăteze o dată pentru totdeauna, atâta timp cât n-am întârziat”. Se solicită pentru acțiunea de salvare a evreilor din Transnistria fonduri bănești.

Într-un raport al organizației Gordonia-România către Centrala din Palestina se face o încercare de stabilire a dezastrului populației evreiești din Basarabia și Bucovina.

„...Mai mult de jumătate de milion de evrei au fost în Basarabia și Bucovina și din ei au ajuns în toamna anului 1941 în Transnistria numai 160 de mii; 300 de mii evrei au fost uciși în primele

săptămâni ale cuceririi germano-române și circa 50 de mii au fugit cu armata rusească.

90 de mii de evrei din cei care au ajuns în toamna anului 1941 în Transnistria lipsiți de putere au murit în iarna anului 1942 sau au fost omorâți în iarna anului 1943.

Azi trăiesc prin urmare numai 70.000 evrei (data întocmirii raportului martie 1944). Raportul întocmit de un martor al holocaustului care avea bilanțul pierderilor omenеști evreiești este de un tragism fără margini și un act de acuzare contra negativiștilor.

În finalul raportării Sunea Tabacinic menționează hotărârea guvernului român de a-i repatria pe evreii din Transnistria. „O delegație specială de 100 de evrei vor pleca într-acolo pentru a organiza venirea lor.

Noi (Gordonia) vom trimite 4 prieteni în această delegație. Suntem toți ocupați pentru pregătirea de locuințe. O comisiune specială se îngrijește de pregătirea de haine și de locuri de muncă pentru prieteni și această acțiune va necesita din partea voastră ajutor.

Conflictul de generație între seniorii mișcării sioniste și tineretul de la Gordonia se manifestă în toate scrisorile.

Situația din Transnistria (1)

Cu multă mâhnire am aflat vestea necazului care ți s-a întâmplat. Aceasta este soarta tuturor

acelora care își dedică timpul și truda lor în lupta împotriva tuturor suferințelor lui Israel.

Tu suferi pentru că stai acolo în tot timpul războiului, pentru ca să întinzi mână prietenească oricui are nevoie de ea, în vremea aceasta de surghiun. Acțiunea aceasta trebuie să-ți aducă mângâiere, energie și curaj.

Sunt mâhnit că nu am primit confirmare pentru tot materialul și scrisorile pe care OLMY trebuia să ți le predea. Nădăjduiesc că le-ai citit și le-ai predat lui Locker și Ștefan.

Aici la noi totul stă sub semnul febrei frontului, care se apropie de țara noastră. Liniștea relativă care se observă încă în țară, vestește furtuna prăpădurilor care se văd la răsărit.

În cercurile guvernamentale domnește zăpăceala, iar între timp Germanii se amestecă în treburile poliției și poliției secrete românești.

În decembrie a plecat pe ascuns un tovarăș la Cernăuți cu misiune secretă de a organizat aducerea haluțimilor și a tuturor refugiaților la București. Alaltăieri am trimis încă o activistă cu misiune secretă și ea a adus ultima parte care mai rămăsese încă în Cernăuți. Astfel am salvat pe tovarășii din orașul acesta amenințat de pericolul pogromului și nimicirea din ziua în care rușii au cucerit Berdicevul.

Găzduirea lor, aranjarea situației lor juridice și pregătirea lor (înarmarea) pentru acțiunea de curaj cer sume colosale, pe care eu nu am putința să le acopăr, pentru că nu i-am adus la București ca să sufere de foamete sau să umble pe la ușile conducătorilor.

Grijă și seriozitate, acestea sunt cerințele tovarășilor noștri din exil.

Până acum ne-am străduit numai și numai să-i salvăm de la foamete. Abia acum s-a lămurit că toată truda noastră a fost zadarnică, pentru că o dată cu apropierea frontului, evreii din Transnistria vor fi omorâți de germani înainte de venirea rușilor. Cu tot marele meu regret am pierdut timp așa de prețios cu visul exagerat că guvernul va aranja în chip legal întoarcerea iudeilor din exil.

Încă din decembrie am trimis un tovarăș cu misiune secretă peste Nistru. Scopul lui era să intre în legătură cu evreii din Moghilev, Iancopol, Tiraspol, care sunt pe malul Nistrului și să le dea acte de invalizi de război, români și de văduve de război. În decembrie a ajuns primul lot în București. Ei au călătorit în uniforme de invalizi în trenurile militare, iar femeile în haine de doliu ca văduve de război. Încercarea a reușit. Aștept ca al doilea lot să sosească zilele acestea. Mă voi strădui să aduc în săptămânile care vin încă 200 de tovarăși din orașele mari care sunt mai apropiate. Pentru a realiza scopul acesta am nevoie de un ajutor imediat de 5.000.000 (5.000 ștefani).

Încă o dată mă adresez ție, stimate prieten, într-o situație de extremă gravitate. Noi trăim momente istorice în țara noastră. Eu nu pot lucra fără mijloace în tragedia care întrece tot ceea ce s-a întâmplat până acum. Eu pot acum să ajut și să salvez, dar dacă eu concentrez toată acțiunea mea în scopul acesta, nu pot fi lăsat fără mijloace.

Nimeni nu poate garanta ce se va întâmpla cu noi la București. Un lucru este sigur: datoria noastră

și a mea este să scăpăm pe cine putem, numai pentru a concentra sute de refugiați evrei în București pentru emigrare sau pentru a evita o acțiune de violență.

Eu te rog, coleg foarte stimat, să fii în legătură cu chestiunea aceasta așa de dureroasă; mă adresez în primul rând ție, seriozității vârstei tale și experienței tale mari din atâtea necazuri.

Ajutorul de care am vorbit mai sus (5.000 stefani) îmi trebuie până la sfârșitul lui ianuarie pentru că evenimentele se precipită și situația mea aici în țară se înrăutățește și nu voi putea continua acțiunea.

Trimite-mi o telegramă pe adresa: Tabacinic – Calea Moșilor nr. 88, locuința (apartament 21) etaj 3.

Dacă ești de acord să mă ajuți te rog să telegrafiezi: „Warum schreibst du nich” și atunci voi putea conta pe ajutorul tău și să cer banii aceștia de la un cunoscut al meu. Altfel îmi este imposibil să continui.

Scrie-mi te rog și răspunde-mi în chestiunea salvării tovarășilor noștri care sunt în exil.

Cu salutări scumpe și pace multă.

(ss.) David Tabacinic

Situația din Transnistria (2)

Salutare.

Cu această ocazie vom transmite câteva știri asupra celor ce se petrec în orașele de deportare, în majoritatea lor, întâmplări și fapte aduse de trimișii noștri.

Scrisoarea aceasta este o continuare la prima noastră scrisoare, despre situația care este în Transnistria.

Situația generală. Evreii din Transnistria se împart după ordinea vieții lor în două categorii,

Viața din răsăritul fluviului Bug și

Viața între Nistru și Bug.

Primii sunt numai evrei basarabeni și până la ei nu poate nici un om să ajungă. Cei din partea cealaltă a fluviului sunt numai sub supravegherea germană. Atitudinea lor față de evreii deportați este cu totul asemănătoare atitudinii nemților față de evreii din Polonia. Sunt unii care spun că acești evrei au fost omorâți încă în această iarnă și alții spun că ei mai trăiesc încă. Fiindcă ei trăiesc în lagăre de concentrare sub supraveghere germană, în orașele în majoritate depărtate a fost imposibil să se găsească o ocazie de a întreba despre ei. În orice caz, aceștia nu au nici o speranță, deși ei sunt mai apropiați de front, și noi nu avem nici o posibilitate de ajutor. Vom încerca în orice caz. Evreii care au fost deportați în orașele dintre Nistru și Bug se găsesc în regiunea aceea sub supraveghere românească și de aceea a fost mai ușor să intrăm în legătură cu cei 160.000 de evrei ce au ajuns aici în toamna și în iarna 1941. Dintre ei trăiesc astăzi numai 80.000. citiți scrisoarea noastră dinainte, vă veți convinge că acești oameni care au ajuns aici în toamna anului 1941, au fost zdrobiți de drum, bolnavi și flămânzi. Desigur că ei au murit în masă, sau au fost uciși de soldații care i-au întâlnit. Ei au suferit mult, mai ales în primul an, căci nici un om n-a îndrăznit să intre cu ei în legătură și pericolul de deportare și nimicirea plutește încă

peste evreii din România. Mai ales i-a omorât jandarmii (cine nu cunoaște pe jandarmul român) și supraveghetori. Ei au jefuit și restul hranei sau îmbrăcăminteii pe care au mai avut-o.

Și acești evrei sunt împărțiți în trei categorii. Se mai găsesc vreo cinci mii în lagărele de concentrare (Vapniarca, Râbnița, Pecivara). În majoritatea lor sunt din Basarabia. Ei sunt tineretul care este bănuțit de colaboraționism. Ordinea vieții lor este ordinea de lagăr de concentrare, n-au nici un drept să muncească și nu primesc nici un fel de hrană. O dată pe zi ei primesc o porție de mămăligă sau mazăre. Acești 5.000 nu sunt alții decât rămășița celor zeci de mii și este de presupus că cel puțin 40.000 s-au pierdut în aceste lagăre de concentrare, de foame și de boli. Vreo 60.000 trăiesc în ghetouri, de exemplu în Moghilev 17.000, în Berșad 10.000, în Ladijin 6.000, în Balta 4.000 și așa mai departe. Aceștia nu au voie să iasă din ghetouri. Toți bărbații muncesc pentru armată sau pentru autorități, de la vârsta de 14-65 ani și primesc numai o diurnă destul de slabă. Vreo 5.000 de evrei care trăiesc în grupuri de câte 100, sau chiar mai puțin, în sate sau în mici orășele, sunt muncitori liberi și-și găsesc existența. Se mai găsesc câteva mii de evrei în majoritate meșteșugari specialiști sau medici și farmaciști care muncesc pentru armată, în specialitatea lor și viața lor este mai ușoară. Așa se găsesc 78 de evrei în Odesa, singurii evrei care trăiesc astăzi în Odesa și în tot acel colț sudic. În total trăiesc 80.000 evrei în 105 puncte. Depărtarea și suferințele care au trecut peste ei au dovedit încă o dată cât de multă este scumpă meseria evreului. Toți acei care au fost specialiști și

care s-au salvat din dezordini și din omoruri, trăiesc acum mult mai bine decât prietenii lor. Din punct de vedere economic viața lor este foarte grea. Aceia care muncesc la munci obștești primesc o singură marcă germană și cu o marcă nu este posibil să-ți cumperi nici măcar o pâine. Mai ales le este greu să dobândească ceva cu bani din cauza prețurilor. Este un preț oficial pentru funcționarii autorităților, armatei și musafirii celorlalte națiuni. Acest preț este foarte ieftin. Este un al doilea preț pentru locuitorii țării care se urcă la 5 ori față de prețul oficial, în sfârșit este și un preț pentru evrei (evreii poartă un Maghen David roșu) care se urcă de trei ori față de ultimul preț, adică de 15 ori față de ultimul preț oficial. Așa au trecut evreii la schimbul în natură și atâta timp cât mai avem încă lucruri și ceasornice, cești, vase, tocuri și așa mai departe, le-am vândut pentru mălai sau făină de orz. Acțiuni de ajutor au fost făcute încă aproape de un an. Primii care s-au mișcat în această chestiune și au deschis acest drum au fost rudele de sânge al celor ce se găsesc în deportare. Ei exploatează orice ocazie pentru a trimite cu cei care pleacă acolo, ei plătesc 20 sau 30 de procente pentru sumele care sunt confirmate de cei de acolo. Statul român a interzis la început orice trimitere pentru cei deportați, dar acum Statul a aprobat ajutor, dar în condiții imposibile de acceptat. De exemplu: acolo s-a introdus marca germană și fiecare care vrea să trimită ajutor, trebuie să plătească aici în lei, după prețul oficial (60 lei marca germană) în timp ce acolo se cumpără o marcă cu 8 sau 10 lei și încă alte greutăți de acest fel. În realitate nu ajunge acolo decât a 6-a sau a 10-a parte din cât

s-a trimis. Luând în considerație scumpetea vieții de acolo, se presupune că, chiar dacă se trimit acolo sume colosale, nici atunci nu ajung. De aceea m-am pornit a căuta alte drumuri, la care nu ne vom opri.

În fine s-a mișcat și „Centrala” să ajute pe acești evrei. Însă din cauza așa-zisului respect pentru legalitate au palavragit cu toate faptele ei, deși în mâinile ei se găsește toată puterea și mase de posibilități, totuși n-au făcut nici un progres cu această chestiune. De exemplu ei au adunat până la 22.VI 140.000.000 lei. Banii au pierdut valoarea lor. Ei au trimis bani la comitetele care nu împart decât o parte din bani, la bucătăriile populare sau la spitale. Dacă vom împărți suma pe care au primit-o după numărul de zile și numărul de evrei, reiese că acest ajutor a fost egal cu zero.

Centrala a început legături cu autoritățile pentru trimiterea de unelte. Lucrul acesta a fost continuat de acum o jumătate de an și autoritățile nu se grăbesc și Centrala nu vrea ca să se miște, contrar posibilităților ei. Atâta timp cât nu are aprobarea oficială în toate amănuntele. Așa trece timpul pentru aceia pe care îi așteaptă din nou o iarnă, care ar aduce cu ea frig, boli și foamete. Ajutor, umanitar nu le vor veni niciodată de la Centrală, sau pe cale legală sută în sută. Trebuie găsite alte căi. S-au trimis chiar sume colosale, totuși nu ajung la evreul simplu și nenorocit de acolo, numai unei părți a fiecărei comunități care își însușesc banii și fac afaceri. Evreii au aranjat cu aprobarea autorităților comunității, cu conducere autonomă, care mijlocește cu autoritățile și ceea ce este mai interesant cu miliția evreească, care îi chinuiește de zece ori mai mult

decât soldații români. În general, domnește printre evreii care flămânzesc după pâine atitudine de ură, dușmănie și invidie fără seamă. Poate aceasta este natural, să zic așa, când omul nu are altă dorință decât a se sătura odată pentru totdeauna.

O excepție face numai președintele Comunității din Șargorod, dr. Teich, membru al partidului din Bucovina, care a depus multă muncă, pentru a îmbunătăți viața evreilor din această comunitate. El a organizat ateliere, spitale și a dat un model cât de mult ar fi putut face evreii, chiar în starea în care se găsesc, să-și ajute lor însăși, dacă ar fi avut grijă unul de altul. Noi ne aflăm în legătură cu el și el este la dispoziția noastră, pentru toți cei ce se găsesc în regiunea aceea și a confirmat și a predat sumele care au fost trimise pentru prieteni. Organizația Sionistă a fost ultima care și-a amintit că și în Basarabia și în Bucovina au fost sioniști activiști ca și haluțimi și că ea are rolul să-i ajute. Lipsa unui interes cât de mic pentru prietenii noștri care sunt în Transnistria. Se justifica cu lipsa de fonduri. Dar acest lucru nu se potrivește cu realitatea lucrului de aici. Sioniștii au încă astăzi, o influență în cercul celor avuți, mai mult decât are Centrala. Sioniștii noștri ar fi putut să adune bani și să trimită acolo. Însă aici domnește o inerție fără pereche. Așa lăncezesc să potrivească faptele lor după cerințele timpului și a se acomoda pentru misiunile momentului, chiar și cele de ajutor.

Ei rămân adânciți în contradicții, în certuri de partid, măcar că este știut de fiecare că partidele nu mai există și acțiuni de partid sunt imposibile în aceste timpuri. Toți banii care au existat în 1941 și

1942 la fonduri, au dispărut în aceeași zi în care au dizolvat organizația sionistă și au dispărut, deși au avut venituri pe care Keren Hayessod continuă și acum să le aducă din case sau proprietăți. În fruntea sionismului au stat funcționarii Benvenisti, președintele Organizației Sioniste, Holtzman (directorul lui K.K.L.), Rosenhaupt (directorul Keren Hayessod), Entzer (directorul biroului) care primesc și astăzi leafă, deși nici unul dintre ei nu este sărac. La îndemâna lor stau activiști care se ocupă: Blumenthal sau Nusbaum (a căror întreagă activitate și interes sionist a fost de a înrădăcina contradicțiile și certurile). Aceasta este o campanie care trebuie să fie oprită pe scena sionismului de aici. Aceasta este un aparat care dăunează și nu ajută. Noi cunoaștem prea mult condițiile vieții de aici și noi trebuie să repetăm că au fost și mai există posibilități de a strânge sume colosale și aici în țară și nu a cere și a ruga ajutor din țară.

Rămășițele mișcării din Basarabia și Bucovina

Scopul tuturor intereselor noastre pentru această problemă a fost de a găsi prieteni și prietene care se găsesc acum în Transnistria. Am trimis în primăvară un delegat special ca să cerceteze locurile cele mai importante, cincizeci de puncte. I-am dat apeluri și chestionare și o listă cu un nume de care noi ne-am reamintit sau pe care i-am găsit în carnetele haluțimilor sau în birou. Spre marele nostru regret n-am găsit nici o ureche ascultătoare pentru sioniști, ca să înceapă o acțiune unică și

cuprinzătoare, de ajutor. Din toate părțile am întâlnit neîncredere, suspiciune, fiecare să-și aranjeze interesele lui personale. Nici în rândurile tineretului nu am găsit această înălțare și am fost nevoiți să reîncepem totul noi singuri, ca cei din jurul nostru, cu posibilitățile noastre juridice restrânse și cu săracele noastre mijloace materiale.

Noi nu avem încă nici un răspuns din toate locurile. Însă cei ce ne-au răspuns, ne-au trimis și știri importante, scrisori, liste, cântece etc. Așa de exemplu ne-au răspuns prietenii din Biceva, Edineț, Rășcani, Telinești, Orhei, Tighina, Călărași, Chișinău, Cernăuți. Din Bălți și din tot sudul Basarabiei nu se poate găsi nici măcar o rămășiță. Evreii din sudul Basarabiei au fost uciși la Odesa și evreii din Bălți au fost omorâți chiar în oraș. Afară de câteva sute de orfani, de fragedă vârstă, de la 4-10 ani. După părerea prietenilor care ne-au răspuns, majoritatea haluțimilor care au fost în 1940, au plecat în anul de fugă, de la vârsta de 20 ani și mai mare, pentru a se înrola în armata rusă și s-au retras cu ea. S-au retras cu ea și aceia dintre prietenii care au învățat în acel an în Universitate sau chiar în școli secundare, sau au fost profesori și profesoare în sate. Aceștia trebuie să fie azi în Rusia, care în armată, care ca elevi sau ca funcționari ai Statului. Toți aceia care se găsesc astăzi în Transnistria au încercat să fugă, dar nemții i-au ajuns din urmă. În total au răspuns la apelul nostru și au completat chestionarul nostru, 19 băieți de 19 ani, 27 tinere în vârstă de 20 ani. Dintre ele 7 au făcut pregătiri pentru emigrări la Masoda sau în puncte diferite, 64 prieteni și prietene de 16-17 ani care au fost tineri treziți când a fost

năvălirea în Basarabia. Un total restrâns, dar trebuie o trudă covârșitoare și persistentă ca să putem îndeștula nevoile lor minime.

Acțiunea de ajutorare am început-o imediat, din concluzia că nu de bani au nevoie, căci nu au ce face cu ei. De aceea am chemat la această acțiune despre care v-am scris vouă în scrisoarea despre activitatea noastră. Acțiunea a reușit, am acoperit cheltuielile noastre în mișcare, am chemat „comitetul de simpatizanți”, am organizat o acțiune ascunsă în Capitală și am anunțat și în provincie, am trimis de acum prin ocazii diferite pachete cu medicamente, săpun, haine și mai ales sare, care se vinde acolo cu o mare preț. Acțiunea a continuat în Capitală până la 15 iulie. În provincie până la 1 august și în viitor vom stabili o sumă lunară din banii bugetului pentru ajutorul în Transnistria, dar mai mult decât aceasta nu ne este posibil. Aici trebuie voi să vă mișcați, în fiecare săptămână se întorc trimișii și aduc scrisori pline de deznădejde și reproș din partea prietenilor care nu înțeleg de ce noi nu întărim activitatea. Vom cita câteva fragmente: (noi stăm acum și preluăm toate scrisorile și listele care au ajuns la noi și vi le vom trimite. Hobis Haim din Hotin ne scrie (el se găsește acum în orașelul Uzariniț în jud. Moghilev).

„Noi nu v-am cerut să ne scoateți de aici sau să ne aduceți la voi, sau ca să ne aranjați să emigrăm. Dar ajutați-ne! ce importanță are dacă am stat un an sub comuniști, fără posibilitatea de activitate. Oare aceasta motivează nepăsarea unora s-au poate că ați uitat că și noi suntem prieteni? Numai printr-o întâmplare n-a trecut asupra voastră ceea ce a trecut peste noi. De ce să nu ne ajutați? Și noi suntem aici

bolnavi, în zdrențe. Aceasta este ultima și cea mai mare decepție în viața noastră de multe decepții”.

Grumberg Leo Moluța se găsește în Olgopol. Între altele ea ne scrie cuvinte care sfâșie inima cititorului. Șase prieteni au murit de o boală cauzată de foamete. Ei au murit cu zile. Limbile lor au fost tari ca piatra. S-au zvârcolit și s-au tăvălit și au murit în chinuri groaznice. Chiar dacă noi am fi avut cu ce să-i hrănim, mâncarea nu le-ar fi ajutat. Și acuma ajutați-ne până ce nu vom muri toți. Dacă ați fi fost numai o singură clipă între noi, ne-ați fi ajutat. În Iampol am creat prietenii, un cerc gordonist și ei încearcă și acolo să continue viața comună. Ei ni s-au adresat printr-o scrisoare comună: „Încă o dată se prevede pentru noi o iarnă de exil greu. Aveți grijă de noi de pe acum, din vară, ca să putem trece și această iarnă. Trimiteți-ne haine, fiindcă suntem îmbrăcați în zdrențe, în saci și în pantaloni de hârtie (hârtie de la sacii de ciment). Trimiteți-ne un fierăstrău și vom tăia lemne din pădure pe seară, după o zi grea de muncă și ne vom putea pregăti căldura pentru iarnă. Trimiteți-ne sare, multă sare și o vom schimba-o cu saci cu mălai, porumb și făină de la locuitorii neevrei. Faceți ceva pentru noi, ajutați-ne căci numai soarta ne-a despărțit”.

Am vrut numai să vă arătăm până unde nu înțeleg prietenii noștri că noi suntem lipsiți de mijloace, că tot ceea ce am trimis până acum, a fost în comparație ca ceva din nimic. Într-o oarecare măsură voi purtați vina suferințelor lor, și purtați răspunderea imposibilității voastre de a ajuta. Nu este de ajuns de a-i anunța că țara are grijă de ei, atâta timp cât ei flămânzesc și noi nu-i putem ajuta

să nu flămânzească. Răspundeți-ne nouă cel puțin un răspuns oarecare într-o chestiune atât de urgentă. Să știți că numai cu ce îngrijim noi pe prietenii noștri cu aceasta au fost ajutați și dacă noi nu vom putea să ne mișcăm vor muri toți până la sfârșitul războiului. De mult v-am arătat în scrisoarea noastră că nu din punct de vedere umanitar sau din punct de vedere ideologic sionist ne-am apropiat de această acțiune, de aceea noi cerem ajutorul vostru pentru ea. Noi cerem ajutorul vostru, ca numai din durerea situației amărăciunii pentru tot ce ne vine de acolo. Este imposibil să fii martor la distrugerea a zeci de prieteni care sunt înfometăți și bolnavi și să nu te miști. Este foarte posibil că toți vor fi omorâți atunci când armata germană se va retrage, sau dacă se va prelungi războiul vor muri în exercițiile cu gaze ale armatei germane, dar ne este interzis de a face astfel de socoteli. Și nouă ne este scump orice ban care este din Palestina, dar de șapte ori mai scumpe ne sunt viețile prietenilor sau prietenelor pe care noi putem să-i salvăm din foamete. Și noi știm că poate vor cădea toți sub ruși și nici unul dintre ei nu va ajunge în țară. Cu toate acestea ne este interzis ca să tragem concluzii de renunțare la orice ajutor. Războiul ne-a învățat ca să ne ridicăm cu multă energie și în lucruri care nu sunt sută în sută sioniste. Voi de acolo și noi de aici, la fel cu voia noastră sau fără ea, nu vom vorbi mult, trebuie de făcut să se miște și să se îmbărbăteze o dată pentru totdeauna, atâta timp cât n-am întârziat. Noi am făcut din partea noastră tot ceea ce a fost posibil. Am făcut o punte către orașele cele mai îndepărtate, am ținut la o acțiune de ajutor,

dar dacă din partea voastră nu va veni reacția dorită, nu vom putea mișca mâna.

Și acum destul! Răspundeți imediat la tot.

Concluzii. Vor trebui să ne treceți sau prin Nathan sau prin Istanbul suma de lei 2.000.000 adică una mie lire sau 3.300 dolari sau 13.000 franci elvețieni (bancnotele acestea au coborât foarte mult în ultimul timp din cauza acțiunii de patru miliarde pe care evreii trebuie să le plătească. Toți banii pentru evrei au fost în monedă străină, lire sau dolari. Ei au fost nevoiți să le aducă în cantități mari pe piață și de aceea au scăzut prețurile. Starea aceasta va mai dura încă mult timp, fiindcă acțiunea durează de luni).

Atâta vreme cât nu ne-ați onorat cererea noastră minimală, noi nu putem continua acțiunea de ajutor și din punct de vedere tehnic este imposibil ca să pierdem și această vară fără acțiuni de salvare. Încă un lucru v-am rugat în scrisoarea dinainte, că în Transnistria, de a veni în legătură cu cercurile basarabene și de a le mișca ca să vină și ele în ajutorul lor, căci despre viețile fraților și surorilor lor este vorba. Toate acestea trebuiesc făcute cu cea mai mare repeziciune, ca să nu întârziem timpul. V-am trimis până acum, din primăvara acestui an:

a) O scrisoare-manuscris în aprilie;

b) O dare de seamă generală despre mișcare în aceeași lună, o pagină;

c) O scrisoare despre soarta evreilor din Basarabia, anii sângeroși și nenorociți din mai;

d) Darea de seamă lunară, în luna mai, o pagină;

e) Continuarea despre situația din Transnistria;

f) Darea cuprinzând acțiunea din iunie și în prima jumătate a lui iulie, și nu ați confirmat nici o scrisoare.

Toate aceste scrisori vi le-am trimis prin Istanbul și prin Nathan. Confirmați imediat primirea tuturor acestor scrisori, fiindcă voi trebuie să răspundeți la multe întrebări care ne interesează și despre care noi v-am întrebat prin scrisori, mai ales.

a) Dorim noutăți din Palestina, populația ei, organizația, coloni;

b) Poziția noastră în caz de fugă din Rusia pentru toți evreii și ajutor bănesc pentru acest scop;

c) Ajutor imediat pentru prietenii noștri din depărtare.

Noi așteptăm răspunsul vostru. Rog să predați complimente cordiale tuturor prietenilor noștri din România care sunt în colonii sau în grupuri mobilizate, la toți cei activi care ne-au vizitat.

Urare devotată de prieteni și frați, salutare, realizează Secretariatul Sunea către conducerea Gordonie.

Tot despre Transnistria (3)

Vă trimitem cu această ocazie știri din ceea ce se întâmplă cu exilul din Transnistria. Ne vom mărgini de data aceasta cu cifre și fapte pe care ni le-au adus trimișii noștri care au vizitat pe prietenii noștri și le-au dus ajutor.

Situația generală

Evreii de dincolo de Nistru, care numără astăzi numai 70.000 suflete, sunt rămășița populației din Basarabia și Bucovina și în oarecare măsură și a evreilor din Ucraina apuseană.

Mai mult de jumătate de milion evrei au fost în Basarabia și Bucovina și din ei au ajuns în toamna anului 1941 în Transnistria numai 160 mii; 300 mii evrei au fost uciși în primele săptămâni ale cuceririi germano-române și circa 50 mii au fugit cu armata rusească.

90 mii de evrei din cei care au ajuns în toamna anului 1941 în Transnistria, lipsiți de putere, au murit în iarna anului 5702 sau au fost omorâți în iarna anului 5703 (1943).

Astăzi trăiesc prin urmare numai 70.000 evrei. După regimul vieții lor, evreii de dincolo de Nistru se împart în două categorii:

I. Evreii de dincolo de Bug, spre răsărit, a căror origină este basarabeană, trăiesc sub supravegherea germană, regimul lor se aseamănă cu acela al evreilor din Polonia. Ei trăiesc în tabere închise și gheto. Cu toate încercările noastre să ne punem în legătură cu dânșii, totul a dat greș. Până astăzi nu ne-a reușit să primim măcar o singură scrisoare de acolo și nici un evreu de dincolo de Bug nu a dat vreun semn de viață, așa că, în general trebuie să ne îndoim că mai trăiesc.

Ne-au ajuns diverse știri despre măcelul în masă care a fost organizat în iarna 5703 (1943) cu acești evrei.

II. Evreii din partea Bugului spre apus, care trăiesc între Nistru și Bug, în Transnistria românească, sub autoritatea românească.

În primul an, nici un evreu de aici și nici unul din cei exilați n-a îndrăznit să caute legătura, să transmită știri și să ceară ajutor. Primejdia de a fi exilați umbrea și evreimea din România. Mai ales în primul an au fost dezordini și în România, de aceea nu a putut nimeni să-i ajute.

În iarna 5702 (1942) au murit cu miile de foame și frig; primăvara au izbucnit molimi ce au secerat mase de copii și bătrâni.

Cei 70.000 rămași în viață sunt în marea majoritate tineri, care au putut să suporte jugul foamei și să continue lupta pentru viață și aceștia 70.000 se împart în 3 categorii:

1) 5.000 închiși în taberele-închisori (Vapniarca, Râbnița, Bețiară) în majoritatea lor basarabeni „suspecți”.

Regimul vieții lor este amar și greu. Restul averii lor ce au adus cu dâșii când au venit din Basarabia, le-a luat jandarmii români, lipsiți de minte și răi de inimă, care le-au amărât viața. Nu au dreptul să iasă din incinta taberelor și primesc mâncarea numai în așa măsură ca să nu moară de foame: o porție de tărâțe de porumb pe zi sau o ciorbă de mazăre mucegăită.

Acești 5.000 sunt restul din zeci de mii. În împrejurimile Odesei erau zeci de tabere de acest fel și au fost suprimate în cursul vremii.

Cel puțin 50.000 evrei din sudul Basarabiei care au fugit în sudul Transnistriei cu intenția să se

salveze odată de ruși, s-au pierdut în aceste tabere închise de foame, frig și boli.

50.000 suflete locuiesc în gheto: Moghilev – 17.000, Berșad – 10.000, Balta – 3.000, Șargorod – 3.000, Giurin – 3.000 Tulcin – 3.000, Golta – 3.000, Oșeriț – 2.000, Karsnoia – 2.000 Obadovca – 1.700, Ladizen – 1.600, Iampol – 1.600. Aceștia nu au voie să iasă din gheto.

Bărbații în vârstă de la 14-65 ani, muncesc pentru armată și primesc câte o marcă germană pentru ziua de lucru, a cărei valoare este egală cu o pâinișoară.

Circa 15.000 locuiesc răspândiți în satele și orășelele, majoritatea liberi în grupuri de 100-120 la un loc și sunt rămășițele populației evreiești locale.

În linie generală, 50.000 evrei sunt din Bucovina și 20.000 sunt basarabeni și localnici. Numai câteva mii din aceștia sunt specialiști și profesioniști sanitari. Ei trăiesc ceva mai ușor la instituții militare. Astfel spre exemplu medicii, farmaciștii, inginerii, în număr de cca. 2.000 au fost separați de restul evreilor din Transnistria, însă nu li s-a dat voie să trăiască laolaltă cu familia lor. Regimul lor este asemănător cu viața de cazarmă.

În total sunt 140 de localități unde locuiesc evreii în Transnistria.

Exilul și greutățile întâmpinate au dovedit din nou cât de prețioasă este munca pentru un evreu. Toți specialiștii care au scăpat de moarte, s-au aranjat mult mai bine decât majoritatea exilaților. Într-adevăr situația lor economică este foarte grea. Chiar acei ce muncesc în instituții militare și primesc o marcă germană pe zi, nu pot, din cauza prețurilor de

speculă să dobândească de-ale mâncării și cu atât mai mult de-ale îmbrăcăminteii.

Sunt trei feluri de prețuri:

Întâiul este cel oficial pentru funcționarii autorităților, armatei și oaspeților germani.

Acest preț este cu mult mai ieftin decât aici în țară.

Există un preț pentru localnici, care este de 5 ori mai scump decât cel oficial.

Prețul pentru evreii care poartă o stea roșie (personalul sanitar) și prețul acesta este de 3 ori mai mare decât cel de-al doilea.

Încet, încet, evreii și-au vândut toate lucrurile ce au reușit să-și aducă din locurile unde locuiau. Totul, chiar și ultima cămașă se vindea acolo pentru un pumn de mălai.

Acțiuni de ajutorare se fac abia anul acesta. Până în toamna trecută, guvernul român a interzis orice contact între evreii din România și cei din Transnistria.

Pe diverse căi lăturalnice, rudele exilaților reușiseră să facă o legătură cu evreii din exil și să trimită sume de bani, pachete și altele. Acum un an a apărut legea care face posibil evreilor din România să trimită ajutor în Transnistria pe cale legală însă în condițiuni care îngreunează ajutorarea.

Banii românești trebuie plătiți aici la Banca Națională, iar exilații primesc în schimbul banilor mărci germane câte 60 lei de marcă, pe când acolo marca poate fi cumpărată cu 10 lei. Adevărul este că acolo nu ajunge decât a șasea parte din suma trimisă și dacă se ia în considerație că și acolo viața este de zece ori mai scumpă, pentru evrei ca aici, vom

ajunge la concluzia că nici sume uriașe nu pot ajunge celor exilați să se sature și să se lecuiască

De aceea am căutat alte drumuri de ajutor efectiv și mai util.

La sfârșit s-a urnit și Centrala Evreilor din România, însă n-a făcut multă treabă în această privință. Ei au strâns în ultimele 3 sferturi de an, 140.000.000 lei și au trimis banii pe cale oficială. Aceștia și-au pierdut valoarea, iar mulțimea a rămas mai departe flămândă.

Dacă împărțim această sumă la numărul de zile și la acel al oamenilor având nevoie de ajutor, vom ajunge la concluzia că la fiecare dintre ei au parvenit câțiva lei și că tot ajutorul lor a fost ca o picătură într-un lac. Centrala Evreilor a început însă acum ½ an, tratative cu autoritățile pentru trimiterea de unelte tuturor meseriașilor. Aceștia nu au avut rezultate palpabile.

Guvernul nu s-a grăbit să rezolve chestiunea și Centrala nu îndrăznește să pună în aplicare vreun plan care nu a primit o autorizație explicită și astfel situația exilaților nu a fost ameliorată.

Este un fapt trist că în fiecare oraș și orășel, viața obștească nu este dusă de oameni serioși și curați în intenții. Aceste comitete, cărora li se trimit banii, despre care am vorbit mai sus, își însușesc uneori bani și fac afaceri cu nenorocirea evreiască. În fiecare oraș și orășel s-a creat o gardă evreiască care asupresc pe evreii într-o măsură nu mai mică decât Jandarmeria românească. Aceste comunități mijlocesc între evrei și autorități în chestiunile de muncă forțată.

În general, se poate constata de aici o decadență generală, ca urmare a asupririlor și a mizeriilor.

Toate lipsurile și metehnele pe care le are orice organism obștesc evreiesc din diaspora apare aici la iveală într-o proporție exagerată și astfel domnesc acolo, între acești evrei, care toți sunt înfomețați după o bucată de pâine, raporturi de dușmănie și pismă incalificabile.

Dorința de a se sătura o dată pentru totdeauna este singura din viața lor și în lupta lor de a se sătura, ei au lepădat orice precepte morale sau principii sociale.

Aici este locul să amintim de doctorul Teich, președintele comunității din Șargorod, care ne este aproape și care a investit multă caznă pentru a prezerva viața evreilor din comunitatea sa și care într-o anumită măsură a și reușit.

El a organizat ateliere, spitale, ospătării și a dovedit prin faptele sale că evreii ar fi putut să se ajute unul pe altul chiar și în situația în care sunt astăzi. Ne găsim în legătură cu dânsul de aproape un an.

El ne-a trimis listele prietenilor din Șargorod; el este acela care le-a predat ajutorul trimis cât timp n-am știut clar adresele lor.

Organizația sionistă a fost ultima care să-și fi adus aminte că și în Basarabia și Bucovina ar avea datoria să ajute.

Lipsa oricărei activități efective de ajutor pentru sioniștii exilați, spun oamenii de aici, vine din pricina lipsei de mijloace. Această motivare nu corespunde realității.

Sioniștii de aici au și astăzi influență în cercurile bogate, cel puțin în aceeași măsură pe care o are Centrala Evreilor. (Doar totdeauna sionismul din țara noastră a stat la dispoziția unui strat de bogătași).

Sioniștii de aici ar fi putut să reușească dacă erau dâșii cei dintâi să ia inițiativa pentru o acțiune largă de ajutorare.

Însă aici toată lumea este cufundată într-un somn plăcut și se complac în speranța că totul va ieși bine.

Întârzie să-și pună de acord faptele cu porunca momentului, nu se acomodează misiunilor vitale pe care timpul le-a creat și rămân cufundați într-o măsură de intrigi și certuri fracționare, cu toate că este clar pentru totdeauna și cunoscut că nu există fracțiuni și că de 2 ani de zile, fracțiunile nu activează.

Ei s-au adresat Instituțiilor din Palestina, au primit sume mari și în loc să ajute, s-au servit de acești bani pentru nevoile lor particulare sau pentru nevoi „fracționare”.

Acesta este un capitol aparte, care n-a rămas fără influență și asupra problemei exilului.

Scopul întregului nostru interes în această chestiune și determinant în toată activitatea noastră pe acest tărâm, a fost dorința noastră puternică de a găsi urmele prietenilor noștri din Basarabia și Bucovina.

Cu toate că în mare majoritate, ei s-au pierdut am voit totuși să ajungem la o imagine clară și să salvăm pe cei ce se zbăteau în ghearele foamei. În primăvara 5703 (1943) am trimis un delegat special,

care a plecat din loc în loc. A dus cu dânsul scrisori generale către prietenii din grupurile locale din Basarabia, de al căror nume sau ne-am amintit, sau rămăseseră în carnetele lui de hehaluț.

El a vizitat vreo 50 locuri mai importante.

Aveam intenția să începem o acțiune largă de ajutorare, dar n-am găsit urechi ascultătoare în cercurile sioniste și nici chiar la tineret. Din toate părțile, am întâlnit neîncredere, lenevie, fiecare era îndestulat și se îndoia de numărul prietenilor ce l-am avea, iar banii fiecărei organizații nu era suficient nici chiar pentru prietenii care veniseră de acum în legătură cu secretariatul.

Acesta a fost în linii generale răspunsul.

Astfel, am fost nevoiți să începem totul cu mâinile noastre, cu mijloacele noastre reduse și cu lipsa noastră de experiență. Nu putem afirma că ne-a parvenit de acum răspuns clar, dar cei ce au răspuns comunicării noastre generale, al cărui conținut este ușor de imaginat, ne-au trimis și specificații importante ale prietenilor care s-au pierdut, care au fugit spre Rusia Sovietică sau care se găsesc în exil.

Am strâns un dosar cu scrisori, amintiri și cântece, care ne-au parvenit de la prietenii noștri care mai trăiesc sau amintiri de la cei ce au murit.

Spre exemplu, ne-au răspuns prietenii din Hotin, Edineț, Rășcani, Telenești, Orhei, Tighina, Călărași, Chișinău și Cernăuți.

La Bălți și în întreg sudul Basarabiei n-am găsit nici o rămășiță. Evreii din sudul Basarabiei au fost uciși toți deodată la Odesa (rog consultă scrisoarea noastră despre distrugerea evreilor din Basarabia).

Evreii din Bălți au fost omorâți chiar în oraș, și în gara Răuleț; au rămas 900 de orfani în vârstă fragedă de 4-10 ani, în orfelinatele din Balta (Transnistria).

După părerea prietenilor care ne-au răspuns, erau înrolați în armata rusească și s-au salvat odată cu dânsa toți haluțimii care în anul 5700 (1940) aveau vârsta de 20 ani. La fel s-au salvat cu rușii toți prietenii care învățau la universitățile și în licee precum și cei ce erau învățători la sate. Aceștia trăiesc desigur în Rusia ca profesori, funcționari, sau luptători pe front.

Voi trebuie să stați în legătură cu dâșii.

În general a răspuns la comunicarea noastră și au completat chestionarele ce le-am trimis: 19 tineri de 20 de ani în sus, 26 tinere în vârstă de 20 de ani în sus (din acestea 7 au făcut pregătirea pentru emigrare la Masada), 64 prieteni și prietene în vârstă de 17 ani care erau tineri „treziți” (probabil tineri care după gradul lor de pregătire erau considerați ca „conștienți”) în 5700 (1940) când a fost emigrarea înspre Basarabia.

Un total redus, însă care cere o muncă uriașe pentru a putea satisface minimum lor de nevoi.

Imediat am inițiat o acțiune întreagă de ajutoare.

Despre acțiune v-am scris în scrisoarea noastră detaliată despre activitatea din lunile de vară. Acțiunea a reușit. Am trimis pachete cu haine (daruri primite de la prieteni și prietene, medicamente și sare care a fost vândută acolo cu prețuri foarte mari. Acțiunea a ținut prima jumătate a lunii iulie în Capitală și până la 1 august în provincie.

Am redus cheltuielile noastre și cu toată alocația noastră redusă, destinăm o sumă lunară pentru ajutorul lunar prietenilor noștri din exil.

Avem în această privință cereri deosebite și v-am scris în scrisoarea noastră generală despre activitatea în lunile de vară.

În sfârșit guvernul român a hotărât să aducă înapoi în România pe toți evreii din Transnistria.

Transnistria trece cu apropierea frontului sub autoritate germană, toți cetățenii români evacuează acest ținut și pentru a atenua faptele ce s-au făcut cu evreii din Basarabia și Bucovina, ei au hotărât cu toată împotrivirea germanilor, să-i aducă în România.

O delegație specială de 100 delegați evrei vor pleca într-acolo pentru a organiza venirea lor.

Noi vom trimite 4 prieteni în această delegație. Suntem toți ocupați pentru pregătirea de locuințe. O comisie specială se îngrijește de pregătirea de haine și de locuri de muncă pentru prieteni și această acțiune va necesita din partea voastră în ajutor.

(ss.) Sunea

II/3. Istoric al evreilor din România în anii holocaustului

Scrisoarea sioniștilor Iancu Scarlat, Abassey, Moti Marcovici și Pinkes către Centrala Gordonia din Palestina. În acest document se fac referiri la începutul legilor cu caracter social primite de guvernul Goga-Cuza, la primele pogromuri din Basarabia și Bucovina și bineînțeles la deportări.

Deportarea evreilor din Vechiul Regat „a fost întreruptă” datorită unor intervenții de stat, venite din afară.

Deosebit de importantă nu se pare următoarea mărturisire: „Dacă înaintea actului de antisemitism și până la izbucnirea războiului nu ne-am reunit să concentrăm în jurul steagului sionist tineretul evreu din România... acum situația actuală a schimbat lucrurile. Dacă în trecut mișcările se concureau între ele, acum numai are nici un rost!!

...Este, de asemenea, nevoie de curieri permanenți pentru locurile de deportare și Cernăuți, pentru ajutor și pentru aducerea înapoi a unor dintre cei care se găsesc acolo...”.

Deosebit de important pentru acel moment nu se fac eforturile pentru a restructura viitorilor emigranți prin pregătirea lor pentru așezările agricole colectiviste. „Am închiriat ferme și pentru anul viitor. Aceasta ne dă perspective bune de activitate ideologică și culturală.

Autorii scrisorii se referă și la asigurarea unor mijloace de transport pentru evreii care se întorc din Transnistria.

Într-o altă informare adresată organizației B'nei Achiva, Sunea Tabacinic și David Tenenbaum prezintă o situație a evreilor din vechiul regat și Transilvania.

Este evocat impozitul de 4 miliarde de lei impuși unei comunități evreiești adusă în pragul foamei și disperării. Reamintim că într-o scrisoare adresată lui Ghingold, W. Filderman a pronosticat că până la sfârșitul anului 1943 se vor putea aduna 700.000.000 lei. Rezultatul W. Filderman a fost

deportat în Transnistria la cererea aceluiași Ghingold.

Organizația B'nei Achiva este informată de tragedia din Transnistria.

Autorii scrisori elogioasă rolul benefic al baronului Vladimir von Steiger în ajutorarea din toate punctele de vedere a deportaților.

Autorii informării menționează despre faptul că „...sute de refugiați polonezi, veniți de curând în România sunt ajutați și susținuți încontinuu”. Este și aceasta o formă de rezistență a populației evreiești.

Aceiași autori informează organizația Achiva despre situația evreilor din Transilvania. La acea dată în Transilvania de sud mai existau 50.000 de evrei.

Reținem afirmațiile „...250 activiști știm că trebuie emigrat pe orice cale, dacă condițiunile războiului sau condițiunile de după război nu vor asigura emigrarea în chip legal”.

Referindu-se la discuțiile din epocă privind necesitatea emigrării tineretului, autorii scrisorii menționează: „...Toți aceștia vor trebui să emigreze cu aceste vapoare, înainte ca țara noastră și toată această parte a Europei să se afle în fața răsturnării interne sau internaționale...”. Autorii fac la începutul anului 1944 o prognoză verificată de istorie.

Emigrarea ca formă a rezistenței este reflectată de afirmațiile: „...Cu apropierea zilei păcii, noi întărim eforturile noastre să pregătim grupe de emigranți, care să aibă curajul de a emigra în Palestina, chiar de nu va fi posibilă nici un fel de emigrație legală sau ilegală, în înțelesul cu care noi am fost obișnuiți până acum...”.

„Acțiunea de întoarcere a exilaților din Transnistria, va începe zilele acestea după ce autoritățile au transmis autorizația de evacuare a evreilor din Transnistria 70 de mii de oameni din ½ milion de evrei din Basarabia și Bucovina...).

...O delegație de 100 de evrei se pregătesc să plece în fiecare oraș și orășel din exil pentru a aranja, organiza și însoți pe cei exilați în întoarcerea lor acasă...

...Cinci din prietenii noștri vor pleca și ei, vor veni în contact personal cu toți prietenii, zecile din prietenii noștri care au rămas în viață din Basarabia și Bucovina, la care au stat până acuma în legătură de corespondență și ajutor...”

Autorii informării relatează despre manifestări ale mișcării de rezistență sionistă: „...În orice caz în felul acesta au adus 470 oameni din Ucraina printre care 20 de tineri, între care și haluțimi de ai noștri. Pe toți i-am aranjat în orașele din provincie ca refugiați creștini.

Cei care au redactat informarea reiau tema necesității de înarmare a tineretului evreu: „...Vom fi recunoscători, dacă vei veni în legătură cu vânzătorii de arme și vei găsi ocaziunea să ne trimiți din când în când câteva pistoale automate...”

Deși corespondența circulă prin curieri nesiguri David și Sunea sunt conștienți că prin divulgarea noii etape de rezistență „...am pune în primejdie viața tuturor evreilor din România”.

Tot în cadrul acțiunii de rezistență autorii informării menționează: „De asemenea, te rog să iei legătura cu o tipografie pentru a ne tipări câteva sute de acte (pașapoarte).

Evreii din România
– *Scrisoare către Nathan Schwabl*

Legile antisemite, consecințele influenței de stat și logice ale nemților asupra cercurilor de conducere al statului român, încă din anul 1938 în timpul guvernului Goga-Cuza și cu împuternicirea reformelor contra evreilor, care s-au făcut mai rele din ce în ce, au făcut ca populația evreiască să sufere din ce în ce mai mult.

La început zăpăceala era groaznică și o decepție mare a cuprins toate păturile evreiești. Acțiunea a atins un maximum în anul 1941, când a început războiul cu Rusia Sovietică. Scoaterea evreilor din armată, luarea averilor de la evrei și în acela în care era plasat capital evreiesc și mai mult decât aceasta: deportarea, într-un timp foarte scurt în care populația evreiască din teritorii întregi, cum s-a întâmplat în Bucovina și Basarabia, deportarea femeilor cu copiii lor, din orașele din Moldova, arestarea bărbaților în condițiile în care au fost aduși acolo și în care au suferit acești nenorociți, amintesc faptele crude ale popoarelor barbare.

Am crezut că astfel de lucruri, amintite mai sus, s-au terminat de mult din istoria omenirii. Sunt suferințe care trec orice limite. După ce au rămas zile întregi fără mâncare și apă și chiar fără aer, încă înainte de a părăsi locurile lor și în timpul călătoriilor, frații noștri, între ei și prieteni dragi nouă, foarte mult au murit atunci cu miile.

În aerul sufocant, plin de mirosul urât al cadavrelor moarte, acei care au rămas în viață au trebuit să se sinucidă sau să sufere suferințe pe care

un creier omenesc nu și le poate închipui, până a ajunge la destinație și abia când au ajuns, a început pentru ei un capitol nou de suferințe și de dureri, care erau imposibil de îndurat pentru aceste ființe nenorocite, care aproape nu mai aveau un suflu de viață. Au fost împinse în acele locuri, unde a fost în prealabil vărsat sângele jertfelor omorâte, înainte și au fost duși aici în turme ca animalele.

Bătrânii care din lipsă de puteri nu au putut să meargă cu turma, au fost împușcați imediat.

Situația din Transnistria este foarte grea. Peste Bug sunt tabere care lucrează pentru nemți și după terminarea muncii naziștii îi omoară. Îmbrăcarea fraților noștri este mai mult decât rea. Ei sunt îmbrăcați în cârpe și de multe ori chiar goi.

Bugul, iată locul în care va rămâne veșnic loc de suferință al evreilor.

Aici, mai mult decât în oricare loc, au loc tragedii despre care este imposibil să ne închipuim; despre acestea ne-au povestit puținii care s-au mai întors din Golta (Transnistria).

Acești evrei au fost deportați acolo anul trecut dintr-o greșeală – așa au anunțat după aceea cercurile statului – din care greșeală au fost deportați și ceilalți evrei.

S-au întors numai 300 din 800 care au fost deportați. Unul din ei a transmis despre soarta evreilor din Franța, Olanda, Belgia, care au fost trimiși peste Bug. Pe unii din ei i-a pus să-și sape singuri mormintele și după aceea i-a îngropat în ele. Dacă evreii din Transnistria mai primesc un mic ajutor, pe care li-l trimite Centrala Evreilor și inițiative particulare, pentru aceștia care se găsesc

peste Bug, este imposibil chiar de a le scrie. Din această cauză se pot vedea acolo oameni și femei care merg goi și alții care nu pot să-și acopere goliciunea lor decât cu ziare.

Acel om povestește despre următoarea întâmplare:

Într-o zi a venit un ordin la Golta că 200 de evrei vor fi trimiși peste Bug la muncă, însă imediat după ce au trecut, au fost împușcați din spate.

La auzul acestei întâmplări groaznice, mulți din evreii care erau în Golta, au fugit și unora le-a reușit să ajungă la București. După un timp de, a aflat guvernul despre venirea acestor refugiați și a dat ordinul să meargă în lagărele de muncă din Vechiul Regat.

Una din părțile cele mai groaznice a acestei tragedii este situația decadentei în care au coborât comunitățile însuși din regiunea deportării. Mulți din conducătorii comunităților au fost făcuți, în mod silit, informatori sau agenți ai Poliției, pe care i-a obligat să-i scoată la muncă, la moarte.

Trebuie să subliniem că „munca” s-a făcut în toamnă târzie, când frigul era de acum mare și mulți din frații noștri după cum am spus înainte, erau pur și simplu goi.

Un astfel de tip, numele lui Burg, un evreu din Berlin, a venit la București să îndeplinească o oarecare misiune, care i s-a dat din partea Poliției de acolo.

L-am văzut; unul din drumurile lui era aici într-o sinagogă; acolo s-a așezat în fața sfântului altar și plângea în așa fel de soarta lui, încât era imposibil de a-l scoate de acolo.

Se poate spune că unicul ajutor concret al evreilor deportați în Transnistria, vine numai din inițiativă particulară și ajung numai prin curieri plătiți.

În acest sens a continuat și activitatea de ajutorare productivă și demnă de a fi lăudată a organizației sioniste.

Trebuie de subliniat că de multe ori astfel de curieri sunt predați poliției prin informatorii noștri (evrei).

Centrala Evreilor, cu toate că are mijloace largi pentru realizarea posibilităților existente și tot ce se face în domeniul ajutor este făcut de către sioniști.

Trebuie de specificat că din primul moment după cerința Jandarmeriei, s-au creat comitete locale de evrei, a căror misiune era să se pună în legătură cu comunitățile de aici, de a organiza un ajutor local. Aceste comitete au intrat în legătură la timpul lor cu Centrala, care le-a ajutat, dar care nu a controlat felul în care au întrebuințat conducătorii comunităților din deportare, ajutorul trimis. Și iată, dacă necesitățile acestor nenorociți au crescut din zi în zi, ajutorul ajungea însă mai puțin și asta va rămâne pentru vecie o rușine, acești conducători de comunități din regiunile deportate, în majoritatea lor furau pentru folosul lor, toată mâncarea, hainele și banii trimiși și nu numai asta, ci și-au făcut și un negoț de exploatare a suferințelor fraților lor prizonieri. Aceste amănunte le-am aflat de la refugiații care au reușit să se întoarcă înapoi și de la doctorii evrei, care au fost concentrați acolo.

E greu de a arunca vina și asupra acestor frați. Noi vă transmitem toate aceste lucruri pentru ca să

știți în ce măsură de decadentă a fost adusă evreimea prin strânsoarea crudă și neomenească a naziștilor și a elevilor lor buni de aici.

Am avut ocazia să vedem oameni care s-au întors din Transnistria; numai oameni nu erau aceștia; fețe stoarse, mâini care atârnavă fără putere, din care reieșea toată greutatea pe care a trebuit să o poarte pentru stăpânii lor, ochi fără viață în ei, mișcări nervoase, în care un spirit de nebunie nutrește în ele, oameni care și-au pierdut posibilitatea să înțeleagă ce li se vorbește etc.

Nu credem că e necesar să vă zugrăvim imaginea îmbrăcămintei lor, dacă se poate da un nume de cârpe, care nu puteau să le acopere goliciunea.

Erau unele puncte în care comunitățile au mers în urmele acelor pe care i-am arătat mai sus.

Acolo, s-au organizat cantine populare, case pentru orfani și chiar și servicii sanitare, care se ocupau cu cei lipsiți de tot.

Grija noastră principală era de a ajuta în marginea posibilităților noastre pe prietenii noștri din deportare, între care se găsesc și mulți prieteni de ai noștri din Basarabia și Bucovina; mijloacele noastre însă erau prea mici.

În afară de ajutor financiar, am trimis prietenilor noștri haine din timp ca să le ajungă înainte de venirea frigului.

Știm că se găsesc acuma în Cernăuți unii refugiați din Polonia. Aceștia erau evreii din Polonia, care nu au mai putut să sufere situația lor groaznică acolo și au hotărât să stea în fața morții și să treacă granița. Încotro au venit? Au venit iar într-o țară care

stă sub influența naziștilor. Au sperat de a găsi un loc de odihnă temporar, un loc de ascunzătoare din mâna ucigașilor, să nu-i ajungă, fie chiar pentru un timp oarecare.

Unora din ei nu le-a reușit trecerea graniței. Un refugiat, în fața căruia părinții i-au fost uciși, a fugit împreună cu soția și copilul lui; în drum au fost prinși și suiți în tren și trimiși astfel la moarte. Printr-o minune a reușit acesta să sară din tren, în timp ce familia lui a rămas în mâinile ucigașilor. El însuși a venit în Cernăuți și de un an el e aici. Viața lui însă nu e viață, veșnic se perindă în fața ochilor lui imaginea părinților uciși, imaginea soției și copiilor lui care au rămas în mâinile oamenilor morții. El nu e unicul, mulți în inima lor poartă o amintire groaznică.

Asupra pogromurilor în masă știți de acum, Printre cei scăpați în ultimul timp din Cernăuți, se găsesc și anumiți prieteni din Galiția răsăriteană, între ei Sneeberg, Hafner, Kugler și alții.

Mișcarea sionistă are grijă pentru a-i hrăni și a-i încartirui. În Cernăuți, Gronic e singurul care se ocupă cu refugiații. Aici se ocupă cu ei toți din Uniunea sioniștilor (unirea sioniștilor).

Curierii au plecat la Cernăuți să aducă restul de prieteni care se găsesc acolo în număr de 15.

Pentru a vă zugrăvi situația actuală a evreilor din România, trebuie să-i împărțim în două părți: 1) Locuitorii Capitalei și 2) Cei din orașele de provincie.

Însă înainte de toate voi da o scurtă dare de seamă istorică:

Imediat după ce au intrat rușii în Basarabia și Bucovina au început aici pogromuri antisemite. S-au ucis evreii în trenuri și în străzi. Erau aruncate din trenuri zeci de cadavre ucise. După aceea a venit guvernul legionar, al cărui scop prim era jefuirea și uciderea evreilor.

Imediat după începerea războiului cu Rusia, evreii din orașele mici au fost duși în lagăre. După aceea s-a făcut în Iași, de către naziști cu colaborarea unor locuitori, un pogrom groaznic, au fost uciși 14.000 oameni. În Basarabia, toți evreii care au căzut în mâinile armatei au fost uciși, fie prin baionetă, prin foc sau prin spânzurătoare. Unora din ei le-a reușit să se refugieze în Odesa. După aceea, când a fost cucerit și acest oraș, ei au fost spânzurați pe străzile orașului, la vederea populațiilor.

După aceea a venit deportarea evreilor din Bucovina și Basarabia în Transnistria cu toate amănuntele îngrozitoare. După un timp, s-a început să se deporteze și evrei din Vechiul Regat, începând cu cei din provincie.

Deportarea a fost întreruptă datorită unor intervenții de stat, venite din afară.

Acum evreii, mai ales din orașele de provincie mici, se sting încet, încet. Bărbații sunt toți concentrați la muncă, familiile lor lipsite de orice lucru, toți trăiesc într-o frică permanentă, așteptând cu teamă ce va aduce ziua de mâine.

Viața în Capitală e complet altfel. Sunt evrei care cu banii lor se aranjează frumos, fără să gândească la situația fraților lor în suferință. Șperțul mai are încă influență în Capitală și de aceea se poate înțelege, că cu ajutorul banilor se poate aranja și în

condițiile cele mai disperate și totdeauna se găsesc posibilități noi de a ajuta pe cei refugiați și pe cei din deportare.

Sunt cazuri în care evreii s-au salvat de la moarte numai cu ajutorul banilor, care au venit la timp și din contră cunoaștem cazuri, în care lipsa de ajutor la timpul necesar, a avut ca consecință pierderea unor prieteni dragi și refugiați.

Există pe deoparte burghezia orășenească și cealaltă parte cei lipsiți de existență.

Mișcarea

Mișcarea noastră trebuie să activeze contra acestei realități. Acum, după distrugerea evreilor din Basarabia și Bucovina, situația noastră s-a îngreunat. Însă în ciuda tuturor greutăților, noi continuăm cu munca noastră. Dacă înaintea valului de antisemitism și până la izbucnirea războiului nu ne-a reușit să concentrăm în jurul steagului sionist, tineretul evreiesc din România, din lipsă de înțelegere, din cauza asimilației în care erau confundați aici, acum, situația actuală a schimbat lucrurile. Dacă în trecut mișcările se concureau între ele, acum nu mai are nici un rost. Trebuie să acaparăm cât mai mult tineret, tineret muncitor și chiar cel care a fost lipsit de o educație îndestulătoare până acum. Noi suntem mișcarea unică, în fața căreia stau acum perspective și posibilități largi de activitate intensă.

În acest timp, pentru celelalte mișcări care au luptat pentru existența lor, noi am reușit să întărim filialele noastre. Prietenii noștri din orașele de

provincie, au fost trimiși în majoritatea lor în taberile de muncă.

Acolo ei au apropiat și restul tineretului care sunt în tabere, îi învață ebraica și stau în permanentă legătură cu noi, trăind cu noi, trăind în comun.

În Cernăuți sunt prieteni a căror activitate este foarte intensă.

În majoritatea filialelor din provincie au rămas numai fete și băieți mai tineri. O mare parte din prietenii noștri din Basarabia și Bucovina se găsesc în viață în Transnistria. Lista lor v-am trimis-o de câteva ori.

În ceea ce privește „Habonim” sperăm că vom realiza unirea cu ei cât de curând posibil. Trebuie să vizităm în mod permanent pe prietenii noștri din toată țara pentru a-i anunța de tot ceea ce se face, pentru a trezi energia prietenilor răzleți, pentru a organiza acțiunea de activitate viitoare și în timpuri mai grele a filialelor și de a le pregăti pentru evenimente viitoare.

Când unirea cu „Habonim” se va realiza, va trebui să vizităm permanent pe prietenii noștri din Transilvania pentru a ajuta pe „Habonim”. E nevoie, de asemenea, de curieri permanenți pentru locurile de deportare și Cernăuți, pentru ajutor și pentru aducerea înapoi a unora din lei care se găsesc acolo. Aceasta va fi posibil numai dacă evenimentele care vin nu vor trece peste capul nostru. Materialul pe care voi ni-l trimiteți, îl traducem și îl împrăștiem. În toate locurile s-au organizat lecții de ebraică.

Am închiriat ferme și pentru anul viitor. Aceasta ne dă perspective bune de activitate ideologică și culturală, mai ales cu prietenii noi care

vor veni înapoi din orașele de provincie, după ce grupa actuală va pleca cu emigrarea care se organizează acum.

În ultimele zile sunt zvonuri că guvernul vrea să aprobe întoarcerea evreilor din Transnistria.

Evreii de acolo stau în pericolul de a cădea în mâinile armatei germane, care se apropie spre Bug.

Cu toate că se spune că guvernul a și permis aceasta, greutățile sunt mari și cele mai mari e lipsa de mijloace de comunicație (aducere).

Câțiva din prietenii noștri sunt gata a pleca în Transnistria pentru a colabora cu organizarea acestei emigrări.

Dragă, n-am reușit să-ți spun lucruri noi, care te-ar interesa sigur, dar înțelege că o nervozitate ne cuprinde când repetăm toate aceste lucruri îngrozitoare, care trăiesc în creierul nostru.

Stăm în fața unei probleme grele și vitale: ce va aduce ziua de mâine?

Cine știe dacă acești prieteni care vor pleca în curând în Palestina nu vor fi ultimii evrei, care vor putea să fugă de aici.

Deocamdată noi continuăm să stăm pe poziție (de pază).

Scopul nostru este unic: de a continua existența mișcării noastre aici în exil și de a ajuta în mod folositor tineretului evreiesc cufundat în amărăciunea exilului.

Prin asta noi terminăm cu salut din partea noastră către toți prietenii, voi care vă găsiți oriunde, să știți că unirea mișcării sioniste de aici vrea cu tot dinadinsul să participe la reclădirea Palestinei și a

poporului. Ea e scopul nostru către care sperăm, pentru care suntem gata să ne sacrificăm.

Cu prietenie:

(ss.) Scarlat Iancu

(ss.) Moți Marcovici

(ss.) Abassey

(ss.) Pinkas

Situația în Vechiul Regat

Cu toate că în ultimul timp nici o măsură nouă de persecuție nu a fost luată, atmosfera este foarte încărcată și panica este mare din cauza nenorocirilor posibile care s-ar putea întâmpla sub amenințarea Germană.

În prezent ei au împrăștiat manifeste cu caracter antisemit pentru a întărâta populația țărănească contra evreilor.

Pentru un moment problema cea mai arzătoare constă în situația evreilor, în codul muncii obligatoriu, unde oamenii sunt întrebuințați la munci foarte grele, fără a fi îmbrăcat fără a fi încartiruit și fără hrană.

Asistența socială se ocupă de a ameliora această situația, însă mijloacele sunt prea reduse, și nevoile sunt fără sfârșit. În ultimele săptămâni a fost luată o măsură foarte curioasă fără să i se poată explica justificarea și scopul: câteva mii de tineri au fost încadrați într-un detașament militar și au fost instruiți în nevoia muncilor de fortificații și instalărilor de mine. Aceștia au primit îmbrăcăminte militară.

Neliniștea acestora este foarte mare, din cauza muncilor foarte periculoase pe care sunt obligați să le

execute și în special pentru ca să spună că vor fi puși sub ordinele Comandamentului german. Această ipoteză pare a fi justă și se crede că li s-a dat îmbrăcămintea militară germană, pentru a fi pus la adăpostul actelor de teroare din partea germanilor.

O altă problemă care preocupă pe evreii din vechiul regat și din Ardeal este aceea a contribuției de 4 miliarde. Din cauza stării precare a situației economice și financiare nu s-a putut realiza până acum decât 700.000.000 lei. Se crede că pentru rest, autoritățile fiind convinse că nu se mai poate realiza, au abandonat pretenția. În ultimul moment însă, autoritățile, au intenția să obțină prin orice mijloace suma de 4 miliarde până la 31 decembrie 1943 și se așteaptă cu îngrijorare măsurile de constrângere care se vor lua.

Din Transnistria au fost aduși în ultima vreme circa 600 evrei din vechiul regat care au fost deportați. A trecut un an de când pretențiile infracțiuni ale muncii obligatorii nu au mai fost judecate.

Din nefericire, aceasta este singura bunăvoință făcută pentru cei deportați în Transnistria și a căror repetare s-a făcut, cu toate că noi am făcut eforturi considerabile pentru a putea obține repatrierea tuturor deportaților.

Pericolul care amenință pe evreii din Transnistria este în fiecare zi mai mare, prin apropierea frontului și eventualitatea unei retrageri nemțești prin Transnistria. De asemenea, panica acolo este formidabilă, totuși noi nu puteam spera să obținem aici un rezultat favorabil în această chestiune...

Iată deci pentru ce este necesar ca să se facă din afară tot ce este posibil pe lângă guvernul român, pentru a-l determina să repatrieze pe toți deportații.

Îndeosebi trebuie insistat pentru cei 8.000 de orfani pentru care s-a făcut promisiuni formale de un an, promisiuni care sunt necesare să se respecte.

Altfel, faptele denotă lipsă de înțelegere din partea autorităților și nu este nici o perspectivă de ameliorare, cum ar fi cazul evreilor din Vapniarca, deportați ca suspectii poliției și care au fost transferate în alte ghetouri.

În timp ce un număr foarte mic dintre acestea au fost trimiși într-o colonie pe Nistru toți ceilalți, circa câteva sute au fost trimiși pe linia Bugului, aproape de front. Deci în loc să satisfacă cererea noastră de aici de a aduna pe toți evreii din regiunea Bugului și de ai fixa pentru un moment cel puțin, pe linia Nistrului, se iau măsuri contrare celor solicitate.

Între timp situația tuturor deportaților a devenit în adevărat insuportabilă. În afară de 2-3 centre care sunt mai accesibile, toți ceilalți mor de foame, lipsiți de alimente de veșminte, de medicamente și locuințe. Sunt câteva centre ca Acmecetca, în districtul Golta, unde câteva sute de oameni supraviețuiau în condiții neomenești, adăpostiți în cocinele de porci ale unei ferme părăsite. Mii de tineri execută munci grele, complet goi și fără hrană. Mulți sunt sub amenințarea armelor germanilor pe linia Bugului, așteptând cu resemnare terminarea muncilor care ar putea coincide cu sfârșitul vieții lor.

Acestea nu sunt halucinații ale fricii, ci lucruri adevărate care se întâmplă.

Tineri evrei trimiși pentru muncă la Bug, nu s-au mai înapoiat de la nemți după ce au terminat munca.

Cercurile evreiești fac eforturi supraomenești pentru a le îmbunătăți situația, însă după cum v-am spus, tragedia este așa de mare încât ajutoarele trimise nu reprezintă decât o picătură într-un ocean.

În ultimul timp crucea roșie de aici la cererea Crucii Roșii Internaționale, face diverse intervenții pentru îmbunătățirea situației, însă intervențiile sunt fără rezultat. În ultimele zile am trimis în Transnistria efecte de 2 milioane lei puse la dispoziție de crucea roșie, de aici la ordinul Crucii Roșii Internaționale. Natural această sumă este infimă în comparație cu nevoile și sumele ce se trimit.

Este absolut necesar a se trimită ajutoare însemnate atât prin Crucea Roșie cât și pe alte căi, căci evenimentele par să se precipite și este nevoie de fonduri însemnate, care nu se pot realiza aici, unde din toate posibilitățile s-au încercat să se adune suma de 4 miliarde despre care am vorbit mai sus și această imposibilitate se datorează stării precare în care se găsește cea mai mare parte din populația evreiască.

Trebuie să vă menționez rolul însemnat al d-lui Vladimir von Steiger, reprezentantul Crucii Roșii Internaționale în ajutorarea deportaților. Dl. von Steiger este demn de toată admirația pentru maniera cum a înțeles misiunea sa umanitară.

Câteva sute de refugiați poloni, veniți de curând în România, sunt ajutați și susținuți încontinuu. Situația lor a fost legalizată, datorită

intervențiilor făcute în acest sens. De când Legația suediei reprezintă interesele polonezilor în locul Legației Chiliene, care nu mai există, lucrurile s-au mai ușurat, Dl. Ministru al suediei devenind un însemnat interes pentru această chestiune.

Textul inserat este o scrisoare adresată trimisului sionist Nathan Schwabl.

Despre evreii din Transilvania

Vă aducem la cunoștință vizita generală în toată Transilvania pe care a făcut-o Sunea de la 5 iulie până la sfârșitul lunii acesteia. El a plecat la Arad, de acolo la Timișoara și Orșova. De la Arad a fost ajutat să plece la Deva și Brașov. La 10 iulie s-a ținut la Arad ședința activiștilor din Transilvania.

Situația generală: În afară de 80.000 exilați, care sunt în Transnistria ca refugiați iudei din Basarabia și Bucovina se află încă în România un sfert de milion de iudei dintre care cam la 50.000 în Transilvania de sud. Partea aceasta a iudeilor din România nu a suferit atât de mult, nu au fost pogromuri sau chiar din punct de vedere economic, comunitățile acestea nu au suferit.

De când a izbucnit războiul ne-a fost cu puțință să întărim filialele noastre, ținutul a primit vizite prelungite, în primul rând a lui Sunea și în al doilea rând ale lui David.

Activitatea a continuat în ciuda împrăștierii oamenilor și în ciuda trimerii celor majori în lagăre de muncă.

Din iulie acest an, guvernul a înlăturat pe toți iudeii din sate și orașele mici, iar tovarășii noștri care erau în schimburi s-au alăturat filialelor noastre centrale și au sprijinit activitatea acestora.

Chiar organizația sionistă a încetat activitatea.

Noi am lăsat tineretul sionist să lucreze și să-și continue activitatea lui de organizare educativă.

Și organizația „Habonim” continuă încă, ici și colo, activitatea ei.

Situația în filiale: În două din filialele noastre mai mari, Timișoara-Arad, am concentrat cam la 150 activiști legați din inimă și suflet mișcării, plini de îndrăzneală.

În educație noi accentuăm asupra legăturii cu Palestina, cu adunarea și destinul nostru: haluțim (de pionieri). Aici am reactivat în sfârșit activistul care se ocupă cu relațiile externe.

În Transilvania s-au afiliat mișcării și studenți. La Deva avem 30 activiști la Brașov 40 activiști, la Orăștie, Orșova câte 10 tovarăși.

250 activiști știu că trebuie emigrat pe orice cale, dacă condițiile războiului sau condițiile de după război nu vor asigura emigrarea în chip legal.

Ședința activiștilor din Transilvania s-a ținut la Arad. Au luat parte: Ezra, Mișu, Ioșca, Lili, Itiu, Chava, Marta și Sunea.

Ședința a fost secretă și participanții ei din Timișoara, Orșova și Deva au venit la Arad fără autorizații de călătorie.

După conferința generală asupra situației din Palestina, în cadrul adunării (Kvuța) și în mișcarea noastră educativă unii își pierd tinerețea în tabere de muncă, fac drumuri pentru dușmani, clădesc întăriri

pentru dușmani și lucrează ogoare ce nu sunt ale noastre. Toți aceștia vor trebui să emigreze cu vapoare, înainte ca țara noastră și toată această parte a Europei să se afle în fața unor răsturnări interne sau internaționale.

În afară de aceasta, ne-a crescut între timp o a doua generație, care aproape că nu a cunoscut „anii buni”, care a fost educată în atmosfera nouă de fanatism.

Și aceștia sunt în majoritate tineri și tinere ce au împlinit vârsta de 20 ani.

Dacă într-adevăr din punctul de vedere ideologic n-au putut să-și apropie un fundament deplin, dacă din punct de vedere educativ, am trebuit să renunțăm la feluri de activitate din pricina lipsei oricărei posibilități de activitate publică sionistă, largă, autorizată, cu toate acestea ne-a reușit.

Noi cei de aici ne temem de multă vreme că țara noastră poate să vină după război într-o situație în care activitatea sionistă haluțistă va fi complet interzisă și de aceea ne-am străduit să aducem momentul (chestiunea) palestinian în viața prietenului (tânărului) ca o nevoie și necesitate aproape fizică. Orice știre ce ne-a ajuns din Palestina, am făcut-o cunoscută în ascuns și am răspândit-o printre prieteni (membri) până la punctele cele mai depărtate din localitățile de provincie cele mai uitate și până la taberele cele mai îndepărtate.

Toate acestea au reconfortat și între timp s-a născut la fiecare prieten aflat în suferință, dorul puternic să înceapă totul nou în Palestina.

Întotdeauna deviza noastră era “să începem în Palestina totul din nou” însă n-am simțit într-atâta adevărul acestor cuvinte simple, după ce ani de grozăvii au răpit poporului nostru timp și energie în zadar.

Cu apropierea zilei păcii, noi întărim eforturile noastre să pregătim grupe de emigranți, care să aibă curajul de a emigra în Palestina, chiar de nu va fi posibilă nici un fel de emigrație legală sau ilegală, în înțelesul cu care noi am fost obișnuiți până acum.

Am tradus „Cartea Haluțului” în românește și ungurește, pentru a demonstra prietenilor despre greutățile emigrării a patra și despre suferințele haluțimilor în Rusia Sovietică. Și pregătirea de emigrare am fost nevoiți să o adaptăm conform condițiilor Palestinei și conform șanselor din viitor.

Numai la Arad a rămas o grupă de pregătire de emigrare, în înțelesul că a fost adaptată cu mișcarea haluțistă în epoca de război. Pregătirea culturală-spirituală-educativă am continuat-o mai bine tocmai din cauză că nu am avut nici o posibilitate de a continua pregătirea noastră agricolă cu toate că și din punct de vedere educativ, am fost siliți să schimbăm ici și colo.

Am hotărât să pregătim pe prietenii noștri dacă nu din punct de vedere agricol, cel puțin din punctul de vedere profesional (al meseriilor). Fiecare prieten trebuia să învețe în timpul său liber o profesiune. Cei activi au învățat numai profesii care să ne poată servi nouă în activitatea noastră de pătrundere și pentru imigrarea noastră pe drumuri întortocheate.

Astfel Sunea și David au învățat meseria de șoferi mecanici, Filip – gravor, Zucker a învățat tipografia, Felicia, soră de caritate. Restul prietenilor au învățat profesii după nevoile locale.

Acțiunea de întoarcere a exilaților din Transnistria, va începe zilele acestea după ce autoritățile au transmis autorizația de evacuare a evreilor din Transnistria (70 mii de oameni rămași din ½ milion de evrei din Basarabia și Bucovina) împreună cu toți supușii români, care părăsesc această regiune.

O delegație de 100 evrei se pregătește să plece în fiecare oraș și orășel din exil pentru a aranja, organiza și însoți pe cei exilați în întoarcerea lor acasă.

Cinci din prietenii noștri vor pleca și ei, vor veni în contact personal cu toți prietenii, zecile din prietenii noștri care au rămas în viață din Basarabia și Bucovina, cu care am stat până acum în legătură de corespondență și ajutorare.

În săptămâna trecută am primit scrisori cu confirmarea ajutorului ce l-am trimis (din suma de sprijin ce a trimis Nathan în luna trecută, 130 fracover) din lucrurile și de la prietenii precum urmează: Haim Hovis a scris din Moghilev și a confirmat suma de lei 62.000, Lea Fatberg a scris din Ozariț (Transnistria) și a confirmat 20.000 lei, Poloi Voneschein a scris din Berșad și a confirmat 20.000 lei. Din banii alocării generale am trimis, de asemenea, la Iampol, prietenei Libling Penina, o sumă de 36.000 lei, la Giurin, lui Haim Gager, 20.000 lei.

Ultimele sume ei nu le-au confirmat încă.

Aceștia sunt secretarii grupelor prietenilor noștri din aceste orașe.

Consultă raportul cuprinzător pe care ți l-am trimis cu trimisul lui Venia, acum câteva zile și care cuprinde scrisoarea aceea.

Săptămâna aceasta suntem ocupați cu pregătirea de locuințe și locuri de muncă pentru prietenii noștri, pentru atunci când se vor reîntoarce din Transnistria ca să nu sufere și aici rușinea foamei.

În orice caz, ne obligă această acțiune să primim un ajutor special, fiindcă noi am avut mișcarea cea mai puternică în Basarabia și celelalte mișcări aproape că nu se ocupă cu această problemă.

Acțiunea pentru refugiații din Polonia

Treci pe la Barlas care s-a întors între timp din Palestina și cere-i plicul materialului pe care i l-am trimis. Vei găsi acolo în afară de materialul informativ și un exemplar de permis nemțesc pe care l-am aranjat cu ajutorul lui Filip, care știe să facă ștampile.

Te rog să fii prudent și să nu răspândești această chestiune. În orice caz, în felul acesta am adus 470 oameni din Ucraina printre care 20 de tineri între care și haluțimi de-ai noștri. Pe toți i-am aranjat în orașele de provincie ca refugiați creștini. În ultimul timp am reușit din nou să găsim urma a 12 băieți și fete din Sniatin și Colomea, care au mai rămas în viață și i-am trecut la Cernăuți și apoi la București. La fel am trecut la București prietenii din

mişcare, refugiați ce se găseau acolo: Cugler, Schebagh din Colomea, Hafner Mura, fratele lui Efraim, din Melnița.

Te rog să comunici lui Efraim cât mai curând. Spre marele nostru regret ne lipsesc mijloace speciale pentru a ne ocupa de aceste două probleme: Salvarea prietenilor noștri din exilul din Transnistria și salvarea prietenilor noștri ce au rămas în Galiția.

Numai în măsura în care „Hever” (asociația) ne va ajuta la urma urmei, vom putea începe în mod serios o acțiune mai largă. Ne doare că banii de ajutor, care sunt aduși de la voi, pentru asemenea chestiuni, se găsesc în mâini necredincioase și la oameni lipsiți de interes și de talent pentru fapte îndrăznețe, fără de care e imposibil să te miști.

În așteptarea celor ce vin

Țara noastră se va găsi în lunile apropiate în fața unor schimbări importante. Încă nu au apărut măsuri noi în ultimele luni, guvernul român vrea într-adevăr să stârpească faptele de asasinare și distrugerile. Însă primejdia mai exista asupra capetelor noastre.

În cercurile guvernamentale se vorbește despre ocuparea germană a țării și de un regim de fier.

În orice caz, nemții au concentrat din nou armată în țară. Trebuie să învățăm din cele ce s-au întâmplat în Polonia și să ne pregătim din punctul de vedere al apărării.

Cât am putut să facem, am făcut. Nu vrem să scriem cu această ocazie, însă Bianca Finkelstein, o

prietenă a noastră, va trece zilele acestea pe la tine și va vorbi cu tine în detaliu despre ceea ce am făcut în această privință.

Vrem să venim cu cereri efective. Delegația toată din Custa se înșeală amarnic dacă crede că e suficient să ne scrie și să ne trimeată din timp în timp ajutor.

Trebuie voi să acționați tocmai pe aceste tărâmură, în care nouă aici ne este imposibil, deoarece suntem legați ca evrei, ca tineret și în general ca oameni.

Vom fi recunoscători dacă vei veni în legătură cu vânzătorii de arme și vei găsi ocaziunea să ne trimiți din când în când câteva pistoale automate.

Poate că vă veți bate joc de acest plan fantastic și aprins de apărare. Poate că ai chiar dreptate, însă vei auzi de la Bianca cum am obținut ceea ce am obținut și poate că îți vei schimba atitudinea. Numai o condiție ar fi necesară, dacă ai începe să ne ajuți pe acest tărâm: ca nimeni din restul trimișilor să nu afle.

Deoarece e de acum o boală sionistă aici la noi în „diaspora” și se vede că și la voi, ca orice chestie devine subiect de convorbiri și dispute „parlamentare” și după aceea totul se afundă fără rezultate efective; aceasta nu ne este posibil și din punct de vedere al siguranței noastre ca să se vorbească despre aceasta, ca să se scrie despre aceasta, ca să afle cineva că un tineret evreiesc se pregătește, căci prin aceasta am pune în primejdie viața tuturor evreilor din România.

Suntem siguri că vei înțelege seriozitatea chestiunii și că de data aceasta ne vei asculta. În orice caz, îți va explica Bianca multe lucruri despre care nu se poate scrie. De asemenea, te rog să iei

legătura cu o tipografie pentru a ne tipări câteva sute de acte (pașapoarte) pe care ți le vom trimite cu această ocazie sau cu altă ocazie.

Acest ajutoara al tău va fi pentru noi cel mai important.

Presă despre mișcare ne lipsește de când a început războiul. E vorba mai ales despre știri asupra populației din Palestina. Într-un haos de probleme avem nevoie din timp în timp de material din Palestina, pentru ca să putem să fim la curent cu orice atitudine a mișcării noastre în orice ocazie s-ariți.

Te rog să ne trimiți „Mahut Gordonia” de Pinhas Subianiker. Am cerut încă în august un ajutor bănesc urgent, pentru îndestularea de acțiuni gordoniste, care nu pot să apară în socoteala generală.

Se vede că scrisorile nu au ajuns în Palestina.

Pentru realizarea planului nostru cu cei ce se reîntorc din Transnistria și refugiații din Polonia, avem nevoie de un ajutor special urgent pentru mișcarea noastră.

Ieri am primit o telegramă de la Abram Ieli, prin Crucea Roșie, din Septembrie, în care ne spune că a aranjat cu Venia, în chestia ajutorului nostru. Nu se vede, nu se aude.

Despre atitudinea lui Venia în general și față de noi în special, vom vorbi cu altă ocazie. Și încă un lucru, voi acolo cunoașteți exact situația internațională. În clipa în care voi bănuți că legăturile dintre țara noastră și Germania se vor rupe, te rog să te grăbești să ne trimiți tot ce am cerut și un

ajutor mai mare, pentru ca să ne servească drept fond pentru orice surpriză ce ar putea surveni.

Așteptăm, de asemenea, o aranjare cât de cât imediată pentru a ne ajuta. Este clar că Scarlat și Menahem din Cernăuți au primit în lunile de vară sume însemnate pe socoteala mișcării lor, de la Nathan care a ajutat întreaga mișcare haluțistă.

În legătură cu emigrarea

Entzer vrea și de data aceasta să prefacă chestia emigrării noastre într-o chestie personală, așa cum a făcut rândul trecut cu emigrarea tineretului.

Am scris lui Zev în această chestiune, în numele „Pregătirii emigranților”; în orice caz trebuie să accentuăm din nou că nu vom admite ca el să ne saboteze toate eforturile noastre în vederea emigrării.

Sperăm că vor veni de la voi instrucțiuni clare pentru ca să nu ajungem aici la certuri și diferende, care n-ar fi binevenite din orice punct de vedere și care, cu toate acestea vor constitui un mijloc ultim dacă lucrurile nu se vor aranja aici.

Zev trebuie să ne comunice toate acestea nouă cât și lui Entzer telegrafic. Amănunte privind emigrarea.

Cu salutări sincere:

(ss.) David Tennenbaum

(ss.) Sunea Tabacinic

Textul reprezintă o informare către organizația B'nei Achiva Palestina.

Colectivitatea evreiască din Polonia a fost supusă distrugerii (2.000.000 de morți) de către armatele germane, ungară și română. Și-au adus contribuția la distrugerea comunităților evreiești și populația autohtonă. Publicăm patru materiale semnificative întocmite de Sunea Tabacinic și Moses Subalg, președintele organizației sioniste din Colomea, fosta Polonia (azi URSS) privind crimele împotriva evreilor din Polonia, dar în același timp descrierea rezistenței evreilor polonezi față de criminali. Neîndoielnic acțiunile de rezistență a diferitelor comunități evreiești, culminând cu răscoala din ghetoul Varșoviei rămân dovezi ale drumului parcurs de această comunitate, de la sclavie la măreție.

Referitor la răscoala din ghetoul Varșoviei a fost o epopee, nu putem să nu observăm că mișcările de rezistență poloneză nu i-au ajutat cu nimic pe luptătorii evrei din Varșovia. Mai mult unitățile militare sovietice comandate de mareșalul Rokovsky se aflau la 60 km. de Varșovia. Sub nici o formă sovieticii nu au ajutat pe răsculații evrei. Indiferența trupelor sovietice și a rezistenței poloneze sunt forme de manifestare ale antisemitismului acestora. De altfel Tod Szulc în *Alianța Secretă – Editura Hasefer 2002* descria cum în 1945 sub ocupație sovietică la Kielice, polonezii au organizat un pogrom împotriva rămășițelor populației evreiești.

Desigur că răscoala din ghetoul Varșoviei este una din puținele acțiuni colective de rezistență contra naziștilor din Europa, dar nu trebuie uitate și

acțiunile de rezistență organizate de sioniștii din România în favoarea evreilor polonezi. Într-o scrisoare la 15 octombrie 1943, Sunea Tabacinic îi scria lui Charm Barlas, reprezentantul Joint-ului la Istanbul „Iată îți comunic că în sfârșit au reușit să aducem 20 de tovarăși din Galiția...

...Le-am trimis mijloace pentru a cumpăra îmbrăcăminte germană și revolvere și cu ajutorul naivului de la care am obținut autorizațiile de călătorie ca ostași germani mobilizați pentru muncă, am ajuns la București înainte cu câteva săptămâni.

Polonia un imens lagăr al morții (1)

Faptele arătate aici sunt o continuare a amănuntelor distrugerii evreilor din Polonia, despre care am comunicat în luna august, fie prin Nathan, fie prin Istanbul. Materialul despre Galiția de Est și de Sud, pe care l-am strâns și l-am expus în aceste pagini, ne-a fost înaintat prin colega Blucher, fiica lui Salom Blucher din Sniatin și prin membri partidului: Moise Șneibach din Colomea și Prof. Hitner, fratele lui Abraham Hitner, toți trei s-au refugiat la Cernăuți și noi i-am adus și i-am aranjat la București.

Tot așa am reușit să trecem spre noi din Lemberg pe Iona Fux. Ei au stăruit a ne arăta toate amănunțele și întâmplările, precum și datele care ne-au fost redade, povestind întâmplările celor uciși.

Sniatin. Acest oraș a căzut în vara anului 1941 (5701) în mâinile românilor, care au împușcat 12

evrei în plină stradă, pentru a înspăimânta pe locuitori și pentru a aduce ordine în oraș.

Armata română a căpăta libertatea de a jefui 24 ore, așa după plăcerea lor și ei, bine dispuși, au bătut, au siluit și-au împușcat după cum au vrut.

După ce românii au părăsit orașul, ostașii unguri au cucerit acest oraș, scoțând pe toți evreii pentru muncă, într-o pădure în apropierea orașului și toți acei care nu s-au excelat prin munca lor, au fost spânzurați de copacii pădurii.

Ei au legat mâinile victimelor și i-au spânzurat de mâini de copaci, rămânând astfel spânzurați până ce și-au dat sufletul sau au dispărut.

Dintre cei dispăruți, majoritatea au murit în săptămânile din urmă, căci brațele lor au fost smulse pe spânzurători.

În luna august, mașinile negre ale Gestapo-ului purtau zugrăvit pe ușile lor, capetele morților și scheletele lor. În ziua aceea dușmanii au dat năvală în oraș.

Au rechiziționat multe pivnițe mari, au strâns câțiva evrei și au dat poruncă ca aceștia să facă reparațiile necesare ridicând un zid de beton; au spus cu un zâmbet draconic: „Vor veni zile atât de amare pentru voi, încât veți mușca cu dinții voștri aceste ziduri și nu vă va ajuta la nimic”.

În luna iulie au venit la Sniatin, sute de evrei din Basarabia și Bucovina, căutând aici un adăpost. Neputând fugii cu rușii din cauza lipsei de transport, acești evrei au trebuit să se prezinte în fața Gestapo-ului și imediat au fost împușcați.

În prima zi, imediat ce au venit în oraș, au fost duși 2 evrei la șosea, în afară de oraș și după două

minute s-au auzit două împușcături, iar în dimineața zilei a doua, sătenii au adus știri că au găsit pe șosea două lacuri de sânge, o pereche pantaloni și cămăși muiate în sânge.

Astfel a început Gestapoul opera de distrugere la Sniatin.

O spaimă de moarte i-a apucat pe toți evreii, speriați fără putere și fără sfat, fără să găsească undeva vreun sprijin.

În primele săptămâni, bandiții de la Gestapo-u au întins mrejele lor pentru a prinde pe evreii din împrejur, ascunși în satele din jurul orașului. Toți evreii din împrejurimi s-au adunat astfel la Sniatin, pe când la început înainte de război, numărul tuturor evreilor din acest oraș nu a fost decât de 5.000 de suflete, acum numărul lor s-a ridicat la 15.000 suflete.

A fost creată o comunitate evreiască, care a avut misiunea de a înfăptui toate doleanțele Gestapoului pentru a preda în mâinile bandiților viața miilor de evrei.

La început s-a făcut un recensământ al tuturor acelor care au în venele lor sânge evreiesc, conform legilor de la „Nürnberg” cu obligația de a purta semnul rușinos, cu amenințarea de moarte pentru acei ce nu vor executa acest ordin.

S-a introdus obligația de muncă obligatorie pentru toți bărbații de la 15-60 ani și în sfârșit muncă obligatorie pentru femei.

În prima săptămână a „dispărut” rabinul din „Lashev” și pe rabinii orașului i-au căutat oameni de la Gestapo-u (cu toate că Gestapoul a avut frică de intelectualii ortodocși evrei). Rabinul s-a ascuns 3

zile și 3 nopți într-o groapă de mormânt la cimitir. A patra zi s-a salvat îmbrăcat în haine țărănești, plecând la „Colomea”. În aceeași săptămână, Gestapoul a arestat 50 dintre vârfurile orașului, care au stat în fruntea vieții obștești a comunității, dintre care: conducătorii organizațiilor evreiești de altă dată, învățătorii școlilor, președinții comunităților dinainte.

Astfel au fost răpiți deodată toți acei care ar fi putut să îndrumeze și să înfrunte, organizând o viață obștească, iar populația evreiască a fost lăsată la discreția unor trădători, care au ajutat cu voință sau fără voință pe bandiții, care au dus la moarte mii și mii de victime.

Este un capitol deosebit, despre care mai bine să nu vorbim.

După câteva zile, au fost arestați toți bogătașii orașului în număr de 30 persoane. S-a depus toate strădaniile pentru eliberarea lor, sume mari de bani au fost date capului Gestapo-ului și el a promis și a asigurat că nu se va mai întâmpla nimic acestor oameni și mai bine pentru ei ar fi să rămână în închisori sub ocrotirea jandarmilor germani, decât să sufere răzbunările populației.

Între timp, s-a confiscat averea celor arestați. Într-o zi s-au auzit mai multe împușcături într-o pădure apropiată; după 10 minute au apărut mașinile Gestapo-ului și cu răs sălbatic au adus vestea că cei arestați au fost duși la un loc de lucru, unde nu le va lipsi nimic.

Sătenii au povestit despre niște scene de grozăvie nebună, spunând că ei au văzut cu ochii lor măcelul: dis-de-diminează, au sosit mașinile

încărcate cu 80 evrei, s-a dat ordin de a face o groapă mare în mijlocul pădurii; această lucrare s-a prelungit până la amiază. Evreii au fost biciuiți să se grăbească în îndeplinirea acestei lucrări; pe groapă a fost pusă o scândură largă pe care a putut să stea un om. S-a dat ordin cum să se țină unul de altul să treacă pe această scândură.

Când a ajuns primul la mijlocul scândurii, mitralierele care au fost ascunse printre copaci, au început să scuipe gloanțe de foc; unul câte unul a început să cadă în groapă.

S-a întâmplat că focul înceta pentru câțeva vreme. Acela care se afla pe scândură trebuia să aștepte, stând în fața mormântului, așteptând să-i vină moartea.

Strigătele celor răniți, care trăgeau să moară, au înspăimântat pe toți cei dimprejur.

Numele pădurii este „Pudjeg”.

Săptămâna care a urmat nu s-a întâmplat nici un eveniment.

După aceea, evreii s-au obișnuit cu situația tristă nădăjduind să vină pacea și mântuirea, cu toate că viața lor a devenit insuportabilă, la discreția bandiților și nebunilor. Totuși dorința de a trăi s-a întărit, după însușirea minunată, din sufletul poporului nostru, de a suferi și nădăjdui.

A slăbit însă orice dorință de a se organiza și a muri ca Samson în lupta contra filistenilor.

În prima zi de Anul Nou 5702 (1942), s-a săvârșit pogromul, care a căpătat un caracter de masă.

În dimineața zilei de Anul Nou a apărut un ordin ca toți bărbații și toate femeile de la 15-25 ani,

să se prezinte în curtea Comunității pentru controlul actelor.

Dimineața toată lumea s-a grăbit să se prezinte în primele rânduri. Capul Gestapo-ului, Diesner, a ales pe fetele cele mai frumoase, pe care le-a dus la oficiu și le-a poruncit să se dezbrace goale și o sumedenie de câini de vânătoare au fost îndreptați asupra lor.

La strigătele „Iude”, câinii s-au năpustit asupra fetelor, rupându-le în bucăți. Celelalte grupuri de fete, au fost trimise la închisoare pentru a fi vindecate.

Șeful Gestapo-ului a avut mare plăcere văzând fetele sfâșiate. Celelalte fete care au rămas, au fost puse să spele de pe jos sângele surorilor lor. Tot el a poruncit ca ele să spele picioarele și să bea apa aceasta murdară de spălat.

Nu toți bărbații și femeile s-au prezentat în acea zi, iar cei ce nu au venit au fost ridicați și puși sub paza unor jandarmi ucraineni. Cine a fost prins, a fost omorât imediat. Seara s-au adunat bandiții într-o cârciumă și au biciuit trupul lor, călcându-i în picioare (nu s-a dat voie să siluiască pe fetele acestea, pentru a nu profana legile rasiste).

În curtea comunității au așteptat cam 1.000 de arestați lăsați în ploaia care cădea și nedându-li-se nimic de mâncare. Din când în când au fost bătuți până la sânge.

A doua zi la amiază, au fost duși în pădurea Pudjec. Patru ore au trecut cu împușcarea lor.

Aceia care au mai rămas în viață în pivnițe sau în adăposturi, au simțit ce se petrece afară, știind că cu fiecare glonț au trecut în lumea cealaltă un tată, o

mamă, un frate sau o soră. Totuși nimeni nu a crezut că în această pădure a luat sfârșit în câteva ore atâtea vieți omenești.

Mai au fost oameni care au crezut că mulți au scăpat și au ajuns în altă parte.

În luna septembrie, anul 5702 (1942) s-a răspândit un zvon despre crearea unui ghetou pentru evrei. Cu prețul unor sume mari, gheto-ul a fost amânat până în luna octombrie.

Din toți evreii din Sniatin, au mai rămas în viață 3.500 de suflete.

Evreii din împrejurimi au fost ridicați și duși departe din oraș, trebuind să-și lase toate lucrurile în casele lor părăsite și au fost așezați într-un ghetou câte 20 de persoane într-o cameră, fără ferestre și fără foc.

Astfel s-au tăvălit pe jos, în tot cursul iernii până în luna martie.

Evreii nu au avut voie să iasă din ghetou, căci trebuiau să moară cu toții în cursul acestei ierni.

A fost interzis să se îndepărteze din ghetou pentru a evita propaganda „antigermană” și pentru ca evreii să nu cumva să intre în afaceri cu creștinii.

Tot astfel, evreii nu au avut voie să meargă pe trotuar, decât să alerge prin mijlocul străzii.

Evreii au trebuit să salute pe acei de la Gestapo în mod deosebit. Au trebuit să ridice pălăria cu 3 metri înainte și să alerge cu pălăria în mână alți 3 metri.

Germanii au recunoscut imediat cine salută și au biciuit pe evrei, scuipându-i în obraz.

Oricând le plăcea germanilor să iasă în vânătoare pe străzile unde se găseau evrei, făceau ravagii.

Evreii care s-au ascuns, au suferit grozav de foamete. Bătrânii și copiii au murit pe străzile ghetoului în plină murdărie și au așteptat moartea ca pe un salvator. Copiii au adunat cojile de cartofi și de fructe pentru a se hrăni.

Mulți au căzut victimele frigului, neavând unde să se încălzească; astfel au murit sute de oameni din cauza foamei și a epidemiilor.

Prizonierii gheto-ului au murit în învălmășeala aceasta, părinții în fața copiilor și copiii în fața părinților lor.

Pretutindeni s-au răspândit zvonuri îngrozitoare despre niște gheto-uri care au luat foc sau au fost aruncate în aer prin bombe. Această atmosferă tristă a sfâșiat sufletul acelor care au mai rămas în viață.

Prima zi de sărbătoare a Paștelui, ghetoul a fost foarte alarmat; a apărut Gestapoul din Colomea; imediat s-a dat poruncă de a se prezenta în curtea comunității pentru controlul documentelor. De data aceasta a fost clar că tendința este distrugerea ghetoului.

Numai 2.000 de inși s-au supus ordinului, iar restul s-au ascuns. Familiile evreiești au săpat sub pământ niște ascunzișuri, unde au ascuns și obiectele din casă. Aceste lucruri au fost descoperite de gestapo-u și aceștia au dat imediat foc tuturor caselor unde au crezut că sunt ascunși evreii.

Cinci tineri care au scăpat din gheto, au fost prinși, puși în lanțuri și împușcați în fața evreilor, care s-au adunat în curtea comunității pentru control.

Nimeni nu a îndrăznit să plângă sau să spună un cuvânt.

Liniștea a fost întreruptă numai de cele cinci împușcături.

Un copil care s-a găsit în brațele tatălui său, a întrebat în limba germană „dacă este împușcat un copil doare?”.

Banditul a îndreptat revolverul către copil, omorându-l.

În același timp, ghetoul a fost cuprins de foc, din flăcări alergau ca nebunii părinții cu copii cu strigăte de groază, iar agenții de la gestapo-u au sfărâmat cu topoarele porțile curților și au azvârlit pe evrei afară, omorându-i în mod public.

Copilașii pe care i-au strâns din pivnițele sau din casele care ardeau, i-au separat și au aprins un rug în mijlocul ghetoului și i-au aruncat de vii în foc.

Totul a fost făcut în văzul părinților lor care erau în curtea comunității. 300 de copii au pierit atunci și cine a auzit țipetele lor nu se va putea elibera niciodată de grozăvia aceasta.

Sute au preferat să se asfixieze în pivnițele lor, pe care le-au umplut cu fum decât să cadă în mâinile călăilor (dușmanilor). Mulți au înnebunit, apăreau pentru o clipă dintre flăcări și fum, scuiپau Gestapoul sau se aruncau asupra lor să-i bată și se grăbeau să dispară între flăcări.

Ucigașii erau de o cruzime fără margini, obrajii le erau aprinși iar în ochi le strălucea focul dușmăniei și al veninului.

Întreg ghetoul a fost distrus de foc.

Dis-de-dimineață au fost formate grupuri de gropari dintre cei ce rămăseseră în curtea

comunității. Aceasta a fost prima oară când le-a fost acordat favorul „să se ocupe” de cei morți.

După o zi și o noapte de post și de groază, veni ziua înmormântării care a devenit o zi de jale pentru toți cei ce rămăseseră în viață, cu toate că fiecare știa că moartea lor a fost izbăvirea lor de durere, foame și rușine. Fiecare vedea rudele sale, cunoscuții și prietenii săi cum erau arși de flăcări, cu mădularele sfărâmate. Mai mulți morți trântiți pe străzi, în pivnițele caselor arse, la marginea gardurilor, decât oameni vii ce umblau să-i înmormânteze. În mormântarea a durat câteva zile. Până în ziua a șaptea din Paști au fost aduși la Sniatin restul populației din sate și în ziua a șaptea li s-a dat poruncă tuturor să vină într-o sală de gimnastică. Din toți evreii din Sniatin numai 15 oameni au căpătat permisiunea să rămână în gheto și să muncească.

Aceștia erau 15 specialiști care munceau pentru Gestapo și pentru armatele lor.

Împreună cu evreii din împrejurimi au fost adunați în „Casa Sporturilor” 5.000 de bărbați, femei și copii.

Mai mult de 1.000 evrei s-au ascuns și în timpul Paștelui.

Toți cei strânși au fost trimiși cu vagoane de vite la Beltiș: înghesuiala din vagoane era așa de mare încât erau călcați cu picioarele copiii și nimeni nu putea să dea ascultare țipetelor lor. Mulți au înnebunit și de cele mai multe ori izbucneau certuri în vagoane în așa măsură încât s-a ajuns la bătaie. Se certau pentru fiecare urmă de aer, pentru fiecare frântură de foc și mai ales se înghesuiau chiar pentru fiecare clipă de ședere lângă fereastra vagonului. Tot

amarul lor și-l vărsau cei deznădăjduiți din aceste vagoane unul asupra celuilalt. Când se deschideau vagoanele, care erau închise, la Beltiș, așa povestesc localnicii, erau trântite mormane de cadavre, de răniți, asfixiați și aproape întotdeauna săreau afară câțiva înnebuniți acoperiți de sânge.

În primăvara anului 5702 (1942) a fost desființat ghetoul din Zavoșov-Chisew Karow și așa mai departe.

Au mai rămas evrei numai la Horotenka, Colomea și Sniatin. Lichidarea din Sniatin a fost deja 9-13 iulie 1942.

1500 erau acei care s-au ascuns și care în cursul primăverii au ieșit la iveală și au fost arestați.

Circa 2000 au mai fost aduși din împrejurimi.

În lunile de primăvară foamea a crescut și molimele secerau alte vieți în fiecare zi.

Pentru o plăcintă de făină neagră ei dădeau și ultima cămașă. Pentru o pâine neagră se plătea 150 zloți, pentru un sac cu făină de mălai 150 dolari.

Mulți se umflau de foame. Picioarele lor se umflau, capetele lor ardeau de căldură și se acopereau de puroi.

Toți aceștia erau trântiți pe străzi și așteptau moartea care să vină să-i ia.

În noaptea de 9 iulie au fost înconjurată casele unde locuiau evreii, scoțându-i goi din case și ducându-i la sala sporturilor din oraș.

Până în zori fuseseră strânși acolo 3500 de oameni.

Numai 30 din aceștia s-au întors la munca lor, rămânând în gheto. Restul oamenilor au rămas închiși în această sală. Patru zile au rămas acolo fără

apă și mâncare, căci Gestapoul căuta între timp pe ceilalți evrei care se ascuseseră. Oricine îndrăznea să se apropie de poarta sălii era bătut cu biciul până cădea leșinat. Frânți de oboseală și fără putere, miile de oameni stăteau pe podea și dormitau de foame și deznădejde.

Din când în când „se slobozea” de la o fereastră câte o împușcătură și ucidea pe unii din cei condamnați, a căror viață era demult la cheremul oricui; din când în când se furișa câte un pietroi prin poartă și stâlcea pe unul din cei deznădăjduiți.

Oamenii Gestapoului se îmbătau și benchetuiau în podul sălii, aruncând sticlele goale în capul oamenilor. Sângele țâșnea din capetele lor rănite și un miros care te abătea, emana de la primele cadavre.

Pereții sălii erau acuma acoperiți cu sânge închegat, pe podea cadavrele zăceau grămezi.

În sală era o căldură îngrozitoare și o duhoare de mormânt. La fiecare rugămintă de a li se da apă, oamenii Gestapoului lăsau să cadă ca ploaia sticlele goale și pietroaiele, iar revolverele lor detunau din când în când.

În ziua a patra a venit să-i „viziteze” șeful Gestapo-ului. El a poruncit tuturor arestaților să tacă și complet beat, râzând și în batjocură le spuse: „Încă puțin și veți trece toți la Sft. Petru”, „Cântați Hatikva voastră (Speranță), evrei afurisiți să vă ajute dânsa”.

Dintr-un colț al sălii se auzi deodată o voce plângând ce abia se auzea cântând: „Cât timp în inimă”.

La acest glas se asociară zeci de băieți și fete, cântul se întindea din ce în ce și se făcea mai

puternic și se prefăcu într-un plâns și cântec de jale.

Trei ceasuri cântară și acesta a fost ultimul țipăt slab și jalnic al unor oameni, a căror soartă a fost curmată de către mâna dușmanului lor.

Cântul lor era plin de durere și umilință și jalnic ca „Jeremiada” unui popor dus la o groapă fără noimă. Cu sunetele cântului se exterioriza toată apăsarea suferințelor lor.

Lacrimile curgeau și udau podeaua sălii. Zeci de evrei cântară până la leșin și pierderea simțurilor și cântul trecea mereu la alții care muriseră cu cuvântul de „Hatikva” pe buze. Un popor întreg fredona, cânta, mugea, șoptea sau bâlbâia cântecul speranței sale cu toate că nimeni nu credea într-însa.

La prânz i-au scos din sală; i-au pus pe rânduri câte opt și i-au dus sub paza Gestapo-ului la gară.

Cât timp a ținut drumul, vreo 4 km. era interzis plânsul, convorbirile sau oprirea. Mâinile lor erau legate la spate, dar trebuiau să meargă drepți. Paznicii au împușcat un număr dintr-înșii și trecând peste un pod aruncară toate bătrânele.

În gară așteptau vagoanele. Acolo au fost despărțite femeile și copiii într-o parte și bărbații în altă parte.

190 femei au fost puse de Gestapo într-un vagon unde era și Ruth Blufer care a descris scenele din vagon până ce a reușit să sară din vagon (tren).

Vagonul era de vite, închis din toate părțile, numai o fereastră era deschisă, zăbrelită cu sârmă ghimpată.

Înghesuiala era acolo așa de mare încât copiii au fost asfixiați sau călcați în picioare imediat și nici

o mamă nu a încercat măcar să vină în ajutorul pruncului ei.

În primele două ore a domnit în vagon o liniște deplină. Femeile erau fericite că în sfârșit părăsiseră „sala”. Înspre seară căldura din vagon a crescut până la asfixiere.

Vreo cinci zile nu au gustat mâncare sau apă. Una câte una femeile leșinau și cădeau unele peste altele. Să fie culcate era greu din lipsă de loc. cu mare greutate se făcea posibil celei leșinate să se întindă pe jos și chiar dacă mai trăia, celelalte erau bucuroase că se făcuse loc și călcau în picioare pe cele căzute. Duhoarea sudorii și postul scoteau femeile din minți. Limbile erau uscate și ca o menghină de oțel, lipsa de aer le strângea gâtul.

O femeie luând otravă, își ieși imediat din minți și începu să se agite în chinuri groaznice. Nebunia ei deveni curând furioasă și ea se aruncă asupra vecinilor ei leșinate sau pe jumătate asfixiate și cu furie de tigroaică le rupe părul, le bătea peste față și le mușca.

Începu imediat o învălmășeală în vagon. Lupta se dădea în jurul ferestrei. Fiecare voia să aibă parte măcar pentru o clipă de puțin aer curat, dar vecinele se aruncau asupra celei de la fereastră, o trăgeau de păr, o mușca. Perechi-perechi, femeile înnebunite și înghesuite se luptară până la sfârșitul puterii lor. Învălmășeala a ținut toată noaptea.

În întunericul vagonului, femeile se răneau până la leșin. O femeie mușcă de mână pe aceea care luase otravă și aceasta căzu pe când sângele îi țâșnea din mână.

Ele credeau că astfel o vor potoli, dar aceasta nu ajută. Învălmășeala nu se potoli în toată această noapte de groază.

În nebunia lor toate erau ca niște tigroaice înfuriate. Femeile săreau unele asupra altora, printre alte muribunde, până ce ieși sufletul din ele.

Zeci de femei stăteau și loveau cu furie din pumni pentru a strica pereții vagonului.

Își stâlceau corpurile pentru a strica zăvoarele porții, cu dinții rodeau lemnul peretelui, doar va pătrunde prin vreo gaură un curent de aer curat.

Abia dimineța când au putut să se vadă cum erau de vinete și rănite la obraz, abia atunci aflară că în cursul nopții, mamele se luptaseră cu fiicele, surori cu surori, prietenele cu prietene și izbucniră toate în plâns.

Către prânz numai Ruth rămase în tot vagonul, în toate mințile. Și ea era pe jumătate leșinată. Însă o dată cu un curent de aer curat pătrunse în conștiința ei un gram de luciditate și de dor puternic de a se salva. Repede ea puse unul peste altul cadavrele, se urcă pe ele ca pe trepte până la înălțimea ferestrei, rupse cu mâinile însângerate sârma ghimpată de la fereastră și scoase capul afară. Aerul curat o învioră însă o îmbătă în același timp. Câteva clipe a rămas cu capul atârnându-i afară, o detunătură de pușcă o trezi din amorțeală și în acea clipă ea simte cum cădea pe pietre și câteva clipe roțile trenului țacăni la urechile ei. Împușcături îi mai trecură pe lângă urechi, după aceea se făcu liniște. Ea nu simțea nici o durere cu toate că din pulpe sângele îi curgea șiroaie. Numai apa lipsea.

Simțurile îi erau într-atât de încordate că auzi zgomotul unui izvor la o depărtare de câțiva kilometri.

Cu ultimele eforturi merse într-acolo și când ajunse bău cu lăcomie, dar cu cât bea setea ei creștea până ce își muie capul în apă. Abia după ce sfârși cu băutul, simți durerea din toate mădularele ei, o durere mare, o durere groaznică. Ea crezu că fusese nimerită de gloanțele Gestapoului și ca beată se târî până la pădurea apropiată și se culcă să moară. După ce a dormit 24 ore o porni la drum; a trecut din sat în sat, făcând pe nebuna, ca o cerșetoare, sau dându-se drept copil găsit și crescut între cerșetori. Ea a avut norocul să ajungă la Sniatin și acolo i-au povestit că din cei 15 rămași după „acțiunea cea mare” cinci fuseseră omorâți și 10 scăpaseră spre Cernăuți.

Era de acum în septembrie.

După peregrinări groaznice ea a ajuns la Cernăuți și noi am dus-o la București.

La Cernăuți au ajuns în total de la Sniatin 53 de refugiați, dintre care au fost trimiși înapoi 13 și se mai găsesc astăzi în România, adică în Cernăuți și București, 40.

În Colomea ucigașii au concentrat 82.000 evrei în afară de 25.000 care erau în oraș, înaintea războiului. De Paște 5701 (1941) s-a făcut o numărătoare (recensământ) al tuturor celor apți pentru muncă, iar 300 de bătrâni și debili au fost duși în oraș fără a se ști unde. În cursul întregii veri au fost duși mii de evrei din împrejurimi la Colomea și de acolo în vagoane la Beltiș.

La sfârșitul lui august 5701 (1941) au început să circule zvonuri îngrozitoare despre „In den freien Polen”.

În oraș au fost concentrați sute de polițiști din Gestapo.

Ca introducere la acțiunea grozavă din 7.9.5702 (1942) în care au pierit zeci de mii de oameni, hahamii evrei au fost siliți să taie 300 evrei „după toate regulile tăierii rituale” și să-i atârne de cârligele abatorului drept carne „cușer”.

În aceeași zi, președintele comunității, Horovitz, află că germanii aveau intenția să lase la Colomea în viață numai 500 evrei. Aproape că a înnebunit la auzul acestor lucruri. El se grăbi să ajungă acasă și cuprins de friguri, îngrozit ca și cum ar fi ieșit dintr-o casă de strigoi și acasă își bău otrava și ieși aproape nebun pe străzile gheto-ului.

Privirea lui era fixă, ochii îi ieșeau din orbite, fața îi era albastru vânătă. El vorbi evreilor ca cineva care li se adresează de dincolo de viață: „Ei vor să mă lase aici cu 500 evrei”. Un râs amestecat cu lacrimi și tuse îi întrerupse glasul.

„Ascultați-mă, vă vorbește Horovitz. Aceasta nu le va reuși”.

Otrava își făcea de acum efectul și el suferea chinuri atroce. Glasul său deveni deodată strigătul unui leu rănit, ca un tunet de blestem.

El continuă: „Eu m-am aranjat”, izbucni în râs și căzu pe caldarâm. Ajutorul grabnic îl salvă și el se însănătoși.

După acțiunea din septembrie și octombrie, el dispăru din nou. După aceea se află că băuse din nou otravă însă de data aceasta murise. În ziua de 7

septembrie, 20.000 evrei au fost duși în pădurea de la Tiporoveț. Acolo au fost îngropați în gropi comune. 30.000 evrei au fost duși în septembrie și octombrie la Beltiș. Cu cât se împletea și se întindea în jurul lor plasa din care nu puteau scăpa cu atât creștea în ei dorul de a trăi.

Evreii și-au săpat aici ascunzișuri, câteva etaje sub pământ.

Porțile caselor le întăreau cu zăvoare speciale și se închideau în casă. Cu cât mâna dușmanilor le reducea dreptul la viață de ghetto și ziua de mâine le apărea mai mult decât neagră, cu atât simțurile lor toate erau cuprinse de un dor sălbatic.

Părinții încetau să fie tați, mamele luptau cu copiii lor pentru a se scăpa.

Fiecare beci și ascunziș depune mărturie despre mame care au gătit cu mâini proprii pruncii lor ca să nu țipe și să trezească în acest fel atenția călăilor care umblau pe străzi ca niște fiare flămânde și pândeau orice casă evreiască. Mame își părăseau copiii în vagoane și săreau ca să scape, după ce pribegiseră în trenuri săptămâni întregi, pe drumurile triste ale Galiției.

După fiecare „acțiune” fiii aruncau cadavrele părinților în căruța groparilor și din mijlocul plânsetelor se auzeau fraze de acest fel: „De ce să-i îngropăm după legea evreiască? Ne va fi dat oare măcar o singură dată să ținem ziua morților? Și la toate aceste lucruri priveau câteva sute de tirani evrei, care credeau să se îmbogățească și să-și aranjeze bine cu ajutorul durerea lui Israel și pe mormintele sale.

Miliția evreiască a întrecut aici cu faptele ei criminale, tot ceea ce a făcut în alte orașe și a dus aici un exemplu record de trădare națională și socială.

Aici capul Gestapo-ului a introdus o metodă unică în felul ei pentru a stârpi pe evrei: săptămâni întregi evreii trebuiau să muncească fără a primi o bucată de pâine și astfel au pierit toți de foame fără să mai fie nevoie.

După ce au fost frânți de săptămâni de trudă și de opreliște, ei se sfârșeau pe străzi când ieșeau la muncă după nopți de chin sau când se întorceau frânți de oboseală și storși în amurg.

Pe cei slabi Gestapoul îi vâna pe străzi și-i ducea la Belzis. Cine ieșea dimineața la muncă nu știa dacă se va mai întoarce acasă. Fiecare evreu își căuta drumuri întortocheate pentru a pleca și a se reîntoarce acasă pentru ca să nu întâlnească asasinii care-i vânau viața.

Dorința puternică de a trăi se făcea din ce în ce mai tare, din zi în zi își încordau toate puterile și gândurile lor înspre acest mic țel, până ce plesni și răbdarea lor și se sfârși puterea lor de a suporta.

Atunci veni asupra celor rămași în viață luni de desnădejde amară. Mai trăiau mii cu conștiința clară că nu vor mai ieși din gheto, că dacă va veni izbăvirea ea nu va fi pentru dânșii și nici pentru copiii lor, căci chiar de va voi izbăvirea să vină înspre evrei, nici unul va putea să-i vină înainte. Fiecare evreu de la mic la mare știa clar că zidurile gheto-ului sunt înalte și groase într-atât că este imposibil să scape dinăuntrul lor și că sfârșitul fiecărui evreu este de a-și sparge capul și de a-și

frânge oasele într-o zi, fără totuși ca să-i fie hărăzită măcar o singură clipă de a mai trăi afară într-însul.

Viața era atât de impregnată cu sânge și necazuri încât fiecare în sine dorea moartea. În conștiința lor se născu o dorință nouă, mai puternică decât toate: aceea de a muri.

Luni întregi miile de oameni amărâți și decăzuți, umblau muți și întunecați, viața de familie demult încetase căci deznădejdea permanentă era într-atâta de grozavă încât nimeni nu mai simțea necesitatea fiziologică sau sufletească de a trăi o viață de familie.

Există o stare premergătoare nebuniei complete, în care izbucnesc din adâncurile subconștientului valuri de simțăminte de coșmar și curente de halucinații ciudate, gânduri de groază fără noimă și frânturi de simțire lipsite de consistență.

Într-o astfel de stare umblau miile de oameni luni întregi.

Dorința aceasta de a muri și de a fi astfel izbăvit se prefăcu curând în obsesie și într-o rugă permanentă. Se putea auzi pe străzile gheto-ului cun evreii se rugau de oamenii Gestapo-ului să-i omoare imediat.

De multe ori se aduna multă lume și toți aveau un singur dor: de a muri.

Toți erau plini de o invidie grozavă față de toți cei ce avuseseră norocul să moară.

Pe timpul „acțiunilor” când evreii aflară acest lucru, ei se ascundeau la început, speriați, îngroziți și veseli când scăpau.

Cu timpul, nu le-a rămas destulă putere să simtă că ei trăiesc în primejdie, sau faptul acesta că

viața lor e în pericol nu mai făcea nici o impresie asupra judecății lor, inima le era împietrită iar mintea astupată.

Se vorbește despre convorbirile în felul următor între călăi și evrei: „Gestapoul sparge o ușă încuiată și intră într-o casă evreiască. Pe pat stătea culcată o femeie bătrână. Unul din asasini spune colegului său: ai spus că nu mai sunt bătrâni și copii în gheto. Uite aici! Iar către bătrână el zice: coboară imediat și vino cu noi. Bătrâna: „V-am așteptat de azi dimineață de ce ați întârziat? Mi-a fost așa de greu să vă aștept”. Și rămase pe pat.

Gestapoul: „Coboară repede, n-avem timp să pierdem cu tine evreică afurisită. Grăbește-te”.

Ea: „N-am să cobor, omoară-mă aici”.

El se apropie de dânsa furios: „Dacă n-ai să cobori, am să te omor imediat, cățea râioasă ce ești”.

Ea îi răspunde: atunci cu o voce blândă și plină de nepăsare: „Tocmai asta te-am rugat”, sunt ultima bătrână din gheto, dracul știe cum de am scăpat până acum, dar acum mi-e de ajuns”.

Atunci omul Gestapo-ului nu știe ce să facă și parcă vrea să o lase. Atunci ea se dă repede jos din pat, se apropie de dânsul și-l apucă de mână: „Nu mă părăsi, fă-mi binele și omoară-mă și pe mine”, spune dânsa aruncându-se la picioare, sărutându-i cizmele și rugându-l să o omoare: „Mi-e de ajuns, mult prea mult”.

Detunătura îi străpunse ceafa.

Asasinul spuse colegului: „Moarte ușoară” iar celălalt răspunde: „Dacă am lăsat evrei în viață atunci ei s-ar răzbuna asupra noastră mai mult decât noi care-i omorâm”.

Moartea era ultima speranță. În convorbirile de fiecare zi, în timpuri de primejdie și opreliște, ei se mângâiau la început să sfârșitul războiului e aproape să vină peste o săptămână-două, o lună și chiar de vor muri mulți, restului populației îi va fi hărăzit să trăiască răzbunarea cea mare și izbăvirea.

Acuma se mângâiau cu altă speranță: că toate acestea nu vor dăinui prea mult, că încă o săptămână sau două și ghetoul va fi „desființat” și că va veni „sfârșitul tuturor necazurilor”. Moartea era subiectul cel mai favorit în vagoane, ateliere și în beciuri. Se înmulțiră atunci cazurile de sinucidere. Se făcea foc în sobe, se arunca mangal peste jar, se astupau coșurile și adormeau pentru veșnicie, visând plăcut...

Alții se furișau în poduri și se spânzurau. Săreau de pe acoperișuri, se furișau afară din ghetto pentru a ajunge la vreun râu, unde să se poată pierde fără urmă și tocmai aceștia scăpau cu bine din ghetto, pe când cei ce încercau să fugă la Cernăuți nu reușeau în majoritatea cazurilor.

Câte o dată toate „afacerile” evreilor consta să caute pâine pentru dâșii și familiile lor. Acuma căutau felurite stratageme pentru a găsi o otravă puternică și cu efect rapid pentru dâșii și familiile lor.

Celor căroră le mai rămăsese mijloace, nu le păseau dacă plăteau chiar sume de o mie de dolari pentru ¼ gram de cianură de potasiu. Astfel și-au cumpărat ultimul lor drept de a nu muri în mâinile asasinilor.

Pe străzile ghetto-ului se putea vedea din când în când evrei ce se întindeau pe caldarâm nu numai de foame, dar fiindcă luaseră otravă.

...La căpătâiul lor plângeau femeile, copiii și rudele lor, nu fiindcă mortul le era scump, ci fiindcă nu împărțise cu dânșii otrava pe care o băuse.

Asupra fiecărui evreu care cădea pe stradă se aruncau zeci de alți evrei pentru a linge sticlele în care fusese otravă sau pentru a linge picăturile de otravă ce se vărsare pe caldarâm. Erau acestea priveliști de deznădejde adâncă și de durere nemăsurată. În altă parte, dorința lor de a trăi îmbrăca forme fără noimă de sinucidere colectivă.

Înăuntrul tineretului precumpănea un anumit curent care preconiza o moarte deosebită: prin tăierea arterelor mâinii.

Ani întregi tineretul a trăit sub oprimarea permanentă a acelor care îi răpiseră orice drept de viață, și orice speranță la un viitor mai fericit, până ce cu timpul a pierdut și el certitudinea că dușmanii săi nu au dreptate.

Cu timpul și tineretul evreu începu să facă propagandă pentru pierderea fizică a poporului evreu, cu vremea povara lor a devenit pentru dânșii un element natural cu care se obișnuise și începură și ei să simtă nevoia de a-și cesa ei însăși dureri fizice și opreliști.

Astfel ei își tăiau reciproc arterele de la mâini, fratele sorei, băiatul fetei și astfel se izbăveau reciproc de povara unei vieți care le dezvăluisse toate formele cruzimii și ale bestialității.

Cine a văzut zvârcolirile agoniei lor, eforturile pe care le făceau de a nu scoate un geamăt de durere din gură să nu strige sau să blesteme, va putea depune mărturie despre vitejia fără seamăn și peste măsură de grozavă.

Această fugă voluntară către moarte a fost ultima formă a voinței lor de a trăi, care s-a manifestat în anii grozăviei.

Când erau duși mii de evrei la gară, fiecare se grăbea să fie primul la rând spre moartea de asfixiere ce-l aștepta în vagon. Din acțiunile din 9/10 și 11/10 au mai rămas 1.700 evrei, în majoritate tineri și specialiști.

Unul câte unul muriră și dâșii, iar în primăvara 5703 (1943) nu mai rămăsese nici un singur evreu în Colomea.

La Stanislav un evreu a scăpat ca prin minune. El scăpă din vagonul ce-l ducea spre Belzis, fugind desculț și gol, într-o zi de ger până ce a ajuns la Horodenka.

În ziua când a ajuns acolo, Gestapoul a înconjurat și acolo ghetoul, „năvăliră” în case și scoaseră pe toți evreii la moarte, la cimitir...

Și el căzu între dâșii, a fost dus la groapă, așezat pe scândură când îi veni rândul și înainte ca gloanțele să-i străpungă inima, își pierdu echilibrul și căzu de viu în groapă între cadavre și cei în agonie.

Își pierdu imediat cunoștința și rămase ore întregi printre mormanele de cadavre scăldate în sânge.

Când își reveni a simțit alături de dânsul un om în agonie ce se zbătea între viață și moarte.

Pe fața sa curgea sânge din rănilor ce nu se închegaseră încă. Din adâncul gropii se urcau gemete și țipete ce se stingeau din ce în ce.

Deodată dorul de a trăi predomină într-însul și ca mușcat de șarpe se ridică cu puterile ce-i mai rămăseseră. Grozăvia stării în care se afla îl oprima,

cu ochii în chin și cu pumnii strânși, el se luptă cu straturile de morți, se strecură printre cadavre, aluneca și se împiedica de membrele morților acoperiți cu sânge închegat, apucă din răspuțeri orice sprijin, strânse cadavrele, le folosi ca trepte și după multă trudă urcă până să ajungă afară. Groapa era în mijlocul unei păduri și aleile unui cimitir.

De acolo noaptea fugea, ziua se ascundea în păduri, până ce ajunsese la Cernăuți. El trebuia să iasă dintr-o groapă a morții pentru a putea să-și cumpere dreptul unei șederi ascunse la Cernăuți.

În Kosow părinții au fost siliți să sape gropi și să „culce” în ele pe veci copiii lor.

Cu mâinile lor mamele au fost silite să acopere gropile cu pământ și să-și asfixieze copiii. În decursul nopților, mame care înnebuniseră de remușcări și de chinuri halucinante, ieșeau la groapa copiilor lor și săpau până în revărsatul zorilor pentru a-și scoate copiii.

La lumina soarelui ce răsărea, mamele își scoteau copiii ale căror fețe erau violete, negre și albastre de moartea prin asfixiere și îi îngropau într-o groapă alăturată.

Altele ședeau în nebunia lor și vorbeau cu copiii lor morți. Cine n-a auzit o astfel de convorbire (în care mamele vorbeau și pentru ele și pentru copiii) nu va putea să înțeleagă niciodată cum întâmplările acestor ani au zguduit până în adâncul inimii lor pe evreii din Polonia.

La Cernăuți au ajuns numai 270 din toți evreii din Galiția. Majoritatea lor au scăpat din vagoanele în care îi duceau la tăiere ca pe niște oi fără de stăpân, călăi fără de scrupule.

Cea mai mare parte dintr-înșii au scăpat de 5-6 ori de la moarte și abia după aceea au hotărât să meargă înspre Cernăuți.

Din toți acești 240 de oameni sunt numai câteva cazuri în care a putut scăpa bărbatul, femeia și copiii. Majoritatea lor sunt orfani, văduve și „reprezentanți” de orașele și poate a întregii generații.

Fiecare din acei care au avut parte să vadă Cernăuțiul a lăsat înapoia sa zile amestecate cu sângele rudelor și cunoscuților lor, aproape fiecare a văzut cu ochii proprii pe frații săi arzând în foc și pe părinții lor trântiți morți ca niște câini mizerabili, pe străzile Ghetoului, în fiecare pădure, pe șinele trenului și în vagoanele de porci.

Majoritatea lor a alergat goi și desculți, în frig și ger, în ploaie și noroi, zeci de kilometri, umblau pe la casele țăranilor, ca cerșetorii străini, au trecut drept nebuni în satele din Galiția, ca niște nebuni pe care copiii îi băteau cu pietre, și pe care câinii îi sfâșiau. Și aici în România ei au fost condamnați să facă pe surdo-muții deoarece nu cunoșteau limba țării. Ei se gândeau să se odihnească la Cernăuți și să respire aer curat de pe urma suferințelor îndurate de la Gestapou și aici au îndurat ultima lor dezamăgire. Polițiștii români și delatori de tot felul au găsit în acești sărmani îndurerați „materie primă” de primul rang pentru poftetele lor. 90 de oameni din cei 240 au fost trimiși înapoi, spre graniță, adică au fost lăsați pe mâna Gestapoului. Printre aceștia 30 sunt și haluțimi de a căror moarte sunt vinovați în mare măsură anumiți conducători sioniști din țara noastră, care aveau posibilitatea materială și care au refuzat

să le pună la dispoziție anumite sume de bani de ajutorare pe care i-au primit poate chiar pentru acest scop.

Aproape în fiecare zi sunt întâmplări de sinucidere a aceluia care au fost prinși de către poliția românească. În spitalul din Cernăuți se află actualmente pe moarte Israel Taberg, conducătorul Betarului din Sniatin, care s-a tăiat pentru a patra oară arterele de la mâini pentru că s-a aflat de acum pentru a patra oară în primejdia de a fi trimis în Polonia. Sunt cazuri de mame care și-au părăsit pruncii și copii în vagoanele ce le duceau la Belzis, au scăpat, au ajuns la Cernăuți și cum au ajuns au fost trimise înapoi. De aceea ne străduim de aici să-i aducem pe toți, în primul rând tineretul, la București unde situația lor să fie mai bună. Impresia pe care o fac acești puțini care au rămas ca restul întregii populații evreiești din Galiția, este grozavă. A face în scris sau verbal o narare a celor prin care au trecut în ultimii doi ani înseamnă pentru dânșii care au trăit toate nenorocirile, să se scalde în sângele poporului. Cu fața aprinsă și cu ochii arzând ei nareză crâmpie de amintiri, frânte și grozave, din sub conștientul lor zăpăcit, plin de fapte de sânge. Să povestească istoria acțiunii de stârpire înseamnă pentru dânșii să rățăcească pe la mormintele părinților și de la distrugerea unui oraș la aceea a altor orașe și orășele. De aceea ne-au fost atât de grele convorbirile cu dânșii. Tineri loviți de bătrânețe (venită timpuriu) izbucneau în plâns când pomeneau rușinea durerii deschise, adâncă ca abisul și întunecată. De aceea toate vorbele lor sunt numai tânguire și toată voința lor este blestem. Ploaia

cuvintelor lor care câteodată cade dezordonată sau care întârzie să vină, răsună bizară și crudă în mansardă, „odaia secretariatului” unde ne-am întâlnit cu dâșșii. Vederi de pieire și de omor se ivesc din adâncurile sufletelor frânte într-o dezordine de coșmar, întâmplările celor ce au îndurat ei singuri sau familiile lor se împletesc cu durerile regiunii, toate într-o tragedie a poporului fără pereche. Unul face eforturi să vorbească după un „plan cronologic”, lacrimile curg din ochi și nu mai pot continua. ... Iată o fată care se spovedește pe când din ochi îi curg lacrimi arzătoare și nevinovate; “ca în film de coșmar nesfârșit” ni se perindă înaintea ochilor, fie că sunt trează fie că visez.

Priveliște grozavă plină de sânge. Fiecare polițist de pe stradă devenea pentru mine un asasin al gestapoului, fiecare mașină militară încărcată cu soldați mi se părea încărcată cu evrei uciși, fiecare zi ploioasă îmi aducea aminte de ziua „lichidării”. Noaptea pline cu halucinații de coșmar îmi sfredelesc mintea, parcă îmi ciocănesc în frunte ca niște ciocane nevăzute. La miezul nopții mă trezesc zdrobită de insomnie, scaldată de sudoare și cu mâna alung halucinațiile la fel cum alungi muștele ce te sâcăie și mi-e frică să mai adorm.

N-am scăpare de acest chin al meu. Zăpăciți de groază ei fac să reînvie acum după ce a trecut primejdia, groaza anilor în care am fost împrăștiați de câteva sute de călăi.

Originali și străini ei umblă flămânzi și abătuți în oraș înmărmuriți de faptul că aici viața se desfășoară normal, acolo (probabil în ghetou) e „îngropată întreaga sa lume, a dispărut și nu mai

este”. „Noi aparținem morților” este sentimentul lor de seamă și continuu. Dezorientați ei umblă prin cartierul evreiesc, orfani, străini și înstrăinați și nu găsesc odihnă pentru sufletele lor frânte cât timp nu vor răzbuna valurile de sânge vărsate și mormintele de schelete ce se află răsfirate, pe fiecare câmp la marginea fiecărei șosele, pe caldarâmurile fiecărui ghetou și în pivnițele fiecărei case evreiești.

În restaurantele din București ei pot fi văzuți în fiecare zi, îmbrăcați în zdrențe și tremurând pentru o bucată de pâine neagră. Oamenii activi de tot felul, nemiloși „se ocupă” de dâșii din snobism, din curiozitate.

Am strâns încă mult material despre întâmplările din Polonia, Basarabia și Transnistria. Există un material care din punct de vedere organizatoric are valoare redusă dar care poate servi ca informație precisă și întregitoare despre ororile acelor zile. Câtece care au fost scrise în beciurile ascunzătoare, în vagoane, în tabere de muncă silită și în ghetourile aprinse, însemnările zilnice, ale unor prieteni ce nu mai există, frânturi de amintiri, toate acestea au fost strânse la noi și cântăm cu prima ocazie pentru a vi le transmite.

Rog confirmați primirea „distrugerea evreimii din Basarabia” detalii asupra distrugerii evreilor din Polonia „darea de seamă despre situația în exilul din Transnistria” și această scrisoare. Toate aceste scrisori au fost trimise lui Nathan, prima am trimis-o și lui Venia, a doua și lui Barlas.

Cu salut frățesc,

Secretariatul Gordoniei în România.

(ss.) Sunea Tabaciuc.

Vârtejul sângeros care a trecut peste iudaismul din Polonia și care l-a înmormântat fără nici o salvare, a început imediat după izbucnirea războiului cu Germania.

Starea evreilor din această țară, care au suferit încă din anul 1936 tot felul de asupriri, nu s-a îmbunătățit la intrarea Poloniei în război, deși acesta era împotriva Germaniei hitleriste. Când partea apuseană a trecut (căzut) sub stăpânirea naziștilor, situația nu s-a înrăutățit imediat, în ghetoul care s-a înființat atunci a fost încă posibil a trăi. Crimele și acțiunile izolate de distrugere au prevestit ani de groază.

Când polonezii au organizat viața evreilor după curentul „Europei Noi” a apărut comunitatea evreiască și toate clasele ei; acțiunile și represiunile ei s-au înmulțit.

În sânul tineretului lipsit de orice drepturi, fără nici un viitor, aceste visuri au îmbrăcat forme de mesianism și cu tot pericolul legat de granițe, mii de tineri evrei s-au decis să treacă în Galiția sau în Țările Baltice.

În partea răsăriteană situația era destul de bună.

Rușii au prădat imediat după venirea lor în Polonia mase de polonezi și ucraineni cunoscuți prin dușmănia lor șovină contra Rusiei și 300.000 ruși au fost aduși din răsărit și ei au trebuit să schimbe fața țării, rusificând-o din punct de vedere național și socializând-o din punct de vedere social.

Desigur că au găsit la tineretul evreu, atât de lipsit de drepturi până acum, setos de cultură și activitate, un sprijin care trebuia exploatat.

Sovieticii au curățat și au distrus în același timp asociațiile de intelectuali conservatori evrei.

Undeva au găsit pentru ei evreii, și în regimul nou, crăpături de speculat și locuri de misiție. În câteva săptămâni, germanii au cucerit Galiția, răsăritul Poloniei și Țările Baltice.

Sovieticii au evacuat numai armata și funcționarii. Le-au dat voie să treacă cu ei, dar nu le-a dat mijloace speciale, așa că toată populația a rămas în mâinile fiarei sălbatice, fără nici o apărare și fără nici o posibilitate de emigrare.

Din punct de vedere administrativ, germanii au împărțit țara în districte: Lemberg, Cracovia, Varșovia, Lublin și Radum.

Lodz a fost anexat Reich-ului. În fruntea țării era dr. Frank, prietenul Führer-ului; în fruntea fiecărui district stă un Führer S.S. De exemplu la Lemberg este Neuman, Ghent la Varșovia, Hoffman (care a fost asasinat de polonezi) etc.

Avioanele germane au coborât până la o înălțime de 20 m. și, dintr-un răs de venin, au aruncat cu aruncătoarele lor săgeți de moarte și gloanțe de foc în rândurile lungi ale pribegilor.

În primele săptămâni a domnit fierbere în rândurile ucrainenilor, care s-au organizat că să se răzbune împotriva evreilor. Încă înainte de a ajunge grupurile de S.S. în orașele cucerite și în mâinile lor au fost indicații speciale pentru rezolvarea evreilor din Polonia.

Țăranii din împrejurimi au pregătit să facă un dezastru ca să distrugă averea evreilor până la nimicire.

Ei credeau că germanii luptă pentru ca să se poată ridica din nou Ucraina lor cea mare.

Comemorarea lui Petliura s-a transformat pentru evreii din Galiția și mai ales pentru cei din Lemberg, într-o zi de măcel și ucidere în masă, care a întrecut cu mult grozăvia amintirii eroului lor.

Au atacat sinagogi în timpul rugăciunii, le-au incendiat, au dus sute de evrei în închisori rusești, le-au tăiat acolo mâinile cu topoarele, le-a scos pielea de pe ei și unghiile, le-au scos ochii și i-au despicat în două și le-a tăiat carnea în bucăți.

S-au prins apoi de mâini în jurul morților, s-au sărutat unii pe alții, au dansat cu bucuria călăului, au plâns de entuziasm până la pierderea simțurilor și au petrecut îmbibați de sânge și sături de omoruri. Două mii de evrei au pierit în această zi la sfârșitul lunii iulie 1941.

Ucrainenii ar fi continuat aceste pogromuri, dacă nu s-ar fi opus nemții, care nu au privit cu ochi buni toată această mișcare națională, pe care au dizolvat-o după câteva luni de la cucerirea țării. Au arestat pe toți și au urmărit pe toți membri ei, bănuind că poate se găsesc între ei adepți ai comuniștilor sau polonezi naționaliști, dușmani de moarte a nemților polonezi.

Dar și după aceasta, ucrainenii și într-o oarecare măsură și polonezii, au fost aceia care au denunțat pe evrei.

Ei au îndrumat pe nemți la omoruri au constrâns pe evrei până la moarte.

În primele luni, principala preocupare a polonezilor a fost de a curăța țara de dușmani și de „partizanii inamicului”, aceia care au luat parte o dată la viața națională a polonezilor, începând cu secretarul de stat și terminând cu funcționarul sau profesorul dintr-un sat, asasinându-i în mod sistematic, fără ca cineva să îndrăznească să se opună.

A fost destul ca cineva să denunțe pe X, Y ca acesta să iasă imediat din casă și să nu se mai întoarcă.

În aceste acțiuni misterioase au pierit mulți evrei, sioniști și bundiști, sub bănuiala de spionaj sau de subminare, etc. Majoritatea conducătorilor evrei au fost omorâți mai târziu și așa a rămas populația ca o turmă de oi fără păstor, dusă la tăiere.

În toamna anului 1942, a fost introdusă legiunea de la Nürnberg. A fost introdus semnul de rușine și s-a instituit pedeapsa cu moartea pentru evrei care s-au apărat ieșind fără el.

Polonezii au constituit comunități evreiești și au cerut imediat milioane de ruble ca o explicație de mulțumire pentru bunătatea inimii lor. Aceasta s-a dat cu entuziasm în toate casele evreiești, care au început din nou să apară cu speranța că cu toate acestea și Germanii sunt oameni și nu trebuie să se privească cu pasivitate la ziua de mâine. Evreul era gata să facă totul, numai să găsească simpatie în ochii neamțului și Reich-ul a știut să exploateze aceasta contra populației evreiești, cum vom mai vedea. Conducătorii comunităților, care aveau ca unic rol să realizeze toate măsurile de nimicire ale dușmanilor, erau în majoritate din partea populației,

trădători, fără caracter și lipsiți de ideal și conștiință, iubitori de mită și destrăbălați. Ei au îndeplinit în acești doi ani, rolul lor cu devotament de câine în misiunea lor. Au reprezentat în sânul populației pe inamic, i-a făcut, prin înțelegerea lor de evrei, să realizeze mai ușor pogromul lor: moartea pentru 4 milioane de evrei din Polonia.

Este adevărat că președinții comunităților erau în mare majoritate oameni devotați poporului lor; ei s-au îngrijit să-i ușureze strânsoarea, dar au nimicuit întotdeauna buna lor intenție, trecând toate faptele comunității la inamic, câte o dată prin lașitate, alteori prin lipsă de inimă și din intenții egoiste. Așa trebuie să amintim pe președinții din Lemberg – dr. Tarnem, Rottfeld, Landesberg. (Germanii l-au spânzurat cu capul în jos și s-a zvârcolit 18 ore până ce sângele i-a intrat în creier și a murit în chinuri.)

În august 1941 a fost un recensământ pentru toți evreii de la vârsta de 14 ani până la 60 de ani și au aranjat grupuri de muncă manuală. Toate acestea s-au făcut de către „Arbeits-Dienst” a comunității evreiești; la fel au numit nemții câțiva evrei în fiecare comunitate pentru „Ordnungsdienst”, un fel de poliție evreiască, înarmată cu ciomage, care a trebuit să realizeze acțiunile de omor ale inamicului, vreau să zic, de a aduna evreii și de a-i aduce la Beltiș împreună cu oamenii din S.S.

Cum se vede, la început n-au fost ordonanțe clare în legătură cu evreii. În tot cazul, până în august 1942, nu s-a întâmplat nici un măcel în masă.

Foametea de acolo, printre săracii populației, a dat sute de cazuri de moarte prin inaniție.

Evreii au primit 100 grame pâine veche pentru o săptămână, muncitorii din taberile de muncă se trudeau din zori și până la ieșirea stelelor, fără plat afară de „Flussige Nahrung” adică o ciorbă de mazăre împuțită sau o supă de morcovi pe care plutea o bucățică de morcov.

Boli molipsitoare s-au împrăștiat și au adus la ordinea zilei pogroame pentru gheto-uri. În majoritatea orașelor mari ghetoul era foarte îngust și înghesuiala era atât de mare, încât bolile s-au înmulțit și atunci s-au născut pogromuri de distrugere. Până în august 1942 au fost adevărate omoruri contra evreilor, în majoritate ca fapte de răzbunare sau la cererea unui polonez dintre sfâșietorul tiranici.

Un evreu ieșea și nu se mai întorcea; o mașină fără număr a dus o parte din evrei care nu s-au mai întors. Au scos bătrânii la muncă și nici aceștia nu s-au mai întors. Au spânzurat mai mulți evrei pe străzile orașului, pe stâlpii de telegraf pentru a înfricoșa populația în preajma colecției de milioane de mărci de aur sau argint.

În general, este săracă limba strămoșilor ca să exprime în mod fidel toate întâmplările evreilor din Polonia din august 1942 și până acum.

În general, e slabă înțelegerea noastră de a concepe conținutul acestei descrieri și numai o inimă obișnuită cu pogromuri și măcel și care este mai tare ca piatra, nu poate simți enormitatea tragediei. De asemenea, este foarte greu de a înțelege de unde a izvorât valul de tiranie ca acesta, care nu este în putința limbi omenești de a o numi și de a o descrie.

Populația basarabeană salvată, rămășiță a populației din Ucraina, a fost omorâtă în zorii zilei de cucerire.

Omorurile printre evrei au însoțit furtuna ofensivei, ca o apariție de completare al capitolului de foc, de sânge și de distrugere, cauzate în această parte a Europei.

Aici au ajuns copiii la un proces de distrugere sistematică, care a durat doi ani și mai bine, cu acțiuni pogromiste, de a dezrădăcina un popor și a-i înmormânta viitorul cu ultimele lui speranțe.

Nu știm cine a dat ordinul, ce a însemnat această atitudine, când a fost dat un lucru este stabilit și există, că a fost dat ordinul de a distruge printre toți evreii care au fost sub sovietici și rolul acesta a fost predat tocmai trupelor S.S.

În Ucraina au omorât din primele ore ale cuceririi unui oraș pe evreii care au rămas acolo.

În Polonia, ei au exploatat evreii timp de 2 ani, le-a jefuit tot capitalul, au stors din ei vлага prin muncă silnică și pe urmă i-a omorât.

Așa s-a transformat Polonia într-o orgie de barbarie, un cimitir de milioane de oameni, eșafod de mase.

Nazismul a aprins în inimile tineretului sub masca de ură și desconsiderare a poporului evreu, un popor considerat de rasă inferioară, de maniere josnice, de caracter urât, de puroi a seminției omenești. Și în fața atotputerniciei prin solidaritatea națională a poporului nostru, educatorii tineretului hitlerist au crescut generația cu această conștiință lipsită de conținut. Naziștii susțineau că iudaismul internațional a căpătat forme diferite de încălcire revoluționară și de burghezie conservatoare și

nenorociri administrative, care au cauzat războaie și revoluției între locuitorii Europei, pentru a o distruge și pentru a o spune intereselor diavolești ale iudaismului. Ei au vrut să dovedească întotdeauna că aceasta era unica misiune a evreimii.

Formațiunile de S.S. sunt formate în majoritate de tineri până la vârsta de 30 ani, proveniți din tineretul hitlerist „care nu l-a cunoscut pe Josef”. Toată educația lor ideologică și socială, s-a concentrat în jurul convingerii că poporul evreu trăiește numai pentru distrugerea civilizației europene (așa se formează aceste formațiuni de călăi), că iudaismul acesta a câștigat inimile conducătorilor democrației cu puterea averilor, care a subjugat zeci de milioane de sovietici care așteaptă după cât se pare mântuirea de la S.S.

Pentru misiunea lor evreii au născocit ideile de distrugere, au cauzat războiul mondial și au poruncit popoarelor pacea de la Versailles.

Iudaismul internațional a cauzat moartea internațional din 1939, a târât popoarele lumii în război și a pregătit o pieire pentru Germania și cu ea toată civilizația europeană, aceasta pentru că s-a adăugat și ura pe care o aveau contra bancherului evreu.

Astfel în inimile tineretului german s-a născut ura de moarte pentru poporul evreu, care este setos după sângele lui. Și încă un lucru, în centrele Poloniei ca Lemberg, Varșovia, Lublin au stat în fruntea acțiunilor întunecate asasini, bolnavi sufletește, slabi de nervi, mâncați de diferite tendințe, și ura lor a căpătat forme de nebunie, suferinzi de „altzheimer” și orice fel de idei de nebunie.

Această constrângere a scos din izvoarele tulburi ale inimii lor, bestialitatea goală și esențială, care nu mai are seamăn. Toți conducătorii S.S. sunt copiii războiului mondial și fructul veninului.

Dacă n-ar fi fost acest război, ar fi petrecut toate zilele vieții lor în închisori pentru asasinarea lui Hans și pentru bestialitate, ar fi umplut casele pentru nebuni și pentru bolnavi mintal.

Războiul a deschis drumul inchizitorilor și ei s-au înmulțit ca lăcustele peste toate comunitățile evreiești ca să le distrugă și în mâinile lor de călăi au fost predate soarta milioanele de oameni.

Ei au transformat Polonia într-un focar de barbarie (au încoronat cu multe culori de tiranie ordinele primite de la Berlin „de a curăța Polonia de adepții comuniștilor”) și au inventat zeci de feluri de chinuri pentru moartea evreilor.

„Istoria va povesti despre generația acestor dușmani, care s-au întins pe toată suprafața țărilor și a semănat ura printre popoare și au semănat morminte; au plantat pustiu și groază”.

Ruinele orașelor care au fost incendiate, casele împreună cu locuitorii lor și pustiirea orașelor care au fost bombardate și aruncate în aer vor mărturisi de-ajuns asupra grozăviilor zilelor și nopților prin mormintele milioanele ale acestui popor care a acoperit orice vale care plângea și orice munte, duhoarea putrefacției, care vor striga cu voce plângătoare de tristețe oricărui popor, nebănuită pentru generațiile care vin.

La început, evreii au sperat că sfârșitul războiului este aproape și cu el și mântuirea lor. Încet-încet s-a pus stăpânire pe inimile evreilor

convingerea că chiar dacă inamicii vor obține o înfrângere și salvarea va veni pentru poporul evreu, ei nu o vor ajunge și nu pentru ei va fi aceasta.

La început evreii au căutat să câștige simpatie în ochii acestor stăpânitori, spre a se salva; de aici a izvorât faptul acesta de slăbiciune și lașitate și tot de aici a izvorât atitudinea aceasta de neînțelegere reciprocă, trădarea individului pentru interesele colectivității.

Orice evreu a căutat să exploateze orice ocazie de a trăi până la sfârșitul războiului și nu a încetat nici un minut de a se salva pe sine pe socoteala colectivității. De aceea s-au găsit sute de evrei pentru miliția evreiască și de aceea au reușit și câteva sute sau mii de dușmani de a jefui populația de 4 milioane și de a o distruge de pe fața pământului și de a domina doi ani asupra soartei a milioane, fără a da jertfe.

Călăii au reușit cu orice mijloace de a introduce între evrei atitudini de lupi și evreii în lupta lor de a trăi, n-au găsit drumul de protestare sau apărare.

Așa au crescut nemții „tipul” milițianului, care s-a gândit a transforma o nenorocire evreiască într-o nicovală de sălbăticie pentru el. Și pentru că nemții le-a dat voie să-și croiască drumul lor și să-și domolească în nopți de petrecere inima sălbatică, le-au muncit cu devotament de câine.

Au sugerat inamicului pogromuri de distrugere și după ce și-au îndeplinit rolul cu devotament, au fost spânzurați și ei cu capul în jos, fiindcă au trădat poporul lor. Orice trădare trebuie să fie exploatată și pedepsită.

În general, „tipul milițianului” a fost în Lemberg.

Tipul era Metz care crește din puroiul rănilor poporului și n-are nimic din izvorul tragediei.

Când s-a sfârșit orice speranță de salvare și la această convingere au ajuns și evreii după lacrimile din august 1942, s-a rostogolit majoritatea evreilor din Polonia în bezna disperării care le-a luat orice putere și i-a oprit din orice activitate și au așteptat într-o stare de indiferență tulbure ce și-a găsit expresia în neactivitate și lipsă de opoziție obositoare, de lenevie de gândire voluntară și în închipuirea greșită la moartea care va veni și, contrar celor spuse mai sus, cartierul evreiesc din Varșovia, care a sfârșit orice speranță de viață și procesul lor este de acum pecetluit, a fiert în demnitatea lor și cu o sfortare gigantică s-a trezit în ei caracterul revoluționarismului.

Necazurile le-au luat orice puțință de speranță. Foametea și strâmtoarea, ura anturajului, a nimicirii orice puțință de fugă erau fărâmițați de nenorocire în lanțurile gheto-ului.

Și cu toate acestea s-au revoltat, s-au războit și s-au răzbunat. Răzbunarea disperată a revoluționarilor din Varșovia a fost mult mai presus deasupra adeptului comunist; în luptă a fost mai puternic decât CETNIC-ul din Serbia; prin tăria energiei lui a întrecut pe luptătorul francez și pe cel bulgar, căci el a supt amărăciunea lui din noianul amărăciunilor și din disperarea nimicirii, care dus de a muri cu steagul în mână, decât de a muri ca o oaie adusă la tăiere.

În Lemberg au fost 130.000 evrei când au venit nemții în acest oraș. Acesta este numărul evreilor înscriși în recensământul din vara anului 1941.

Prima bătălie era la Mokolviki din Sakolniki. Acolo au murit câteva mii de evrei. Pe ascuns au închis câteva mii de bărbați și femei în tabere pe str. Iavorsky.

De atunci s-a înrăutățit starea evreilor în fiecare zi; până la sfârșitul lui decembrie 1942 n-au fost încă întâmplări de asasinate în masă. În noaptea de 25 decembrie, în noaptea ploioasă și cu ninsoare, în mijlocul nopții, n-a putut să doarmă Neubaum, conducătorul S.S. de la Lemberg și el a apărut în lagăr. au aranjat mitraliere peste tot. el era beat, a găsit dezordine în tabără, a strigat, a batjocorit, s-a mâniat și a scos pe toți evreii, bărbați și femei fără deosebire, dezbrăcați și goi și le-a poruncit să alerge până la celălalt capăt al orașului. Numai 100 evrei care au ajuns la celălalt capăt al orașului s-au salvat de la moarte și s-au întors în tabără.

Încă înainte de a-și termina ordinul, au fost uciși evrei din dosul rândurilor și atunci a început fuga morții. Goi și dezbrăcați, tremurând de frig au luat-o la fugă mii prin străzi și strădulețe, au sărit peste garduri, au trecut prin curți și ganguri, zăpăciți de frică, zăpada le frigea picioarele, gerul le îngheța carnea, goana le-a tăiat suflarea, iar ochii lor erau în agonie de moarte.

Fiecare om s-a străduit de a apuca și de a arunca pe prietenul lui, pentru ca el să rămână în spatele lui. Soțul și-a văzut soția rostogolită în sânge și nu s-a oprit și și-a continuat drumul mai departe. Copiii au călcat peste corpurile părinților și s-au

grăbit să urmeze, oftând și gâfâind, cu greutate, drumul nenorocirii lor. Fuga s-a transformat în primele ore într-o goană nebună, sălbatică pentru existență.

Un evreu își apuca prietenul și îl arunca la pământ. Totul a fost uitat și au pierdut orice urmă de conștiință în afară de voința lor arzătoare de a trăi, de a ajunge între primii 100.

Bătrânii și bolnavii au căzut cu sângele curgând din gât și urechi. Femei goale cu copii în brațe au strigat la porțile caselor adormite și au căutat degeaba un refugiu de frig și foame a morții. În spatele lor ștafetele morții au fluierat și au fost ajunse de mașinile blindate ale inamicilor, care au fost înzestrate cu zeci de mitraliere pregătite să măture totul în calea lor. Într-una din mașini, era crudul Neubauer, plin de plăcere și izbucnind în râs, încurajând pe ceilalți, scuipând și împușcând, delectându-se astfel până a adormit.

Dis-de-diminează, când au ieșit orășenii la muncă, au găsit grămezi de cadavre goale pe străzile orașului, pe marginile șoselelor și în fața caselor. Acesta a fost primul mare măcel în Lemberg, care a înghețat sângele celor ce au văzut pe cei omorâți de el. Cei rămași după această nenorocire au murit toți după câteva săptămâni de pneumonie și demență, de aprinderea plămânilor, din cauza frigului și a foametei.

Aceasta a fost prima lichidare a lagărului din Ianovski și după aceea au venit alte zeci. După aceea au venit supraveghetorii din tabăra Ianovski ucigând pe cei care mai rămăseseră în viață. Această tabără a fost sperietoare evreimei din Lemberg. Viața însăși

În această tabără a fost grea, până a deveni insuportabilă. Fiecare zi a adus moartea multor evrei, toți s-au plimbat în zdrențe putrezite și foametea rodea cu dinții ei ca un șoarece.

Ei și-au frânt mâinile la muncă și fiecare vizită a vreunui conducător S.S., aducea moartea pentru zeci de muncitori de acolo.

Despre epoca aceasta, care a ținut un an se povestesc nenorociri care zdrobesc inima și înfierbântă sângele cu cruzime.

Cine a salutat pe vizitatori fără să-și scoată pălăria era scos la moarte, fiindcă n-a respectat națiunea.

Cine a scos pălăria era pedepsit fiindcă îndrăznise să aibă atitudine față de un cetățean ca față de un prieten.

Cine a întrerupt munca a săvârșit un păcat de sabotaj și cine a continuat munca în timpul vizitei, săvârșea păcatul că a atins onoarea stimatului conducător nazist.

Până în august 1942, n-au fost acțiuni de măceluri în masă. Intenția S.S.-ului era de a constrânge pe evrei într-atâta încât să-i aducă la revoltă și atunci ar fi putut realiza pogromul lor.

Wermacht-ul s-a opus pogromului în masă, fiindcă el a avut nevoie de mâna de lucru a bărbatului și a femeii evreice pentru interesele lui. În august 1942, au fost încă în Lemberg 100.000 evrei.

S-a primit un ordin de a se face un ghetou sub motivul că nu este loc în Lemberg decât pentru 50.000 evrei. Oamenii S.S.-ului au scos împreună cu poliția ucraineană 50.000 evrei pentru munca în alt oraș. Acestea au fost zile de grozăvie, care au durat

săptămâni întregi. La început au încercat călăii să concentreze pe evrei prin orice mijloace pentru a ușura acțiunea. Ei au scos atunci afișe că evreii trebuie să vină în piețe publice ca să primească porții de untdelemn și de zahăr. Mase de evrei s-au încolonat și au mers fără încetare într-acolo. În piețe au stat mașini, în care i-au încărcat și i-au dus la Beltiș. După aceea au anunțat că toți bătrânii și toate femeile trebuie să vină să-și schimbe actele și care nu va veni va fi pedepsită.

Dis-de-dimineată s-au încolonat iarăși mase de oameni ca să stea la rând la locul indicat. La prânz au fost încărcăți în mașini și au fost duși la Beltiș. Zile întregi i-au dus dușmanii în zeci de mașini, încărcăți ca oile la tăiat și nu s-au liniștit, ci ca nebunii s-au grăbit asasinii din S.S. și cu ei câinii lor ucraineni, polonezi și evrei. Evreul care era găsit pe stradă nu se mai întorcea. Călăii au intrat în case, au luat pe evrei, au închis străzi întregi și au dus bătrânii și copii mici la Beltiș. Săptămâni întregi au șezut în case fără pâine, noaptea ei se furișau afară ca să fure o căldare de apă.

În luna aceasta au fost omorâți în Beltiș 50.000 evrei.

Locuitorii din împrejurimea orașului Beltiș izbucnesc în plâns când își amintesc grozăviile acestei luni.

Câteva zile, zeci de mii de evrei au săpat gropi pentru mormintele lor. Lungi au fost rândurile de evrei cu fața uscată de disperare. În jurul acestor rânduri erau speriați de zeci de rânduri de sârmă ghimpată, încât fără să poată au săpat totuși gropile.

Zeci de mii au murit atunci de foamete grea, nopțile s-au zvârcolit în acestor gropi pe pietrele puse la capul lor.

În ziua a patra, munca fu terminată, au scos pe toți copiii și au înfipt în unele gropi sute de baionete și cuțite și-au aruncat pe copiii în sus, aceștia căzând în acele gropi, cuțitele fiind dese, fiecare copil căzut în groapă a fost tăiat și sfârtecat în zeci de bucăți și au fost ruși în bucățele.

Toate acestea au fost făcute sub ochii taților și ai mamelor lor.

Miile de mame stăteau cuprinse de spaimă și mute de groază.

De undeva a căzut jos o mamă și a dispărut. S-a petrecut o scenă de disperare până la stoarcere și de durere până la sfârâmare, o oftare de blestem și de agonie. La un capăt de rând un tată își acoperea fața de durere și gema de plâns ca un copil mic fără putere și de la celălalt capăt a izbucnit o mamă cu o privire sălbatică, cu părul ciufulit ca o tigresă care și-a pierdut puii și și-a înfipt unghiile ei ca niște ace în obrazul unui călău al copiilor ei.

După ei, un număr de mame s-au aruncat asupra călăilor, ele erau cu zdrențe putrede, cu sânul despuiat, roase de foamete, făceau bale de mânie.

Un moment au detunat mitralierele și ele au căzut tăvălindu-se în sângele lor, cu un blestem înghețat pe buzele lor.

După aceea s-a început înmormântarea maselor. Cu nepăsare s-a dat ordinul judecării lor. În cerc, zăceau cu fețele la pământ în fundul gropilor. În spatele lor a început imediat să secere mitralierele.

S-au adunat grămezi de cadavre și au umplut mormintele până la gură.

Din adâncul pământului se mai auzeau oftaturile și bocetele răniților.

De asemenea, și a muribunzilor înecați în râuri de sânge.

După un minut când mitralierele au încetat, s-a dat ordin celor rămași în viață să acopere imediat cu var cadavrele celor morți și celor răniți, care se mai luptau cu moartea. După aceea s-a poruncit evreilor să se întindă în morminte și altor evrei le-a poruncit să-i acopere cu var pentru a face economie de gloanțe.

Au fost îngropați de vii mii de evrei și peste fiecare strat s-au culcat alte mii așteptând moartea. Femeile rugau pe bărbații lor ca ei să le îngroape; tatăl ruga pe fiul lui.

Toți evreii din Kassion-Kastimiliowa au fost astfel uciși de vii. Au coborât în mormintele lor și acolo au fost sufocați. Varul le-a mâncat până și ultimul semn rămas din ei.

Așa a fost înmormântat un popor, ca pe niște tâmpiți de nenorocire, cu fețele ca niște găuri. Au coborât în mormânt martorii oculari, bâlbâindu-se în mijlocul unui plânset pe câmpul de morminte și s-au topit în adâncul gropilor și dintre straturile de var au izbucnit din moment în moment flăcări de foc.

Toate împrejurimile orașului au devenit un singur cimitir, în care a rămas sânge închegat, var și schelete de oameni.

Ucrainenii au înnebunit când au văzut că gropile scuiă limbi de sânge, nemții au fugit de la locul îngropăciunii. A fost o întâmplare cu un

ucrainean rebel, care și-a tăiat vinele de la mâini, fiindcă a luat parte la această acțiune și a murit după ce i s-a scurs tot sângele.

În septembrie au concentrat pe toți evreii rămași în Lemberg într-un ghetto.

În august au fost omorâți toți evreii din Galiția. Micile orășele au fost toate distruse cu scopul de a nu da posibilitatea evreilor de a veni în legătură cu polonezii. Au spânzurat 12 polonezi în porțile ghetoului. Din cauza foametei s-au înmulțit multe boli în ghetto.

Din august până acum s-au săvârșit toate omorurile fapte de destrăbălați, cărora vărsarea de sânge le-a devenit o obișnuință și setea lor de sânge a crescut din zi în zi.

Un nazist a necinstit o tânără blondă cu ochi albaștri.

Neubauer a aflat de aceasta și a scos atunci toate fetele blonde și le-a ucis, iar restul de fete le-a trimis pe front ca prostituate pentru armată.

Un măcelar evreu a găsit pe un neamț care o viola pe soția sa. Din mânie a luat un cuțit și l-a omorât.

Neubauer a scos pe toți măcelarii orașului, le-a dat de mâncare carne crudă și i-a împușcat în fața Varșoviei.

Cu un entuziasm nebunesc a condus un cor de și artiști de comedie, care au fost obligați să joace și să cânte în fiecare noapte pentru el și pentru ofițerii lui. Dis-de-diminează când s-a simțit înveselit de vin, el singur a sfințit banchetul cu un măcel pe care singur îl organiza până adormi printre cei omorâți de

el. Când a fugit un evreu înalt din gheto, erau scoși și uciși toți evreii înalți din gheto.

Dacă a lipsit de la muncă o zi „cutare” a scos pe toți cu același nume și i-a omorât.

O dată Neubauer a făcut o vizită în gheto și a scos și a spânzurat pe stâlpii de telegraf pe toți evreii cu barbă pentru că nu se „bărbieriseră”, iar celorlalți evrei le-a spus să-și cumpere săpun de ras.

A omorât pe evreii blonzi pentru că ei semănau cu nemții și au omorât și pe cei bruni fiindcă sunt de rasă inferioară.

Pe evreii sănătoși la față i-a omorât pentru că au supt sângele Poloniei, iar evreii slabi erau uciși nefiind buni la nimic.

Pe cei săraci i-a omorât ca fiind adepții comuniștilor, pe cei bogați dinainte i-a omorât fiind spionii Angliei și tineretul era omorât fiind otrăviți de comuniști, iar pe copiii mici ca să nu mai rămână nici un nume și nici o seminție din rasa lor.

Într-un spital au venit să viziteze și au găsit dezordine și atunci au pedepsit comunitatea să plătească zece mărci de cap de internat.

După plata pedepsei au scos pe toți bolnavii cu medicii lor și surorile de caritate și i-a omorât.

Au spus: evreii n-au nevoie de spitale, ci de cimitire pentru evreii blestemați ș.a.m.d.

Din august 1942 și până în mai 1943, când au părăsit evreii ghetoul, a continuat seria nenorocirilor; acțiunile lor au scurtat viața evreilor. din cele 50.000 evrei care au rămas după măcelul din august, s-au salvat câteva sute și au rămas în gheto 4.000. Jandarmii ucraineni îi denunțau în fiecare zi. După împușcături din ascunzișuri și asasinarea de către

S.S. au venit cu bombe și mitraliere pe case sau pe străzi întregi.

Un departament important pe lângă Comunitatea Evreilor a fost Secția de Însmormântări. În fiecare zi au ieșit căruțe și mașini pentru a însmormânta corpurile ucișilor, care au fost găsiți pe străzi zi și noapte și îi însmormânta în gropi comune. Regimentele de însmormântare pentru evrei, munceau 16 ore pe zi pentru însmormântarea fraților lor.

Formațiunile care nu puteau termina munca lor până la căderea serii, erau spânzurați pe stâlpii de telegraf. Formațiunile care se grăbeau să termine munca lor înainte de ieșirea stelelor primeau pentru acea zi mai puțină mișcare.

În primăvara anului 1943 au lichidat lagărele Ianovschi și cei 7.000 care au rămas încă în viață au fost trimiși în închisoarea S.S.

Într-un capitol special trebuie menționat pe cei 20.000 evrei care au scăpat din ghetto cu vize de arieni. Acest lucru s-a adus la cunoștința S.S.-ului, care a creat un departament special care să se ocupe cu ei.

Ei ieșeau pe străzile cartierului arian și prindeai mii de oameni, care după fața lor trezeau o bănuială asupra rasei semite și în chinuiau în camere speciale ca să recunoască că sunt de origină ebraică.

La bărbați a fost ușor să recunoască, însă pe femei le-a dus în încăperi cu podele supraîncălzite și le-a chinuit cu lumini puternice și le-a făcut injecții în vână, care ridică temperatura peste 40 grade cu scopul de a sesiza din aiureala lor dacă sunt evreice. Așa au fost trimiși la Beltiș mii de femei creștine și aceasta a trezit o amărăciune și ură împotriva

evreilor. mulți dintre orfanii acestor întâmplări au denunțat pe evreii care s-au refugiat printre polonezi în cartierul arian. Este foarte greu de știut câți s-au refugiat și câți mai trăiesc astăzi. Câteva sute s-a refugiat în Ucraina și Kiev, la Dniepropetrowsk, la Poltava și Odesa și trăiesc destul de bine.

G.P.U. a spus că descoperă tineri evrei născuți, fiindcă un polonez i-a întâlnit întâmplător și i-a denunțat.

În general are atitudine de simpatie mare pentru evrei și în rândurile adeptilor polonezi și în rândurile comuniștilor sunt mulți tineri din Galiția.

În legătură cu provincia Lemberg putem presupune că oamenii de acolo au fost cu toții omorâți în anul 1942.

Și numai în Beltiș în anul 1941, s-a putut cu sume colosale să-și răscumpere moartea. Sumele au fost mai mari decât posibilitățile populației, care era sărăcită din zi în zi. Atunci a mai rămas un singur mijloc de răscumpărare: se asociau unități evreiești care mergeau în toate orașele pentru a aduce pe toți evreii de acolo la Beltiș.

Au fost evrei care au ocupat și au mers în orașele cu formațiuni S.S. pentru a le curăța complet de evrei. Din 1942, primăvara, n-a mai existat nici o populație evreiască în Galiția. Știri detaliate nu ne-au ajuns încă, căci n-au avut posibilitate de a vorbi cu aceia care au trăit aceste întâmplări din fiecare oraș. Acum în fiecare orașel este o inimă și în fiecare ruină este înmormântată o tragedie. Tragedia generației și a poporului.

Beltiș și împrejurimile lui sunt socotite ca orașul inchiziției, pentru ceea ce a făcut seminția omenească semenului său.

Au fost ridicate case speciale pentru experiențe cu gaze, fabrici speciale pentru săpun și cremă de ghetă din grăsimea evreilor, spitale pentru injectare de sânge pentru copiii mici evrei, sobe speciale pentru a trece prin foc corpurile morților, invenții perfecționate pentru spânzurare, etc. (Evreul n-are nici valoarea unei ghetă – acesta a fost motivul pentru tot capitolul înmormântării, care s-a petrecut în Beltiș). Merită să accentuăm că soldații Wehrmacht-ului singuri n-ar fi făcut cu evreii ceea ce am povestit înainte. Pasagerii și excursioniștii care au trecut prin Beltiș, povestesc că toată împrejurimea orașului a devenit un cimitir de oameni, la fiecare pas se găsesc semne de var și sânge încheșat și schelete putrezite împrăștiate pretutindeni în câmpii și aerul duce în el o duhoare de morminte și cadavre.

Țăranii din împrejurimi au fugit și pustiit și orașul este părăsit. Undeva cască un sergent sau un membru al S.S.-ului și blestemul generației de călăi este înscris pe pustietatea acestei regiuni.

Din Lublin am auzit de unul din prietenii noștri care a căzut în 1939 în captivitatea nemțească, a fost adus în împrejurimile Berlinului și s-a întors la Lublin ca prizonier polon în lagărul Strick (pe prizonierii evrei-poloni; nemții i-a ucis imediat).

În februarie 1941 și până în mai 1943 el a rămas în lagărul prizonierilor S.S. și a fost martor la toate tragediile din Lublin. Aici au adus nemții pe un evreu din oraș în gheto încă din 1939, imediat după ce a nimicit orașul. În gheto au fost la început vreo

60.000 evrei iar președintele comunității era dr. Valtin?

Ghetoul a fost între străzile Grușca, Doska și Lubatovka.

Din februarie 1941 au ajuns acolo 2500 prizonieri evrei, împreună cu zeci de mii de prizonieri care s-au întors din împrejurimile berlinului, șeful districtului din Lublin fiind Odilo Glubotschnick (S.S. un poliței Führer für District-Lublin).

Toți prizonieri au fost introduși într-un lagăr special sub supravegherea S.S.-ului din Lublin seamănă cu cea din Lemberg.

În august 1942 și în ianuarie 1943 au fost uciși 35 de mii de evrei. Și în martie și în mai au fost „acțiuni”.

Ghetoul a fost aici o treaptă de trecere la distrugere și nimicire. La sfârșitul lunii mai erau încă 5.000 de evrei din evreii din Lublin.

Este important de știut care a fost adevărul asupra celor ce au apărut în presă cu numele de „Statul evreiesc din Lublin” sau după aceea sub numele mai modest de „Rezervația evreiască”. Acesta a fost un lagăr de concentrare unic în felul lui, care era denumit „Kațet”.

Pe șoseaua care duce din Lublin în satul Pioska, la o distanță de kilometri de șosea, pe un câmp întins, a fost reorganizat lagărul. Munca a fost făcută în vara anului 1941 de mii de prizonieri ruși și 800 din evreii ghetoului.

Nici unul dintre prizonierii lagărului n-au părăsit lagărul și nu mai trăiesc acum.

Locul care fusese pregătit pentru zeci de barăci, a fost împrejmuit cu două rânduri de sârmă ghimpată și între cele două rânduri au întins și au rostogolit o plasă îngustă de sârmă ghimpată. Înăuntrul acestui spațiu au adus zeci de barăci militare nemțești și le-au aranjat pe cinci rânduri. Lângă fiecare baracă, în afară de gardul de sârmă, au mai fost ridicate sau zidite turnuri blindate de beton, de o înălțime de 12 m. fiecare. Pe aceste turnuri stăteau și păzeau oamenii S.S.-ului. Erau și proiectoare a căror lumină era îndreptată spre interiorul barăcilor și lângă fiecare proiector era o mitralieră și un tun cu gurile înspre lagăr.

Printre turnuri, pe ridicături de beton, pe deasupra barăcilor, se plimbau soldații de pază. Acesta era câmpul nr. 1.

La o depărtare de 10 m. de nr. 1, era organizat al doilea, a fost ridicat cel de-al treilea și după aceea al patrulea și al cincilea.

În fața primului câmp, la o depărtare de 20 m., în lățimea văii, era o baie (cadă) și după ea erau grajdurile S.S.-ului și pompierii. Toate șoselele acestea au fost din nou împrejmuite cu două rânduri de sârmă ghimpată. La o parte, lângă șosea era „poarta” pentru unul prin care era posibilă intrarea. În spațiul dintre barăcile din câmpie erau stâlpii pe care se spânzurau de fiecare dată cei care păcătuiau. Pe un spațiu de 20 m.p. între prima baracă și cea de a doua, era o baracă „cuptor”.

Aceasta era o baracă formată din trei camere ermetic închise. În camera a treia erau două cuptoare gigantice.

Din afară această baracă semăna cu celelalte barăci aveau însă numai două hornuri colosale, ca hornurile fabricilor.

A doua cameră era închisă în mod ermetic și acolo se făceau toate experiențele cu gaze. În fruntea acestui lagăr era S.S.-ul – „Sturmhausefuhrer Duld”.

După terminarea construcției au murit toți ziditorii ei, fiindcă Duld n-a dat voie să li se aducă mâncare.

Atunci a început distrugerea tuturor evreilor din Germania, slovacia, Belgia și Olanda, Varșovia, Lodz, Franța, care au fost aduși în Lublin din 1941 și până acum.

Din gară erau aduși sub paza S.S.-ului în „statul” lor. Au fost oratori, care le țineau discursuri de îmbărbătare, după aceea i-a introdus în baie să se spele. În camera de intrare a băii, s-a dat ordin de a fi dezbrăcați de toate hainele făcute din stofă și de a păzi toate lucrurile făcute din piele; legăturile de haine se introduceau printr-o fereastră într-o cameră alăturată. Au introdus oamenii în baie, în grupuri de sute. Pe cei bătrâni separat, după aceea pe cei bolnavi, pe urmă femeile. Pe copiii i-au dus într-un alt lagăr, pe bărbații tineri de specialitate i-au trimis la muncă încă în aceeași zi.

Sigur că toți aceia, care au avut bani la ei, li s-au scos din haine și li s-au ascuns în pantofi sau genți.

Înainte de a intra în camera de baie, s-a dat un ordin de a se lăsa toate lucrurile din piele în camera de baie.

După baie au fost conduși într-o altă cameră, într-un salon, unde s-au împărțit la fiecare haine și

ghete. Fiecare a primit o pijama în dungi, albe și albastre. Pe piept era semnul lui David, cu unul din triunghiuri galben și al doilea roșu.

Pe spate și pe genunchi era numele. Tineretul a primit și încălțăminte de lemn. Fiecare a primit un loc în baracă și nu putea ieși de acolo decât sub pază.

Aceasta era îmbrăcămintea și pentru vară și pentru iarnă.

Pe cei bătrâni și cei bolnavi, i-au dus într-o baracă cu cuptor. O sută dintr-o dată.

În camera a doua, au primit ordin să se dezbrace, au fost închiși și au murit o moarte prin sufocare în două minute.

Din camera a doua i-au scos în camera cuptorului. De sub pământ ardea un foc și cuptorul nu ardea și concentra în el tot aerul cald de mii de grade. Acolo au aruncat cadavrele și căldura a supt din ele toată seva și lichidul.

Din fiecare om rămânea astfel numai oasele care se sfărâmau de uscăciune.

Mașini speciale îi duceau afară din lagăr, la gropile celor „ce au zidit”.

Pe copii i-au dus în spitale pentru a li se lua sângele. Pe bărbați i-au trimis zilnic sub paza S.S.-ului la muncă.

În tot anul 1942, au omorât zilnic mii de evrei în această cameră experimentală de gaze.

În fiecare săptămână veneau transporturi noi și așa se repeta lucrul și se continuă și astăzi.

Nici un om n-a știut atunci când li s-a promis mâncare și găzduire cu condiția să muncească, că sfârșitul nu este atât de aproape. Era o întâmplare cotidiană.

Când s-a sfârșit cu cei bătrâni și când nimeni n-a îndrăznit să fie bolnav, au inventat orice mijloace de a aduce zilnic mii de evrei la cuptor. Pe măsură ce veneau alți evrei, ei eliberau barăcile.

Pedeapsa cea mai ușoară erau 25 lovituri cu cnutul.

Loviturile se dădeau în cea de a treia zi și se anunța data și ora prin lovituri cu toba și prin anunțarea celor pedepsiți. Trebuie subliniat încă pedepsele următoare

Legau mâinile celor pedepsiți la spate și îl spânzurau de mâini până ce ele ajungeau mai sus de cap într-o poziție verticală. Cel pedepsit leșina și atunci era dat jos de pe frânghie. Această scenă a zeci de oameni atârnați pe stâlpi era văzută în curte în fiecare joi.

O altă pedeapsă stranie era de a așeza pe cel pedepsit pe șale, între sârme, fiindu-i imposibil să se miște, să se reazeme, să întindă un picior sau să ridice o mână.

Pedeapsa aceasta putea dura ore întregi, pedepsitul înnebunea și leșina de durere. El cădea în sârma ghimpată și sângele curgea din el.

O altă pedeapsă „era fuga morții”, în timpul iernii mai ales. Pedeapsa cea mai grea era pedeapsa cu moartea prin spânzurare cu capul în jos. Era legat de un singur picior de frânghia stâlpului, omul se lupta și se zvârcolea până ce sângele lui izbucnea în gură și prin urechi și așa murea.

În fiecare duminică, venea una din amantele lui Dolal, să învețe să tragă la țintă cu pușca și să vâneze câțiva dintre evrei. Mulți au murit din cauza pantofilor de lemn pe care-i aveau. Picioarele lor li

s-au umflat și ei au căzut mergând la muncă și nu s-au mai întors. La început barăcile erau păzite numai de soldați germani. După aceea au adus acolo pe arestații de la Dachau și Ober de la Buckenwald, care au devenit „Kapo” în lagărul evreilor.

Ei îi conduceau la muncă și îi supravegheau asupra ordinii. În fruntea lor era unul Koch. Acești oameni, pe care anii de închisoare i-au înnebunit, au găsit acum posibilitatea de răzbunare, toate viciile lor slăbite până acuma, găseau acum drum liber.

Ei au chinuit pe evrei mai mult decât nemții, fiindcă au vrut să-și păstreze acest privilegiu.

Fiindcă le-au cusut cuvântul „Oberkapo” pe piept, au purtat un triunghi: roșu pentru deținuții politici, galben pentru asasinii din naștere și violet pentru specialitate și care se purta pe cot, negru pentru homosexuali, etc.

Ei au perfecționat pedepsele cu mijloacele de intrare la „cuptor”.

Cine nu mergea cum trebuia în rând, a fost adus în rândurile celor pedepsiți și de acolo era dus la cuptor.

Mersul acesta era problema cea mai grea. Ei trebuiau să meargă desculți pentru că pantofii de lemn le cauza dureri groaznice. În fiecare zi, alegeau pe cei osândiți la „cuptor” dintre acei care nu munceau cum trebuia.

Duminica nu se muncea. Atunci ei ieșeau pentru exerciții de gimnastică și cine cădea alergând, i se interzicea să mai alerge și era osândit la cuptor.

Mulți au murit de durere, după ce li s-au umflat picioarele în pantofi. Aceasta a fost soarta evreilor în centrul Europei.

Vreo 2 milioane au trecut prin lagărul acesta în ultimul lor drum. moartea aceasta a fost inventată ca un mijloc pentru economisirea gloanțelor.

Tot lagărul acesta a fost făcut pentru a nu se da posibilitate evreilor să se organizeze și să se unească împotriva nemților.

Polonezii ar fi protestat contra acestor mijloace, dacă ar fi știut și nici nemții nu cred că oamenii S.S.-ului ar fi făcut aceasta. Nici un evreu dintre ei, aduși la cuptor, n-a reușit să fugă. Cei uciși de gaze erau aruncați în cuptor de zece evrei. Nemții nu le-a dat voie să iasă din acea cameră.

Mulți dintre ei au murit și evreii s-au sinucis.

Cazuri de voluntari dintre aceia care au fost aruncați în cuptor nu se pot nota. Numai în lagărul prizonierilor au făcut unii experiențe de a fugi și de a trece la partizani. Așa au fugit 14 persoane încă din primele zile de la venirea lor din Berlin. Pentru fiecare din acestea au ucis câte doi din cei rămași în lagărul prizonierilor.

Din 2.000 prizonieri, au muncit și au trăit afară din lagăr 1.500. O sută din ei au venit în legătură cu organizația subversivă poloneză și s-a pregătit de a trece într-o pădure, la o depărtare de 70 km. de Lublin.

Într-o seară de primăvară au reușit să dobândească din depozitele nemțești arme din cele mai perfecționate. Polonezii le-a dat posibilitatea să se folosească de uniforme poliției poloneze (care lucrau împreună cu nemții) contra tuturor revoluționarilor comuniști sau naționaliști).

Ei au trecut în timpul nopții zidul lagărului, au părăsit orașul, au trecut prin sate cu un pluton de

jandarmi polonezi, care au ieșit să cucerească pădurea partizanilor.

Dimineața au ajuns în pădure și acolo au atârnat pe unul din copacii pădurii anunțul: „Intrarea pentru asasinii S.S.-ului și pentru câinii de la poliția poloneză, este interzisă”.

Oamenii din S.S. au pedepsit pe toți cei 1500 de prizonieri care munceau afară din lagăr cu „Kațiș” ceea ce înseamnă pedeapsa „cuptorului”.

Când au trecut pe stradă de 1 mai la Berlin, din ordinul unuia dintre ei anume Koganovici, un membru al „Schatz”-ului dinainte, ei au tras în nemți.

Tot grupul S.S. a fost omorât. 800 au fugit, 300 au fost prinși pe stradă și sute au fost uciși în momentul când au confiscat depozitele militare ale armatei.

Revolta a durat o zi întreagă și de sus, nemții au distrus tot lagărul prizonierilor.

În această zi a luat parte și Kogonovici, după ce a omorât trei soldați nemți și un subofițer. El a căzut cu două revolve cu gloanțe Dum-Dum în mâinile lui.

Din tot ghetoul evreilor din Lublin, au rămas la sfârșitul lui mai 2.000 de fete croitorese care au lucrat în „Luftplatz” nu departe de lagărul „Kațiș”? unde înaintea războiului fusese o fabrică poloneză de avioane.

Și în câmpurile Belinki a fost un lagăr de concentrare cu un „cuptor” și cameră pentru experiențele de gaze. Aici a fost lagărul de trei ori mai mare decât la Lublin și în camerele de gaze și „cuptorului”, aduceau grupe de câte 1.000 oameni.

Aici s-a pierdut majoritatea evreilor din Varșovia și nordul Poloniei și Țările Baltice.

Toată orchestra evreiască a lui Arthur Gold a fost concentrată de nemți în acest lagăr și ei au trebuit să cânte cântece vesele pentru inima celor aduși la moarte. În momentul când ei înveseleau inima maselor, mii de evrei se sufocau în camerele de gaze. Cine s-a opus să cânte a fost spânzurat de un picior cu capul în jos. Mulți dintre muzicanții orchestrei au înnebunit în mijlocul muncii lor. Au fost cazuri când ei au sărit între mase, care-i așteptau în mijloc și strigau cu voce sălbatică și cu sunete de nebuni: „Bucurați-vă evrei voi mergeți la moarte cu lăutari”, până ce un glonte german îi doborî. (Lagărul din Soblivki și pe cel din Lublin se pot vedea pe fotografiile pe care le trimitem.

Un capitol unic în felul lui îl formează populația din Varșovia.

De acolo am primit, de asemenea, știri prin prietenii care au fost acolo cu hârtii de arieni. Situația din Varșovia seamănă cu cea din Lemberg, dar tragedia a fost de trei ori pe atâta. Și în Varșovia au fost ultimii doi ani: ani de groază. S-a trecut prin foamete, frica zilei de mâine.

„Acțiunile” inamicilor au făcut pustiu în populația care număra aproape ½ milion înainte de război.

Majoritatea evreilor din Europa au fost aduși fără adresă la Treblinka și din anul 1941 la Lublin, „în statul lor”.

Din 450.000 evrei care fuseseră în Varșovia, au rămas în august 1942 numai 100.000 evrei. În ianuarie 1943 au reînnoit dușmanii acțiunea de

distrugere. De această dată, evreii s-au opus pentru a se salva. Și-au apărat viața și au ucis 11 asasini. Până în iarna aceasta, au năvălit oamenii din S.S. aproape în fiecare săptămână, în majoritate veneau sâmbătă seara în casele ghetoului și pe străzi. Au strâns pe evrei, indiferent de vârstă sau sex, i-a închis și i-a predat în vagoane închise de porci, ducându-i în lagăre de concentrare la Treblinka sau la Lublin. Majoritatea acestor izgoniți s-au sufocat în vagon în stația Lublin.

Atunci i-au dus pe toți omorâți și pe cei bolnavi la cuptor și cei rămași în viață și-au așteptat și ei rândul lor.

În toamna anului 1942, evreii din Varșovia au aflat vestea de ce îi așteaptă la Lublin. Ei au fărâmat ușile vagonului și au sărit pe drumuri, cu pericolul de a fi uciși.

După aceea au adus cu ei fierăstraie mici și au tăiat mâinile celor din vagon.

Au fost vagoane pe care le-au deschis în Lublin și în momentul când au deschis numai un singur om mai era viu, care a sărit din vagon înnebunit de corpurile celor morți. Au fost vagoane în care n-au mai găsit nici un evreu, toți au fugit. În alte vagoane au găsit evrei răniți de lovituri: „fiindcă toți s-au grăbit și au luptat să ajungă la gaura făcută de X, Y, în unul din colțurile vagonului. Au luptat atât de mult până când cei slabi au fost găsiți răniți și fără putere.

Un vagon a fost deschis și a fost găsit în el numai un copilăș plângând, căci evreii l-au pierdut în zăpăceala lor, lăsându-l singur.

În această nenorocire mama și-a pierdut sentimentul de familie și matern, bărbatul sentimentul de familie.

Un scop singur avea fiecare: „să trăiască”.

Un vagon a fost deschis și din el a țâșnit un evreu înnebunit, cu barba vâlvoi și cu privirea sălbatică, acesta întindea degetul ca pe un revolver.

Nemții s-au speriat de privirea lui. Au crezut că are în mâinile lui o armă. Numai după un timp l-au tăiat în bucăți cu cuțitele lor.

Pe copilul pe care l-au găsit plângând în vagon, l-au aruncat cu putere de perete, sfărâmându-se în bucăți.

În ianuarie s-a opus tineretul din Varșovia, în fruntea lor fiind numai mișcările tineretului sionist.

Mulți dintre ei au căzut atunci la prima ciocnire. Nemții n-au reacționat cu fapte de răzbunare și asasinate în mase, fiindcă le era frică să nu se revolte toată populația din Varșovia, nefiind pregătiți să lupte cu rebelii.

Liniștea aceasta care a fost înainte de furtună a durat până în prima noapte de Paște 1943.

În lunile acestea s-au convins toți aceia care se găseau în gheto că orice străduință a comunității de a salva ceva din populația Varșoviei.

Prin poziția ei de supunere deplină dușmanilor, n-a ajutat ci din contră a stricat.

Mâinile bandelor de călăi au reușit să distrugă o populație de 1/2 milion fără nici o jertfă și vinovați de acest lucru sunt șefii comunităților care au predat în mâinile S.S. averea evreilor, milioane de mărci și monede de aur și la sfârșit au ajutat cu supunerea lor de sclavi, să se ducă sute de vagoane de evrei la

muncă, ceea ce într-adevăr a adus numai nimicirea lor.

Discuții în această privință au fost încă din 1942, însă fiecare evreu credea că sfârșitul războiului se apropie, că ziua mântuirii e aproape și zeci de mii de evrei vor mai rămâne în viață. Lunile acestea au fost exploatate pentru pregătirea apărării și nemții au ales o posibilitate de apărare și de aceea conducerea a schimbat pe paznicii gheto-ului care erau polonezi cu lituanieni și la sfârșit cu nemți.

În primăvară înainte ca rebeliunea să izbucnească, în Varșovia se mai găseau 46.000 evrei. Dintre aceștia 6.000 locuiau în cartierul pentru muncitorii evrei. Aici erau numai tineri bărbați.

Wermacht-ul german în ghetoul al doilea, în cartierul evreilor, locuiau vreo patruzeci de mii (40.000 evrei) de toate vârstele și de ambele sexe. Aproape toți locuiau în atelierul armatei.

În primul gheto condițiile de viață și de muncă au fost mai ușoare. În al doilea gheto au trăit zeci de mii în sărăcie și strâmtoare, în înghesuială, în boli și în epidemii. Despre revoltă ne-a povestit un camarad că viața în gheto era o nenorocire vie. În săptămânile revoltei, a activat între polonezi și a mijlocit între rebeli și P.A.V.) în ultimele zile a fugit în Ucraina și de acolo a venit la noi. El cunoaște dezvoltarea rebeliunii numai din punct de vedere exterior și practic. Atmosfera din gheto n-a cunoscut-o și până ce nu vom veni în legătură cu unul dintre rebelii care s-a salvat, nu putem ști numele acelor care au întreprins revolta și au condus-o. Totuși putem presupune că revolta, sau mai mult ideea de a se opune și de a se apăra, a luat naștere din disperarea

care i-a cuprins când n-au văzut în fața lor nici o posibilitate de scăpare din inima iadului nazist.

Prin faptul că revolta a izbucnit tocmai în ultimele luni, fără nici o speranță de reușită și a ajuns la o frică și la o încăpățănare neînchipuită, acestea mărturisesc adevărul acestei presupuneri.

În subterane s-au făcut pregătirile; s-au organizat grupurile, s-au ales conducătorii, s-au adus arme de foc, s-au decis locurile de apărare.

Este un fapt că inițiatorii ideii și realizatorii ei, au fost membrii mișcărilor tineretului.

Mișcarea politică poloneză subversivă a ajutat în mod activ la organizarea revoltei.

Adeptii comuniștilor au văzut în încercarea aceasta de revoltă, un foc de chibrit care cade într-un butoi de dinamită.

„P.L.V.” a sperat că Polonia jefuită și nenorocită va învia din nou zilele lui Kosciński.

Mulți dintre comuniști sperau că revolta va trece granițele gheto-ului, se va împrăști în toată Polonia și va ușura rușilor în războiul lor în 1942 și se vor alia de aceea cu ghetoul și cu luptătorii lui.

În ianuarie și până în prima noapte de Paște, s-au auzit dese alarme și putem presupune că avioane rusești au lăsat bagaje de arme și oameni.

În prima zi la izbucnirea revoltei a fâlfâit alături de steagul alb-albastru și steagul polonezilor și steagul roșu.

Afișele și anunțurile pe străzi se făceau în trei limbi: idiș, polonă și rusește.

Și mișcarea subversivă poloneză, care s-a relevat în acțiunile lor împotriva nemților a omorât pe mulți dintre conducătorii S.S.-ului care luaseră pe

fiicele lor și au aruncat o frică asupra lor. Ei au organizat o mulțime de partizani în păduri, care așteptau ziua revoltei. Ei au adus în gheto arme, mitraliere și bombe. Sute de mașini de transport cu încărcături au adus în gheto cartofi și sub ei se găseau armele trimise de polonezi în gheto.

Acțiunile de pregătire au fost făcute încă înainte, pe vremea când păzitorii gheto-ului erau polonezi. Paznicii au fost aceea care au organizat toate pregătirile, au purtat grijă de revoluționari, au găsit pentru ei hrană, le-au trimis armele de calitate cea mai perfecționată, bombe explozive, mitraliere antitanc și grenade. Tunurile care erau în împrejurimile gheto-ului au fost luate și aduse în gheto.

În prima noapte de Paște, la miezul nopții, au apărut soldați nemți, pentru a închide o stradă a gheto-ului și pentru a lua pe evrei de acolo.

Nemții erau obișnuiți să trateze pe evrei ca pe oi pe care le duci la tăiere; de aceea au trimis numai câteva zeci de soldați S.S. pentru a face acțiunea de nimicire.

Astfel au distrus numai câteva mii de S.S. milioane de evrei, care în speranța lor de a trăi, au fost duși la eșafod.

Pentru a omorî pe evreii din Varșovia, care se opuseseră deja în ianuarie, ei au apărut acum cu 6 tancuri. Când au ajuns în mijlocul străzii, s-a auzit din întuneric, din toate părțile împușcături de mitralieră antitanc. Nemții au încercat să fugă din gheto, dar au fost incendiați și au ars împreună cu tancurile.

În noaptea aceea nu a dormit nici un om în ghetto. După jumătate de noapte a izbucnit revolta. S-a dat semnalul și 45.000 evrei, dintre aceia care au fost fărâmați de muncă, înfricoșați și înlemniți, suferind de foamete, au transformat ghetoul slăbiciunilor într-o cetate de revoltă și zdrențele rușinilor într-un steag al amărăciunilor.

În timpul nopții au apărut anunțuri și afișe pe străzi: „Evrei luptați până la ultima picătură de sânge”.

Comandamentul secret a apărut pe străzi și a organizat reacția. Fiecare femeie și bărbat din vârsta adolescenței au primit arme și paza porților, piețelor ghetto-ului și străzilor. Ei au transformat casele înalte în locuri de apărare. Acolo au concentrat regimente mai mari.

Fiecare stradă avea apărarea ei cu conducere și depozit de arme. Fiecare casă a fost organizată pentru cazul luptei de stradă. În pivnițele caselor, în poduri, în umbra fiecărei porți și lângă „oberlicht” (geamlâc) au stat rebelii pregătiți. Pe străzile ghetoului s-au început a se săpa tranșee de adăpost și apărare. Tot ghetoul s-a transformat într-o cetate și fiecare casă într-o cazemată. Copiii și băieții au primit rol de legătură, care de multe ori au trecut prin pericolul morții.

Ei au adus mâncare pentru cei concentrați în zilele de război grele, când n-a fost posibilă părăsirea locurilor de pază și apărare.

Bătrânii și bătrânele, al căror număr a fost atât de mic, au servit în bucătării și au pregătit hrana pentru cei ce luptau. Toate acestea s-au decis în orele primei nopți.

Situația aceasta era foarte grea și această noapte trebuia exploatată, fiindcă această noapte a avut o importanță strategică excepțională.

Grupuri speciale au atacat dis-de-dimineață toate casele nemțești din ghetto, depozitele și atelierile nemțești.

Rebelii au luat tot ce a fost în depozitul de uniforme nemțești din ghetto, unde ei (evreii) lucrau la reparatul hainelor.

Astfel s-au creat grupuri speciale, îmbrăcate cu uniforme nemțești.

Altele au atacat depozitele nemțești de alimente și le-au pus în serviciul apărătorilor în cantități mari.

Dimineața au ridicat trei steaguri și au ieșit la muncă.

Sergenții nemți și lituanieni, care îi conduceau în fiecare zi la muncă, au intrat în ghetto și nu au mai ieșit.

Ghetoul părea părăsit și pustiu. Nici o șoaptă, nici un om nu s-a văzut pe străzi, nici o mișcare în casă.

Tot ghetoul părea înmormântat.

Soldații care au venit la atelierile nemțești, n-au mai ieșit din ghetto.

Cu repeziciune de fulger s-a împrăștiat vestea.

În timpul prânzului ghetoul s-a transformat în teatru de război; mașini blindate încărcate cu soldați înarmați și pregătiți la luptă, au venit pe străzi și s-au îndreptat spre coasta ghetto-ului. Înaintea lor mergeau 10 tancuri.

Cartierul creștin a fost închis cu garduri de soldați înarmați și mitraliere.

Au arestat mase de creștini sub bănuiala că au participat la rebeliune. Au interzis orice ieșire sau intrare în cartierul creștin.

În timpul prânzului s-au auzit primele împușcături și după ele au urmat tunurile și bombele.

Coloane de fum au acoperit tot orizontul și flăcări au izbucnit în ambele părți ale luptătorilor.

Lupta a durat până târziu noaptea. Nemții s-au convins că nu au de a face aici cu o încercare a unui X. Y. care își apără viața și că trebuie să lupte cu o puternică forță organizată până la ultima picătură de sânge.

Împotrivirea rebelilor a fost foarte puternică, mai mult decât și-ar fi închipuit nemții. Lângă foc stăteau cei ce își apărau viața cu tărie și încăpățănare. Pe acoperișurile caselor au tunat mitralierele din cetatea gheto-ului; tunurile scuipeau foc și fum.

Târziu seara au lăsat nemții o grămadă de tancuri distruse și mașini blindate care ardeau. Poarta a fost bombardată și s-a sfărâmat. Casele de graniță au fost incendiate, rebelii le-au eliberat.

S-a dat un ordin de a se înceta împușcăturile și nemții care au rămas în viață au intrat pe poarta gheto-ului. Nici o pază nu i-a primit. Numai după ce au intrat în gheto au fost atacați de grupurile de apărare cu vociferări sălbaticе, i-au împușcat, i-au înconjurat și i-au luat prizonieri.

Într-o seară de foc și sânge lupta a încetat. În întuneric au mâncat masa de seară la iuțeală. Au interzis a se ieși din casă și din locurile de apărare.

Paza a fost întărită și s-a făcut în ordine.

Noaptea aceea și ziua următoare au trecut fără nici o întâmplare. Este ușor de a se înțelege că nemții

se străduiau să înăbușe revolta cu o iuțea cât de mare posibilă atâta timp cât nu trecuse granițele gheto-ului și ecoul ei nu ajunsese la instituțiile centrale.

În a treia noapte s-au făcut toate pregătirile pentru a întări puterea de apărare a gheto-ului.

Grupuri de rebeli, îmbrăcați în uniforme germane, au ieșit în miezul nopții din gheto și au atacat din întuneric depozitele S.S. (cu Wehrmacht-ul n-au vrut să se certe).

Au omorât pe paznicii depozitelor și au jefuit depozitele de arme, încărcând toată noaptea în mașini nemțești arme pentru gheto.

Tot ce a rămas ei au aruncat în aer și le-a incendiat.

A doua zi au aflat vestea că depozitele S.S. au fost golite și incendiate în timpul nopții; au căzut în captivitatea evreiască câteva zeci de persoane din S.S.

Vestea revoltei evreiești a fost împrăștiată cu iuțea fulgerului și a pătruns și în al doilea gheto, unde locuiau după cum am spus mai înainte 6.000 tineri specialiști, crema evreimii din Varșovia.

Pe deasupra lor nu plutise încă nici un pericol de izbucnire, fiindcă Wehrmacht-ul nu putea să-și continue munca fără ei.

În creierul tineretului din ghetoul al doilea, ideea acestei revolte a căpătat forme mesianice colosale. Fapte reale s-au amestecat de această dată cu focul fanteziei în inimile acestor sclavi.

Înlănțuiți de sclavie, faptele de vitejie ale fraților lor au căpătat la ei un val de iudaism legendar.

În umbrele serii acesteia, s-au împrăștiat știri între tineretul evreiesc și cu o abundență de culori a speranței lor, s-au zugrăvit veștile revoltei. Aceste știri fărâmițate, raze de simbol, curente de speranță și între știrile care s-au șoptit în secret mare, s-a frământat flacăra răzbunării pentru moartea mamei, tatălui, sorei și a copilului.

Aceste știri au fost pentru ei ca să lupte mai departe și aceasta a înprospătat inimile lor.

În noaptea a treia au trecut toți 6.000 băieți ca voluntari pentru „reacție”. Ultimul a pus foc ghetoului.

Această întâmplare a înflăcărat pe rebeli și le-a întărit puterile apărării lor.

Zilele următoare au trecut fără nici o ofensivă fără nici o încercare de luptă.

Motivul acestui lucru trebuie căutat în legăturile care au fost între S.S. și Wehrmacht. S.S.-ul n-a putut să înăbușe revolta înainte, mai ales după ce au avut pierderi atât de grele în oameni și materiale.

Rebelii au motivat tot timpul că revolta lor este pregătită numai contra călăilor S.S. Fiindcă cu aceștia din urmă, Wehrmacht-ul a avut o posibilitate de pace și de înțelegere.

Primii au vrut cu orice preț să nimicească seminția evreiască, pe când Wehrmacht-ul a vrut să-i exploateze pe evrei, ca pe o mână de muncă folositoare la muncile armatei germane.

Între armată și între formațiunile S.S. a domnit din totdeauna certuri.

Printre mulți comandanți din Berlin și soldați pe front, precum și în straturile armatei germane,

domnesc formațiuni de S.S. cu o brutalitate excepțională, atât de caracteristică poliției lor.

Ofițerii armatei nu pot accepta ca toată puterea necesară să fie dată în mâinile acestor băieți, numai fiindcă ei au crescut în rândurile tineretului hitlerist, fiindcă și-au umplut viața cu crime și asasinat.

În afară de aceste motive principale, trebuie adăugat și motivele secundare, personale. De aici s-au aprins certuri și conflicte între ei, se dădeau ordine contrarii, se denunțau unii pe alții instituțiilor centrale, ș.a.m.d.

În problema evreiască, părerile erau, de asemenea, împărțite: pentru armată erau necesari meșteșugarii evrei, medicii, farmaciștii și simpli muncitori, în timp ce S.S.-ul a vrut cu fiecare ocazie să nimicească pe toți evreii.

Cearta s-a întetit, nu fiindcă ofițerii Wehrmacht-ului s-au opus din punct de vedere omenesc, ci numai fiindcă orice ocazie de ceartă cu S.S.-ul le era necesară.

Trebuie adăugat că printre ofițeri se găseau mulți care simpatizau pe evrei, descendenți ai social-democrației sau ai socialismului, care au îndrăznit undeva ca să ajute pe evrei fățiș, în ochii tuturor și la lumina zilei.

În această întâmplare n-au putut oamenii din S.S. să lupte singuri fără ajutorul soldaților din Wehrmacht, fiindcă s-au obișnuit să lupte cu evreii neînarmați.

Ei s-au adresat comandanților cerându-le ajutor. Ultimii au găsit în această ocazie prilejul de a coborî prestigiul S.S.-ului și s-au adresat instituțiilor

centrale din Berlin și au protestat contra dezordinelor S.S.-ului.

Pentru moment ei s-au opus de a se amesteca în chestiunea aceasta și au așteptat o decizie de la centru.

Până ce a venit răspunsul au așteptat această decizie. Răspunsul a fost de a nimici imediat pe toți rebelii.

Armata s-a opus a ajuta S.S.-ului.

Așa au trecut în liniște înainte de furtună zilele și nopțile următoare. În noaptea a șaptea comandamentul secret al rebelilor au primit o rugămintă din partea celor închiși în Fabiac. Câteva mii de arestați au iscălit în această cerere, fulger: „Salvați-ne și vom lupta cu voi” – Comandamentul a răspuns „Nimeni dintre voi să nu aibă vreo îndoială căci fiecare dintre noi sau dintre voi ne este de preț”.

În noaptea a opta de la izbucnirea revoltei, 500 rebeli au părăsit ghetoul îmbrăcați în uniforme germane plecând la închisoare care era învăluită în întuneric.

Numai nemții păzeau această închisoare, iar cei închiși erau în majoritate evrei, polonezi și dezertori nemți.

Câteva împușcături din ascuns au trezit o zăpăceală și o dezordine. Toți au fost îmbrăcați în uniforme și era imposibil în întuneric să se recunoască unul pe altul. Astfel au pătruns rebelii în închisoare au îmbrăcat pe arestați în uniforme pe care le adusese cu ei și până dimineață nu a mai rămas nici un om în închisoare.

Toți arestații au fost organizați în formațiunile apărare având și pe dezertorii nemți printre ei.

Această întâmplare a eliberării arestaților din „Fabiec” a entuziasmat inimile polonezilor și evreilor din văgăunile munților.

Mișcarea puternică de voluntari prezentați în ghetto, s-a împrăștiat în tot orașul. Din păduri au venit în timpul nopții grupuri de partizani, în orașe, voluntari la luptă din toate părțile, o masă de zeci de mii a îmbărbătat unul pe altul era să fie gata pentru ziua de atacul care va veni, după ce va fi dat ordinul de a șterge după suprafața Poloniei ghettoul Varșoviei, în ziua ofensivei cele mari.

Formațiunile de S.S. care au venit din Galiția, cu formațiunile Wehrmacht-ului din Varșovia, au dat un ultimatum evreilor: dacă nu vor înceta lupta și opoziția lor, dacă nu vor da înapoi pe cei 1.000 de prizonieri, vor scoate pe toți și-i vor omorî.

Comandamentul rebelilor a răspuns că este gata să predea pe cei captivi numai în proporție de 10 evrei contra unui singur captiv neamț.

Dis-de-diminează formațiunile nemțești au atacat ghetto. De data aceasta au încercat nemții să înconjoare cu tancuri și cu mașini blindate, ghettoul din toate părțile până ce îl vor cuceri. Nici lucrul acesta nu le-a reușit. Din posturile de apărare și de pe acoperișurile caselor i-a întâlnit focul apărătorilor. Formațiuni speciale de rebeli s-au ascuns fugind pe cărări speciale până în spatele inamicilor și au făcut dezastru între ei.

Formațiuni îmbrăcate cu uniforme nemțești s-au furișat până la tancuri și s-au aruncat cu grenade în mâinile lor până sub tancuri și între lanțuri. Ei au ars împreună cu tancurile și cu soldații lor. Strategia

aceasta a reținut mâinile inamicului de a concentra mașinile lor în spatele tancurilor. Așa a trecut ziua.

Inamicii s-au convins că nu vor reuși să cucerească ghetoul fără sacrificii mari. În poarta gheto-ului și în jurul minelor sale, zăceau valuri de ruine de tancuri și mașini și între aceste ruine s-au pierdut sute de soldați nemți. Atunci s-a dat ordinul grozav și pentru evrei. Ghetoul s-a transformat într-un munte de grozăvie, unde s-a pecetluit soarta gheto-ului.

Comandamentul a poruncit de a ataca ghetoul cu bombardiere toată noaptea. Dacă ei au renunțat până acuma de a se servi de acest mijloc asigurat, aceasta prin frica pe care au avut-o ca să nu se afle vestea că ei nu au reușit să înăbușe revolta fără bombardiere.

Zeci de bombardiere nemțești din cele mai grele și mai perfecționate au zburat în întunericul nopții și au coborât până la înălțimea caselor și au descărcat încărcătura lor. Imediat au izbucnit limbi de foc din toate părțile care au umplut străzile gheto-ului. Din fiecare parte se auzeau exploziile bombelor care zguduiau casele transformându-le în ruine. Din pivnițe și ruine se auzeau vaietele copiilor mici răniți și muribunzi. Din podurile care se clătinau să cadă, au încercat apărătorii de a fugi și au trecut între hornuri.

Tot în acea noapte nu s-au odihnit și nu au încetat inamicii. Dis-de-diminează aspectul gheto-ului era ca o mare de flăcări și fum. Cei rămași în urma acestui bombardament au fost aproximativ 30.000. au exploatat ceasurile dimineții pentru a organiza apărarea.

Casele de graniță au fost dărâmate, armele au fost trecute în mijlocul ghetto-ului, alimentele pe care au putut să le salveze de la foc le-au salvat. Formațiunile și-au reînnoit paza în umbra fiecărei ruine și în casele care au rămas după bombardament.

Dimineața când inamicii au năvălit în ghetto și au vrut cu orice preț să-l distrugă, încă în aceeași zi au întâlnit o opunere, detunătură la fiecare pas și la fiecare răscruce de drumuri din fiecare casă și ruină. Toată ziua au detunat împușcăturile. Nemții au trebuit să lupte ore întregi ca să cucerească chiar o grămadă de ruine și pereți de case distruse.

Seara nemții au pătruns într-o parte din ghetto și au cucerit câteva case înalte. În nopțile care au urmat acestei zile groaznice, rebelii a căror situație era disperată, au încercat de a intra în legătură cu mișcarea națională poloneză, cu partizanii lor și au cerut ajutor propunându-le să se revolte și în cartierul arian, ca să atace armata și instituțiile lor pe la spate.

Revolta trebuia să se împrăștie din Varșovia și în provincie pe șosele și în sate. Cât de amară a fost decepția lor când au primit răspunsul polonezilor: Evreii trebuie să lupte până la ultima picătură de sânge, pentru că soarta lor în tot cazul este pecetluită și de aceea nu mai au ce să piardă.

Însă pentru ei n-a venit încă momentul să lupte și să se revolte.

Cuvântul pentru reintervenție a venit din motivul că polonezii credeau că nu pot lua parte în mod activ la revolta pe care evreii au inițiat-o.

Polonezii au văzut că evreii sunt pierduți, miliția evreilor, au trimis o formațiune de voluntari pentru a pedepsi pe rebeli și pentru a cuceri ghetoul.

În zilele și în nopțile care au urmat după război, au fost utilizate pentru nimicirea partizanilor din lupta de apărare, prin fapte de răzbunare și de disperare.

Formațiuni de soldați ieșeau din gheto și se aruncau asupra mașinilor nemțești sau chiar asupra centrelor armatei și omorau până ce un glonte inamic îi doboră. Mulți au fugit în pădurile din împrejurimi sau au murit în luptă cu nemții în drum spre pădure. Tinerii care au căzut în captivitate se aruncau cu grenade sau cu arme asupra paznicilor nemți și au murit imitând moartea lui Samson printre filistenii. După câteva zile de luptă nemții au cucerit unele case și au putut să cucerească și celelalte case. S-au convins acum că pentru fiecare casă trebuie să lupte repetat.

De atunci și până în ultima zi, orice casă era transformată într-o cetate. De fiecare dată ce se vedea o mașină germană pe stradă, au detunat mitralierele rebelilor din orice fereastră, acoperiș și pod. Așa cu căzut casele în mare majoritate, după ce obuzele tunurilor le-au pustiit. Așa s-au pierdut rebelii. Între ruinele ultime au mai rămas câteva case. Apă n-au adus, căci nu puteau ieși din case.

Inamicul a făcut dezastru pe străzi. Au adus pe prizonierii evrei și i-au spânzurat de stâlpii ruinelor. În aceste ultime zile au fost atâtea fapte de omoruri și grozăvie, care n-au asemănare în istorie, chiar în anii aceștia ai omorurilor.

În ziua patruzeci și două de când a izbucnit revolta, a mai rămas doar o singură casă centrală cu patru etaje și pe ea fâlfâie steagul alb albastru. Opt

ore au durat luptele pentru această casă, și a fost cucerită la miezul nopții.

Din toate părțile nemții împușcau și casa scuipa foc fără încetare, din orice gaură din perete.

Când au murit toți apărătorii porții și inamicii au pătruns în coridor, au întâlnit acolo o formațiune până la ultima bătaie a inimii și când au cucerit primul etaj, s-a aprins o luptă pe scările care apărau etajul al doilea. Din camerele etajului al doilea, au năvălit apărătorii în uniforme germane și în zăpăceală care a izbucnit în întunericul nopții, păzitorul steagului a fugit pe terasele etajului al treilea.

Un moment steagul a dispărut și după aceea a fâlfâit din nou la etajul al treilea. După o oră a fâlfâit încă câteva minute steagul la etajul al patrulea, după ce au încetat împușcăturile; atunci s-a auzit o cădere în întunericul nopții.

Tânărul sărise de la etajul al patrulea, învelit în hainele morții, în cutele acestui steag, steagul revoltei, pe care l-a păzit 42 zile.

Steagul era roșu de la sângele lui și carnea i se fărâmasese în bucățele.

Dis-de-dimineață au anunțat „învingătorii” că ghetoul din Varșovia nu mai există. Așa s-au pierdut evreii din Varșovia. Întâi au murit de foamete și au fost înmormântate cadavrele lor și oasele lor la temelile oricărei construcții care au clădit-o pentru arieni.

Întâi au adus zeci de mii de oameni la experiențele cu gaze și la „cuptor”. După aceea capetele comunităților și șeful milițiilor evreiești au

băut otrava lor până ce s-a terminat orice speranță de a rezista.

(ss.) Sunea Tabacinic

Tot despre evreii polonezi

Cu toate că am predat ieri o scrisoare pentru Dvs. mă folosesc de această ocazie ca să vă scriu pentru că nu sunt sigur dacă scrisoarea s-a trimis. De câteva ori am scris, dar înspre regretul meu, unele din aceste scrisori nu au ajuns la dvs. Dacă prietenii de aici ar fi înțeles ce bucurie este pentru noi când există o posibilitate de a trimite o scrisoare în Palestina sau prietenilor din lumea liberă, atunci atitudinea lor la acest lucru ar fi poate mai serioasă.

Când am fost încă în Cernăuți, am scris în aprilie, încoace, ca prietenii să anunțe despre existența mea. În august am văzut o scrisoare de aici în care dvs. vă interesați de sănătatea mea, și îmi cereți să vă scriu. Ați trimis o scrisoare încoace, însă după aceea am aflat că nu s-a trimis. Aceasta a fost și soarta celorlalte scrisori. Din motivul arătat mai sus repet că sunt singur în orașul meu și unul dintre puținii din țara noastră care s-au salvat și se găsesc încă în viață. De cinci ori m-am salvat de sabia ucigașilor și nu puterea mea sau forța mâinii mele ne-a făcut aceasta, ci soarta m-a întărit pentru viața uneori chiar contra voinței mele. Prietenul Seinbergher care a fugit împreună cu mine a fost prins și trimis înapoi în mâinile ucigașilor și după zile de suferință neomenească a fost ucis. Pe Brendel din Lemberg l-am lăsat încă în gheto dar sunt sigur

aproape că nu mai trăiește pentru că după aceea nu mai era posibil să se fugă.

Aproape un an întreg am stat închis și ascuns în Cernăuți, ilegal, în condițiile cele mai periculoase căci în timpul acela mulți refugiați au fost prinși și trimiși înapoi, fapt care aducea după sine moarte groaznică. Acum câteva săptămâni am reușit să vin înapoi. Aici condițiile sunt mai bune decât în Cernăuți dar nu mi-am aranjat încă chestiile legalizării și nici măcar loc de dormit nu am. Aici s-a stabilit lucrul serios cu câțiva prieteni și în special prietenul Rosentzweig. Dar spre regretul meu a trecut mult timp în care din anumite puncte de vedere nu s-a făcut nimic, din contră s-au făcut lucruri care nu se cade între noi și după părerea mea prietenii de aici au putut să facă mult și să ajute frații noștri din Polonia. Pentru prietenii grupării noastre problema salvării nu stă încă în centru cu toate că din scrisorile prietenilor din Istanbul reiese că aceasta trebuie să fie în primul rând și cu toate că ei accentuează problema salvării ca fiind porunca timpului. Am văzut de exemplu o scrisoare din Istanbul despre prietenii din Polonia ascunși încă între creștini și altele.

Între alții am văzut numele Israel Silber, sunt sigur că el este secretarul nostru din Horodenko, de care vă amintiți probabil, el este un prieten minunat, până acum prietenii nu s-au gândit să caute un drum pentru a-l aduce înapoi, cu toate că s-a accentuat în scrisoare despre el. Aștept să reușesc să fac ceva pentru el și dacă voi reuși atunci voi avea simțământul că pentru acest fapt singur merită să trăiesc. După mine au mai venit câțiva prieteni din

Cernăuți și să străduiesc să aduc toți prietenii legali și ilegali, căci situația lor acolo este periculoasă.

S-a stabilit ca emigrarea de acum (cu vasul care a fost trimis din Istanbul) să fie predată unor apropiați, dar nici în această problemă nu se lucrează cu abnegație necesară și cine știe dacă într-adevăr vom emigra. Nu trebuie să-ți mai adaug că pentru noi refugiații accelerarea ei este necesară.

În curând mă voi apuca să scriu o culegere, despre nenorocirea noastră și în special despre influența ei pe plan moral și starea de spirit a majorității obștei evreiești în timpul existenței ei sub stăpânirea crudă. Acesta e un fenomen care nu-și are perechea în istorie căci afară de tragedia materială și sufletească, este o tragedie și o depresiune morală care merită să fie cercetată. De câteva ori am început să prelucrez aceasta dar am încetat căci mă simt ca un îndoliat în fața căruia stă întins mortul, câți morți n-am văzut eu întinși în fața mea și câți nu-i văd încă în vis și treaz. Sufletul meu a fost zdruncinat și nu a revenit încă la normal. Când încep să scriu tot prin ce am trecut am impresia că-mi rup rănilor inimii mele și mă înec în sângele fraților mei care nu s-a încheat încă.

De aceea trebuie să aștept până mă voi liniști.

Aștept răspunsul dvs. și semnez respectuos și cu salutul Palestinei care se reclădește.

(ss.) Moșe Snegalg – Cernăuți

Nu m-am adresat ție până acum, fiindcă nu am ajuns în fața unor chestiuni vrednice de atenția ta. În ultimele săptămâni am avut în sfârșit posibilitatea să luăm legătura strânsă cu refugiații, tovarășii noștri care sunt în Galiția și mai ales din Lemberg.

La cererea delegaților din Istambul am trimis în iulie un curier în Galiția. Nu a aflat în târgurile și orașele Galiției, nici urmă de locuitor iudeu. Numai în Lemberg se află încă 7.000 evrei închiși în închisoare. Cu toate străduințele lui nu a putut ajunge la ei.

La granița româno-polonă a întâlnit câțiva tineri și în cadrul discuției cu ei a adus cuvintele convenționale pe care i le dădusem de aici: „emigrare, țară, Gordonia.

Pe fețele lor se observa mirarea și interesul la cuvintele acestea.

Îndată s-a aflat că ei sunt evrei care trăiesc cu hârtii de arieni, că toți fac parte din mișcarea „Gordonia” din Galiția sau din mișcarea sportivă Macabi. Ei i-au mărturisit că tot scopul lor era să ia legătura cu mine. Ei au comunicat prin el, că așteaptă de la mine ca să fie trimise de aici ștampile ale organizației militare „Todt” sau „Luftban Waffe” și sume de bani ca să-și poată procura uniforme germane și revolvere, pentru ca să poată trece aici ca soldați germani.

După mari eforturi mi-am procurat ștampilele și le-am trimis autorizațiile de călătorie ca soldați germani, pe care am reușit să le fac cu ajutorul ștampilelor (un exemplar ți-l trimit acum). Le-am

trimis și suma cerută din banii casieriei și ei au reușit să treacă după câteva zile în grupuri de câte trei tovarăși. Unul din aceste grupe s-a fotografiat în uniforme germane și eu îți trimit fotografia aceasta. De asemenea, îți trimit lista lor cu ultimele lor adrese precum și ale rudelor și cunoscuților lor din țară, dorind ca tu să știi că trăiesc și că sunt în siguranță, fără a pomeni în care oraș se găsesc.

Cu ajutorul ștampilelor noastre, cu mijloacele trimise lor, au ajuns încă 27 iudei maturi. Îndată după venirea lor în București, le-am pregătit haine, pentru că asupra lor, îmbrăcați în uniforme germane, plana pericol de moarte.

M-am adresat celor care activează (săraci sau bogați) să mă ajute în aranjarea acestora, juridică și financiară. Toți au primit vestea venirii lor cu neîncredere și cu nepăsare.

Fischer a avut teamă să dea ascultare unor chestiuni în afara legilor. El mi-a făcut cunoscut că Sikva și el a hotărât în acțiunile de ajutorare lărgirea cercului pentru iudeii din România și el nu se jertfește să dea banii lui pentru străini. El mi-a propus să merg să iau contact cu tot felul de comisii de ajutorare.

Fără nici un ajutor și sprijin, i-am aranjat la poliția românească drept refugiații polonezi creștini, care au venit aici în vara anului 1940, de după prăbușirea Poloniei. Cinci dintre ei au fost rânduți în lagărul polonezilor din orașul Slatina, iar 15 au fost lăsați în mod temporar în București la tovarășii noștri.

Găzduirea și însănătoșirea lor sunt cu puțință prin sume cu mult mai mari decât posibilitățile mele bănești, iar mulțimea necazurilor iese din comun.

(Textul reprezintă o scrisoare a fruntașilor Hirsch către dr. Silbersein din Geneva).

*Prietenului Barlas, informații despre evreii
din Polonia (5)*

Iată îți comunicăm că, în sfârșit, am reușit să aducem aici 20 de tovarăși din Galiția, după cererea lor.

Le-am trimis mijloace pentru a cumpăra îmbrăcăminte germană și revolvere și cu ajutorul naivului de la care am obținut autorizații de călătorie ca ostași germani mobilizați pentru muncă, au ajuns la București înainte cu câteva săptămâni.

După greutăți care nu pot fi descrise, am reușit să îi aranjăm ca refugiații polonezi, care au sosit la București în vara anului 1940, imediat după înfrângere.

Cinci dintre ei au fost aranjați într-un oraș aproape de București și 15 au rămas aici.

Noi suntem preocupați astăzi de a găsi haine pentru ei, cu aranjarea și găzduirea lor, după multe rătăcirii, sărăcie și lipsuri.

Tot ce ne-au povestit ei vă remitem cu amănunte despre distrugerea evreilor din Polonia.

După aceștia 20, au venit cu mijloacele lor, încă 27 refugiați adulți.

Trecerea acestor 20 refugiați este numai un început. 30 de tovarăși, adepții mișcării noastre, se

află la granița româno-polonă, la Nistru și în orașele Ucrainei și ei cer de la noi mijloace de a cumpăra haine, revolvere, precum și autorizații de călătorie pentru a scăpa de moartea care-i amenință de 4ani. Trecerea lor este legată totuși de multe cheltuieli încât nu îndrăznim, măcar că vom primi un ajutor la legăția Elveției și în fața autorităților și a Asociației „I.M.C.A.”.

În ceea ce privește Esra, menționăm că Moledet se ocupă în ultimul timp de aceste treburi.

(ss.) Sunea Tabacinic

II/4. Solidaritate evreiască

La 7 august 1943, Ioil Brand, președintele Comunității Evreiești din Budapesta le scrie conducătorilor organizației Gordonia-România, cerând informații privind evreimea română și posibilitatea colaborării în vederea ajutorării celor din Polonia. Era numai cu 9 luni înaintea evenimentelor dramatice ce au urmat ocupării Ungariei de către armata germană.

Situația evreilor din Ungaria înainte de ocupația germană

Pentru că Anas ne-a întrebat dacă avem posibilitatea de a ține cu voi legătura de corespondență, știri și ajutoare, noi vă înștiințăm că avem posibilitatea aceasta și vrem cu toată bunăvoința să vă ajutăm cu aceasta. De legătura prin

trimișii noștri, noi propunem să ne folosim, bineînțeles numai pentru chestiuni importante și serioase. Dacă nu aveți posibilitatea ca fără noi să ajungeți la o legătură permanentă cu Nathan și cu Istanbulul, noi suntem gata să vă ajutăm în privința asta.

Și acum câteva întrebări:

1) Dați-ne știri generale despre situația voastră în România și mai ales în Transnistria;

2) Ce este adevărat din știrile că evreimea din România s-a centralizat, în parte în câteva orașe?

3) Câți refugiați din Polonia se găsesc la voi și care este situația lor?

4) Pe Fischer Wilhelm îl rog să-mi dea informații despre chestiunea a doua de emigrare în Palestina;

5) Dacă este posibil să lucrăm împreună, să facem un drum în Polonia.

Este cu putință ca curierii voștri să ne ajute pe noi și invers;

6) În caz de nevoie, nu vedeți posibilitatea să pregătiți o călătorie de la voi aici sau invers?

Munca noastră de aici se concentrează mai ales în jurul pregătirii unei călătorii în Polonia, pentru organizarea ajutorului pentru diferiți refugiați, pentru a menține legăturile cu Istanbulul și cu Nathan. Majoritatea tovarășilor noștri se găsesc în lagăre de muncă militară și asta ne stânjenește foarte mult.

În general, starea evreilor de aici nu s-a înrăutățit în ultimele luni.

Adresa mea este: Brand Ieno, Budapesta VI, Buliovschi-Uța (strada) 40/I. Nr. telefonului este 329.1333. Să folosiți poșta și telefonul numai în

cazuri foarte urgente. Celelalte toate numai prin curier.

Cu salutări din inimă, în numele partidului
(ss.) Ioil Brand – președintele comunității

Tot despre situația din Transnistria și Polonia

Vă trimitem prin prezenta o dare de seamă detaliată asupra situației din mișcare conform raportului lui David care a vizitat majoritatea secțiunilor mișcării și punctele ei, taberele de muncă silită, granița româno-poloneză și româno-orientală înspre Transnistria.

Despre vizitarea propriu-zisă

Vizita lui David a fost aranjată ca acțiune de încheiere pentru anul de activitate 1943. După ce ne-am convins că încă în cursul verii o vizitare legală va fi imposibilă până la sfârșitul războiului, am pornit la pregătiri serioase și precise pentru o vizită în ascuns în întreaga țară. David a părăsit Bucureștiul în ziua de 15 noiembrie 1943, în haine de elev român și cu actele acestuia; a vizitat orașele mari o dată ca un român sau soldat român și în taberele de muncă, în sate, în haine țărănești.

Scopurile vizitării erau să intre în contact personal cu toți haluții din mișcare, cu cei activi, cu tineri (20-23 ani) și cu conducătorii ei, după 3 ani de activitate sau de muncă silită. Vestea emigrării în Palestina și aranjarea ordinii ei; crearea unei legături directe cu contrabandiștii graniței poloneze și a Transnistriei în vederea realizării planurilor de

salvare ce avem; transmiterea de documente de străini la toți prietenii noștri unde se află, în vederea salvării lor, pentru cazul dacă ne vom afla în lunile următoare în fața unor răsturnări interne și pogromuri; întărirea acțiunii de apărare, desemnarea de detașamente de curajoși și îndrumarea lor.

Toate aceste documente pentru toți prietenii au fost aranjate de către compartimentul A. a departamentului mișcării pentru chestiunile de pătrundere care este compus din prieteni: Iacob T. (tipar) Filip S. (specialist pentru fabricarea ștampilelor și Jean V. (fotografii).

Toate hainele, pălăriile, geamantanele secrete au fost pregătite de către compartimentul B. pentru chestiunile de pătrundere, care este compus din prietenii: Moise P. sau F.? (croitor) Rifca H. (croitoreasă) Aron T.M. (confeționeri de geamantane).

Despre vizita în țară în afară de David numai Sunea, care a rămas la București și a păstrat legătura cu rândul și Felicia Ș. care a plecat de 2 ori la David cu documente în plus, material și bani pentru cheltuieli neprevăzute și a adus rapoarte parțiale la București.

De la 15.XI până la 5.XII au fost vizitate secțiunile sau punctele: Brăila, Galați, Vaslui, Huși, Bacău, Roman, Iași, Botoșani; la fel a trecut prin 3 tabere de muncă în care se găsesc haluțimi și prieteni de-ai noștri în împrejurimile Galațiului, Focșanilor și Iașilor.

De la 5.XII – 11.XII a vizitat Cernăuțiul și orașelul Orășeni de pe granița româno-polonă: de la 11.XII – 7.XII a rămas la Lipnic, Atachi de pe Nistru,

vis-à-vis de Moghilev și a transmis documente de străini prietenilor noștri din exil ale căror răspunsuri le-am găsit la prietenii tineri.

În ziua de 18.XII a rămas o zi în București și apoi a plecat în Transilvania. A vizitat Orșova, Lugoj, Timișoara.

Probleme pentru viitorul apropiat

Scrisoarea ta în germană ne-a bucurat și ne grăbim să-ți răspundem. Acum câteva zile a plecat un trimis la Vania cu o scrisoare detaliată despre activitatea noastră organizatorie, culturală.

La fel acum o săptămână a plecat trimisul lui Entzer la Barlas sau la Zev cu o scrisoare în germană.

Pentru ca să cunoști în mod evident situația mișcării și activitatea noastră vara, trebuie să citești scrisorile noastre ce le-am trimis din aprilie (trecut) și până acuma prin Venia.

La începutul lunii septembrie ne-au scris membri secretariatului în Eretz (Palestina) și au confirmat numai primirea scrisorii noastre din aprilie. Ne miră, și de aceea te rugăm să te duci la Venia și să-i ceri toate scrisorile noastre pe care le-am trimis în aprilie, mai, iunie și iulie la „Hevera kvuțot” (asociația coloniilor); citește-le și vei găsi un material lămuritor despre situația în mișcare și trimiterea secretariatului nostru.

La fel am trimis în august o scrisoare cu știri despre rămășițele evreilor din Basarabia. Această scrisoare a fost trimisă și lui Nathan și lui Venia.

Nathan n-a putut să le trimită în Palestina și Venia ne-a răspuns că chestiunile despre care tratează acea scrisoarea noastră nu privesc numai „Hever” (Asociația) și el le-a transmis de aceea la „Mozdot” Instituția centrală din Palestina.

Faptul că prietenii noștri de acolo nu confirmă această scrisoare, ne întristează și te rugăm de aceea să cercetezi chestiunea.

Ne folosim de această ocazie, în care suntem liberi de orice „cenzură” la noi și la voi și vă transmitem din ceea ce lipsește, ce se găsește la noi: „Detalii despre distrugerea evreilor din Polonia” și o continuare „despre evreii din Galiția Orientală” conform celor ce ne-au spus prietenii și refugiații ce se află aici (despre aceasta vom mai reveni).

Un raport scurt despre situația în Transnistria. Restul materialului ce ne-a fost adus, scrisori de prietenii din Gheruși (alungare, exil), specificări de cântece, etc. vom trimite cu ocazia viitoare.

Emigrarea halușilor noștri

Toată activitatea noastră stă de câteva zile sub semnul acesta al pregătirilor de emigrare.

Vestea a venit ca un fulger de mângâiere, care activează și dă putere în lupta noastră cea grea, pentru existența mișcării.

În raportul general pe care l-am trimis acum, ai putut să te convingi că în rândurile noastre se află mai mult de 100 de oameni, care au făcut pregătirea pentru emigrare înainte de război, în anii de război, care au împlinit vârsta de 23-26 de ani.

Confirm ultima scrisoare a ta și mă bucur foarte mult că tovarășii tăi lucrează intensiv.

Cu deosebire m-am bucurat de fotografiile primite.

Avem totuși în fiecare localitate un „cineva” (ceva) și această împrejurare ne dă putere și energie.

Cartea poștală a ta am transmis-o Adinei. I-am arătat ei și scrisoarea ta din urmă. Voi stăruii ca și dânsa să scrie câteva cuvinte. Dacă voi putea, voi adăuga la scrisoarea mea ceva material pentru voi toți, pe care trebuie să-l exploatați și să-l transmiteți în toate localitățile și tuturor activiștilor izgoniți și care se află în lagăre bineînțeles dacă vă este posibil.

Am primit telegrama ta și m-am adresat imediat la Istanbul.

Prietenii au spus că ei au trimis (vouă sau ție) de mai multe ori ajutor. În telegrama mea ți-am scris aproximativ același lucru. Dacă aș ști socoteala și tot ce au transmis pentru trebuințele organizației. Hehaluț și cum v-ați servit de bani, aș putea să-mi exprim părerea dacă cererea ta este dreaptă sau nu.

Mai mult, aș putea să stăruii și să vă transmit puțin din ce se găsește la mine; nu este însă vina mea în nici un caz că voi nu exploatați pe curier pentru predarea bilanțului.

În legătură cu aceasta te rog ca cu prima ocazie să-mi scrii:

Ce ați primit pentru treburile lui Hehaluț?

Cum ați împărțit (după mișcări sau județe), pentru ce scop și care sunt cerințele pentru viitorul cel mai apropiat.

Cu privire la tatăl lui Marcel și Egozi nu aş putea să vă spun mult, numai că mă mir. Eu mă mir foarte mult în special de tine, căci tu ai fost acela care mi-a scris că toate învinuirile din partea lui Sunea cu privire la Anter și ceilalți, bineînțeles la vremea lui, nu sunt la locul lor, mai mult această stabilire a stârnit multe îndoieli la tovarășii noștri din Istanbul.

Ar fi bine dacă ai fi explicat tot asta, îndeosebi în ce privește schimbarea intervenită cu privire la Șonea. Conducătorii trebuie să știe ce vorbesc; ei trebuie să fie și consecvenți pentru a pune sfârșit tuturor poveștilor.

Cu privire la tatăl lui Marcel și Egozi va trebuie să-mi transmiteți imediat o socoteală clară despre tot ce ați primit în cursul războiului atât pentru hehaluț cât și pentru mișcările tineretului în numele partidului. Pe mine nu mă interesează ce spune tatăl lui Marcel despre mine. Pentru mine este important să clarific socotelile, despre banii pe care i-am trimis pentru voi și pentru partid și cât ați primit.

Numai după aceasta voi putea exprima părerea mea, voi putea cere și îmbunătățire.

De ce nu mi-ai scris nici un cuvânt despre emigrare, în special în legătură cu organizarea biroului emigrării tineretului? Care sunt bazele acestui birou? Dacă toate mișcările sunt cuprinse și reprezentate după principiu cunoscut?

Ar fi potrivit să-mi trimiteți mie o listă generală a tuturor tovarășilor, a tuturor mișcărilor (cu tineretul sionist și „Mizrachi” în numele lui Hehaluț și în numele aliatamar, dacă se poate și în numele

membrilor izgoniți și aflați în diferite lagăre de muncă.

Rog să însemnați cine a fost pregătit, cine știe ebraica și așa mai departe; să nu uitați datele cele mai precise.

Noi trebuie să ne pregătim pentru emigrare.

Nu se poate ști ce va aduce ziua de mâine, de data aceasta noi trebuie să pregătim totul de la capăt, să nu așteptăm până în ultimul moment și să pierdem vremea așa de scumpă.

Așadar, dacă se poate trimiteți-ne și fotografiile membrilor răzlețiți.

Veți indica cine are și familie; te rog să transmiți acest lucru reprezentanților tuturor mișcărilor.

Dacă o să am timp, o să scriu tot prin curier de situația din țară și din mișcare.

În general, totul este în ordine, coloniile progresează din toate punctele de vedere, economia națională se dezvoltă în mod gigantic, instituțiile naționale pregătesc diferite proiecte pentru după război în mai multe direcții.

Colonizarea, construirea cartierelor de locuințe, așezarea ostașilor eliberați, raționalizarea industriilor și așa mai departe.

În ultimul timp au mers bine mai multe organizări pentru colonizare, între care grupări ale muncitorilor uniți, cred că ai auzit despre acest lucru în mod mai amănunțit din gura lui Sunea.

Trebuie să pun punct. Dacă o să pot să vă trimit ceva voi adăuga câteva cuvinte. În caz afirmativ, trebuie să confirmați primirea ajutorului

cât mai curând și prin carte poștală „familiară” la poștă (Post restant).

Îți urez șie și tuturor tovarășilor unde se află, în numele instituțiilor noastre, tot binele.

La revedere, al vostru

P.S. Cu acest curier vă transmit pentru Hehaluț 1.000 de dolari, rog să confirmați împreună cu o scrisoare din partea Adinei.

*Scrisoarea lui Nathan către Scarlat Iancu,
referitor la activitatea centrală a Gordoniei*

O formă de rezistență a evreilor în deportare și nu numai a fost învățământul și în special învățământul în limba ebraică.

Reproducem în acest sens scrisoarea prof. A.I. Rispler, secretarul societății Tarbut privind organizarea unei școli cu predare în limba ebraică.

Învățământul în limba ebraică

Prietene dr. Silbersein, sănătate multă, scriitorul acestor rânduri (profesor și scriitor) conducătorul Centralei Profesorilor și secretarul Societății „Tarbut”, am pentru prima dată ocazia de a-ți scrie, în legătură cu ceea ce se face la noi, pe tărâmul educației și al culturii ebraice.

În chestia profesorilor: Războiul și grozăviile lui a atins în mod special pe profesorii de ebraică. Au murit 28 de profesori și au fost exilați 65 împreună cu familiile lor. În lagăre se găsesc 80.000 de suflete.

Vă rog să atrageți atenția centrelor de educație și ale profesorilor să pornească o acțiune vie și urgentă pentru profesorii deportați și chinuiți.

În chestiuni educative: Acum doi ani a fost înființat din inițiativa mea o școală ebraică completă. Această instituție pe care eu am onoarea s-o conduc este acum cea mai importantă din mișcarea noastră. Lucrează în această instituție 8 învățători, 2 învățătoare de grădinițe de copii și 1 secretar. Pe lângă această instituție s-a înființat o cantină în care copiii în număr de peste 100 primesc hrana. De curând am primit autorizația de a organiza cursuri de ebraică și literatură ebraică pentru maturi și tineretul nostru. Am înființat cursuri periodice pentru perfecționarea învățătorilor tineri, un curs ebraic care se întrunește o dată pe săptămână și am pus la dispoziția tineretului o bibliotecă care numără 2.000 de volume.

Cărți didactice: Această școală a noastră este singura în care limba de predare este ebraica și de aceea are nevoie de cărți didactice speciale. Trebuie să publicăm încă în lunile verii două abecedare, 2 cărți de aritmetică și o carte de geografie. Bugetul necesar pentru a hrăni și întreține această instituție se bazează în special pe eforturile mele nemărginite.

Până acum nu am primit nici un ajutor de la Fischer sau Nusbaum.

Internat: Am invitat la o ședință pe fruntașii noștri și le-am propus să fondăm un internat prin școala noastră ebraică. Această inițiativă a mea a găsit un ecou credincios în inimile tuturor.

În familie: Și eu am găsit în Rosenzweig omul care corespunde misiunii de a concentra activitatea

partidului sionist. Cerințele tineretului sunt întemeiate și juste. Sumele stabilite pentru ei, nu li se transmit în întregime. David și Sunea îți vor explica chestiunea. Te rog să mă informezi ce se întâmplă pe tărâmul educației ebraice din Palestina.

Cu salutul educației ebraice.

(ss.) A.I. Rispler, prof.,
organizatorul unor școli în Transnistria

*Programul adevăraților membri ai Gordoniei
și Haluțiștilor, adevăraților gordonști și pionieri*

*Acțiunea de ajutorare tovarășilor noștri care
sunt în surghiun.*

În filiale s-a accentuat problema obligației de ajutorare. S-a insistat asupra legăturilor de ajutorare pe care le-am comunicat înainte cu o lună în fiecare filială și mulți au aprobat acțiunea.

Ținutul (provincia) s-a distins prin abnegație și seriozitate în aceste acțiuni și comunitățile de ajutorare au trimis zeci de pachete cu haine și medicamente, pentru pregătirea acțiunii generale a ajutorului de iarnă, cu nădejdea că aceasta va fi cea din urmă dintre nenorocirile acestor tovarăși ai noștri.

Comisiile care s-au distins, au făcut fotografii și v-au fost trimise din partea lor.

*Acțiunea de ajutorare pentru pionierii
provinciei, care sunt în lagărele de muncă
obligatorie.*

20 haluțimi (pionieri) au nevoie de ajutor fiind bolnavi și au nevoie de îngrijire specială.

Secretariatul a predat lunar sume mari lagărelor de muncă. Privitor la acțiunea colectivă a ajutorării între tovarășii filialelor și prietenii lor, toți tovarășii scutiți încă de muncă obligatorie, au hotărât să dea părți din salariile lor pentru acțiunea de ajutorare.

Legături cu țările vecine, cu secretariatele conjurației, pregătiri pentru surprizele care vor veni.

Esra va continua acțiunea ei de coordonare al ținutului și va rămâne în legătură cu Nathan și Istanbul, va căuta să intre în legătură cu comunitățile din țară, făcută de Sunea, Esra a predat procesul verbal situația contabilă asupra situației filialelor și casieriei și discuția s-a concentrat în jurul acestor probleme. S-a discutat și un program amănunțit și bibliografie culturală pentru conducerile filialelor până la sfârșitul anului.

Pregătiri și organizarea pentru convocarea acțiunii de îndrăzneală (Afala) în cazul salvării roșii (acțiuni sângeroase), aducerea tovarășilor la București, programul financiar pentru ajutorarea tovarășilor din lagărul de muncă și altele.

În sfârșit ședința a discutat asupra posibilităților unirii cu mișcarea „Habonim”, primii pași au fost făcuți de mai multă vreme și a hotărât să se activeze în acest sens.

În acțiunea de pregătire am avut puțința să ducem mai departe discuția noastră, începută în august. Pregătirea este în afara legilor și concentrează pe toți activiștii noștri scutiți de munca obligatorie. Tinde să cuprindă pe supușii străini, scutiți, de asemenea.

Indici selectivi⁹

- Barlas, 32, 36, 46, 47, 50,
53, 70, 81, 91, 106,
118, 196, 202, 230,
284, 289
- Benvenisti, Mișu, 13, 45,
47, 59, 69, 71, 72, 73,
74, 75, 77, 81, 82, 83,
84, 85, 86, 88, 90, 93,
98, 123, 134, 135, 157
- Blumenthal, Mauriciu, 32,
33, 47, 75, 76, 81, 83,
91, 92, 98
- Cukier, Max, 16, 22, 27,
102, 121
- Dups, Martin, 40, 42, 43,
44, 69, 70, 81, 96, 105,
107, 109, 110, 112,
115, 116
- Enzer, Samuel, 45, 47, 53,
59, 61, 68, 69, 70, 81,
90, 93, 98, 123, 124,
134, 200
- Filderman, Wilhelm, 3, 6,
16, 18, 21, 23, 24, 27,
47, 67, 75, 77, 81, 98,
121, 134, 174
- Fischer, Wilhelm, 13, 14,
15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 29, 45, 47, 53, 59,
61, 66, 67, 69, 70, 84,
92, 93, 98, 121, 124,
125, 134, 283, 286, 295
- Friedman, Iosef, 42, 43,
44, 45, 56, 69, 71, 72,
74, 81, 86, 95, 114
- Fuchs, Isac, 45, 61, 68, 69,
72, 73, 75, 81, 82, 84,
98, 134
- Ghingold, Nandor, 11, 174,
175
- Gold, Marcus, 16, 22, 27,
103, 121
- Goldstein, Dolfy, 16, 25,
27, 103, 121
- Gronich, Israel, 103
- Gyr, Charles, 13, 38
- Hirsch, Arie, 48, 130, 131,
138, 142
- Iancu, Cornel, 16, 27, 102,
121
- Iancu, Mela, 22

---

⁹ Cuprinde numai personalitățile citate în documente.

- Iancu, Scarlat, 45, 46, 49, 50, 51, 53, 54, 65, 66, 69, 71, 77, 78, 79, 81, 83, 84, 87, 89, 90, 95, 113, 129, 131, 173, 187, 200, 294
- Iancu, Zucker, 39, 41, 42, 43, 55, 75, 81, 82, 86, 94, 95, 105, 107, 109, 111, 112, 115, 116, 120
- Kolb, Charles, 92, 93, 94
- Lasner, Ernest, 52, 83, 86, 97, 118, 120, 130, 131, 132
- Mayer, Saly, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 47, 67, 80, 92, 100, 101, 104, 132, 134
- Mayersohn, Lazăr, 16, 22, 27, 103, 121
- Naghel, Ety, 40, 41, 42, 43, 44, 69, 70, 79, 81, 96, 105, 107, 112, 114, 116, 117
- Naghel, Mina, 40, 41, 42, 43, 44, 69, 70, 79, 81, 96, 105, 107, 112, 116, 117, 119
- Nussbaum, A., 20, 25, 26, 46, 53, 61
- Pomeranic, Venia, 46, 53, 81, 196, 199, 230, 289, 290
- Rosenthal, Sigmund, 16, 22, 27, 103, 121
- Rosenzweig, Jak, 45, 46, 53, 59, 61, 69, 71, 72, 78, 81, 83, 84, 86, 101, 134, 135, 295
- Schwabl, Nathan, 45, 46, 51, 53, 66, 78, 80, 82, 129, 139, 177, 191
- Schwartz, Felicia, 42, 49, 69, 75, 79, 80, 81, 95, 107, 109, 110, 112, 114, 116
- Segal, Filip, 43, 49, 69, 75, 77, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 88, 89, 95, 102, 109, 110, 114, 119
- Silbersein, A., 16, 17, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 45, 50, 68, 70, 80, 82, 92, 104, 146, 284, 294
- Strumik, Mihail, 33, 34, 36
- Tabacinic, Gherș (Sunea), 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 58, 64, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 91, 92, 95, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 128, 129, 130, 138, 140, 141, 144, 146, 147, 148, 151, 163, 173, 174, 176, 191, 192, 195, 200, 201, 202, 230, 279, 285, 288, 292, 293, 296, 297
- Tenenbaum, David, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 69, 71, 72, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83,

- 85, 86, 91, 92, 95, 107,
108, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 116,
128, 129, 130, 138,
142, 174
- Vătărescu, Jean, 49, 55, 77,
82, 85, 86, 97, 115,
120, 125
- Wechsler, Aron, 103
- Weck, René de, 6, 92, 93,
94
- Weiss, Ludovic, 69, 73, 74,
98, 120
- Wexler, Aron, 16, 22, 27,
121
- Woitich, Vladislav, 33, 34,
35, 36, 37

SUFERINȚĂ ...
REZISTENȚĂ ...
EROISM

ISBN 973-99560-9-2